Panait Istrati se naşte la Brăila la 10/22 august 1884, fiind al doilea copil nelegitim al Joiţei Istrate şi al lui Gheorghios Valsamis, kefalinit din Faraklada, de profesie precupeţ. În 1885, bolnav de tuberculoză, Valsamis se stinge la Atena. Copilăria şi-o petrece la Baldovineşti, la bunica Nedelea, în preajma unchilor Anghel şi Dumitru. În 1891-1896 urmează clasele primare la Brăila, iar din 1897 intră la stăpân: băiat de prăvălie la kir Leonida şi kir Nikola, ucenic în diverse meserii la Atelierele Docurilor, Pescăriile Statului şi Fabrica de Frânghii. O lungă prietenie îl leagă de Mihail Kazanski, care-i cultivă gustul pentru lectură şi cunoaştere. În 1904, la Bucureşti, ca agent la Biroul de plasare al lui Ghiţă Cristescu, ia contact cu mişcarea socialistă. Este apoi fecior în casa unui avocat, valet la Hotelul English şi servitor la un spital. La Giurgiu descarcă vagoane în port; la Brăila, ca zugrav, se împrieteneşte cu pictorul-sobar Samoilă Petrov. În 1905, în Capitală, participă la manifestaţia de solidaritate cu mişcările revoluţionare din Rusia. La Brăila este arestat şi condamnat cu suspendare pentru „răpire" de minoră. Încorporat, capătă dispensă medicală după o lună de cazarmă. În 1906 lucrează ca portar la Constanţa şi începe colaborarea cu România Muncitoare, care îi publică primul articol: „Regina Hotel". Se îmbarcă clandestin cu destinaţia Alexandria. În 1907 cutreieră Egiptul, Siria şi Libanul, trece prin Pireu, Neapole şi Jaffa; îşi câştigă existenţa ca zugrav, om-sandvici, actor figurant. În 1908 este portar la Hotelul Popescu din Lacu Sărat. Din nou în Egipt. În 1909, zugrav la Brăila. Este încarcerat la Văcăreşti (laolaltă cu I.C. Frimu) pentru participare la manifestaţia în favoarea lui Racovski. Ca lider sindical la Brăila, organizează revolta portuarilor împotriva regulamentului întocmit de căpitănie. Petrece iama în Egipt. În 1910, împreună cu Ştefan Gheor- ghiu, conduce marea grevă a lucrătorilor din portul Brăilei. Îi apar articole şi în Dimineaţa, Adevărul, Viaţa socială. Revine în Egipt. În 1911 publică „Nostra famiglia" în Lumea nouă. E internat la Sanatoriul Filaret. În 1912, ca secretar al Cercului de Editură Socialistă, i se tipăresc două schiţe în Calendarul Muncii. Pleacă în Egipt, însoţit de Ştefan Gheorghiu. Începutul lui 1913 îl găseşte la Cairo, de unde expediază articole României Muncitoare. Revine în ţară şi, la recomandarea lui Alecu Constantinescu, este trimis la Paris, unde face cunoştinţă cu cizmarul Gheorghe Ionescu.

Revine în ţară în martie 1914, înfiinţează la Brăila Asociaţia Zugravilor şi înjghebează o crescătorie de porci, în 1915 scrie pentru Tribuna Transporturilor două articole evocative dedicate lui Ştefan Gheorghiu şi colaborează la Lupta zilnică. Se căsătoreşte cu Jeaneta Gheorghiu. În 1916, la scurtă vreme după intrarea ţării în război, lichidează crescătoria şi părăseşte România prin punctul de frontieră Predeal.

^ ^ în ^ p _ ^ ^ îi trei decenii de publicistică scăpare âe condei

1906-1916

Ediţie îngrijită de ION URSULESCU

În loc de prefaţă

Pe Panait Istrati l-am văzut pentru prima dată la Brăila, în 1931. Mă plimbam cu tata pe strada Regală şi ne-am întâlnit în apropierea Cinematografului Comunal (azi Teatrul Maria Filotti), chiar lângă farmacia dlui Berechet, de unde scriitorul primea, uneori, gratuit medicamente. Istrati se cunoştea cu tata din 1910, căci într-un şopron părăginit aflat în curtea casei din Galaţi a bunicilor, cea de pe strada Rozelor, din spatele fostei Fabrici de Bomboane Sfaelos, el ascundea manifeste, operaţiune la care participau Ştefan Gheor- ghiu şi Jeaneta Maltus, ulterior soţ şi soţie.

Apoi ne-am tot revăzut… Mă lua de la grădiniţa de copii a dnei Bercaru, situată pe bulevardul Carol, sau de acasă, din strada Griviţei, nu departe de plăcintăria lui kir Ni- kola – care-i trăsese de mult obloanele –, de fostul sediu al Sindicatului Muncitorilor Portuari şi de locuinţa zugravului Gheorghe Creţu, cel care lucrase cu Panaitache, cum i se spunea, la renovarea faimoasei case Hirschfeld de pe strada Sf. Nicolae. Cutreieram împreună mahalalele copilăriei şi adolescenţei lui brăilene şi-i ascultam poveştile.

Pe atunci – aveam 5 ani! — Nu-mi puteam imagina că voi dedica atâţia ani din viaţă „ghicindu-i” pseudonimele, copiindu-i, ca un călugăr benedictin, articolele din ziare şi reviste în vederea tipăririi lor în volume.

*

Noi, brăilenii, suntem foarte mândri că în oraşul nostru, în 1821, Zaharia Caralechi a tipărit primul periodic din ţară,

Biblioteca Românească, drept care, citirea presei mai vechi şi mai noi face parte, îndrăznesc să afirm, din spiritul locului.

În anii ’80, stârnit de controversele ivite în legătură cu începuturile mişcării muncitoreşti din portul Brăilei, m-am apucat să cercetez anumite colecţii de ziare. Parcurgând, în cabinetul de microfilme al Bibliotecii Academiei Române, România Muncitoare, anul 1906, am dat de articolul „Regina Hotel”, semnat: R Istrate1. În anii următori, altele, semnate: P. Istr., P. Istrati, Is., Istrian, P.I., I. Delabrăila etc., tra- tând, aproape toate, problemele diferitelor categorii de lucrători sau prestatori de servicii din Brăila şi împrejurimi. Am copiat apoi articolele din Dimineaţa, Adevărul, Viaţa socială, Lupta zilnică ori Calendarul Muncii, care-i purtau semnătura sau se ştia că îi aparţin – este vorba, de exemplu, de cele semnate Cor. Sau Coresp. În Dimineaţa, cotidian la care Istrati colabora în calitate de corespondent. Am transcris şi articole semnate cu pseudonime „originale”, de pildă, Un cui, pomenite ulterior de autorul lor.2

Materialul adunat a intrat în cuprinsul volumului Panait Istrati, Publicistica de tinereţe (1906-1916), apărut în 1993, sub îngrijirea mea, la Editura Porto-Franco din Galaţi, în- tr-un tiraj de 15 000 de exemplare, epuizat la scurtă vreme după tipărire. Cartea a fost distinsă cu Premiul Panait Istrati, acordat de muncipalitatea Brăilei şi de instituţiile judeţene de resort ale Ministerului Culturii de atunci.

S-a întâmplat apoi ca un om de cultură, apropiat sufleteşte, ştiindu-mă istratian împătimit, să mă îndemne „să pun la cale” următoarele volume, argumentând că, de regulă, întregul stârneşte mai mult interes decât partea şi că un asemenea demers, dus la bun sfârşit, ar fi deosebit de folositor istoriei presei scrise româneşti şi, implicit, universale.

1 în certificatul de botez, scriitorul figurează Gherasim Istrate, Panait fiind prenumele fratelui mai mare, decedat la câteva luni de la naştere. Dar toţi îl strigau Panait – şi aşa i-a rămas numele!

2 Vezi Ion Ursulescu, Panait Istrati – Pseudonime, Editura Istros, Brăila, 2002.

M-am aruncat cu capul înainte, neştiind ce mă aşteaptă. Această aventură— căci aşa s-a dovedit! — S-a concretizat în aprox. 900 p. Mss, pe care le-am împărţit în două volume, corespunzând unui număr egal de „perioade” publicistice distincte, acoperind cea 18 ani. Una peste alta, strân- sesem material pentru trei volume: I – Scăpare de condei (1906-1916),

reluând cartea tipărită la Galaţi, completată cu trei articole „descoperite” ulterior; II – între banchet şi ciomăgeală (1918-1930); şi III – Scrisoare deschisă oricui (1931-1935).

Aşa cum am conceput lucrarea, un amplu studiu introductiv (aprox. 200 p. Mss.) prefaţa primul volum, în anexa celui de-al treilea intrând corespondenţa purtată de mine cu Dominique Foufelle şi Jean Hormière, preşedinţii succesivi ai Asociaţiei Les Amis de Panaït Istrati şi principalii editori francezi ai Cahiers Panaït Istrati, care m-au sprijinit concret cu informaţii utile şi xerocopii ale articolelor apărute în Occident sub semnătura lui. Se cuvine să-l menţionez şi pe Serghei Feodosiev, cel care mi-a remis o parte dintre articolele istratiene tipărite în presa sovietică în cele 16 luni petrecute de scriitor în U.R.S.S. În întreaga lucrare, numărul articolelor inedite în limba română este de cea 30.

Editura Humanitas s-a oferit să publice primul volum în 2004, când aniversăm 120 de ani de la naşterea prozatorului, şi următoarele două în 2005, când comemorăm 70 de ani de la încetarea lui din viaţă.

Am fost de acord să elimin din cuprinsul primului volum studiul introductiv, care ar face, eventual, obiectul unei micromonografii separate; de asemenea, paginile de corespondenţă cu cei doi francezi din anexa ultimului, precum şi prozele de ficţiune, asociabile mai degrabă literaturii beletristice decât publicisticii militante, de atitudine, definitorie pentru ziaristul Istrati. Am convenit ca fiecare volum să conţină o listă a titlurilor articolelor (şi referinţelor aferente) la care, din varii motive, nu am avut acces – fie lipsesc din colecţiile Bibliotecii Academiei Române/B.A.R./sau ale altor biblioteci publice, fie gradul de deteriorare a texte lor nu a permis transcrierea, fie, în sfârşit, nu le-am putut obţine din străinătate.

Dacă în volumul I, ordinea tipăririi articolelor respectă cronologia apariţiei lor în periodice, pentru publicistica de maturitate am procedat după cum urmează:

1. Articolele datate (de autor), publicate antum, sunt tipărite în ordinea apariţiei în presă – precum în volumul I;

2. Articolele datate, publicate postum, sunt editate în ordinea datei scrierii;

3. Articolele nedatate, publicate postum, sunt tipărite la sfârşitul

volumelor, înaintea prefeţelor.

Din bibliografia care însoţea articolele, au fost reţinute, ca reper, datele primei apariţii.

Pentru a se ajunge la o „integrală” a publicisticii lui Istrati, mai sunt multe de făcut. Este posibil ca titlurile semnate Rp. (Reporter), Cr., Cor., Coresp. În Adevărul (1910) ori România Muncitoare (1909,1910) sau altele nesemnate, care tratează tot chestiuni brăilene, să-i aparţină. Cercetarea altor colecţii de periodice din Elveţia, Franţa, Austria, Germania, Olanda sau din fosta U.R.S.S. Ar scoate probabil la iveală titluri de care istratienii de ieri şi de azi n-au auzit. De asemenea, parcurgerea fondurilor de corespondenţă inventariate pe numele scriitorului la Muzeul Literaturii Române şi Biblioteca Academiei Române sau aflate în arhive particulare din ţară ori de aiurea ar putea furniza informaţii utile în acest sens. Este o invitaţie deschisă oricui!

Iar dacă Romain Rolland a refuzat „oricui, fără excepţie, orice drept de a vorbi în numele lui”, voi spune la rându-mi că nu am vorbit în numele lui Panait Istrati: el se află de sine stătător în această antologie.

Ion Ursulescu

Doresc să-mi exprim recunoştinţa şi să aduc mulţumiri tuturor iubitorilor operei lui Panait Istrati care m-au ajutat în realizarea acestei dificile lucrări – şi în mod special prietenilor trecuţi în eternitate: lui Alexandru Talex, care s-a dedicat editării cărţilor „genialului vagabond”, aproape de mine în primele faze de elaborare, şi lui Jean Hormière, care i-a preluat ştafeta, implicându-se trup şi suflet în demersul meu, cel care, în 1996, a ţinut să scrie Une pensée… în chip de preambul la publicistica istratiană de maturitate.

I.U.

Un gând…1

Dl Ion Ursulescu a luat hotărârea de a se consacra editării publicisticii lui Panait Istrati.

După un prim volum reunind articolele apărute în presa românească înaintea plecării viitorului scriitor în Elveţia şi Franţa, d-sa abordează partea cea mai redutabilă.

A-l reda integral pe jurnalistul Panait Istrati în perioada 1918-1935,

presupune o muncă de cercetare „presărată” de nenumărate capcane.

Cea mai grea ar fi dispersarea textelor, datorată peregrinărilor autorului. Ele au trebuit mai întâi regăsite, apoi recopiate, când mijloacele tehnice adecvate lipseau, şi, în final, verificate. Bogăţia şi diversitatea materialului impuneau respectarea cronologiei.

Mai multe tipuri de lucrări au precedat-o pe cea a dlui Ursulescu. Fără a omite revistele (Manuscriptum etc.), cităm culegerile tematice structurate – limitate însă de opţiunea editorilor şi de „cerinţele” epocii – ale unor Alexandru Talex şi Alexandru Oprea, analizele lui Mircea Iorgulescu asupra primei maniere de scriere a jurnalistului Istrati şi, recent, resuscitarea articolelor din Cruciada Românismului în cartea îngrijită de Ciprian Moga. În Franţa, Asociaţia Prietenii lui Panait Istrati şi Caietele contribuie, în ultimii 25 de ani, la o nouă lectură a multor texte uitate.

Cele trei volume de articole ale dlui Ursulescu vor uşura, desigur, munca cercetătorilor, dar principala lor calitate este aceea de a oferi atât celor interesaţi, cât şi prietenilor lui Panait

1 Versiunea românească aparţine Cristinei Aninoiu (n. I.U.).

Istrati esenţa unei prestaţii publicistice care permite o mai bună urmărire a parcursului unui scriitor profund angajat în epocă de-a lungul a 30 de ani.

În pofida riscurilor asumate de exprimarea aleasă – să ne gândim la vindicta definitivă pronunţată de Baudelaire împotriva jurnaliştilor… —, aceste texte permit cititorului o mai bună apreciere a onestităţii şi sincerităţii pătimaşe a lui Panait Istrati, pe care nicio dogmă nu le-a clintit nici- când, pe care nicio sentinţă „unică” nu le-a încătuşat nici- când.

Prin el iubim România, o Românie nesigură, hărţuită, excesivă, infinit de generoasă.

Astăzi, când o întorsătură a Istoriei îl readuce pe autorul Chirei Chiralina în prim-plan, aceste texte, chiar dacă nu reprezintă esenţa operei scriitorului, îi evidenţiază totuşi trăsătura cea mai pregnantă.

Jean Hormière Preşedintele Asociaţiei Les Amis de Panait Istrati

Notă asupra ediţiei

Volumul I, Scăpare de condei, conţine 103 articole şi note publicate de Panait Istrati în periodicele România Muncitoare, Calendarul Muncii, Dimineaţa, Adevărul, Viaţa socială, Tribuna Transporturilor şi Lupta

zilnică în anii 1906-1916.

Ediţia de faţă este a 11-a, adăugită şi cu titlu schimbat, a celei1 apărute în 1993.

Cu două excepţii, semnalate în note de subsol, textele au fost reconfruntate cu articolele originale. Dificultăţile de transcriere nu s-au datorat exclusiv proastei lizibilităţi, cauzată de gradul de deteriorare a suportului, vechi de aproape un secol, ci şi nivelului precar originar de redactare, frecventelor greşeli de tipar, derutante mai ales în redarea numelor proprii sau cifrelor, precum şi ignorării regulilor elementare de gramatică ori de punctuaţie.

Intervenţiile, operate cu respectarea normelor în vigoare, au încercat să îndrepte aceste „neajunsuri", păstrând însă, pe cât posibil, formele de limbă ale epocii şi ideolectele autorului.

În ce priveşte notele de subsol, menționăm că cele însoțite de n. I.U. Îi aparţin lui Ion Ursulescu, iar cele urmate de n. Red. Sunt ale redacţiei.

Tipărirea publicisticii în tranşe face ca datele biografice ale lui Panait Istrati şi ale protagoniştilor citaţi şi în volumele următoare să se oprească la anul 1916, urmând a fi completate ulterior.

1 Vezi mai sus, p. 6.

Ediţia de faţă nu reproduce următoarele două articole, tipărite în numere care lipsesc din colecţia României Muncitoare:

1. „După greva din Brăila: I. Au pierdut muncitorii brăi- leni sau au câştigat?", VI, 29, 17 iun. 1910 (vezi mai jos, p. 188, n. 1);

2. „Din sanatoriu: Reflecţiile unui ofticos – Spre mai bine", VII, 70, 9 nov. 1911 (vezi mai jos, p. 236, n. 1).

Portretul lui Panait Istrati, datat 1910, este reprodus pe coperta I cu acordul Muzeului Literaturii Române.

Mulţumirile Editurii se adresează dlui Ion Ursulescu, al cărui efort tenace pune la dispoziţia cititorilor o lectură interesantă.

Redacţia

REGINA HOTEL1

Bătaia şi darea afară din serviciu, fără plată, au devenit nişte lucruri atât de banale pentru lumea muncitoare, încât [le] trecem de multe ori cu vederea ca peste un fapt normal. Ceea ce s-a petrecut însă în acel local în

ziua de 15/28 crt, şi al cărui martor ocular am fost, a trecut peste putinţa unei răbdări omeneşti.

Fără vreo anunţare prealabilă, canalia-patron a acestui hotel şi restaurant, M. Schwartz, [îl] concediază pe chelnerul Apostolescu Vasile în ajunul sus-citatei date, spunân- du-i să vie a doua zi să-şi ia plata. Victima nu protestează, ci a doua zi se prezintă şi se vede sub nas cu un cont în care constată:

Din două luni de serviciu a 30 [de] lei, total 60 [de] lei, luat 24, minus, şi are să mai ia 13 lei. Restul de 23 de lei

— Lipsa argintăriei din inventar, spărturi etc. Nenorocitul explică patronului că micile spărturi se cuprind în suma de mai sus, de 24 de lei, iar cât priveşte argintăria din inventar, nici nu i-a dat-o în primire, nici nu a revizuit-o acum, la plecare; prin urmare, de unde reţinerea sumei de 23 [de] lei? Dar d [omnul] nu voieşte să ştie de lucrul acesta şi spune că aceasta e suma din care, colac peste pupăză, mai rupe 3 lei din motive explicabile sieşi. La răspunsul ce chelne

1 Apărut în R (omânia) M (uncitoare), II, 38, 19-26 nov.; semnat: P. Istrate, Constanţa (n. I.U.).

RM, tipărită săptămânal la Bucureşti, era, din 1905, organul central al sindicatelor şi organizaţiilor social-democrate (n. Red).

Rul îl dădu, că nu pleacă până ce nu i se va achita adevărata sumă, bestia se repezi asupra nevinovatului om şi, în faţa noastră, care nu ne aşteptam la atâta josnicie de caracter şi împietriţi de groază, îl scaldă într-o adevărată baie de palme, limpezindu-l apoi în pumni.

Fusei atât de uluit de iuţeala faptului, încât nu venii la realitate decât atunci când mizerabilul mă zgudui de mână, somându-mă să-l dau afară, drept care răspuns, mă retră- sei la o parte, revoltat.

Vrednică de plâns în halul în care era, victima nu contenea a-şi cere dreptul, întrebându-ne pe noi dacă nu are dreptate, căci tânăr şi destul de naiv, nu făcuse practica vieţii şi nu avea la spate, ca alţii, un voluminos dosar de asemenea fapte, crezând că el este primul.

„Ce crezi", zise hoţomanul, „vrei să-ţi plătesc cu zorul? Nu vreau să-ţi dau banii şi gata; aşa fac la toţi, pentru ce să vă dau leafă? Dacă nu-ţi place, reclamă!"

„Da, voi reclama”, zise nefericitul.

Dar cui să reclame? Acelora care frecventează localul său şi le deschide sticle [le] de şampanie? încunoştinţez pe tovarăşii chelneri, atât din Constanţa, cât şi din alte părţi, [că] dacă nu vor să cadă în ghearele acestui mizerabil şi brută cu chip de om, să se ferească de a călca în acest local infernal.

Cele de mai sus le scriu şi subscriu fără teamă, chiar fiind în serviciu în acest local, garantând de exactitatea celor spuse chiar când cineva i-ar arunca în nas această foaie.

BISERICĂ ŞI POPI1

Când noi adăugăm lângă duşmanii şi speculatorii cei mai înverşunaţi ai poporului şi şarlatania popească; când noi susţinem cu îndârjire că aşa-zisul lăcaş al Domnului, Biserica, nu mai este decât un murdar mijloc de speculaţie rentabilă; când strigăm, în fine, necontenit că pretinşii apostoli de astăzi ai lui Christ nu sunt decât nişte hoţi ordinari care, sub aripa guvernului, profită de slăbiciunea şi inconştienţa poporului, exploatându-l în modul cel mai revoltător; când spunem toate astea, zic, acei ale căror interese sunt periclitate de lumina binefăcătoare ce noi o semănăm ne aruncă anatema în faţă, ne dese [în] nează (pe noi) ca duşmani ai plebei, ne califică de venetici, eretici etc., etc.

Popii, în lăcomia lor de câştig şi îngroziţi de cele ce au păţit colegii lor în Apus, comit atât de multe imprudenţe, încât numai acel ce ar vrea să fie orb nu le-ar vedea. Însă aceste lăcomii ale lor noi le vedem la oraş, unde ei sunt mai băgători de seamă, iar noi ne mulţumim a trece cu scârbă peste ele. Dusu-s-a însă cineva la ţară, unde primarul, singurul stăpân absolut, se linge pe bot cu cele ce scapă printre degetele sfinţiei sale şi face coada pleaşcă? Nu. Dacă m-aş duce să fac o statistică, să zic aşa, în genul acesta prin ţară, nu aş crede să găsesc o comună unde ţăranii să nu se plângă de popa lor.

Dar să venim la fapte…

Dacă cele ce am de relatat mai jos ar fi fost nişte mârşă- venii ca cele ce am văzut prin oraşe, n-aş fi scris, ele fiind destul de cunoscute de toţi. Aci însă ele au [înjtrecut limitele, şi eu am pierdut răbdarea.

Împrejurări fericite m-au determinat să mă duc zilele trecute, ca un om

bine cunoscut, în comuna Cotu Lung, judeţul Brăila.

Aci, convorbind, un grup de săteni mi-au adus la cunoştinţă următoarele isprăvi ale preotului lor:

1. Femeile sătenilor din sus-citata comună, după vechiul obicei, se duc la biserică la anumite zile cu o tavă de colivă, prescuri, vin, fructe etc., spre a fi binecuvântate de popă, ca apoi să le împărţească copiilor şi cerşetorilor. Aci, ipocritul de popă Matei Oprişenescu, după ce le descântă în grabă, curăţă de pe tavă tot ce e mai bun şi apoi deşartă într-o târnă aproape toată coliva, spre indignarea bietelor femei. Ducându-se un ţăran la el acasă pentru oarecari treburi, vede coliva dată la găini şi porci, iar prescurile, tăiate mărunt şi date la cai.

„Dar bine, părinte”, zise omul, „d-ta iei toate acestea de la noi pentru a le da la dobitoace, în loc să le laşi spre a le da femeile oamenilor săraci?”

„Ce te priveşte pe tine? Fă-te şi tu popă!”

2. Acest popă nu face o înmormântare fără 35 [de] lei. Murind femeia săteanului Sima Marin, iar acesta fiind, ca fiecare sătean, de altfel, om sărac, afurisitul de popă, cu toate rugămintele, nu a voit să facă înmormântarea până nu i s-a completat sus-zisa sumă. Întrebându-i de ce nu reclamă, mi-au răspuns: „Am reclamat, dar ce să facem dacă are spete?” La obiecţia ce oamenii i-au făcut-o, că ce să facă cu mortul dacă el nu voieşte să-l îngroape, le-a răspuns:

„Ce-mi pasă mie? Puneţi-l în pod!”

Auziţi, muncitori? Când nu aveţi bani pentru popă, pu- neţi-vă morţii în pod – aceasta v-o recomandă smintitul preot din comuna Cotu Lung. Iar dacă un om ar voi să îngroape un mort fără popă, i s-ar striga din răsputeri: Nelegiuire, profanare, păgân ş.a. în.D.

3. Tot acest popă, care din amvon propovăduieşte morala şi tună contra adulterului – Nelegiuire! —, îşi violează copila crescută de dânsul şi, acoperindu-şi odioasa faptă cu bani, o aruncă în spinarea unui tânăr ţăran.

Fapt petrecut acum câtva timp, ştiut şi de comunele vecine şi declarat, ca şi cele de mai sus, de următorii săteni, pe care-i citez ca martori în susţinerea celor scrise de mine: Vasile Latu, Ion Ţigănuş, Sima Marin, Niculae Marincă, săteni din comfuna] Cotu Lung.

Şi aci, tovarăşi, am ridicat numai un colţ al vălului ce acoperă

putreziciunea popească. Ce frumoase surprize ne-ar aştepta dacă am cerceta şi prin alte puncte ale ţării?

Să luăm aminte, deci, şi să ne debarasăm cu indignare de nişte prejudecăţi ce v-au dominat atâtea secole şi care sunt atât de vătămătoare progresului pentru care luptăm spre a ajunge la completa noastră emancipare.

Îmi însum [sici] personal întreaga răspundere a celor scrise mai sus când se va putea dovedi inexactitatea lor.

ISPRAVA D [OMNU] LUI IORGA1

Dl Iorga a ridicat la Cameră drapelul antisemitismului. La discuţia legii de reorganizare a armatei, d-sa a propus, într-un potop de fraze lungi şi deşirate, ca şi de afirmări neadevărate şi injurioase, ca evreii să fie alungaţi din armată. După d-sa, ca şi după toţi antisemiţii, nu e primejdie mai mare pentru ţară, pentru „neamul românesc", decât evreul militar. Şi ca să dovedească aceasta, d-sa a alergat până şi în Japonia ca s-o ia drept martoră.

De data asta însă i s-a înfundat. Dl Sturzda2 l-a luat din scurt, l-a dat, cum s-ar spune, în tărbacă. Om fără răspundere, grandoman, vorbitor nemăsurat, ponegritorul lui Mihai Viteazul în faţa străinilor, comediant de stradă, ridicul etc., etc., micul prim-ministru nu s-a oprit deloc, deşi nu ştim dacă aşa scrie la Evanghelie. D-sa a cerut să nu li se strice rostul când au atâtea chestiuni la ordinea zilei.

Cum vedeţi, dl Sturdza nu s-a încercat să răspundă „argumentelor" antisemite ale dlui Iorga. Să nu ni se strice rostul, a strigat dl Sturdza, să fim lăsaţi în pace să ne facem treburile!

Căci în fond, şi d-sa, şi toată şleahta liberală e de partea dlui Iorga; şi unii, şi alţii sunt antisemiţi când e vorba

1 Apărut în RM, IV, 4, 23-30 mart.; nesemnat (n. I.U.).

2 Referire la Dimitrie A. Sturdza (1833-1914), în 1908, preşedintele Partidului Naţional Liberal şi pentru a patra oară prim-ministru – vezi şi mai jos, p. 211 (n. Red.).

De interese meschine, de demagogie electorală etc., etc. Când e vorba însă să se declare în public, să-i audă străinătatea, de care se tem ca de foc, atunci îşi vâră capul în cenuşă. Să nu li se strice rostul! Iată ce vor

guvernanţii, să nu se compromită în faţa Europei – de altfel, sunt aşa de compromişi liberalii noştri, încât nu mai au cum să se mai compromită.

De dreptul pe care îl au evreii în ţară, de nelegiuirea ce ar rezulta din alungarea lor din armată – căci serviciul militar le dă un drept care odată va trebui să le fie recunoscut –, de spiritul sălbatec, de hotentot, al acestei cerinţe antisemite, de aceasta nu s-a suflat niciun cuvânt.

Să nu li se strice rostul! Iată ce vor guvernanţii.

CORPORAŢIILOR1

Pe ziua de 27 septembrie s-au prezentat la noua fabrică de cuie doi huligani de la corporaţia mecanicilor, cu portofoliul la subţioară, să încarce banii de la muncitori. Trebuie multe pentru iarnă: şoşoni, paltoane etc., dar din în- tâmplare, aicea nu „a fătat bălaia” 2; căci observând muncitorii şi protestând, au spus patronului3 că încasatorii corporaţiilor n-au niciun drept să intre în fabrici. Patronul atuncea le-a spus că muncitorii industriei mari nu intră în Legea meseriilor. Dar d [om] nii huligani au răspuns că este o lege nouă. Atuncea patronul i-a trimis să caute legea nouă şi pe urmă să vină la încasări.

Noi credem însă că nu o vor găsi.

1 Notă apărută în RM, IV, 41, 5 oct., la rubrica „Din ţară – Brăila”; semnată: Un cui. Istrati era secretarul Sindicatului Muncitorilor de la Fabrica de Cuie. Din august 1908, RM se tipărea bisăptămânal («. Red.).

2 expresie echivalentă cu „a înţărcat bălaia” (n. Red.).

3 Nedelcu P. Chercea – vezi mai jos, pp. 107-108 (n. Red.).

AL X [-LEA] CONGRES AL PARTIDULUI SOCIALIST ITALIAN1

Importanţa Congresului din Florenţa nu este mai puţin mică ca a celui din Nümberg, mai ales că nuanţele de tactică sunt cu mult mai pronunţate la tovfarăşii] italieni decât la [cei] germani. Cu toată decizia şi cu toată lupta dintre grupe – pe care temperamentul italian o face foarte aprigă –, partidul influenţează destul de mult asupra politicii ţării, şi majoritatea hotărârilor sale au fost puse în practică.

Tendinţe. Forţa partidului

După tactica ce preferă, căci scopul rămâne neclintit acelaşi, grupele şi-au luat denumirile următoare:

Reformiştii (Turati2, Bissolati3, Treves4 etc.) cred în eficacitatea supremă

a reformelor şi sunt convinşi că cea mai bună tactică este aceea care te face mai uşor să le cucereşti (posi- bilismul francez). Compromisurile sunt mijloace susceptibile, în anumite cazuri, de a te apropia de scop. Ca amănunt de tactică, majoritatea lor susţine autonomia secţiunilor. Grupul acesta a mers crescând şi în număr, şi în influenţă, iar azi îşi are majoritatea în Congres.

Revoluţionarii sau intransigenţii (Lazzari etc.). O mică, dar viguroasă falangă care se conduce şi apără spiritul pur al socialismului tradiţional. Contra compromisurilor, contra votării bugetelor şi ministerelor, sunt pentru disciplina cea mai

1 Apărut în RM, IV, 44, 16 oct., la rubrica „Congresele"; semnat: Is. (n. I.U.)

2 Filippo Turati (1857-1932), unul dintre fondatorii Partidului Socialist Italian (1892); în perioada fascistă s-a refugiat în Franţa (n. Red.).

3 Leonida Bissolatti-Bergamaschi (1857-1920), unul dintre fondatorii P.S.I. Şi al organului acestuia, Avanti!; ministru în anii 1916-1918 (ti. Red.).

4 Claudio Treves (1869-1933), publicist, directorul ziarului Avanti! (1909-1912); în 1926 emigrat în Franţa (n. Red.).

Nemiloasă, control continuu al partidului şi deputaţilor, critică acerbă [a] sistemului etatist, obstrucţie parlamentară.

Integraliştii (Ferri1, Morgari etc.) sunt împăciuitorii primelor două grupări. Ei voiesc să reunească ceea ce-i bun în ambele tendinţe, dar în realitate formează o masă flotantă, mişcată de puterea precumpănitoare a celorlalte grupări.

Până la acest Congres, ei au avut conducerea partidului [pe] care acum o au reformiştii. În fine, Sindicaliştii (Labrio- la2, De Ambris etc.) au ieşit, [în] afară de un grup napoli- tan, toţi din partid – în care Labriola a spus că n-au ce căuta, nici nu se vor ocupa de el, partidul îşi va grăbi mersul spre putere în acelaşi timp cu lichidarea sa definitivă.

*

Toate tendinţele enumerate se agită asupra următoarelor forţe:

La 1904, partidul număra 45 800 [de] aderenţi, repartizaţi în 1330 [de] secţiuni. De atunci, însă, se observă o scădere, aşa că la Congresul acesta, partidul numără numai 41 594 [de] membri în 1282 [de] secţiuni. Explicaţia

stă în luptele interne care la Congresul de la Roma au dus la excluderea sindicaliştilor. Dintr-un calcul destul de exact, rezultă că partidul posedă 1/20 din mandatele parlamentare, 1/5 din votanţi şi grupează în organizaţii 1/20 din muncitori. Partidul mai numără cinci cotidiene şi vreo sută [de] săpt [ămânale] – apoi multe ziare satirice.

Dezbaterile

Administraţia Florenţei fiind radical-socialistă, oraşul era pavoazat în deplină sărbătoare, gardele municipale, în mare

1 Enrico Ferri (1856-1929), de profesie jurist; directorul oficiosului Avanti! în anii 1900-1905 (n. Red.).

2 Arturo Labriola (1873-1951), de profesie avocat; militant socialist şi antifascist, ministru al Muncii; după 1948, senator de drept (n. Red.).

Ţinută, au dat onorurile, iar primarul oraşului a ţinut să [le] prezinte celor 800 [de] delegaţi omagiul populaţiei.

Bătrânul luptător Andrea Costa1 prezidează. „Proletariatul”, spune dânsul, „ne priveşte cu simpatie, dar noi nu avem într-însul un judecător sever şi just. S-a zis că Conferinţa Generală va absorbi partidul, dar în luptă e loc pentru toată lumea, şi noi dăm totul pentru proletariat. Sunt sigur că acest Congres va fi demn de acel din Modena, al Confederaţiei Muncii.”

Bergamano aminteşte că, în 1903, socialiştii au oprit călătoria ţarului în Italia. D. Sanctio propune, şi Congresul aclamă, o adresă de simpatie către Enrico Ferri, care se află în America de Sud.

1. După ce se face raportul administrativ şi moral al partidului, se încinge o discuţie foarte aprinsă, în care sindicaliştii sunt aproape maltrataţi asupra direcţiei urmate de partid.

Turati reproşează că direcţiunea nu a rezolvat chestiunea din Milano, unde reformiştii sunt excluşi din partid. El se declară reprezentant al grupei reformiste din Milano.

Preşedintele spune că Congresul, prin aplauzele unanime, a admis grupele milaneze.

Modigliani2 spune că direcţiunea nu a ştiut să se opună relelor sindicaliştilor.

Lazzari. La Milano, grupele reformiste trebuie să se unească cu celelalte.

2. O zi întreagă a ocupat-o chestiunea lui Avanti! Ziarul are un deficit de

80 000 [de] lei şi o pierdere de fonduri de 35 000. Cetăţeanul Bergamamo, care împrumutase ziarului 10 000 [de] lei, renunţă la ei. Face la fel Mungini, tot pentru 10 000, Angelonio renunţă la 3000 [de] lei, şi încă o sumă de creditori renunţă la mari sume. Acest sacrificiu şi urcarea cărţii de adeziune la 1,50 vor uşura soarta ziarului.

1 Andrea Costa (1851-1910), unul dintre fondatorii şi propagatorii socialismului în Italia deputat, preşedintele Camerei (1908) – n. Red.

2 Emanuele Modigliani (1872-1947), deputat socialist; a emigrat în Franţa în momentul instaurării fascismului (ti. Red.).

3. Raportorul chestiunii „relaţiilor partidului cu organizaţiile economice" a fost Rigola, secretarul Confederaţiei Italiene a Muncii; aşa că reiese clar stadiul acestor relaţii. El s-a exprimat energic contra grevei generale, care nu trebuie să fie decât o armă pentru momente excepţionale, altfel e o hoţie de forţe.

Langolaudi, revoluţionar, voieşte „libertatea luptei de clasă", şi nu codificarea ei. Reiese că revoluţionarii sunt sindicalişti şi stau în partid cu speranţa de a-l revoluţionariza.

Chieni, deputat, muncitor de docuri. Proletariatul are nevoie de sprijinul partidului, se vorbeşte de maturitatea conştiinţei proletariatului, dar care e această maturitate? Proletarul trece prin trei faze: când el a servit în uzină şi înjură afară pe patron; când, ajutat de partidul socialist, el luptă pentru revendicări; şi când el le-a cucerit. Ei bine, când muncitorul cucereşte îmbunătăţiri fără să fie însufleţit de un ideal, de o credinţă, cucerirea nu aduce nimic la ridicarea clasei muncitoare. Adesea, ameliorarea obţinută nu e urmată de studii sau de o înălţare morală, ea e risipită în viţiu. ('Ovaţii interminabile au salutat superbul discurs.)

Dugan. Nu trebuie a cădea din greşeala sindicalismului revoluţionar în aceea a sindicalismului] reformist. Organizaţiile muncitoare să fie, înainte de toate, socialiste.

Graziadei1. Organizaţiile trebuie să facă politică de clasă. Partidele sunt indispensabile pentru politica generală. În partide intră oameni din toate clasele, pe când în organizaţii, numai oameni de o singură clasă, deci numai ele pot face adevărata politică de clasă.

Turati arată că integraliştii au îndeplinit un rol frumos, şi-au trăit timpul

lor, dar azi merg spre dezintegrare. Revoluţionarii au devenit semirevoluţionari spre a putea rămâne în partid, deci e o tendinţă de „concentraţie” – şi pe asta e bazată tactica reformiştilor, căci aşa este situaţia momentului.

1 Antonio Graziadei (1873-1953), economist cu vederi socialiste; deputat (1910-1926) – n. Red.

Rezoluţiile

Casa socialiştilor. S-au subscris obligaţiuni de 25 [de] lei pentru clădirea ei la Roma.

Contra ţarului. Proletariatul italian să proclame solidaritatea sa cu poporul rus şi să se ia măsuri a se împiedica o eventuală vizită a ţarului.

Anticlericalismul. Interzicerea congregaţiilor. Învăţămân- tul laic.

Antimilitarismul. Amânată pentru viitorul congres.

Politica comunală. Congresul consilierilor com [unali] socialişti o va lua în dezbatere.

Statutele partidului. Se aleg 12 membri care se vor ocupa cu revizuirea.

Direcţia lui Avanti! Chesti [une] a cea mai arzătoare care a sancţionat victoria reformiştilor. Bissolati e aclamat director.

Ordinea de zi se declară: contra sindicalismului revoluţionar, a grevei generale, contra grevei serviciilor naţionalizate, pe motiv că e o luptă contra însăşi a colectivităţii, contra opoziţiei perpetue.

Conform deciziilor Congr [esului] din Stuttgart, se îndeamnă pe muncitori a-şi alege dintre ei membri în Parlament.

Această ordine de zi a reformiştilor a fost admisă prin 18 252 [de] voci. Ordinea integralistă a obţinut 5384 [de] voci, şi cea intransigentă, 5927.

*

Au rămas opuse acum numai două tendinţe: sindicalismul şi reformismul, foarte neegale însă, căci triumful acesteia din urmă se datoreşte în special Confederaţiei Muncii, care până acum conţine voinţa majorităţii puternice a muncitorimii italiene.

LACU SĂRAT1

Un accident care, dacă s-ar fi produs numai cu două zile mai târziu, ar fi fost înregistrat în rândul celor mai mari nenorociri a avut loc zilele trecute în localitate.

Faptele stau astfel…

În urma luării de către stat a staţiunilor balneare, s-a pus aci în reparaţie generală stabilimentul băilor, ridicân- du-se o schelă cvadrilateră pentru a servi la montarea unui horn de o greutate enormă, ce serveşte maşinii de pompat.

Această schelă, cu o înălţime de vreo 15 în, stătu mai multe săptămâni în picioare, fără a se servi de dânsa, până în seara de 28 aprilie, când, dezlănţuindu-se o furtună relativ de mică intensitate şi numai de 10 minute, se prăbuşi cu un zgomot asurzitor, devenind o enormă grămadă de grinzi şi scânduri în neregulă.

Cred că, în acel moment, cugetarea oricărui om cu cât de puţin simţ într-însul şi-a format tabloul ce ar fi prezentat acea grămadă de scânduri dacă catastrofa s-ar fi întâmplat numai după un interval de două zile, când schela avea să suporte greutatea unei duzini de lucrători ocupaţi cu aşezarea numitului tub: o amestecătură informă de lemnării cu membre omeneşti!

Fiind aci izolat, nu ştiu dacă vreun ziar a înregistrat acest fapt şi sub ce impresie. Sigur, nimic senzaţional!

Ştiu însă că a doua zi, toţi interesaţii direct au regretat. Ce? Că prăbuşirea schelei va întârzia cu 10-15 zile deschiderea staţiunii, şi astfel vor fi loviţi în pungă.

Putea să-şi frângă gâtul şi un regiment de lucrători, numai schela să fi rămas neatinsă.

DIN LUMEA SERVITORILOR1

Există în societatea noastră o nenorocită clasă de oameni, o breaslă, mai bine zis, de care nimeni nu se interesează şi care zace în amorţire departe de poteca ce duce pe calea emancipării: breasla servitorilor.

Desconsiderată şi ocolită de cei ce sufăr ca şi dânsa, hulită şi batjocorită de toţi parveniţii, speculată de trântorii tuturor birourilor de plasare, ea se găseşte mai mult decât oricare alta la bunul plac al acelora ce ne sug măduva oaselor; şi ca o ironie a sorţii lor, ziarele au scris cândva că „servitorii cer preţuri exagerate, fac nazuri şi te părăsesc la cea mai mică observaţie ce le-ai făcut etc.”.

Rândurile de mai jos au menirea de a da acestor afirmări cea mai formală

dezminţire.

Fiindcă am trăit o parte din viaţă în mijlocul lor şi am îmbrăţişat aproape toate ramurile meseriei de servitor, sunt sigur că nimeni nu mă va contrazice, acestea fiind văzute şi suferite, iar nu informaţii culese de ici, de colo.

Negreşit, spaţiul nu-mi permite a face o descriere în general; mă voi ocupa însă de cei mai nenorociţi dintr-înşii, care au nenorocirea de a-şi „ofili" viaţa prin hoteluri.

Plasarea oamenilor din aceste localuri se face în modul cel mai revoltător. După ce că leafa de 10-15 fr [anci] pe lună (la hoteluri mari, nimic) ce ţi-o oferă antreprenorul e numai o formalitate – căci la ieşire ţi se opreşte contra a diferite obiecte crăpate şi plătite în repeţite rânduri de alţii –, apoi, taxa de plasare o plăteşti numai tu, servitor, şi anticipat, pe când patronul, nimic; iar taxa pentru o plasare la hotel e mult mai mare ca aceea la o casă particulară, din care plăteşte şi stăpânul jumătate. Şi aci, ca în toate părţile, se vede indiferenţa ce o au autorităţile faţă de acest soi de speculanţi, cărora le lasă mână liberă asupra servitorilor, ducând lucrurile până acolo, că o sumă oarecare de oameni nu-i costă aproape nimic în raport cu serviciile aduse, în schimb lăsându-i pe aceştia să se despăgubească întinzând mâna în faţa tuturor pasagerilor ce se perindă prin hotel.

Numărul camerelor dintr-un etaj la care face de serviciu un om şi o femeie variază în general între 15 şi 25 de încăperi, în timp ce, în sezon, acest camere sunt încontinuu ocupate.

Poate să-şi facă acum oricine o idee de munca titanică ce trebuie să depuie această nefericită pereche pentru curăţenia camerelor şi satisfacerea diferitelor cerinţe ale pasagerilor unui întreg etaj. Şi să ferească sfântul să rămâie cineva nemulţumit: eşti imediat zvârlit afară ca un câine.

De la 4 ore dim [ineaţa] până la 12 noaptea, muncile acestea întrec limitele forţelor omeneşti – şi după 20 de ore de trudă, când îşi văd patul, nenorociţii cad mai rău ca vitele de la jug; şi de câte ori nu-i apucă zorii zilei îmbrăcaţi cum s-au trântit de cu seară!

A-i curăţi zilnic camera, hainele şi ghetele, a-i răspunde instantaneu la orice chemare, a alerga într-un suflet când te trimite undeva şi, la plecare,

după ce i-ai pus bagajul la trăsură, să aştepţi smerit să-ţi arunce un mizerabil franc – aceasta e culmea laşităţii!

În acel moment degradator, omul [îşi] pierde conştiinţa de sine şi se simte şi mai umilit, şi mai înjosit decât câinele care îţi linge gheata după ce, cu un minut înainte, îl rostogoliseşi cu o lovitură de picior. Omul devine inferior animalului.

Iată, în câteva rânduri, în ce noroi se tăvălesc acei oameni ajunşi a-şi vinde braţele în serviciul hotelului!

Într-un număr viitor voi cita un caz şi voi dezvălui nişte fapte care merită toată luarea-aminte.

CUM TRĂIEŞTE BREASLA SERVITORILOR HOTEL POPESCU, LACU SĂRAT1 P

Într-un număr trecut al ziarului nostru, în care vorbeam de traiul nenorocit ce [-l] duc servitorii, promisesem că voi reveni spre a cita un caz din sute altele şi pentru a da o probă de lăcomie şi moralitate burgheză; iar pentru a ilustra şi mai bine cele de mai sus, am ales ca model cel mai vechi şi mai cunoscut hotel din această staţiune, care a fost şi este exploatat de însuşi proprietarul său, dl C. Popescu, fost sergent de stradă în tinereţe – iar soţia sa, guvernantă –, fost mulţi ani librar destul de cunoscut, mare proprietar, milionar astăzi!

Să nu se creadă că gravitatea faptelor mai jos enumerate vor aduce vreo ştirbire moralităţii acestui escroc şi nesăţios exploatator: ele sunt de notorietate publică; şi cine nu ştie, sau cine mai poate ţine cont, de câte ori s-a perindat prin faţa instanţelor noastre judecătoreşti ipocrita figură a acestui nelegiuit om? Pe cine n-a înşelat dânsul – şi de cine n-a fost dat în judecată?

Şi cum s-ar putea să roşească sau să se revolte de aceste rânduri nişte oameni care, cu toată bogăţia lor, nu se sfiesc de a fura un pumn de ipsos unui biet geamgiu, venit spre a câştiga de la dânsul un ban pentru a trăi? Cum ar putea să se indigneze un om care, cu toată poziţia sa în societate, nu-i e ruşine a-şi înşela portarul cu 50 [de] b [ani], du- blându-i costul unui sfert de kil de gudron?

Dar să vedem prin ce metode s-a mai procopsit această „splendidă pereche” pe lângă înşelăciunile săvârşite printre cei avuţi. Să vedem cum

s-a purtat el față de factorul principal care i-a îngrămădit aceste averi.

1 Sub acest titlu, la rubrica „Din câmpul muncii", s-au tipărit două articole în două numere consecutive ale ziarului (n. Red.).

2 Apărut în RM, V, 28, 7 iun.; semnat: P. Istr., Brăila (n. I.U.).

Cu o lună înainte de deschiderea fiecărui sezon balnear, adică la 1 aprilie, începe vulpea bătrână să alerge cu limba scoasă după acei ce sunt „totul şi nimic" în lumea asta, după acei purtători de braţe aducătoare de aur. Atunci el îşi pune tot talentu-i blestemat în acţiune. Pentru a fi concis, prin înseşi cuvintele lui voi arăta cum [îi] ademeneşte pe acei ce nenorocirea îi scoate în cale: „E drept", zice el, „luna asta, până la 1 mai, vom munci cu toţii la curăţirea şi aranjarea hotelului. Leafă nu aveţi decât 15 fr [anci] pe lună şi mâncare, dar nu vă uitaţi la asta, nu luna asta e câştigul; de la deschidere şi până la 1 septembrie, curat îmbrăcaţi şi prin puţină muncă, la toamnă vă veţi trezi fiecare cu câte 5[00]-600 de lei în buzunar, cu care puteţi petrece boiereşte iarna, aşteptând sezonul următor.

Câte cuvinte, atâtea minciuni – şi scump plătesc victimele acel moment de slăbiciune şi neraţionament matur.

Posturi sunt la acest hotel pentru şapte bărbaţi şi şase femei, dar speculantul trece peste această sumă cu încă trei-patru inşi pentru luna de curăţenie; şi dacă s-a întâmplat să poată răbda toţi până la deschidere, apoi atunci ştie d-lui să facă vânt la ce e de prisos şi să reţie tot ce a fost mai bivol şi mai răbdător.

Această sumă de oameni trebuie într-o lună să dea gata 100 şi ceva de camere numerotate plus două coridoare, balcoane, intrări etc. Aceşti oameni trebuie să fie şi servitori

— Să scuture, să spele, să aşeze –, şi meseriaşi – să zidească, să vopsească, să se facă tâmplari, dulgheri, lăcătuşi, pa- voazatori, electricieni etc. Meseriaşi cu adevărat nu calcă niciodată în casa asta.

II1

Mărturisesc că am văzut prin lume multe năzbâtii şi diferite sisteme de avari, dar cearceafuri în loc de plafoane şi tinichele în loc de duşumele nu cred să fi văzut nici evreul rătăcitor din poveste.

În adevăr, nu cred să se afle în toată clădirea aceasta 10 în.P. De plafon zidit; [pe] restul, pe unde a picat tencuiala, s-au aplicat cearceafuri vechi

bătute în cuie, şi din cauza restului de moloz căzut cu timpul în cearceaf, nu o dată s-a pomenit pasagerul, şezând tranchil în pat, cu o uruitu- ră, un pârâit, şi apoi sculându-se cu cearceaful în cap, neştiind dacă e în Lacu Sărat sau în Messina.

Acelaşi lucru cu duşumelele. Fiind putrede şi nevoind a face cheltuială, pune oamenii de bat tinichele unde e scân- dura putredă şi se scufundă piciorul; şi acum, întreaga casă nu are nicio scândură bună, tinichelele se aşază unele peste altele.

De la 4 dimineaţa şi până la 8 seara, când nu se mai vede, bietul om e gonit timp de 16 ceasuri, mai rău decât calul de la tramvai. Hrana, spun cu siguranţă că de-ar vedea-o Nababul1, cu toată arta sa de a da „pandişpan" ţăranilor, s-ar lovi cu palma în frunte şi ar lua cea mai mare tinichea pe care tov. Gherea2 a dispreţuit-o şi ar spânzura-o din toată inima pe pieptul ce e bun de pus în bătaia tunurilor de la Stăneşti3.

Pe lângă aceasta, mizerabilii nu te lasă să mănânci în tihnă nici ceea ce ţi-ai cumpărat din buzunarul tău, şi de multe ori, oamenii trebuie să pună mâna pe lucru mestecând ultima îmbucătură!

Şi dacă cineva murmură un cuvânt, i se răspunde scurt: „Dacă-ţi place; aşa-i la mine, lac să fie, că broaşte, berechet."

1 Poreclă dată latifundiarului Gheorghe Grigore Cantacuzino (1837-1913), ex-lider al Partidului Conservator şi prim-ministru (n. Red.).

2 Constantin Dobrogeanu-Gherea (1855-1920), critic literar şi sociolog; unul dintre teoreticienii şi conducătorii social-democraţiei române, prezent în publicaţiile având această orientare (n. Red.).

3 Sat în judeţul Ilfov supus represaliilor în timpul răscoalei din 1907 (n. Red.).

Partea cea mai grozavă însă stă în faptul că în acest local, muncitorul nu-şi pierde numai timpul şi sănătatea, dar şi… cinstea.

Cleptomania patroanei acestui infern [i-] a târât pe mulţi servitori prin cancelaria comisariatului, căci nu o dată s-a semnalat dispariţia a diferite bijuterii lăsate de către pasageri prin diferite cutii pe masă, crezând că se află într-o casă cinstită; apoi, câţi ţalchelneri1 nu şi-au pierdut garanţia – şi iată în ce mod. Restaurantul hotelului e luat totdeauna în antrepriză, iar patronul, natural, cerea ţalchelneru- lui angajat o garanţie oarecare, dându-i

în primire serviciul complet. Toamna, la facerea inventarului, constatându-se lipsa diferitelor tacâmuri, şervete etc., garanţia e pierdută. Lipsa aceasta victima o vede sub ochii săi în fiecare seară, dar nu pricepe de unde vine. El nu ştie că argintăria şi celelalte obiecte sunt dijmuite de cleptomană când dă peste ele, lăsate pe undeva în grabă de câte un chelner.

Din cauza aceasta, acum niciun ţalchelner nu mai vine la acest restaurant, iar când se hotărăşte la aceasta, atunci propune stăpânului restaurantului să ia şi el parte la pierzanie.

Acesta sunt fapte adevărate.

Înainte de a termina, şi pentru a nu se pune în dubiu spusele mele asupra moralităţii acestor oameni, aduc ca probă vie următoarea înserare la corespondentul] din Brăi- îa din ziarul Universul2, nr. 139 din 24 mai a.e.:

„Gh. Olăreanu din Viziru [i-] a reclamat Parchetului pe dnii T. Paleologu şi C. Popescu de aci, care, în calitate de martori prin substituire, au ridicat de la tribunal o recipisă pe numele Neagu Untaru şi au încasat bani de la ad [minis- tra] ţia financiară."

Cred că aceasta e de ajuns pentru un om cu avere de

1 000 000.

1 ţalchelner [< germ. Zählkellner] – chelner care încasează costul consumaţiei într-un local public (n. Red.).

2 Universul, cotidian bucureştean ilustrat înfiinţat de Luigi Caza- villan; printre colaboratori: Caraeiale şi Vlahută (n. Red.).

CARE SUNT ÎNDATORIRILE UNUI „COMITET"? 1

În numărul de la 4 iunie crt, tov. M.Gh. Bujor2, în „O nevoie", a atins o chestiune atât de importantă şi care joacă un rol aşa de mare în mişcare, încât sunt sigur că la citirea ei, mulţi tovarăşi au respirat uşuraţi că, în sfârşit, o chestiune a cărei tratare o simţeau necesară şi asupra căreia erau nedumeriţi se va lămuri.

Din interesantul articol, mă refer la fragmentul unde tov [arăşul] autor vorbeşte de neştiinţa şi încurcătura în care se află comitetele, secretarii şi casierii organizaţiilor începătoare. Deşi amintit la sfârşitul articolului, trebuie însă lămurit şi explicat înaintea tuturor, deoarece, fiind un fapt elementar, se poate trata şi sfârşi iute; iar aceştia, o dată lămuriţi asupra primului pas de organizare, vor asculta şi pune în practică şi celelalte

învăţăminte ce se vor discuta şi dovedi ca necesare.

Nu trebuie condamnat faptul neştiinţei celor aleşi în comitet; aceasta s-ar face cât ar privi partea morală, când, în propaganda lor, cei aleşi nu s-ar conforma principiilor socialiste şi ar băga în capul oamenilor niscaiva năzbâtii dăunătoare. Dar cât priveşte partea admistrativă? Care-s datoriile secretarului, care ale casierului, precum şi ale membrilor din comitet? Care-s legăturile, procedeele şi îndatoririle lor faţă de centru? Cum se fac dările de seamă amănunţite: lunar, trimestrial sau anual?

Sunt lucruri care, oricât ai fi de iniţiat în alte ramuri, în faţa lor te simţi încurcat, nu ai cunoştinţe amănunţite, şi din această cauză se produc discuţii care aduc mult rău unei organizaţii ce de-abia se încheagă şi cu care trebuie să fii cât se poate de corect şi serios.

1 Apărut în RM, V, 30,14 iun., la rubrica „Chestiuni de organizare şi de propagandă”; semnat: P. Istr., Brăila (n. 7.1/.).

2 Mihai Gheorghiu Bujor (1881-1964), de profesie avocat; militant socialist apropiat de Ştefan Gheorghiu, I.C. Frimu şi P. Istrati (n. Red.).

Se poate răspunde că aceste lucruri se găsesc şi în statut. Sunt, în adevăr, dar în complexitatea lor, ele nu-s suficiente. Mi-aduc aminte câte întrebări se puneau şi cât obstrucţionism zadarnic se făcea la înjghebarea sindicatului zugravilor în Bucureşti, în centru, unde se puteau mai uşor clarifica; dar în provincie sau, mai lămurit, cum e aci, de exemplu, unde n-ai cui te adresa cu o întrebare în asemenea materie?

O broşură cât de mică, care să trateze despre modul de organizare sindicală, ar fi de mare folos, şi lipsa ei se simte mult. Cu puţină răbdare din partea tovarăşilor competenţi, aceasta s-ar face şi ar umple un mare gol.

Deci: care sunt sarcinile şi îndatoririle unui comitet din punct de vedere administrativ?

PREA MULTĂ RĂBDARE…1

Citeam într-un număr trecut al ziarului cazul mecanicului agricol Gh. Constantinescu, care, fără nicio vină, cel puţin aceea de a fi sindicalist – dacă aceasta se poate numi o vină –, a fost bătut mai rău ca hoţii de cai în propria lui casă de către cei interesaţi în frunte cu autoritatea, care are o menire cu totul contrarie; acest fapt mi l-a amintit şi pe cel de acum un an, când nişte tovfarăşi] din provincie au fost aduşi legaţi şi bătuţi la Poliţia

Capitalei, precum şi altul mai recent, şi anume când un alt tov [arăş], tot din provincie, ducându-se după lucru în alt oraş pentru a-şi câşti- ga mizerabila de existenţă, a fost arestat şi închis la un loc cu un nebun cu care a trebuit să se lupte patru zile. Acestea dintre cele mai frapante, afară de altele mai mult sau mai puţin revoltătoare.

Mărturisesc cu conştiinţa împăcată că, în faţa acestor acte care trec peste limitele oricărei indignări, n-am putut simţi nicio revoltă împotriva autorilor acestor maltratări, ci întreaga revoltă sufletească mi s-a revărsat asupra maltrataţilor.

1 Apărut în RM, V, 32, 21 iun.; semnat: P. Istr., Brăila (n. I.U.).

Mă adresez deci acestora…

Bine, prieteni, sunteţi oameni, nu vite, şi răbdarea voastră, oricât de întinsă ar fi, trebuie să aibă limită. Oare toate expedientele de care aţi alergat întotdeauna în urma acestor scandaloase abuzuri, ca: publicarea în ziare, cererile de anchete, denunţarea către cutare sau cutare domn ministru, ameninţările copilăreşti cu fraza: „Să ia aminte dl X, căci altfel…” – toate acestea, zic, nu vi se par prea searbede, prea reci, ridicule chiar, când asemenea fapte se repetă necontenit ca o sfidare cu vârf şi îndesat?

Pentru ce nu te faci foc când un inconştient te-a înjurat

— Şi de ce nu ripostezi când capeţi o palmă fără să te ştii cu nimic vinovat? Cu atât mai puţin răbdarea ta trebuie să aibă hotar când vezi că acel care e plătit de tine şi pus să te apere, el, se întoarce asupra ta de te stâlceşte şi te face din om neom.

Sau rangul lui te impresionează pe tine? Asta ar fi o stupiditate.

N-am suferit până acum asemenea [înjcălcări de demnitate omenească. Când va cere-o însă idealul meu, le voi primi cu plăcere, căci nimic nu s-a realizat în lume fără dureri.

Să ferească însă fatalitatea pe acel care va trece peste limitele unei răbdări omeneşti, când individul îşi pierde stă- pânirea de sine, când intelectul e întunecat şi raţiunea se îneacă în valul furiei oarbe.

IARĂŞI HUGO SÂNGER DIN BRĂILA1

În nenumărate rânduri, acest patron capitalist a fost înregistrat la ziarul nostru pentru faptele sale revoltătoare.

Alte isprăvi ale acestui mâncător de sindicalişti vin să scoată şi mai mult

în evidenţă antagonismul de clasă şi să servească de exemplu acelora dintre colegi care pun în dubiu zisele noastre şi nu răspund la apelurile ce le facem.

Primul fapt, cel mai bestial, cel mai revoltător şi care s-ar fi petrecut în faţa acestor oameni conştienţi, [ce] şi-ar fi atras toată indignarea, precum şi un protest unanim, e următorul…

Lucrătorul Gh. Rădulescu era de mai mult timp suferind de ochi tot din cauza acestui patron, căci lucrând la faţadă şi căzându-i var în ochi la dese intervale, i-a pricinuit betegeala sus-numită. Actualmente, reluând lucrul, a fost pus, spre nenorocirea lui, să spele cu amoniac nişte uşi şi ferestre de stejar, spre a scoate vechea vopsea. E de notat că amoniacul cu care lucrăm noi, zugravii, e cu mult mai tare decât cel din farmacii – aceasta pentru a avea puterea de a descompune şi a curăţa vopseaua uscată. Fiind cunoscute ondulaţiile înţepătoare ce emană amoniacul, oricine îşi poate închipui ce consecinţe grave a avut de îndurat nenorocitul lucrător, mai cu seamă că era deja vătămat de ochi mai dinainte.

Sâmbătă, la plată, se prezintă şi victima cu ochii lăcră- mând întredeschişi. Fiara de patron, văzându-l în halul acela, găseşte că e mai practic să-l concedieze decât să-i dea altceva de lucru; de aceea, dându-i plata sângelui, îi comunică scurt: „Nu-mi trebuie oameni bolnavi."

E prea izbitor ca să mai comentăm. Tragă-şi fiecare concluzia sa.

A doua ispravă e cu ocazia concedierii mele…

Mirosindu-i a sindicalist, de care el fugea ca de ceva grozav, caută a se [des] cotorosi de mine, pretextând că, nepubli- când eu pierderea carnetului [de muncă] în Monitor, riscă a fi dat în judecată de către corporaţie. [în] ziua următoare m-am prezentat, aducându-i o declaraţie din partea corporaţiei, cum că am dreptul de a-mi exercita meseria până la apariţia în Monitor a celor ce ne interesează. Nevoind a lua nici aceasta în consideraţie şi alergând de la un motiv la altul pentru a scăpa de mine, un tovarăş, E.S., bine cunoscut în rândurile sindicaliste, se solidariză şi părăsi lucrul o dată cu mine.

În faţa acestui act cât se poate de natural şi legitim, patronul rămase electrizat. Pentru a se răzbuna şi totodată spre a [-l] intimida pe sus-citatul tovarăş, îi zise că, dacă el ar voi, poate în opt zile să-l expulzeze din ţară.

Acum pun două întrebări naţionaliştilor din cele două clase antagoniste…

Muncitorilor le spun: Pentru ce patronul evreu nu e naţionalist cu lucrătorul său tot evreu şi voieşte a-l expulza?

Iar naţionaliştilor români de calibrul dlor Iorga & Cuza1, asemenea: Cum se explică lucrul că, pe de o parte, mâncaţi evrei la întruniri, iar pe de alta, daţi mână de ajutor unui evreu supus strein pentru a izgoni din ţară un supus român?

Lucru abstract, d [omni] lor, pe care muncitorii îl înţeleg foarte bine!

SATIRII NOŞTRI POLITICI ŞI VOTUL UNIVERSAL2

Printre multe plăgi sociale care apasă pe spinarea poporului nostru, acea a politicianismului e dintre cele mai strigătoare. Nu zic că numai ţara noastră e bântuită de această lăcustă vătămătoare, răul e general; dar pe când în alte părţi el e în descreştere sau stagnează, potrivit mediului acelor ţări, la noi e în plin progres.

Zilnic, din diferite unghiuri al ţării, vezi ieşind „oameni noi”; ei îşi iau aere de renovatori, se silesc a da figurii lor expresia sinceră şi dureroasă a omului ce vede răul şi voieşte a-l îndepărta, şi în cuvinte pline de foc ce le adresează mulţimii sceptice şi buimăcite de acest perpetu [um] mobil [e] de oratori, caută a depune accentul cel mai convingător, frazele cele mai neuzate şi entuziasmul cel mai înflăcărat.

1 Alexandru C. Cuza (1857-1947), profesor universitar, publicist şi om politic cu vederi naţionaliste, ulterior fasciste (n. Red.).

2 Apărut în RM, V, 36, 5 iul.; semnat: P. Istr., Brăila (n. I.U.).

Dar ce e fals, tot fals rămâne; adevărului nu-i trebuie îmbrăcăminte pompoasă. Omul sincer, pătruns de învăţături drepte, de un ideal sfânt lui şi mistuit de acel paşnic dor de a lupta dezinteresat contra deosebirii omului de către om, se simte puternic, şi cuvintele lui pătrund în adâncul sufletului fără lux de vorbe meşteşugite. Ele se duc acolo de unde au pornit: să îmbărbăteze alte inimi şi să [înnobileze alte simţiri.

Politicianul, cu două feţe şi egoist, doritor de ranguri şi avere, meschin şi ipocrit, oricât ar căuta de a părea natural, oricât s-ar strădui de a-şi apropia nişte însuşiri ce nu-i aparţin, îl demaşti imediat: pe faţă îi stau scrise minciuna, şar- latania şi interesul.

În timpul din urmă, Votul Universal, devenit himeră, e cuvântul de ordine al tuturor acestor deşucheaţi vântură-ţară. De unde până mai acum câtva timp era un punct îndepărtat din programul partidului asasin, astăzi e pe buzele acestor scamatori ambulanţi: cu el se deschid întrunirile şi cu el se închid.

E caracteristic faptul cum caută oamenii aceştia să convingă lumea şi să-şi dispute întâietatea. După ce se critică, se înjură şi se batjocoresc unul pe altul, după ce îşi dezvelesc reciproc faptele lor murdare, apoi, încep fiecare să se ridice, să se slăvească şi să se declare de cei mai capabili pentru această „mare reformă”:

„Ei sunt nişte şarlatani care promit multe şi nu fac nimic; noi suntem cei chemaţi de a face ca Votul Universal să devie o realitate, noi…”

Iată textul, fraza lor obişnuită. Oare nu s-ar fi gândit ei că cei ce îi ascultă le vor atribui şi lor acelaşi lucru?

Zilele trecute, un „mare naţionalist” cu scaun la cap1, care zicea că vine pentru a doua oară la Brăila, după ce fusese întâia [oară] pus pe fugă, între altele, a declarat şi următoarele, adresându-se publicului:

1 Referire la Nicolae Iorga (n. I.U.).

„Dvs. Trăiţi la patru ani o dată, când se fac alegerile generale. Iar atunci ştiţi că trebuie să alegeţi pe cineva, indiferent cine e acela; care dă mai mult de băut, acela e ales. Dar a început orbul să întrezărească…”

Da, e foarte adevărat, „a început orbul să întrezărească”, dar nu drumul spinos pe care speraţi voi că va intra, ci calea adevărată a dezrobirii atât politice, cât şi economice; şi când va începe să vadă bine de tot, când i se va lumina bine „înaintea ochilor”, atunci vi se va sfârşi rolul acesta de comedianţi ce-l jucaţi acum.

De aceea, nu vă mai trudiţi atât de a face acest mare gest. Poporul îşi va cuceri singur Votul Universal direct, egal şi secret, iar nu ciopârţit şi schilod, ca acela ce-l făgăduiţi şi pe care tot nu-l veţi realiza niciodată.

ORGANUL CENTRAL ŞI PUBLICAŢIILE DE BREASLĂ1

Când s-a înfiinţat rubrica aceasta acum câtva timp, s-a zis că ea va servi: spre a se arăta căile mai practice, mai lesnicioase şi mai eficace de propagandă şi organizare; bunele rezultate ce a dat cutare sau cutare metodă; sfaturi către tov [arăşii] începători: ce trebuie să adopte şi de ce

trebuie să se ferească etc.; s-a mai spus, însă, şi un cuvânt înţelept: nu trebuie să ne ferim de a se da pe faţă lacunele şi greşelile sau relele ce le observăm.

Dacă cele ce am de spus mai jos vor avea darul să [-i] jeneze pe câţiva dintre tov [arăşii] în cauză, apoi aceasta nu e vina mea. E un adevăr.

Să vedem dacă e aşa.

Cele ce urmează se referă la presa noastră socialistă.

Întreb: Este destul de puternic organul nostru central România Muncitoare, pentru a mai apărea şi alte publicaţii de breaslă? Avem noi nişte sindicate puternice, bine organizate şi destul de conştiente pentru a susţine cu îndârjire atât organul central, cât şi publicaţiile lor aparte?

Nu cred să existe vreun tov [arăş] conştient care, sfidând orice principii de logică, să răspundă afirmativ.

Avem un ziar central într-al VI-lea an1, astăzi bisăptă- mânal; luptăm, fiecare în direcţia sa, să-l facem mare, puternic, impunător; înjumătăţit printr-o lovitură de graţie, căutăm să-l readucem la loc, locul de onoare ce-l merită, trudindu-ne să-l plasăm inclusiv printre tov [arâşii] conştienţi; în lupta aceasta ne lovim necontenit de universul restrâns al acelora ce trebuie să-l susţie şi, mai presus de toate, de inconştienţa acestora; muncitorul nu găseşte, din păcate, în ziarul său nici Martiriul vreunei prinţese, nici vreo Fată româncă în haremul lui Abdul-Hamid2. Ziarul său are o materie prozaică (!), nu produce senzaţii.

Mai constatăm că, pentru a-şi continua apariţia, acesta face sacrificii imense din punctful] de vedere al redactării.

Socoteam într-o zi, înainte de a observa cu atenţie un bilanţ, că salariile redactorilor trebuie să fie de cel puţin 400 [de] lei pe lună în total. Când, ce să văd? Salarii [de] 770 [de] lei… în trei luni!

Eu cred că „zeflemeaua” plăteşte îndoit celor ce-i dau viaţă.

Mi se va argumenta, poate, că la noi mai lucrează şi con- ştienţa.

Netăgăduit. Dar când vom ţine seamă de munca titanică şi atenţia nemăsurată ce trebuie s-o depună acei ce con

1 România Muncitoare (seria I) a apărut la Bucureşti în 1902, ca organ al cercului cu acelaşi nume, înfiinţat în 1901 cu scopul „luminării” celor de jos; din lipsă de fonduri, şi-a încetat apariţia în acelaşi an; seria a II-a a debutat

în 1905 (n. Red.).

2 Abdul-Hamid (1876-1909), supranumit „sultanul sângeros”, înlăturat de revoluţia „junilor turci”; nume de referinţă în publicistica istratiană (n. Red.).

Duc această faclă, când vom ţine seamă că ei nu au [de-] a face cu scriitori de meserie, cu corespondenţi abili, ci cu muncitori care scriu atât cât ştiu şi cât îi taie capul, care trimit articole încâlcite, fără ortografie, cu o punctuaţie alandala, care exclamă unde trebuie să întrebe şi subliniază unde le vine; ţinând seama, zic, tovarăşi, că prea puţină e acea materie de a cărei corijare sunt scutiţi, nu credeţi că cerem prea mult? Oare înainte de a fi tovarăş conştient, redactorul nu e un om şi el? Nu admiteţi că, la un moment dat, îl putem vedea epuizat, consumat atât fiziceşte, cât şi moraliceşte din cauza excesului de devotament?

Şi când, ca încheiere, zic că, cu toată lupta depusă, cu toate sacrificiile sus-citate, ziarul dă 600 şi ceva de lei deficite la trimestru, nu e o ironie a ne scoate publicaţii de breaslă aparte?

A devenit R [omânia] Mluncitoarc] un ziar cotidian politic cu câteva zeci de mii de abonaţi şi care nu mai poate duce o luptă întinsă pe cale economică; are el un personal de redacţie bine retribuit şi numeros; avem noi vreo câteva zeci de mii de tovarăşi cititori conştienţi şi gata pentru orice sacrificii, spre a ne scoate, fără teama de a deveni ri- diculi, gazetari de breaslă care să ducă lupta pe tărâmul economic?!!!

Sunt curios să văd, făcându-se o statistică, câţi tov [arăşi] sunt abonaţi atât la organul central, cât şi la gazetele breslei sale – şi tare aş dori să rămân eu mincinos: nu cred să se găsească 10 la sută.

E foarte lesne a scoate cutare sau cutare Curier. Dar nu ţinem seama cui va împarte el corespondenţa sa şi cine-i va asigura existenţa, când muncitorul nu e capabil un ziar a-şi susţie, dar două?

Acestea sunt adevăruri în faţa cărora nu trebuie să strâm- băm nasul, căci atunci ne-am chema ipocriţi.

Trebuie să constatăm în noi o bună doză de… egoism personal.

TEATRUL SOCIAL1

În faţa nedreptăţilor ce mistuie omenirea, vezi ridicân- du-se barzi ai

adevărului şi binelui social, ai înfrăţirii şi iubirii între noroade, ai libertăţii şi egalităţii relative, oameni geniali, precoci ai timpurilor viitoare, aş putea zice, care, născuţi sau formaţi cu aceste sublime calităţi, prind într-o mână facla, iar în cealaltă stindardul emancipării popoarelor şi, uzând de ceea ce natura i-a înzestrat, propovăduiesc cuvântul sfânt.

Excesiv de dezinteresaţi, riscând a-şi distruge propria-le individualitate, primind continue lovituri şi în faţă, şi în spate, ei duc înainte, fără şovăire, cuvântul dreptăţii, biciuind cu o logică de fier minciuna, falsitatea, şarlatanis- mul, ipocrizia şi tot ce e opus adevărului pentru care ei îşi consacră viaţa. Săgeţile ce ei le aruncă în tabăra apăsătorilor, aci pline de revoltă şi indignare, aci, de ironie şi sarcasme usturătoare, ai crede că ar fi în stare să rănească nişte ziduri inerte, dar încă fiinţe cu raţiune şi simţ.

Dar, particularitate proverbială menită de a juca un rol însemnat în istoria timpurilor, raţiunea şi simţul se vede că lipsesc cu desăvârşire apărătorilor „ordinii sociale”. Tartuf- fii şi Machiavellii aceştia se supără foc când îşi insultă reciproc vreo „Lili” favorită; asistăm apoi la mascarada modernă: o ieşire pe teren, se măsoară 1 km distanţa între adversari (?), urmează un schimb de gloanţe ce trec la 50 [de] în deasupra capului, dandana ce se termină cu îmbrăţişarea caraghioasă pe teren – rezultat infailibil al „onoarei satisfăcute”.

Iar când fruntea presei occidentale pune sub ochii Europei, în culorile cele mai vii, crimele şi nelegiuirile voastre, ororile naţionale şi sălbăticiile neroniene; când lumea civilizată citeşte cu scârbă faimoasa sentinţă a celebrei voastre „Bande” de Casaţie, atunci… demnitatea naţională nu se simte rănită; câteva murmure surde, de formă şi… tăcere, căci aşa cere „raţiunea de stat”.

Delicată pieliţă de „Belgie a Orientului” 1!

Faţă de aceste flagrante contraziceri, am impresia că mă aflu ca spectator la o reprezentare a teatrului social pămân- tesc pe o imensă scenă jupiteriană.

Un Brătianu2, Machiavelli sau Bismarck, apropiindu-se de public într-o atitudine ipocrită, ar ţine cam următorul discurs:

„în sfârşit, să ne explicăm… Ce vreţi? Dreptate? Nu o veţi căpăta! Recunoaştem că e de partea voastră, dar noi suntem puternici. Voiţi să o

smulgeţi prin forţă? Dar în cazul ăsta, o să vă împuşte ai voştri pe voi. Din rândurile voastre [îi] recrutăm pe aceia care să ne susţie. Noi le facem educaţia care ne convine nouă. Avem profesori care să vă înveţe cele ce dictăm noi; altfel, îi măturăm. Avem literatura noastră: Peneş Curcanul, O coroană de oţel, Pui de lei3 etc. Autorii lui Vrem pământ şi 19074 au fost smintiţi când au scris aşa ceva. Noi mai avem un cler care trebuie să vă vorbească, înţelegeţi? Nu vă uitaţi că un netot a zis:

Religia – o frază de dânşii inventată Ca cu a ei putere să vă aplece-n jug…5

Mofturi, voi nu trebuie să pricepeţi aşa ceva.

Recunoaştem că existenţa noastră e efemeră şi al vostru e viitorul; dar tocmai aceasta ne face să profităm cât mai bine de prezent. Ne imputaţi că suntem surzi, că avem obraz

1 Apelativ acordat României cu ocazia Expoziţiei de la Liège (1905), datorat performanţelor notabile ale ţării, precum şi perspectivelor de dezvoltare a industriei petroliere. În 1907 s-a editat săptămânalul Belgia Orientului (n. Red.).

2 Referire la Ion (Ionel) I.C. Brătianu (1864-1927), în 1909, preşedintele RN.L. Şi pentru întâia oară prim-ministru (n. Red.).

3 Istrati citează poezia cu acest titlu din ciclul Ostaşii noştri (Alec- sandri, 1878), Povestea unei coroane de oţel (Coşbuc, 1899) şi volumul de versuri Pui de lei (Ioan S. Nenițescu, 1891) – n. Red.

4 Referire la Noi vrem pământ! (Cosbuc, 1894) şi la satira în versuri 1907 (Vlahuţă, 1908) – n. Red.

5 Versuri din împărat şi proletar (Eminescu, 1874) – n. Red.

Gros şi că suntem naţionalişti falşi. Ce copilărie! Dar cum puteţi pretinde să fim simţitori, drepţi şi sinceri, când interesul nostru e contrariul? Crăpaţi de foame? Dar ce ne pasă nouă! Sunteţi plini de boli, vă zvântă tuberculoza? Dar aceasta ne îngrijeşte numai atunci când suntem noi în pericol de a ne molipsi. Restul… poate să vă ia dracu' pe toţi! Strigaţi Europei că avem o justiţie de clasă monstruoasă? Dar în toate părţile e la fel. Şi ea e mai dreaptă acolo unde sunteţi voi mai tari. Călcăm legile? Dar ce să facem când vedem că voi aţi început să profitaţi de ele? Nu înţelegeţi că ele sunt făcute numai pentru a sta pe hârtie? De ce le retipăriţi şi le

puneţi la îndemână mojicilor? Vreţi drepturi electorale? Dar nu vedeţi că atunci când le veţi avea, noi ne ducem pe copcă, că ne-am spălat pe bot de a mai umbla cu mâinile pân' la coate în bugetul strâns de pe spinarea voastră încovoiată?

Deci: nu mai cereţi, nu mai protestaţi. Vom fi surzi. Mergeţi voi pe calea voastră, noi pe a noastră – şi… care o fi mai tare."

TULBURĂTORII „ORDINII SOCIALE” 1

Cu o îndrăzneală nemaipomenită, sau care se întâlneşte numai la criminali ordinari, Ionel Brătianu a zis, între altele, în sporovăiala sa de la Craiova: „Nu mă pot abţine de a nu blama tendinţele sindicaliştilor care se ridică contra ordinii sociale.”

Ne-a taxat cu un cuvânt omul acesta negru: că noi, aceştia, care luptăm ca să trăim şi să-i plătim fastul cu care se înconjoară, suntem tulburători ai actualei ordini sociale.

Ştiam de mult că dezaprobă activitatea ce noi o exercităm ca pe un „ce” natural opus intereselor sale, însă aceas ta o făcea tacit şi prin represiuni simţitoare. Dar a te ridica la un banchet şi a spune cu o atât de grosolană neruşinare, în faţa presei, în faţa lumii, că dezaprobi fapta naturală a unor oameni pe care îi asupreşti, aceasta nu cred să fi zis-o vreun alt prim-ministru în toată lumea. E ca şi când ai spune: „Nu ştiu de ce îi e foame calului meu, căci aşa multă mâncare nu-i dau!”

Să-l apeşi pe un om până într-atât, că nu mai ştie încotro să o ia de ţipătul copiilor care cer pâine, să cauţi să-i iei şi pielea, căci cămaşa i-ai luat-o de mult; iar când omul acesta, prăpădit, despoiat, flămând şi nebun, se revoltă şi-ţi strigă: „Lasă-mă să trăiesc!”, tu să te ridici şi să-i spui că-i dezaprobi fapta – nu e aceasta culmea îndrăznelii? Nu înseamnă că-ţi pui cenuşă în cap şi faci pe turbatul?

Dar bine, cinicule, ordine socială e aceea când eu plesnesc de foame şi îngheţ de frig cu ai mei, iar tu te răsfeţi în saloane somptuoase, înconjurat de un lux nebun? Când rămăşiţele de la masa ta, pe care le zvârli la câini, preţuiesc atât cu cât eu aş putea trăi o lună? Când pe mine mă mănân- că boala, trăind într-un bordei mucegăit, iar tu ocupi palate unde pot locui o sută? Când eu de-abia îmi târăsc zilele, alergând după o pâine, tu zvârli banii pe fereastră – sudoare stoarsă din spatele meu gârbovit? Când pe

mine mă arde pârjolul cât e ziua de mare, făcându-ţi ţie aur pentru a mă schilodi când treci cu cucoana ta în automobil şi pentru a turna plumbi pe care să mi-i trimiţi în piept când îţi cer un drept la viaţă – aceasta zici că e „ordine”?

Iar când, peste toate astea, îmi torni şi câteva regimente de tâlhari ca tine, ca să-mi rupă oasele, să-mi învineţească spinarea, să-mi fure ce mai am şi, omorându-mă, să-mi necinstească femeia şi copila mea – nu te gândeşti tu, balaur setos de sânge, că se poate să mai înnebunesc o dată şi să-ţi frâng gâtul? Nu te gândeşti tu că cupa amărăciunilor, um- plându-se peste măsură şi debordind, s-ar putea să mă aduci acolo ca să las lumina zilei de la care tu mă izgoneşti şi mă voi băga în beciuri, de unde voi ieşi apoi ca să-ţi sparg pieptul acela plin de venin?

Nu judeci tu, tiran fără nume, că eu, păcătosul, nu am ce pierde decât o mizerabilă viaţă pe care abia o mai pot suporta?

M-am născut ca să trăiesc. Muncesc cinstit, din care muncă tu îmi iei partea cea mai mare; iar când tu vrei să-mi iei şi pâinea de la gură, recurg în mod paşnic la nişte arme pe care tu le-ai făurit şi mi le-ai pus la dispoziţie. Uzând de ele, îmi suprimi într-un mod arbitrar acest drept, priponin- du-mă cum numai tu ştii s-o faci. Răbdarea fără margini pe care mi-o impun şi tortura lentă ce îndur întrec supliciile ce adesea [le-] au îndurat adoratorii unui om acum 19 veacuri, sub domnia unui tiran sângeros ca şi acela căruia tu îi lingi picioarele. Dar dacă ei au fost fanatici fără raţiune, eu sunt om şi judec.

Fereşte-te, dar, de a duce până acolo represiunea ta ca să se întunece această judecată, căci dintre noi doi, tu vei fi păgubaşul.

Fereşte-te!

ÎN JURUL MORŢII EXPLOATATORULUI GH. ASSAN1

Prea puţine sunt cuvântările ţinute la diferite ocazii de către puternicii zilei, care să cuprindă atât adevăr ca acelea ţinute cu ocazia morţii lui Gh. Assan.

De obicei, la toate ocaziile, tribunii noştri, când au a lăuda opera cuiva sau a preaslăvi pe cineva din tagma lor, o fac aceasta totdeauna în numele poporului, în numele acelui popor care nici n-aude, nici habar n-are despre ce este vorba.

„Ţara te laudă, ţara te sărbătoreşte”, sau „poporul plânge, poporul te regretă”; şi poporul nici nu laudă, nici nu regre tă, căci nu are pentru cine face vreuna din aceste două care s-o merite. Dar aşa e el, le înghite pe toate şi tace.

Cu totul altă nuanţă au avut cuvântările noastre la moartea „marelui industriaş şi patriot român”.

Cu mici excepţii, niciunul din oratori n-a căzut în păcatul tradiţional de a spune că „munca şi energia”, „devotamentul”, „sacrificiile” etc. Aduse de răposat au fost pentru ridicarea economică şi înălţarea poporului român. Nu. Din simţ de veracitate sau din simplă uitare condamnabilă

— Nu ştiu bine care –, ei au omis însă de a spune cele de mai sus în numele poporului.

Toţi, aproape toţi, au zis că datorită „activităţii neobosite a decedatului se găseşte astăzi industria-şi-comerţul în floarea dezvoltării sale”.

Or, cum marile întreprinderi industriale şi comerciale nu se află în mâinile proletariatului, ale poporului român, ci aceştia sunt sclavii celor dintâi, elogiile aduse „bunului român” nu se referă acestora, ci acelui mănunchi de exploatatori de talia celui plecat.

Deci cuvântările sunt drepte: capitaliştii pierd în Gh. As- san un bun apărător – nu un „bun român” – şi au dreptul să-l plângă. Poporul însă nu pierde nimic prin moartea lui şi n-are de ce să se jeluiască (ca dl Jelea); dispărutul nu i-a adus niciun folos, din contră.

Eu nu cred ca el să fi lăsat vreo vorbă pentru acei ce i-au îngrămădit milioanele, o gratificaţie spre aducere aminte: de exemplu, leafa pe o lună la fiecare. Sau ca de acum încolo, toţi acei care rămân cotonogi şi ciungi să primească leafa întreagă ca pensie viageră.

Nu cred să fi avut timp a se gândi şi la aşa ceva.

Prea puţin le pasă atunci robilor dacă ocna lor e a lui As- san sau a lui Aii; ei nu-l văd pe el decât la zile mari, ei cunosc fabrica. N-au de ce-i eterniza memoria.

Nu. Poporul nu pierde nimic! El pierde un exploatator.

UN REZULTAT1

Săptămâna trecută, ziarul ne-a adus ştirea că unul din cei mai buni străjeri ai noştri, tov. Secretar al C.G.S.R., Al. Constantinescu2, s-a retras din

funcţia ce ocupa şi a devenit patron. Nota ne mai spunea că de la 1 august, adică timp de un an de zile, tovfarăşul] secretar n-a mai primit niciun salar.

Nu e rău, ba cred chiar că e necesar să comentăm acest fapt, deoarece e unul dintre cele mai însemnate ce poate rezulta dintr-o mişcare ca a noastră, tânără, fără experienţă şi plină de defecte, de la cel mai umil cetăţean până la cel mai conştient tovarăş.

Mi-ar plăcea să cred că acestui rezultat majoritatea tovarăşilor i-au găsit adevărata lui cauză şi, ca atare, l-au interpretat aşa cum e just şi cum sade frumos să-l judece orice tovfarăş] cu bun-simţ, raţiune sănătoasă şi care s-a dezbrăcat de haina urâtă a patimii şi a judecăţii a priori. Căci dacă nu se vor găsi nici în rândurile noastre, ale cercurilor socialiste, unde se dă adevărata cultură insului, dezbrăcându-l de tot ce e dăunător moralităţii cu care de multe ori e înnăscut, unde trebuie să predomine „dreptatea" în cel mai larg înţeles al cuvântului, dacă nu se vor găsi, zic, şi oameni care să vadă lucrurile prin prisma lor adevărată, să fie logici şi să judece drept, atunci pentru ce am mai protesta, ne-am mai indigna şi am mai ataca violent morala celor de sus?

Din nefericire, lucrurile nu stau tocmai aşa cum spun că mi-ar plăcea să fie, şi dacă chestiunea, să zic aşa, s-ar pu

1 Apărut în RM, V, 46, 9 aug.; semnat: P. Istr. (ti. I.U.)

2 Alexandru (Alecu) Constantinescu (1872-1949), militant socialist, unul dintre conducătorii mişcării sindicale şi al P.S.D.R. (n. Red.)

Despre Al. Constantinescu, Istrati scrie: „Alecu era tipul revoluţionarului […], făcea puntea de legătură între mine şi partid. […] El închidea puţin ochii asupra «mentalităţii mele de vagabond» şi-mi cerea […] să salahoresc pentru gazetă [România Muncitoare] în calitate de redactor al doilea (Panait Istrati, Cum am devenit scriitor, Scrisul Românesc, Craiova, 1981, p. 161) – n. I.U.

Tea pune la vot, apoi multe bile negre ar încasa tov [arăşul] secretar de ieri, patronul „neiertat" de azi. Parcă aud câte voci se ridică în ţară cu exclamaţia: „Iată! Tovfarăş] conştient! Cu pretenţii de sacrificii! Din moment ce nu mai ia salar, s-a retras fără niciun înconjur!"

Multă nedreptate!

Luându-l ca om, tov. Const [antinescu] s-a privat de la viaţa modestă şi

tihnită ce i-o procura meseria sa, în care nu e mai prejos, după cum nu e mai prejos nici ca model de intelectualitate. Datorită idealului de care a fost şi este pătruns, el a călcat peste tot ce constituie un obstacol pentru ideea sa; chiar peste sentimentele de ordin intim, care pot fi egalate de orice ideal, cât de măreț ar fi el. El nu a fost dintre acei tovarăşi de necondamnat care, servindu-şi idealul cu scrupulozitate, primesc şi o retribuție pe care însă cu greu o pot căpăta în afară. Nu. Prin urmare, se spulberă de la sine aserțiunea că „interese personale" îl țin în mijlocul nostru. Acestea sunt ace veninoase cărora însă dânsul, prin extrem, le-a frânt vârful, după cum vedem, deşi într-un mod pe cât de eficace, pe atât de dureros. E un exemplu viu, dar care a lăsat o rană adâncă pentru acei ce au ştiut să-l prețu- iască, deşi aceştia, fără excepţie de grad cultural, sunt rari.

Ca tovfarăş] conştient, iarăşi, n-a lăsat nimic de dorit; nu i se poate nimic imputa, bineînțeles, lăsând la o parte extraordinarul. Şi în privința aceasta nu eu voi pleda, pledează însăşi activitatea sa, pe care cu toții o cunoaştem. Pot vorbi, înainte de toate, interesele Comisiei Generale, în fruntea cărora stătea, cărora le-a dat satisfacţie cu atâta îndemî- nare, tact şi blândețe, când atâtea săgeți veninoase aruncate de oameni strâmți la suflet veneau să-l lovească direct şi indirect. Apoi, mai pot vorbi necesitățile cerute de ziar, cuvântările simțitoare şi ieşite din banal, chemările de a da concursul moral diferitelor sindicate, atât la Capitală, cât şi în provincie; mai pot vorbi, tovarăşi, grevele din mijlocul cărora n-a lipsit, oricât de surmenat ar fi fost. Şi cei ce l-au cunoscut mai de aproape, în inoportuna grevă de acum trei ani a factorilor poştali, au putut vedea de câtă răbdare şi ener gie a dat dovadă când, ca o santinelă la uşa unei pulberării, [îi] păzea pe o bancă afară pe greviştii ce dormeau în local contra acelora ce voiau să calce legile şi să violeze un drept sfânt omului. Iar acei care au fost în intimă apropiere cu el, să mărturisească de câte ori nu l-au găsit trecând prin dese crize de inaniţie.

Şi când în urma acestui devotament mai vezi ridicându-se acuzaţii şi învinuiri pătimaşe chiar din sânul acelora care trebuie să te simtă, să te înțeleagă şi să-ți dea un cuvânt de consolare? Atunci eu cred că, să fii om cât de neepuizabil, dacă nu azi-mâine, dar într-o zi te vei vedea mort ca parte morală şi intelectuală.

Se zice: „Ce-mi pasă dacă cutare a făcut acest lucru?"

Câtă nechibzuire!

Dar vei face-o şi tu mâine din aceleaşi motive; şi dacă n-ai făcut-o până azi, e dovadă nu că posezi o mai multă cantitate de energie, dar că nu ai fost atât de consumat ca acel cineva.

Toate acestea denotă un rău nemăsurat. E drept că, în mare parte, acest rău se datoreşte muncitorului din masă; el dă cu uşurinţă 1 franc într-o duminică pe un pachet de „dame" sau „specialităţi"; nu stă la îndoială să dea 30 [de] b [ani] pe un trandafir frumos spre a-l pune la piept la o serată, şi tot aşa de uşor aruncă 5 fr [anci] pe o sticlă de parfum Gelles-Frères.

Dar 0,05 centime – pe lună! — Pentru a-i asigura existenţa aceluia căruia îi răpeşti timpul de a şi-o câştiga, pentru acela căruia i-ai promis aceasta prin delegaţii tăi în schimbul serviciilor aduse… e foarte greu!

Cât e de trist!

Te superi şi împroşti când nu te-a putut satisface instantaneu. Îl condamni de neglijenţă. Dar când e vorba a-i asigura acei mizerabili de 150 [de] lei pe lună pentru a trăi dobi- toceşte, atunci…

Nu este de ajuns numărul membrilor spre a forma suma aceasta? Vom da 10 b [ani] pe lună şi îl vom dubla. Vom da şi 20 şi îl vom împătri, şi, la nevoie, ne vom lipsi de un trandafir într-o duminică şi l-am înşesit!

150 [de] lei pe lună! V-aţi întrebat, tov [arăşi], dacă suma aceasta e de ajuns [pentru] a duce o viaţă strâmtă materială, dar şi una intelectuală? Nu.

Am zis că vina mare pentru acest rău se datoreşte în mare parte inconştienţei lucrătorilor. Dar dacă căutăm cauza adevărată, ea se datoreşte şi comitetelor sindicale, şi acelora care vorbesc de multe ori de toate nimicurile, dar care uită a-şi aminti de o chestiune atât de importantă.

Căci da, nu e o chestiune mai însemnată decât aceea de a îngriji de acei care ne dau lumina, cărora le-am impus să stea necontenit acolo, şi prin aceasta le-am răpit mijlocul de a-şi câştiga o pâine pe care o pot scoate mai dulce, poate, decât aceea pe care le-o dăm noi.

Suntem nişte copii vitregi care merităm pedeapsa ce o căpătăm câteodată, şi dacă nu ne vom da seama de această neglijenţă condamnabilă, dacă nu vom fi pe viitor mai serioşi şi mai consecvenţi hotărârilor noastre, apoi multe surprize ne vor aştepta. Şi atunci să nu ne supărăm.

PREMIERULUI…1

Salve, excelenţă!

Suflete nobil! Omule ilustru! Operă nepieritoare ai dat patriei tale…

Românii recunoscători te vor preaslăvi în vecii vecilor, şi măreaţa ta figură, zeificată, va fi pentru posteritate icoana şi oglinda timpurilor actuale: timpuri de înaltă aducere aminte, în care un mare bărbat de stat, un mare patriot, un suflet sublim, calităţi divine şi inimă de aur; un om genial, Justiţia şi Umanitatea personificate, a dat ţării şi neamului său cea mai mare capodoperă ce poate da un bărbat al naţiunii sale: JANDARMERIA RURALĂ!

Fii liniştit în voiajul tău pentru binele patriei, fii liniştit!

Benchetuieşte şi ridică toasturi înălţătoare în numele patriei tale, ea e fericită!

Îndrăzneţii cugetători, institutorii de merit, întruparea chipului şi asemănării tale ce i-ai dat, îşi îndeplinesc cu prinos însărcinarea şi îndatoririle ce şi le-au luat faţă cu tine, iar ţinta ta, idealul tău, s-a îndeplinit.

Oameni de ordine şi de înaltă morală, ca şi tine, ei sunt expresia naţiunii.

Excesiv de zeloşi în scurtul timp de când sunt instituiţi, ei au făcut tot ce poate face o instituţie de stat.

Au purtat până în cele mai nepătrunse unghiuri ale ţării tale lumina şi ordinea cele mai desăvârşite ce [le-] a putut concepe creierul unui om supragenial.

Acum, destul!

Naţiunea îţi mulţumeşte şi declară că nu va fi niciodată în stare să-ţi recunoască îndeajuns.

Destul!

Ai voit să dai dovadă de ce e capabil un bărbat de stat desăvârşit: naţionalist, patriot, liberal şi umanitarist. Ai voit să arăţi lumii civilizate – care, din nenorocire, nu-ţi cunoaşte opera – care sunt mijloacele prin care un popor se poate îmblânzi, civiliza şi cum i se poate forma caracterul.

Ai voit, în sfârşit, să dovedeşti originalitatea unui prim-mi- nistru care ştie a uza de toate mijloacele şi a întâmpina toate inconvenientele pentru a [-i] mulţumi pe nişte nemulţumiţi pretenţioşi.

Ai reuşit!

Salve, excelență!

REFLECȚII SOCIALE1

Orice om sincer, drept şi iubitor de oameni, căruia mijloacele intelectuale îi dau putința de a contribui pe orice cale la îndreptarea marelui rău social şi a nedreptăților în care ne aflăm, este dator s-o facă aceasta mai presus de orice risc personal. Nu se poate numi om cu conştiința împăcată acela care vede, simte şi are putința de a da mâna sa de ajutor la distrugerea înfricoşătorului flagel reacționar în care ne aflăm – şi cu toate acestea stă nepăsător, privind liniştit, cu brațele încrucişate, la desfăşurarea luptei între mulțimea producătoare, înecată în suferințe, şi strigoiul sugrumător.

Cu toate acestea, nu poți spune fără a te hazarda că în țară la noi nu s-au găsit oameni care, împinşi de sentimentul de dreptate, să ia condeiul sau să ridice glasul contra nedreptăților făptuite de clasele asupritoare. Cât de puțini, dar s-au găsit – fie din partea noastră, ca mai mult în cauză, în majoritate, fie din afară, care nu puteau privi cu conştiința împăcată la asupririle ce îndură muncitorimea obijdui- tă, deşi aceştia-s foarte puțini.

De doi ani încoace, țara românească este teatrul unui neîntrerupt şir de drame; afară de cazuri excepționale, cum e, de ex [emplu], acela prin care trece azi Spania1, în nicio țară din Europa, muncitorimea n-a avut de îndurat un atât de necurmat martiriu ca în „cuibul civilizat din Orient” de la răscoale încoace şi sub domnia guvernului roşu.2 Nicăieri lanțul suferințelor n-are atât de multe inele ca în țara aceasta nenorocită, în care naționaliştii falşi şi neruşinați se indignează şi protestează contra „nedreptăților” de peste munți, unde nu s-a auzit, cel puțin, că un țăran român să fie bătut la falangă, să i se necinstească femeia şi fata sau să fie buzunărit ziua-n amiaza mare de către jandarmii rurali, ca dincoace de munți, la patria proslăvită şi sub ochii tuturor.

N-am spus şi nici nu spunem că vreun alt guvern ar fi mai breaz; dar atâtea [în] călcări de lege: arestări ilegale, expulzări, închidere de întruniri, violări de scrisori, trimiteri la urmă3 etc. La oraşe; şi schingiuiri, furturi, violuri, abuzuri

1 în 1909, Spania a declarat război Marocului; recrutarea forțată de soldați a destabilizat Barcelona – vezi mai jos, p. 119 (n. Red.).

2 Referire la răscoala din 1907, reprimată de guvernul liberal (n. Red.).

3 trimitere la urmă – întemniţare (ti. Red.).

De putere ş.a. La sate nu s-au mai văzut ca sub paşalâcul liberal de sub patronajul ticălosului ce s-a făcut celebru prin banditismele fără seamăn ce le-au comis instrumentele sale.

Puţina presă (mai) cinstită ce-o avem la ţară ne-a adus zilnic la cunoştinţă câte o nouă ispravă comisă de diferite autorităţi; şi în ultimul timp, asemenea ştiri au fost atât de dese şi de strigătoare, atât de nemiloase au fost cruzimile săvârşite de tiranii poporului, de patrioţii ce [-i] plâng pe „fraţii de peste munţi", încât sincer mă mir şi nu-mi pot da seama cum în ţara aceasta nu se mai găseşte niciun om de seamă cu un adevărat suflet nobil, din al cărui piept să iasă acel răcnet formidabil la auzul căruia să se dezmeticească nelegiuiţii ce sugrumă un popor?

Cum? Nu mai există niciun om în România civilizată de azi, niciun patriot adevărat care să se simtă îndurerat şi a cărui conştiinţă să se revolte? Este dar, în ultima expresie a cuvântului, adevărat, că „tot Fanarul, toţi iloţii" 1 compun astăzi patrioţii? Şi nu numai astăzi, căci cuvintele acestea au fost zise doar acum 20 de ani.

Retras într-un ungher în liniştea nopţii şi ferit de zgomotul şi zbuciumul zilei, vezi cât sunt de deşarte şi fără efect toate frământările şi truda oamenilor cu bunăvoinţă de a putea chema la viaţă, de a putea forma o opinie publică care să se ridice îndrăzneaţă şi cutezătoare şi să pună frână criminalelor porniri ale claselor stăpânitoare. Oricât şi-ar face datoria acea puţină presă de care am pomenit, dacă acea datorie constă numai la a denunţa fapte revoltătoare, în a biciui cu vehemenţă crimele săvârşite şi abuzurile necontenite – încă nu e de ajuns. Încă nu e de ajuns aceasta; răul rămâne întreg, căci stăpânii sunt surzi şi orbi. Efectele reale nu se vor vedea.

Efectele reale se vor vedea numai atunci când masele acestea pline de forţă, dar inerte, când colosul muncitor adormit şi anihilat astăzi, când acest factor care va juca rolul principal în viitor se va deştepta, va ridica fruntea sus şi va cere sau va rupe drepturile electorale de care e azi dezmoştenit şi îşi va face loc către viaţa parlamentară.

Numai atunci se vor vedea efecte reale.

LEGEA TOCMELILOR ŞI DEMISIA D [OMNU] LUI N.R. MANDREA1

Un fapt care scoate o dată mai mult în evidenţă superficialitatea Legii tocmelilor agricole sau a exploatării consfinţite de lege este demisia dlui N. Radu Mandrea din funcţia de inspector agricol al judeţului Romanaţi. Textul demisiei d-sale, adresat preşedintelui Consiliului Superior de Agricultură şi publicat în întregime în Adevărul de la 16 august crt, este o palmă dureroasă pe obrazul nesimţitor al reacţionarilor noştri guvernanţi. Şi este o palmă cu atât mai dureroasă, cu cât ea nu vine din partea noastră, ci din partea aceluia care, ales de dânşii şi trimis în înalta misiune de a supraveghea şi a vedea ce rezultate dă marea lor reformă, acesta – probabil, om cu mai multă simţire – nemaipu- tând suporta îngrozitoarea stare de lucruri ce a rezultat de pe urma acestei ipocrite legi, simţindu-se pătruns de halul disperat al săteanului şi nemaivoind a patrona o astfel de odioasă lege, demisionează din această funcţie şi totodată strigă, cu alte cuvinte, patronilor săi: „Legea voastră, sub forma ipocrită a unei proteguiri, e cea mai nemiloasă exploatare!"

Ştiut este că înainte de această lege, ţărănimea primea de la proprietar pământ de cultură şi islaz pentru păşune, contractând în schimb a-şi oferi munca sa; că şi sub această formă, ţăranul era păcălit, aceasta nu mai e de discutat

— Dovadă: starea deplorabilă în care e redus.

Noua lege a interzis libertatea vechilor învoieli între ţăran şi proprietar, venind cu nişte contracte speciale „prea puţin mlădioase, complicate ca procedură şi absolut părtaşe", care trebuiau să aibă darul de a limita dreptul proprietăţii, prin stabilirea unui maximum şi minimum al valorii. Mai stabilise un minimum de salar, precum şi interzicerea introducerii de lucrători streini.

Ce urmează însă după această lege? Proprietarul, pentru a eluda prima măsură prin care se vedea lovit în pungă şi pentru a-şi însuşi câştigul de mai înainte, face întreaga cultură pe seama moşiei; iar cât priveşte braţele ce necesitau această cultură, el le găsea la ţăranul care, neavând cu ce plăti chiria pământului primit numai pentru cultura porumbului, trebuia să-i muncească acestuia pentru o valoare egală chiriei. Or, s-a dovedit că munca ce o depunea el era de o valoare îndoită chiriei ce trebuia s-o plătească pentru pământul luat de la proprietar!

Nu cred să fac o crimă de voi cita două admirabile fraze din demisia sus-citatului inspector:

„Cererea de pământ, nevoia de a trăi, [îl] obligă pe ţăran a accepta orice condiţii, iar lipsa de solidaritate, care e caracteristică săteanului nostru, îl face complet neputincios a lupta unit şi a combate condiţiile impuse de marele proprietar."

„Avem faţă în faţă două tabere absolut inegale: una muritoare de foame, neavând mijloace de rezistenţă, iar cealaltă dispunând de capital şi pământ, adică de tot ce face puterea de luptă şi de rezistenţă."

Trebuie să ne închipuim ce fapte desperate se vor fi pe- trecând în negura satelor în urma acestei funeste legi, pentru a-l face pe un om dintr-o tabără opusă nouă să vie şi să exclame nişte adevăruri atât de crude.

În adevăr, săteanul român va mai îndura încă multă vreme jugul şi tirania ce-l apasă în prezent oricâte legi agrare se vor face, fie ele de un partid sau de altul; acele legi vor avea totdeauna două feţe: una care să orbească şi cealaltă care să servească sub aceeaşi formă de exploatare. Va veni însă un timp când şi ţăranul, alături de muncitorul de la oraşe, va cunoaşte eficacitatea unirii şi solidarităţii; va veni un timp când se vor organiza în sindicate puternice şi când făuritorii de legi vor înceta a se mai juca de-a „uite popa, nu e popa".

Şi acel timp nu e departe, căci exploatarea ciocoilor îl aduce repede.

UN „INCIDENT" LA O CĂSĂTORIE1

Ziarele au anunţat zilele trecute „un incident" la o căsătorie, petrecut în Brăila la Ofiţerul Stării Civile.

Un ticălos, un târâie-teacă, se căsătoreşte şi [o] părăseşte, fără cea mai mică mustrare de cuget, pe femeia cu care a trăit mai mulţi ani în concubinaj – din care au rezultat trei fete, prima în etate de 8 ani. Nenorocitele victime ale acestui aventurier au căutat să arate celor în drept monstruozitatea făptuită de cel ce vine să ceară pecetluirea unei căsătorii cu o altă femeie; dar în zadar, legea e tipică: n-ai mai făcut vreun contract legal cu vreo altă femeie şi care e nedesfăcut, eşti liber, măcar de ar rămâne pe drumuri şi o duzină de copii, de bastarzi.

După căsătoria civilă a venit păpuşeria religioasă, care a chemat binecuvântarea divină asupra tinerei perechi; şi în timp ce în biserică,

reprezentantul Domnului declara neruşinata minciună că providenţa binecuvântează această unire, afară, pe treptele acestui odios lăcaş de crime, trei copile, ţinând [-o] pe mama lor de poale, plângeau sfâşietor, strigând celui ce le-a dat naştere că mâine vor muri de foame.

Iar acel presupus Dumnezeu, bun, drept şi milos, nu se înduioşa de aceste nenorocite lăsate în voia sorţii, nu se indigna în contra denaturatului tată, nu încleşta limba în gura acelui ce da binecuvântarea în numele său şi nu trăsnea clădirea sub care se consfinţea un criminal. Nu. Acel crud Dumnezeu stătea nepăsător, patronând o crimă dintre cele mai monstruoase, o crimă ce numai oamenii sunt capabili să o facă; căci nu s-a văzut un animal care să-şi părăsească odraslele în voia sorţii, lăsându-le să moară de foame.

Dar „incidentul" s-a sfârşit, presa şi-a făcut datoria, şi publicul a uitat de această întâmplare îndată ce-a lăsat ziarul din mână. D [om] nul locotenent, de asemenea, nu se mai gândeşte de mult la acest fapt, preocupat fiind de senzaţiile ce i le procură noua aleasă.

Ce vor deveni însă acele fiinţe uitate şi de D [umne] zeu, şi de lume? E o întrebare prea banală la care eu voi răspunde însă cu cele ce urmează…

Tot în Brăila – şi tot de pe urma unui ofiţer – a luat naştere o fetiţă, cu aproape 20 de ani în urmă, într-un colţ întunecos de mahala. Pervers ca şi cel de azi, ticălosul se însoară imediat ce a văzut fructul dragostei sale. De mizerie, mama copilei moare după câţiva ani.

Ce s-a făcut fiica acestui ofiţer? Voiţi să o cunoaşteţi?

Ea este aci în Bucureşti şi vă loveşte cu cotul de cum începe să se însereze şi până după miezul nopţii. E dintre acelea pe care d [om] nul prefect, în deşteptăciunea sa, a voit să le tundă.!!!

FRANŢA ŞI ANTIMILITARISMUL1

Ideile mari pătrund totdeauna greu în popor, aceasta-i ştiut. Şi cu toate astea, dacă privim, dacă scrutăm dintr-o mică ochire mersul omenirii, vedem că lucrul nu stă tocmai aşa. Sau dacă aceasta e întru câtva adevărat, apoi nu în timpul de faţă, ci cu multe veacuri îndărăt.

Relativ vorbind, într-o singură generaţie vedem faţa lumii schimbându-se necontenit din an în an; de unde, cu 40 de ani în urmă,

puţini erau acei care se gândeau la un obsta col în faţa militarismului înflăcărat, vedem azi acel obstacol o realitate, şi ceea ce acum câţiva ani era un caraghioslâc moscovit la Haga sau o petrecere a sângerosului pacificator, astăzi este un fapt îndeplinit în fiinţa proletariatului conştient.

Acelaşi ţar roşu care, ca să arate că propunerea sa a fost o bătaie de joc, porneşte ucigătorul război1 din Extremul Orient acum câţiva ani, acelaşi tiran ticălos vede astăzi cel mai civilizat stat din lume căzând pe gânduri în faţa proporţiilor ce [le-] a luat antimilitarismul datorat proletariatului, acelui proletariat ignorant, dezinteresat şi neluat în seamă la nicio ocazie.

În adevăr, în urma recentului Congres Sindicalist Internaţional, Franţa burgheză a sfeclit-o. Acum, zice ea cu braţele încrucişate, ce ne facem în caz de război? Acum, când avem faţă în faţă un proletariat şi o opinie publică antimi- litaristă care ne pune la respect şi ne face cu degetul la orice mişcare, ce poziţie să luăm într-un conflict?

La această întrebare tragică, caraghioasă a burgheziei, proletariatul îi răspunde flegmatic: Plăteşte propagandişti care să formeze curente antimilitariste şi în celelalte ţări!

Frumoasă situaţie!

Burghezia să se vadă silită la un moment dat a lupta alături de muncitorime contra războiului? Ea care până mai ieri consfinţea acel război ce era baza ei de susţinere? Ea care seacă tezaure întregi pentru flote şi armament?

Aceasta nu şi-a închipuit că o să trăiască s-o vadă Nico- lae fal] II [-lea]— omul care înoată în sânge nevinovat – când a propus în batjocură Conferinţa de Pace de la Haga.

Şi iată cum astăzi, antimilitarismul, în continuu progres, începe să încreţească frunţile tuturor acelora care nu văd înaintea ochilor decât Krupp, Mannlicher2 şi valuri de sânge.

1 Nicolae al II-lea a declanşat războiul ruso-japonez (1904-1905); nemulţumirile păturilor sărace din Imperiu au culminat cu mişcările revoluţionare din 1905 (n. Red.).

2 Vezi mai jos, p. 117 (ti. Red.).

UN UCENIC LINŞAT1

Universul, în numărul său de sâmbătă, ne-a adus la cunoştinţă o barbarie

nemaiauzită, petrecută la atelierul de cizmărie [al lui] C. Gheorghiu, calea Victoriei, nr. 88.

Sus-numitul patron, „bănuind” că ucenicul din atelier i-ar fi furat un ceas ce-i lipsea de „patru zile”, a închis uşa prăvăliei şi l-a luat la bătaie într-un aşa mod, încât l-a lăsat în nesimțire.

Sergentul de post, atras de ţipetele victimei, a anunţat secţia respectivă, şi când comisarul de serviciu a venit la faţa locului, [l-] a găsit pe nenorocitul ucenic la pământ, fără cunoştinţă şi… „legat de mâini şi de picioare cu nişte frânghii groase; iar pentru ca chinul să-i fie şi mai mare, sălbatecul patron puse între legături nişte scânduri”.

„Patronul a fost arestat şi dat judecății.”

Noi nu ştim la ce rezultat va ajunge această dare în judecată; dar ştim atât: că dacă ar fi fost la acel atelier nişte lucrători cu adevărat oameni, ar fi aplicat acestui mizerabil patron aceeaşi judecată pe care a aplicat-o el ucenicului.

Căci ce alt merită un om feroce ca acesta care, pe o simplă bănuială [îl] supune pe un copil la astfel de supliciu? Acest patron, care introduce noaptea prostituate în casă, femei pierdute în al căror principiu stă în primul rând furtişagul, merită el o judecată în urma unei astfel de fapte?

Dar am uitat, căci în acest atelier lucrează un cizmar, un lucrător fost om odată, care sta în fruntea cizmarilor sindicalişti şi care, pe timpul când era cu mintea întreagă, protestase „cu ultima energie” în faţa unei astfel de fapte.

Oare acum, de când s-a întors din voiaj cu graţiosul concurs al brigăzii [a] III-a, n-a mai rămas în el niciun pic de sentiment, de umanitate? S-a tocit cu totul? Atât de jos a căzut?

CONSECINȚELE UNEI MORALITĂȚI1

Printr-o scrisoare deschisă, publicată în Acţiunea2 şi adresată dlui ministru Djuvara3, dl prof, dr Th. Bastaki se plân- ge contra doctorului oficial al staţiunii balneare Lacu Sărat, unde practică şi d-sa în timpul sezonului. D-sa [îl] acuză pe dr Naumescu că i-ar fi aducând „tot felul de vexaţiuni”, că „menţinerea în post a acestuia se datoreşte unor persoane de înaltă finanță” şi că d [octo] rul oficial nu înțelege că şi ceilalți confraţi mai pot profesiona.

Noi nu tăgăduim, dar nici nu afirmăm, după cum declară d-sa, că aci ar fi un act de… „nepotism scandalos”; dar fiind în perfectă măsură a releva unele fapte, vom consacra un mic spaţiu preţios spre a arăta adevăratele cauze care îi aduc imposibilitatea de a mai profesiona. De altfel, cele ce vom spune pe scurt sunt cunoscute atât în Lacu Sărat, cât şi în Galaţi, unde-şi are domiciliul stabil.

Dl dr Bastaki, în loc să [-l] învinovăţească pe drul Naumescu – care e cunoscut de toată lumea ca o persoană de o moralitate ce nu se poate compara cu d-sa – de „vexaţiuni” care – crede d-sa – i-au adus prejudicii de clientelă, mai bine – cu drept – s-ar învinovăţi însuşi ca singur autor al acestor prejudicii.

Nu-i vom aminti de scandaloasa afacere cu dra Gorjan, cunoscută de ţara întreagă, afacere după urma căreia era cât pe-aci să-şi piardă viaţa şi care l-a discreditat atât.

Dl dr Bastaki şi-a pierdut şi îşi va mai pierde clientela

— Bineînţeles, cea onorabilă – numai datorită donjuanis- mului şi celebrităţii d-sale de poligam, lucruri care au trecere numai la cocote şi în faţa frumoaselor animale îmbrăcate în mătase de la S.P.A., al cărui membru este, nu din umanitate, ci din cauză că acolo e terenul d-sale.

Noi n-am scri [e] acestea dacă funesta d-sale reputaţie n-ar dăuna şi clasei muncitoare, dar tocmai din această cauză o facem.

1 Apărut în RM, V, 56, 13 sept.; semnat: P. Istrati (n. I.U.).

2 Acţiunea, cotidian bucureştean independent (n. Red.).

Cel ce scrie aceste rânduri a fost în imediata apropiere şi ştie că d-sa, prin pledoarii sau prin bani, corupe şi necinsteşte de la cea mai înaltă treaptă socială până la cea din urmă servitoare venită fără sau cu bărbatul său să-şi câştige o mizerabilă existenţă în timpul sezonului. Cele dintâi o fac din obişnuinţă naturală; cele din urmă, sau ademenite cu 5-10 lei, sau, în inconştienţa lor, pentru a putea spune a doua zi că au fost „onorate” de un profesor d [octo] r universitar.

„Nimic nu-i scapă drului Bastaki!” Iată fraza cunoscută de toţi obişnuiţii Lacului Sărat.

Dar dacă vine mult putregai în staţiune, vin însă şi familii onorabile, dame care nu voiesc a-şi expune corpul unui medic pe care îl cunosc că

imediat după aceasta le va face o propunere.

Iată adevărata cauză în contra căreia ar trebui să se plân- gă d-sa că-i aduce daune, iar nu contra drului Naumescu, a cărui bună purtare de om familist e cunoscută şi pe care n-avem interesul [de] a-l apăra.

SĂPTĂMÂNA1

Insuficienţa gimnaziilor

O dată cu deschiderea noului an şcolar, presa strigă zilnic că gimnaziile sunt neîncăpătoare faţă de contingentul numeros de elevi. Se arată starea de lucruri în care ne aflăm, se [de] plânge soarta acelora care nu-şi mai pot continua studiile şi se dau nişte remedii derizorii. Nu îndrăzneşte însă nimeni să arate cauza adevărată pentru ce statul – care seacă bugete însemnate cu serviciul de spionaj, cu pletora de funcţionari inutili, cu armata – nu construieşte, proporţional cu numărul crescând al elevilor, gimnazii şi licee unde poporul să-şi poată trimite fiii la o învăţătură superioară. N-o spune. Aceasta am spus-o noi – şi o vom spune totdeauna.

Cu toate că art [icolul] 5 din Constituţie glăsuieşte că „libertatea învăţământului” e garantată, că pentru copiii de

1 Rubrică apărută în RM, V, 56,13 sept.; semnată: Istrian (n. I.U.).

Români nu se percepe nicio taxă, cu toate acestea, statul, în interesul ce-l are de a ţine populaţia muncitoare în cea mai mare ignoranţă posibilă; ca masele populare să nu se deştepte la viaţă în urma învăţăturii şi să-şi ceară sau să-şi smulgă drepturile răpite în mod ilegal; în acest interes, zicem, statul caută să pună omului sărac toate piedicile posibile ca: taxe (oprite de Constituţie), diferite uniforme costisitoare, cărţi exagerat de scumpe, concursuri de admitere, unde caută nod în papură elevului sărac etc. — Lucruri care [îl] fac neputincios pe omul nevoiaş a le susţine, din care cauză copilul lui, deşi, poate, cu talent şi setos de învăţătură, [îşi] întrerupe studiile, rămâne câţiva ani acasă şi, dacă în acest timp nu a avut energia de a deveni autodidact, adică [de] a se cultiva singur şi a-şi forma o educaţie sănătoasă, curând îl vezi că a uitat şi ceea ce învăţase – şi sau devine, în cazul cel mai bun, meseriaş abrutizat, sau, în celait caz, un vagabond, un viţios care sfârşeşte la spital ori la puşcărie.

Dar noi nu trebuie să aşteptăm ca reformele şi îmbunătăţirile să ne pice ca acea „pară mălăiaţă”, ci trebuie smulse prin puterea conştiinţei noastre.

Recordul exploatării

Pe când, în alte ţări din Apus, oamenii de ştiinţă ţin recorduri pe terenul tehnic şi ştiinţific, la noi se ţin recorduri pe terenul exploatării şi al arbitrajului administrativ. Iată unul dintre acestea…

Dl Petre Bălăceanu, cumnatul prefectului de Prahova, Anghel, având trebuinţă de braţe pentru via de la Scăeni, aduse 60 de bulgari sub comanda a doi şefi, cu condiţia să le facă plata la fiecare sfârşit de săptămână. Oamenii se pun la lucru, dar după patru săptămâni încetează de a mai continua, fiindcă dl Bălăceanu [în] călcase de la început angajamentul, nedându-le decât sume neînsemnate, iar pentru a reîncepe lucrul, ei cer plata integrală pe termenul lucrat.

Lacomul proprietar, văzându-şi planul zădărnicit, [îi] ameninţă pe lucrători că-i va aresta de nu reîncep lucrul. Aceştia însă nu se intimidează.

Atunci dl Bălăceanu, care e şi preşedintele Consiliului Judeţean, voind cu tot dinadinsul a [-i] face sclavii săi pe aceşti lucrători, aleargă la cumnatul său şi cere de urgenţă să-i pună la dispoziţie o porţie din vestiţii jandarmi români, care sunt doctorii cei mai buni pentru un asemenea caz. Acesta se execută imediat, jandarmii pleacă şi [îi] aduc la prefectură, „legaţi cot la cot”, pe cinci bulgari dintre „cei mai încăpăţânaţi”. Îngroziţi, ceilalţi se pun din nou în lucru. Lucrurile se sfârşesc aci, dl prefect Anghel pleacă cu automobilul la Govora şi uită cu totul de soarta celor arestaţi ruseşte.

După 47 de zile de la arestare, se primeşte la prefectură un ordin din partea Ministerului de Interne, de a se pune în libertate cei cinci bulgari arestaţi. Ce se întâmplase? Bulgarii rămaşi nearestaţi, văzând că tovarăşii lor nu se mai întorc, au scris Legaţiei Bulgare, care a intervenit pe lângă Minister în favoarea celor închişi.

E nevoie să mai comentăm? Să ne mai întrebăm în ce ţară trăim? Inutil! Regretăm numai că acei 60 de oameni nu le-au zdrobit oasele, atât jandarmilor, cât şi mizerabilului exploatator, când au venit să-i aresteze.

Magistraţi sindicalişti

Magistraţii italieni – bineînţeles, cei inferiori – s-au constituit în sindicat. Iată o chestiune care încurcă socotelile guvernelor: tocmai acei care sunt chemaţi să judece dreptul de sindicalizare al funcţionarilor statului, tocmai ei se sindichează. E drept că ei nu sunt la un loc cu muncitorii, dar sunt

susţinuţi de aceştia prin presă şi întruniri – şi, ca atare, nu pot fi aspri faţă de ei şi vor judeca, nu părtinitor, dar aşa cum e logic.

Ei cer: fixarea limitei de vârstă la 65 de ani; mărirea lefuri- lor; scăderea numărului de grade; alegerea preşedinţilor de către colegi; inamovibilitatea posturilor (să nu mai fie mutaţi din loc în loc); desfiinţarea autorităţii procurorilor asupra judecătorilor şi desfiinţarea notiţelor secrete furnizate de poliţie şi jandarmi asupra purtării magistraţilor.

Ziarele burgheze îi atacă, zicând că judecătorul trebuie să fie dezinteresat şi să se gândească numai la interesul general. Magistraţii răspund că tocmai pentru a fi astfel trebuie să li se schimbe soarta.

Într-o ţară în care asemenea funcţionari îşi cunosc menirea lor, e natural ca şi poporul să aibă o atitudine care să impuie respect celor de sus.

Cât suntem de departe!

Prostituatele

Ca apucată de nevroză, poliţia noastră s-a năpustit cu furie asupra prostituatelor, căutând să rezolve această „plagă socială” în 24 de ore. Razii, arestări, brutalităţi – şi toate acestea pentru ce? Ce voia poliţia? Iată ce: voia ca aceste femei, care îşi vând corpurile cu tacita autorizaţie şi protecţie de până mai ieri a autorităţilor poliţieneşti, voia, zic, ca această marfă să o vândă cu brevet! Care e motivul? „Sănătatea publică” e periclitată, răspunde ea.

Parcă sănătatea publică este garantată prin cele două-trei vizite săptămânale ce le fac doctorii; dar cum ar putea altfel poliţia – şi în special faimosul Cotruţ – să-şi arate colţii?

Fabricanţii de legi au fost gata şi de data aceasta să proiecteze câteva legi „excepţionale”. Ceva mai mult, partidele politice – cărora li se aducea învinovăţirea că stabilesc „acorduri” numai când trebuie să se împuşte ţăranii şi să se expulzeze socialiştii –, de data aceasta, nu mai au nimic de zis: toate sunt de părere că trebuie o poliţie de moravuri.

Câtă stricăciune! Ei patronează aceste lupanare şi tot ei le prigonesc.

Deşteptăciune administrativă

Administraţia comunală a luat lăudabila măsură de a astupa un puţ din strada Manu Cavafu, care alimenta cu apă peste o sută de familii. Cu toate protestările unanime ale cetăţenilor, primăria a astupat puţul, turnând

câteva care de pământ şi lăsându [-i] astfel pe bieţii locuitori fără cel mai necesar element, siliţi în viitor de a plăti 50-60 [de] bani o saca cu apă. I-a asigurat însă că… le va face o pompă sistematică. Dar până atunci, întrebăm onorata primărie: Ce se vor face acei oameni nevoiaşi care n-au cu ce-şi cumpăra o pâine, dar să mai plătească 50 [de] b [ani] o saca cu apă? Oare deşteapta administraţie comunală nu putea să le construiască mai întâi acea legendară pompă şi apoi să astupe puţul?

Două experienţe militare

1. La Constanţa s-au făcut experienţe cu nişte torpile lăsate în largul mării. Una singură din aceste maşini ucigătoare de oameni costă 12 800 de franci, bani scoşi de pe spinarea muncitorilor pentru a-i ucide tot pe ei. Drept ţintă au servit nişte ţevi umplute cu pietre care au fost sfărâmate în bucăţi.

2. La Brăila, Regfimentul] 3 artilerie a făcut exerciţii pe câmpia de lângă căt [unul] Pietroiu. La aceste exerciţii, însă, nu s-au luat drept ţintă bărci umplute cu pietre, ci chiar un ţăran ce se afla pe câmp. Obuzul plesnind, i-a sfărâmat ambele picioare şi o mână. Din fericire pentru el, o bucăţică de obuz i-a pătruns în inimă, scutindu-l astfel de o viaţă amărâtă. Căruţa, de asemenea sfărâmată, şi calul, omorât.

Vă place, muncitori, ce fel de experienţe fac stăpânii noştri?

Scriitori… „cizmari”

Scriitorii noştri s-au constituit într-o societate. Cu această ocazie au trimis invitaţie dlui Iorga, broscoiul antisemit, cerând să le „onoreze” societatea cu prezenţa d-sale ca membru. Ştiţi ce a răspuns „marele patriot român”? Că dânsul nu intră într-o societate de cizmari!

Acum, nu ştim cine are mai multă onoare: un profesor universitar, istoric etc., dar şi bătăuş à la Delea Veche, sau un cizmar cinstit? Cel puţin, n-am auzit ca aceşti scriitori- „ciz- mari” să provoace scandaluri prin grădini publice sau să dea tăvala prin cancelarii. De aceea, nu credem să fi pierdut mult societarii – afară doar de vreo păruială iorgaistă.

Încasator arestat

Cei care duc viaţă trândavă prin corporaţii, trăind pe spinarea noastră, au început ei singuri să se convingă că în curând se va sfârşi cu această vacă plină de lapte. Furturile, escrocheriile şi falsificările se ţin lanţ, şi de data

aceasta, Parchetul a procedat mai sever.

Primindu-se un denunţ că la Casa Mecanicilor din Bucureşti s-au săvârşit numeroase fraude, Parchetul a trimis un delegat care a constatat că încasatorul Petre Ionescu a operat timp de doi ani, încasând sume mari, iar pe cotorul chitanţierului trecând altele, cu mult mai mici.

El a fost declarat arestat şi înaintat Parchetului împreună cu actele dresate.

Iată cum se mânuiesc banii noştri, muncitori; încă puţină bunăvoinţă şi vom dărâma aceste instituţii de jaf şi corupţie.

O razie printre… vârnavi

Iată o razie îndrăzneaţă! Dl inspector administrativ Mano- lescu, ţinând locul prefectului Vârnav, plecat în concediu, s-a apucat de năzdrăvănii: a făcut o adevărată razie printre protejaţii acestui prefect. A destituit şapte primari rurali, a dizolvat trei consilii comunale, a dat avertisment la trei subprefecţi şi a cerut destituirea secretarului Consiliului Judeţean, Vasile Mastezov.

O să se supere rău Vodă, care [îl] protejează pe faimosul falsificator.

Popă escroc

Dl M. Bemstein, comerciant de biciclete şi maşini de cusut, a făcut zilele acestea o plângere Parchetului local şi Epis- copiei, şi anume: ducându-se să încaseze o datorie de 20 [de] lei, ca rest din vânzarea unei maşini de cusut, de la preotul Anghel Stănciulescu din com [una] Amaru, jud [eţul] Buzău, acesta, după ce l-a tratat cu cafea şi dulceaţă, i-a cerut să-i dea restul de la o hârtie de 100 de lei.

După ce negustorul dădu 80 [de] lei popei fără a fi primit hârtia de 100, se pomeneşte deodată insultat şi luat la goană de pungaşul de popă, escrocându-l astfel de suma de 100 [de] lei.

Iată ce fel de oameni ne spun de la altar: „Nu furaţi!”, „Nu înşelaţi!”

Noi pogromuri în Kiev, huliganii au tăbărât din nou asupra populaţiei evreieşti, masacrând-o în masă. Bandele setoase de sânge omenesc s-au năpustit cu furie, devastând, incendiind şi ucigând bărbaţi, femei, copii, tot ce le ieşea înainte. Nenorociţii au fost urmăriţi prin podurile şi acoperişurile caselor, pe unde se refugiaseră, şi au fost omorâţi în torturile cele mai îngrozitoare; n-au fost cruţaţi nici acei care s-au ascuns prin sinagogi. Se

zice că poliţia e neputincioasă în faţa criminalilor; în realitate, ea e complicea şi organizatoarea acestor pogromuri. Guvernul [i-] a oprit, sub ameninţare, pe corespondenţii ziarelor de a scri [e] ceva.

„SĂRĂCIE ŞI PRETENŢII” 1 RĂSPUNS D [OAM] NEI FULMEN

[I-] am simpatizat şi [îi] simpatizăm pe toţi scriitorii a căror pană aşterne câteodată câteva rânduri sincere şi de nuanţă democratică prin ziare, contribuind astfel, cu cunoştinţele lor, în favoarea unui popor oropsit.

Dna Fulmen e una dintre cei ce mânuiesc în modul arătat pana, şi mă învăţasem să o privesc astfel.

Dar iată că, printr-un articol de fond din săptămâna trecută, care purta titlul de mai sus, îşi dă în petec şi mă face să-mi schimb – cred, pentru puţin timp – bunele păreri ce [le] aveam despre dânsa.

Probabil, inspirată de vreo cucoană ideală (!), prietenă de la externat şi care i se va fi plâns că… „nu poate găsi o fată de oameni cumsecade spre a îngriji ca o soră mai mare de un copilaş”, simpatica scriitoare ia condeiul şi aşterne nişte monstruozităţi, dărâmându-şi astfel tot ce clădise mai înainte.

Cum, stimată cetăţeană, nu eşti dta aceea care scriai cu câteva numere mai în urmă că te-a vizitat „o drăguţă lucrătoare dintr-o fabrică”, spunându-ţi, „printre lacrămi”, că a fost necinstită de director sau [de] mecanic şi trebuie să lucreze înainte, fiind într-o neagră mizerie?

Cum acea fată nu voia să lucreze decât „cu mănuşi în mâini şi cu pălărie pe cap”?

E drept că nu stă în firea românului de a-şi da copilul la stăpân. Dar de aci şi până la a „decreta” că „orice fiică de român se naşte cucoană” e departe, şi nu şade bine în gura aceleia care, umblând cu trăsura prin mahalale, descria apoi starea mizerabilă în care se găsesc familiile nevoiaşe.

Şi acestea constatate, d-sa dă ca soluţie intrarea fetelor la stăpân? Dar o dată aci, vor mai ieşi ele şi bune soţii, când e ştiut că mai toate „familiile onorabile” au şi câte un „domnişor onorabil”, din cauza căruia drăguţa fată se pomeneşte doică minunată?

Frumoase tendinţe de emancipare!

Maşina de scris – iată idealul oricărei fete sărace! Tot aşa a spus şi dl Duiliu Zamfirescu.

Dar eu întreb: De ce o fată şi-ar face un ideal din muncă – indiferent [de]

felul acelei munci – şi nu ar prefera să stea acasă să-şi vadă de gospodărie? Oare pretendentul ce ar veni să-i ceară mâna ar întreba-o dacă cunoaşte dac- tilografia? Nu înţeleg deloc această expansiune spontană pentru slugărnicie a colaboratoarei Dimineţii1.

„Sărăcie şi pretenţii” există în societate, dar nu printre fetele „absolut sărace”, ci la acele clase intermediare al căror cap de familie e un funcţionar de 200 [de] lei pe lună; la soţia şi fiica acestui funcţionar, care pe stradă fac paradă cu un franţuzism schilod, dându-şi aere ighemonicoa- se2, iar acasă freacă fundul tingirilor cu mănuşi în mâini.

„Ne lipsesc”, zice dânsa, „adevăratele femei devotate casei, femeia care să iubească locul ce o adăposteşte…”

Dar „ne lipsesc” şi acei stăpâni patriarhali – după cum şi d-sa recunoaşte – care să ducă o viaţă aproape comună şi care să vadă în servitor un om, iar nu un animal. Astăzi, funcţionăraşul de mai sus, după a cărui masă de multe ori nu mai rămâne nimic pentru servitoare – dacă îşi permite acest lux –, [îl] tratează cu cel mai mare dispreţ pe omul sau femeia ce-l serveşte pe un preţ derizoriu.

Cât priveşte pretendentele la maşina de scris, eu aşa cred: că ele sunt nule faţă de cele ce bat pe la porţile fabricilor.

Deci şi d-sa cade în acelaşi „păcat” în care zice că a căzut bardul de la Mirceşti, decretând că tot românul se naşte poet – la rândul d-sale „decretând” că „orice fiică de român se naşte cucoană”.

Fără a „decreta” şi fără a fi „o axiomă”: orice fiică de muncitor (nu de român) se naşte umilită şi moare umilită.

SĂPTĂMÂNA3

Din isprăvile jandarmeriei

Ţăranul Radu Cristea din Glâmbocel e chemat de judecătorul de instrucţie din Câmpulung spre a spune dacă alţi

1 Dimineaţa, cotidian bucureştean de orientare social-democrată; director: Const. Miile (n. Red.).

2 ighemonicos [< gr. Ighemonikôs] – de neam nobil, boieresc (n. Red.).

3 Rubrică apărută în RM, V, 58, 20 sept.; semnată: Istrian (n. I.U).

Doi ţărani, acuzaţi în omorul jandarmului Bădescu, au fost sau nu cu el în momentul împuşcării acestuia.

Martorul a declarat adevărul, cum că inculpaţii au fost cu el la târg în vremea când s-a produs crima şi „nu puteau fi ei vinovaţii”.

Reproducem mai jos textul după Adevărul1:

„Judele de instrucţie care ţinea, se vede, nu să afle adevărul, ci să [-i] scoată vinovaţi cu orice preţ pe sus-numiţii, i-a tras lui Radu Cristea câteva palme şi l-a dat apoi pe mâna aghiotantului de jandarmi ca să-i facă «cercetarea».”

Şi i-a făcut-o. Întâi l-a luat la palme şi la pumni, pe urmă i-a rupt mustăţile şi l-a călcat cu picioarele. Văzând că omul persistă în declaraţia sa, i-a aplicat 100 (una sută) de trăgători2. Nereuşind nici cu aceasta să-l facă pe om să-şi calce pe conştiinţă, l-a udat cu apă, l-a învelit cu cearceafuri ude şi i-a mai tras încă 100 de trăgători!

Văzând că nici aşa nu merge, a dat ordin să-l ungă cu spirt, să i se ia semnalmentele, ca unuia ce avea să fie ucis în bătăi (propriile cuvinte ale aghiotantului), şi să i se aplice încă 100 de trăgători.

Bietul om, îngrozit, nemaiputând a răbda durerile şi gân- dindu-se la cei patru copii ai lui, a căzut în genunchi şi… a minţit.

Atunci a fost crezut şi lăsat în libertate.

L-am văzut pe Radu Cristea în redacţie, plin de vânătăi, cu mustăţile rupte, având un certificat medical constatator de cele suferite şi amărât nu atât de bătaie, cât de faptul că a trebuit să mintă, să [-i] bage în belea pe nişte nevinovaţi.

El protestează astăzi contra mărturiei mincinoase ce i s-a smuls prin tortură.

1 Adevărul, cotidian bucureştean de orientare social-democrată; director politic: Const. Miile (n. Red.).

2 trăgătoare = bătaie cu cureaua (ti. Red.).

Alt caz…

Cunoscutul ziarist N. Ţimiraş, între altele, publică următoarele în Minerval, sub titlul „Jandarmii rurali”:

„Un prieten al meu, funcţionar superior la un minister, care a fost vara aceasta la ţară, într-un sat din Oltenia, ca să-şi vadă părinţii, mi-a istorisit de asemenea multe din isprăvile jandarmilor rurali.

Amicul meu îmi spunea că jandarmul din satul lui a băgat groaza în

locuitori. Toată ziua umblă prin curţile oamenilor, înjurându-i şi arestându-i chiar fără motive serioase, iar noaptea, ca să se răzbune pe cei mai «colţaţi», îi scoate din case şi îi pune să facă de caraulă2 până în zorii zilei, în chip de pedeapsă. Astfel, îmi spunea prietenul meu, am apucat nopţi când satul era cutreierat de câte 30-40 de caraule."

Un alt caz…

„Un lucrător din judeţul Neamţ se pomeneşte într-o seară cu jandarmul la el acasă. Sculat din somn, săteanul a fost ridicat şi pornit spre reşedinţa judeţului, unde i se spune că e chemat de judecătorul de instrucţie cu mandat de arestare. Pe drum, ţăranul a cerut să vadă şi el mandatul. Jandarmul, însă, i-a cerut suma de 10 lei, în schimbul căreia, zicea el, îl poate scăpa de această încurcătură… Bietul sătean a scos banii şi a fost lăsat să se întoarcă liber acasă.”

Iată fapte destul de vorbitoare asupra cărora găsim de prisos să mai comentăm. Putem spune atât: că dacă ţăranul a fost forţat până acum numai de mizerie să se răzvrătească, de aci înainte va fi silit şi de jandarmul rural.

„Modificarea Legii meseriilor”

La Ministerul Industriei „se studiază de aproape” chestiunea Legii meseriilor în vederea „noilor modificări” pe care d [omnul] ministru respectiv voieşte să le introducă la

1 Minerva, ziar bucureştean independent; printre colaboratori: Slavici, Sadoveanu, Goga (n. Red.).

2 a face de caraulă = a face de pază, a sta de strajă (n. Red.).

Toamnă. Chestiunea nu poate fi tratată sub această rubrică; vom face numai câteva reflecţii.

Aceste modificări ce ni se promit şi care cuprind revendicări însemnate, ca: reglementarea muncii femeilor şi minorilor, asigurări în caz de accidente, casele de pensii etc., muncitorii le cunosc destul de bine încă de anul trecut şi ştiu câte parale îi face pielea d [omnu] lui ministru. Ei nu-şi fac iluzii, căci au trista experienţă că în ţara românească, unde nu există o mişcare puternică muncitorească care să im- puie respect celor de sus, ca în statele apusene, măsurile rele se aplică chiar fără a fi legiferate; iar o lege bună ră- mâne scrisă pe hârtie cu toată sancţionarea ei.

Oare anul trecut, când s-a făcut atâta larmă în jurul „modificărilor radicale” ce noul ministru le va introduce în Legea meseriilor, nu s-a vorbit de dezideratele de mai sus? Chiar coloanele ziarului nostru au pus sub ochii guvernanţilor cam ce îmbunătăţiri trebuie aduse clasei muncitoare.

De atunci s-au făcut numeroase anchete care au dovedit cât de puţin au fost respectate prin fabrici punctele de mai sus; prin corporaţii s-au comis atâtea fraude şi falsuri în cursul unui an. Aluat d [omnul] ministru vreo măsură? Au fost pedepsiţi vinovaţii? Nu. Atunci la ce bun această nouă reclamă ce şi-o face d-sa?

Muncitorii îşi cunosc stăpânii şi nu-şi pun speranţe de- cât în propriile lor forţe.

Guvernul liberal englez şi Camera Lorzilor

Camera Lorzilor în Anglia este ceea ce e la noi Senatul, în această reprezentanţă naţională sunt îngrămădiţi toţi marii proprietari; ei formează blocul refractar care se opune ori de câte ori Camera Comunelor (Camera de la noi) voieşte a vota o lege favorabilă poporului, dar care loveşte în interesele celor dintâi.

După drept, Senatul, la noi, nu s-a văzut niciodată în conflict cu Camera din cauza vreunei legi democratice, deoarece şi aceasta e tot atât de reacţionară ca şi Senatul.

Nu tot aşa stă lucrul în alte ţări. În Anglia, partidul liberal [laburist – n. Red.], care guvernează în prezent, a adus reforma impozitului pe venit, o lege cu adevărat liberală, dând astfel o grea lovitură conservatorilor din Camera Lorzilor.

Impozitul pe venit este o dare care se percepe tuturor acelora care au un venit anual – guvernul liberal englez fiind de părere că sarcinile statului trebuie să le suporte clasele bogate, iar veniturile să fie întrebuinţate mai mult în folosul populaţiei nevoiaşe. Din această cauză, un grav conflict s-a iscat între Cameră, care voieşte a vota această reformă, şi Senat – să le zicem aşa, numindu-le ca la noi –, care se opune cu îndârjire contra acestei legi.

Zilele acestea, primul-ministru a ţinut o cuvântare în faţa a 70 de parlamentari şi a mai multor mii de oameni, arătând că: „Cuvântul decisiv să rămână la reprezentanţii naţiunii, la Camera Comunelor; iar din moment ce Camera Lorzilor paralizează naţiunea, ea nu mai are raţiunea de a fi şi,

deci, trebuie desfiinţată.”

Iată un partid liberal mai altfel şi un prim-ministru pe care, cu siguranţă, nu-l cheamă Spionel1 Brătianu.

Dar nici, acest partid din Anglia nu a devenit atât de liberal din cauză că ochii muncitorilor englezi sunt albaştri (!), ci din cauza forţei lor conştiente.

Ţărani de distracţie şi paradă

Fără exagerare, putem spune că, în ţara românească, ţăranul are trei sarcini de îndeplinit:

1. De a fi o bună vacă de muls; 2. Ţintă de tun; 3. De a face la ocazii „solemne” pe Moş Vasilache.

Care dintre tovarăşi au avut ocazia de a vizita Expoziţia din 1906, au putut vedea acolo şi o „casă ţărănească”. Atât casa, cât şi locuitorii ei erau însă departe de a fi cei adevă

1 Ionel Brătianu cumula funcţia de prim-ministru cu cea de ministru de Interne (n. Red.).

Raţi. În acea casă ar fi putut locui şi dl Kalinderu1, iar ţăranul era tot aşa de roşu şi de sănătos ca d-sa – lucru cam greu de găsit într-o ţărănime lihnită de foame şi pelagroasă.

Acelaşi lucru s-a petrecut şi cu ocazia vizitei excursioniştilor francezi. După ce le-a jupuit nasurile în deraierea de la Plopeni, ca să le rămâie un suvenir mai pipăibil din ţara românească, oligarhia noastră le-a adus la banchet

— Vorba unui ziar: „între două feluri de bucate” – şi un grup de ţărani care, la comandă, trebuiau să joace cine ştie ce soi de geamparale naţionale. Iată dar cum ţăranul, după ce e exploatat şi împuşcat, trebuie să mai joace şi ursul la nevoie, pentru a [-i] desfăta pe „distinşii oaspeţi”.

Şi când te gândeşti că aceşti „oaspeţi” au citit mai acum vreo doi ani prin ziare de marele dans2 al acestor ţărani de la Botoşani la T [urnu] Severin!

„Patria recunoscătoare”

Reproducem în întregime următoarele, publicate în Epoca3 sub titlul „Mizeria veteranilor”:

„Un prieten al nostru, care a vizitat în cursul acestei veri multe din frumoasele localităţi ale judeţului Tulcea, ne afirmă că amănuntele publicate asupra stării veteranilor d [e]-a- colo sunt chiar sub realitatea

adevărată.

Mizeria veteranilor, a celor care au mai rămas, căci unii au fugit de disperare, alţii au căzut victimă suferinţelor îndurate, este de nedescris.

Cea mai mare parte dintr-înşii trăiesc în văgăuni, lipsiţi de orice mijloc de trai.

Ce este mai dureros: din cauza acestor extreme mizerii, [unii] s-au bulgarizat, alţii au intrat în serviciul turcilor ori

1 Nicolae Kalinderu (1835-1902), de profesie medic; membru corespondent al Academiei Române, reputat colecţionar (n. Red).

2 Referire la amploarea răscoalei din 1907 (n. Red).

3 Epoca, ziarul bucureştean al Partidului Conservator; Nicolae Gr. Filipescu era proprietarul publicaţiei – vezi mai jos, p. 87 (n. Red).

Al tătarilor, părăsindu-şi fetele în mâinile acestora, care le-au trecut la islamism.

Ni se afirmă că la Ministerul de Interne se află rapoarte oficiale care, cu nume şi date precise date de autorităţile competente, confirmă aceste fapte.

Din parte-ne, nu am dori decât să ni se arate o dezminţire categorică.

Dar dacă lucrurile stau aşa cum le spunem noi, am dori să ni se arate măsurile ce s-au luat pentru a se pune capăt acestei ruşini."

Acestea sunt spuse de un ziar de partid, iar nu de noi, în care caz nu ar fi fost luate în seamă.

În urma citirii celor de mai sus, tovarăşii pot vedea cât preţuiesc înscripţiile de pe monumente: „Patria recunoscătoare”, ridicate celor ce şi-au dat sângele pentru această „patrie” vitregă.

În văgăuni şi nemâncaţi trăiesc acei care au avut norocul de a scăpa de sub ploaia de gloanţe.

Despre islazuri

Vorbind din nou de chestia agrară, dl Radu Mandrea, referindu-se la islazurile de păşune, demonstrează ştiinţific că adevărate islazuri, aşa cum existau cu câteva decenii înainte, nu mai pot fi acum – şi tocmai aci stă nepriceperea legiuitorului ce a întocmit aceste legi. Dânsul arată că paralel cu înmulţirea populaţiei şi industrializarea evolutivă a agriculturii la noi, islazurile n-au mai putut rămâne aşa de întinse cum erau înainte, ci necontenit au fost reduse şi suprimate, transformându-le în terenuri arabile,

ceea ce e mai beneficient.

Cum rămâne atunci cu dilema păşunilor?

D-sa arată că boierul a ştiut prin metode artificiale a-şi produce pentru vitele sale un maximum de furaj pe un minimum de spaţiu, adică pe o întindere mică de pământ o cât mai mare cantitate de nutreţ.

Aci e locul să ne întrebăm: Dacă marele proprietar a ştiut prin mijloace artificiale a se bucura de avantajele de mai sus, a avut grijă careva dintre guvernanţi a face cunoscute şi ţăranului aceste mijloace? S-a încercat [de către] zbirii noştri să [-l] facă pe sătean să priceapă că nu mai e timpul când dădea drumul la vite pe imaşuri întinse cât cuprindeau ochii? Că acum trebuie, prin cutare mijloace, a-şi produce un maximum de furaj pe un minimum de spaţiu? Nu! Lor puţin le pasă dacă vita ţăranului are ce mânca sau e silită să roadă ieslea din grajd.

Demonstraţiile socialiştilor din Austro-Ungaria în ajunul deschiderii Parlamentului în Budapesta, partidul socialist a convocat o mare întrunire urmată de demonstraţii. Poliţia a intervenit şi a închis localul ce era destinat întrunirii. Totuşi muncitorii s-au adunat în faţa localului, cân- tând diferite cântece socialiste şi demonstrând contra adversarilor votului universal. Atunci poliţia s-a năpustit cu furie asupra lor, cu săbiile scoase, rănind un mare număr de persoane. Lucrătorii nu s-au lăsat însă şi, intrând într-un local public, au ţinut acolo întrunirea. După aceea au repetat demonstraţiile, dar au fost din nou atacaţi de poliţie şi răniţi.

Într-o cafenea, lucrătorii, descoperind în mijlocul lor un spion poliţienesc şi alţi doi detectivi ce-l însoţeau, le-au tras o bătaie zdravănă.

Prin astfel de sacrificii se cuceresc marile reforme. Ce am sacrificat noi însă pe terenul acesta?

O încercare neizbutită

La întrunirea din ziua de 13 septembrie a muncitorilor din Portul Brăila, cunoscutul naţionalist sistem Iorga, Jecu1, şi alţi câţiva „discipoli” au încercat să semene printre muncitori otrăvită sământă a broscoiului antisemit, făgăduin- du-le că-şi vor oferi „serviciile lor”; în schimb, ei cereau ca muncitorii să se asocieze la „lupta pentru cauza naţională”.

1 Poliţistul Jecu era însărcinat cu reprimarea mişcărilor sindicale din port (n. Red.).

Dar muncitorii brăileni, care [îi] cunosc destul de bine pe aceşti coconaşi, precum şi ipocrita lor „cauză naţională “, le-au respins cu indignare târgul şi le-au dat răvaş de plimbare.

Prin această faptă, tov [arăşii] brăileni au dat dovadă că-şi cunosc oamenii şi au intrat pe calea cea adevărată ce-i va duce la dezrobire.

O „horă” la Brăila

Trecând prin Brăila şi ducându-se să viziteze portul, studenţii „au avut mai multe convorbiri cu muncitorii din port, le-au propagat ideile naţionaliste, asigurându-i că, la caz de nevoie, studenţii din întreaga ţară vor sări în ajutorul oricărei cauze muncitoreşti”.

Apoi, în sunetele muzicii, au încins o horă care a durat aproape o jumătate de oră.

Toate bune; dar d [om] nii studenţi naţionalişti nu-şi aduc aminte să fi avut niciodată nevoie muncitorii de un sprijin, fie moral, fie material? De ce n-au venit să joace şi atunci cu dânşii?

Dacă n-au ştiut, conform declaraţiei d [umnea] lor din prezent, ne însărcinăm noi cu misiunea lui Burcel1 legendarul: ne vom face trompetă de alarmă şi le vom aminti cuvântul dat. Ne e teamă însă că atunci vor fi surzi.

De la întrunirea socialiştilor austrieci

La Conferinţa anuală a partidului socialist austriac, ţinută la Reichenau, tov. Grigorovici a luat cuvântul în numele socialiştilor din Bucovina. Dânsul a arătat importanţa mare ce o au bibliotecile pentru cultivarea muncitorilor, spunând că, graţie sprijinului dat de social-democraţia din România, socialiştii români din Bucovina au astăzi biblioteca lor aparte.

1 În luptele de la Plevna, prin „Trăiască România!”, Burcel a anunţat victoria din 1877. Eroul apare în poeziile Peneş Curcanul (vezi mai sus, p. 44 şi n. 3) şi în şanţuri (Coşbuc, 1899) – n. Red.

[I-] a îndemnat pe socialiştii germani [de] a da concursul lor pentru a putea înfiinţa o asemenea bibliotecă şi tov [ară- şii] germani din Bucovina.

Judiciare

Tribunalul [din] Putna, secţia I, a judecat la Focşani procesul fiorosului bătrân Atanase Danalache, în etate de 73 [de] ani, care a sedus în mod criminal două copile în etate de 12-15 ani. Mizerabilul, care e bogat, a

profitat de sărăcia în care se găseau cele două familii, violând pe aceste nefericite copile şi trăind cu una din ele doi ani în concubinaj.

El a fost condamnat la trei ani închisoare [şi] 4000 [de] lei despăgubiri familiilor necinstite.

SĂPTĂMÂNA1

Funcţionarismul

Găsim în Adevărul o prea interesantă statistică a funcţio- narismului [de] la noi, asupra căreia atragem atenţia tovarăşilor] de a compara cifrele – de unde vor vedea lucruri surprinzătoare. O rezumăm pe scurt…

În anul 1908 am avut în România, cu pensionari cu tot, 123 768 [de] funcţionari, care încasau pe an, din bugetele statului, judeţelor, comunelor şi eforiilor, suma de 156 330 830 [de] lei. Faţă de cifrele din 1902-1903, avem o sporire considerabilă. Atunci aveam 112 174 [de] funcţionari, care încasau 126 041 226 [de] lei. Numai în cinci ani, avem un spor de 11 504 [de] funcţionari, [încasând] cu 30 289 624 [de] lei în plus. De aci rezultă: statul plăteşte o treime din funcţionarii săi, adică 43 031, cu mai puţin de 50 [de] lei lunar, sumă absolut insuficientă pentru a putea trăi omeneşte. Altă treime, şi anume 42 833 [de] funcţionari, e plătită cu mai puţin de 100 [de] lei lunar. De aci se vede că, pe când

43 031 [de] funcţionari, plătiţi cu mai puţin de 50 [de] lei lunar, costă în total 13 142 051 [de] lei pe an, 1577 [de] funcţionari, plătiţi cu mai mult de 300 [de] lei lunar, costă în total 15 792 272 [de] lei. În statistică se observă că cel mai mare spor de funcţionari s-a realizat la cei plătiţi [cu] peste 600 [de] lei lunar. De la 1902 până la 1908, numărul funcţionarilor plătiţi cu mai puţin de 100 [de] lei lunar a crescut cu 14 la sută, iar acel al funcţionarilor plătiţi cu 600-700 [de] lei lunar s-a împătrit, al celor cu 700-799 [de] lei lunar s-a întreit, şi al celor cu peste 100 [de] lei lunar s-a dublat.

Cei mai mulţi funcţionari ai statului îi are Calea Ferată. Aci sunt în total 10 837 [de] funcţionari, care costă 21 895 236 [de] lei pe an. Observaţi şi aci cifre surprinzătoare: 1552 [de] funcţionari, plătiţi cu mai puţin de 50 [de] lei lunar, necesită pe an 305 747 [de] lei; iar numai 38 [de] funcţionari cu 800-899 [de] lei încasează 389 780 [de] lei, adică 38 de trântori încasează cu vreo 80 000 [de lei] mai mult de- cât cei 1552 de inşi ce îşi frâng gâtul sub vagoane.

La rubrica „Alte autorităţi”, în care se cuprinde Casa Bisericii, Casa Şcoalelor, Casa de Depuneri şi Casa de Dota- ţie a Oastei, vedem cum 12 funcţionari cu mai mult de 1000 [de] lei lunar încasează 201 600 [de] lei anual, pe când 105 funcţionari inferiori încasează la un loc 137 548 [de] lei, adică aceşti 105 inşi iau la un loc pe jumătate cât cei 12, care fac de pomană umbră pământului.

Iată, tovarăşi, cum ştie burghezia să-şi tragă spuza pe turta ei!

Unul încasează într-un an cât ia celait în zece ani! Primul se tolăneşte şi cască toată ziua pe fotoliu în birou, celui de-al doilea îi trosnesc oasele pe sub roţile vagoanelor!

Luptaţi de îndepărtaţi răul!

Experienţe militare sau vieţi distruse?

Am arătat şi altă dată [în] ce fel se fac la noi experienţele militare, unde mai totdeauna se ucid fiinţe omeneşti. Cele ce urmează, însă, [le] întrec pe toate în grozăvie şi dovedesc cât de puţin preţuieşte viaţa unui om în mâna galonaţilor superiori care, în neglijenţa lor, [îi] trimit pe oameni la moarte sigură.

La tragerea de război a Regimentului 1 cetate de la forturile Nămoloasa (Galaţi), un obuz, făcând explozie în tun, a adus pustiirea şi praful a tot ce se găsea împrejur. Patru soldaţi au căzut morţi pe loc, mutilaţi într-un mod oribil. Creiere, intestine şi bucăţi de membre se găseau răspândite de jur împrejur. Alţi doi brigadieri au fost mai puţin răniţi.

Nenorocitele victime ale tiraniei umane mai aveau opt zile până să se libereze; trebuiau însă să se facă aceste stupide experienţe pentru ca aceşti nefericiţi să-şi lase viaţa în jalea şi disperarea familiilor care îi vor fi aşteptând acasă.

Crime, crime, pe toate căile crime, din partea acelora care se plimbă apoi nesupăraţi de nimeni.

Moravuri poliţieneşti

Peronul Gării Brăila a fost în seara de 18 septembrie crt teatrul unei scene dintre cele mai picante şi de care noi nu putem decât să ne bucurăm, acestea dovedind gradul de corupţie la care au ajuns autorităţile noastre administrative şi poliţieneşti.

Directorul de poliţie din Galaţi, Constantinescu, însoţit de încă un agent

vin la Brăila şi, împreună cu directorul poliţiei locale, Ion Demetrescu, şi comisarul Becarian, plănuiesc un chef straşnic; iar pentru că martie din post nu lipseşte niciodată, aduc şi o femeie. După ce se acresc bine la un restaurant, le vine gust oamenilor să le cânte Zori de ziuă la Galaţi. În consecinţă, pornesc la gară în două trăsuri, chicotind pe străzi în miezul nopţii, ca cele din urmă haimanale. Ajunşi la gară, până la sosirea trenului se mai abat prin restaurantul gării, şi aci se petrece scena amuzantă. Comisarul Becarian voieşte a-şi opri femeia numai pentru el, aceasta se opune, intervine directorul Demetrescu şi toţi se iau la bătaie ca chiorii. În acest timp soseşte trenul – şi iată spectacolul fără parale pentru cei care coboară, în tre care şi poliţaiul Olănescu. Acesta îşi potoleşte subalternii şi, după cum aflăm, îi pedepseşte cu câte 50 [de] fr [anci] amendă, cerând şi permutarea lor.

Credem că aceasta e o pedeapsă prea grea; atunci ce pedeapsă merită un procuror care cere prefectului Capitalei o odaie pentru o petrecere cu o Miţă Balamuc?

Exemplare moravuri!

Declaraţiile unui prefect

Am vorbit în „Săptămâna” trecută despre cazul căruţaşului Radu Cristea, care a fost bătut de moarte de către jandarmi şi [de] judecătorul de instrucţie în Câmpulung, pentru a mărturisi contra a doi săteni că ar fi autorii omorului săvârşit asupra jandarmului Bădescu din comuna Glâmbocel. Vom arăta de astă dată cine a fost acel jandarm.

Cu ocazia recrutărilor din primăvară, prefectul Cocănea- nu vine la localul primăriei din Glâmbocel şi, în faţa unei mulţimi de vreo 500 de săteni adunaţi acolo, [îi] scoate pe jandarmul Bădescu şi pe un altul dintr-o comună vecină şi [îl] arată pe Bădescu ca pe cel mai demn slujitor, criticând [u-l] în acelaşi timp pe celait, că „nu-şi pricepe deloc meseria”: „Bădescu”, zise el, „este cel mai bun jandarm din plasă, fiindcă într-o singură lună mi-a dat 1000 [de] lei amenzi numai din satul Glâmbocel, pe când celait jandarm este un netrebnic, un leneş, un dobitoc, fiindcă nu mi-a dat nici 20 [de] lei amenzi de la săteni!”

La auzul acestor smintite laude, sătenii au început să protesteze, spunând că jandarmul Bădescu i-a sluţit în bătăi, i-a sărăcit în amenzi şi că

are la post până şi butuci ruseşti, în care îi bagă pe ţărani de-i schingiuieşte; că acest nelegiuit a ajuns să [le] amendeze şi pe femeile care îi ies cu cofa goală înainte şi care nu se ridică înaintea lui să facă front milităreşte când îl văd [de] la 50 [de] în.

Drept răspuns la aceste tânguiri ale oamenilor, smintitul prefect de Muscel îi ia la goană şi, îmbrăţişând [-ul] pe sălbatecul jandarm, ordonă să i se dea o primă de 100 [de] lei din fondul judeţului, pentru motivul că a îmbogăţit judeţul cu amenzile sale.

Peste două săptămâni, mizerabilul jandarm al acestui ticălos prefect este omorât cu focuri de puşcă la domiciliul său, iar autorii, care au scăpat împrejurimile de un astfel de tigru, au rămas şi până azi nedescoperiţi.

Aceasta ar trebui să fie răsplata tuturor acelor fioroşi jandarmi de teapa celui omorât!

Iată hal de jandarmi, de prefect, de ţară şi de conducătorii ei!

Este ţarul asasin?

Conservatorul1 tună în contra noastră, învinuindu-ne că [îl] tratăm de asasin pe „un suveran cu care d [umnea] lor se găsesc în bune relaţii".

Să vedem, îl învinuim noi, sau este în adevăr asasin?

După o statistică oficială se constată că, numai în cursul anului 1908, au fost condamnate la moarte şi executate 2569 de suflete, ceea ce vine şapte executaţi pe zi.

2569 de fiinţe care au visat, au sperat şi au luptat pentru o viaţă mai omenească şi pentru libertate, date ştreangului de către acela care nu merită şi nu trebuie să moară de o moarte mai bună.

Nu este ţarul asasin?

Asasinilor!

Poliţie secretă română la Paris

Extragem următoarele din ziarul parizian Les Nouvelles cu data de 20 sept [embrie] st [il] n [ou] şi reproduse de Adevărul de la 19 crt. După ce vorbeşte de raporturile ce există între poliţia rusă şi română, numitul ziar scrie:

„Ni se asigură că un reprezentant al Siguranţei româneşti s-ar găsi la Paris pentru a organiza aci o agenţie a poliţiei

1 Conservatorul, oficiosul bucureştean al Partidului Conservator (n.

Red.).

Secrete româneşti după modul agenţiei ruseşti. Fiind dat că România nu are nici revoluţionari, nici anarhişti, nu înţelegem la ce trebuinţe poate corespunde pentru ea crearea unei agenţii de acest soi."

Se vede că ziarul francez nu ştie că se află în Paris anarhistul român Racovski1 şi ceilalţi expulzaţi, cărora Spionel Brătianu voieşte a le face această cinste! Trebuie să fim un stat civilizat, pentru D [umne] zeu!

Judiciare: Condamnarea unor zbiri de la sate

Jandarmul Gh. Varlam din comuna Pleniţa, judfeţul] Dolj, instrumentând în timpul groaznicelor răscoale, găseşte momentul favorabil pentru a se îmbogăţi. Profitând de groaza locuitorilor şi de bunul plac al autorităţilor ce domneau atunci, se adresa ţăranilor îngroziţi în modul următor: „Ori îmi dai bani, ori te arestez ca vinovat în răscoale – şi atunci s-a isprăvit cu tine!” Nenorociţii scoteau ultimul ban ce-l aveau în casă şi-l dădeau aceluia pe care îl ştiau că, cu un cuvânt, îi poate trimite la moarte sigură.

Nemernicul a fost condamnat la şapte luni închisoare; făcând recurs, Curtea de Casaţie i l-a respins zilele acestea.

*

Săteanul Ion Dragu, fiind bănuit că a pus foc unei case din com [una] Păltineni, judfeţul] Buzău, fu arestat de jandarmii Const. Mihăilescu şi C. Paraschivescu, care, după ce îl legară, îl bătură în mod nemilos pentru a-l face să mărturisească că el e autorul incendiului. Pe când sta arestat la primărie, primarul Gh. Rădulescu găseşte de cuviinţă să-i

1 Cristian Racovski (1873-1941), de profesie medic, având şi studii juridice; a făcut carieră politică internaţională: expulzat din ţară în anii 1907-1911, a susţinut din umbră toate formele de protest organizate în regat, militând pentru radicalizarea mişcării sindicale – vezi şi mai jos, pp. 221-223 (ti. Red.).

Dea şi el o bătaie. În fine, vine şi administratorul plăşii, O. Pârvulescu, şi, anchetând, [îl] maltratează şi el în mod bestial, pentru a fi la rând cu ceilalţi. Victima ajunsese într-o stare cum şi-o poate oricine închipui.

Ei au fost daţi judecăţii şi condamnaţi după cum urmează: pe administratorul O. Pârvulescu la 1000 [de] lei amendă, pe primarul

Rădulescu la 100 [de] lei amendă, şi pe cei doi jandarmi la câte 300 [de] lei amendă.

Făcând recursuri colective, au fost toate respinse de Curtea de Casaţie.

Iată ce fel de pedepse primesc aceşti criminali, care ar trebui să înfunde pe viaţă ocna pentru faptele lor ce trec peste orice realitate.

SĂPTĂMÂNA1

ÎN ŢARĂ

Foile guvernului

„Ipocrizia Voinţei2”. Voinţa, vorbind despre partidul conservator englez, care [îl] atacă pe cel liberal cu privire la noua reformă bugetară – de care am vorbit şi noi –, dar care aprobă şi dă ca model Germania, referitor la reforma socială prin care sunt asiguraţi muncitorii contra accidentelor, a lipsei de lucru sau bătrâneţii, vorbind de aceasta, zicem, îşi încheie articolul cu ipocrita frază, care nu-şi are niciun rost: „Dnii N. Filipescu şi Take Ionescu3 binevo- iască a lua act.”

Adică de ce ar lua act tocmai conservatorii de la noi şi nu [i-] ar îndemna mai bine Voinţa pe stăpânii ei să ia act? Au venit „liberalii” cu această reformă şi au găsit piedică în conservatori? Nu. Atunci? Ipocrizie liberală!

1 Rubrică apărută în RM, V, 62, 4 oct.; semnată Istrian (n. I.U.).

2 Voinţa, ziarul Partidului Naţional Liberal; în 1909 se tipărea la Buzău (n. Red.).

3 Dumitru (Take) Ionescu (1858-1922), om politic liberal, ulterior conservator; în 1908 a fondat Partidul Conservator-Democrat (n. Red.).

Viitorul1, scormonind buba pe de margine, zice că votul universal, pentru a se putea realiza, „are nevoie de adversari serioşi”. Curioasă prostie! Adică adversarii fac să se realizeze această reformă – sau din contra, partizanii? Adversari sunt destui, sunt cei ce întreţin această foaie, precum şi toţi ciocoii de orice culoare politică. Iar ca să se realizeze, are nevoie de cei ce nu sunt, de partizani – şi de aceea, foaia liberală se joacă de-a votul universal ca pisica cu ghemul. Dar se vor forma şi aceştia cu timpul, şi atunci îi va trece pofta de a mai vorbi de-a-ndoaselea.

Şi aşa credem, că nu peste mult timp.

„Primejdie mare!”

De vreo două săptămâni încoace, Epoca, cel mai murdar pamflet de

partid din ţara noastră românească, organul ciocoiului reacţionar de la Făurei, vorbeşte necontenit, la fiecare două-trei numere, de socialism, de anarhism ş.a., acu- zând partidul social-democrat de la putere, care a ucis 15 0002 de ţărani, că va da ţara de râpă cu miniştrii socialişti ce-i au în cabinet şi că „primejdie mare” e pe capul ţării.

Mai cu seamă de la Congresul muncitorilor de la C.F.R., nu vede decât roşu înaintea ochilor, maşini înţepenite pe linie şi ceferişti plimbându-se cu mâinile la spate pe calea Victoriei. E primejdie mare!

Acum se va produce „o catastrofă naţională” în caz de război. Cum se vor putea transporta sute de corpuri vii spre a fi transformate în hoituri? La un asemenea moment, zice Epoca, ei se vor pune în grevă; trebuie, deci, să le dăm dreptul de asociere şi grevă. Dar cine va face acest lucru? Partidul socialist (!) de la putere nu poate; prin urmare,

1 Viitorul, până în 1911, ziar independent; ulterior, organul P.N.L. (n. Red.)

2 În privinţa victimelor lui 1907, Istrati citează două cifre: 11 000 şi 15 000. Numărul celor ucişi în răscoală este de 11 000, cifră lansată de N.D. Cocea, 15 000 reprezentând totalul ţăranilor decedaţi în anul respectiv (n. Red.).

Trebuie răsturnat şi să vie cel carpist1, fiind la Interne dl Filipescu, care va şti cum trebuie să procedeze.

Numai atât, de nu s-ar frige jucându-se cu focul.

Beciurile poliţiei

Dl Zamfirescu, procurorul general, a făcut de curând o descindere în beciurile Poliţiei Capitalei, spre a se convinge de starea higienică şi dacă se respectă legea cu privire la arestările ce se fac. Rezultatul a fost că procurorul însuşi s. -a îngrozit de halul în care se găseşte acest sălaş, dintru ale cărui ziduri se ridică ţipete înfiorătoare în puterea nopţii şi unde mulţi şi-au lăsat chiar viaţa sub loviturile vreunui Zenide criminal. Beciurile sunt atât de murdare, atât de igrasioase şi [de] lipsite de aer, încât e imposibil ca cineva să stea mai mult într-însele.

D-sa a mai constatat că „mulţi dintre cei arestaţi erau ţinuţi cu zilele în arest fără probă de vinovăţie, ci pe baza unei simple bănuieli”.

Ceea ce ne miră e că, în urma celor constatate, dl Zamfi- rescu a dat ordin

ca „arestaţii să nu mai fie reţinuţi în beciuri decât 24 [de] ore şi numai în cazul delictului bine stabilit”.

Dar ne întrebăm: Acest ordin nu-l dau mai bine şi cu mai multă autoritate Constituţia şi Codul Penal, care prevăd chiar pedepse pentru contravenienţi?

Dacă nu se respectă legile ţării, se va respecta oare ordinul unui procuror? Greu de crezut.

Judiciare

Extragem din ziarele zilnice şi dăm la vale următoarele condamnări pentru falsuri şi fraude făptuite de persoane „sus-puse” şi care au aerul să ne vorbească nouă de „cinste”.

1 Referire la Partidul Conservator, condus, în anii 1907-1912, de Petre P. Carp (1837-1919), ex-ministru; ulterior, prim-ministru (1910-1912) – ti. Red.

„Curtea de Apel s. I. A judecat azi apelul procurorului general contra sentinţei de achitare a trib [unalului] Neamţ, cu privire la dr Apostolide, G. Covrig, N. Teodorescu, D. Corbu şi Crivăţ, implicaţi la neregularităţile privitoare la un certificat fals de care s-a servit tânărul Crivăţ cu ocazia recrutărilor din judfeţul] Neamţ.

Curtea, după o scurtă deliberare, [l-] a condamnat pe D. Corbu, fost primar şi senator de Piatra Neamţ, la 1000 [de] lei amendă, pe Crivăţ [la] 2000 [de] lei, pe dr Apostolide, G. Covrig şi N. Teodorescu la câte 500 [de] lei amendă."

De notat că acelaşi D. Corbu e implicat în marile fraude comise în codrii Neamţului, pentru care are proces pendinte la tribunal.

— Printre numeroasele procese de fraude în care sunt implicaţi mai mulţi exploatatori de păduri, silvicultori, comercianţi de cherestea din Piatra Neamţ, unul s-a judecat zilele acestea, fiind inculpaţi Alecu Şoarec, industriaş, Me- rică, silvicultor, M. Sufrin, comerciant. Tribunalul a pronunţat următoarea sentinţă:

[L-] a achitat pe silvicultorul Merică şi [l-] a condamnat pe Alecu Şoarec la 25 000 de lei amendă şi 10 000 de lei despăgubiri civile statului, iar pe dl M. Sufrin la 500 de lei amendă.

— O sentinţă dreaptă a dat Curtea de Casaţie zilele astea, respingând recursul făcut de dl Mişu Ionescu contra sentinţei judecătoriei de ocol din

com [una] Băseşti, jud [eţul] Vâlcea, prin care fusese şi a rămas condamnat la 1000 [de] lei amendă ca contravenient la Legea tocmelilor agricole. D-sa, neluând în seamă Legea, nu ţinea registrele impuse şi nu avea contracte agricole cu muncitorii ţărani.

Sentinţa fusese dată în primă şi ultimă instanţă, adică fără drept de opoziţie, apel sau recurs, conform dispoziţiei Legii tocmelilor agricole. Făcând apel şi recurs la tribunalul de Vâlcea, au fost respinse ambele. Recursul la Curtea de Casaţie, deşi a fost susţinut de dl Dissescu, fost ministru, a fost de asemenea respins.

„Faptă rea"

Ne mirăm şi ne indignăm şi noi alături de Vremeal, organul conservator-democrat (!) din Galaţi, cum se face că muncitorii gălăţeni se lasă a fi conduşi de nişte oameni care îi sfătuiesc a se îngropa cu steag roşu în loc de negru, jignind astfel „moravurile rudelor şi părinţilor lor şi datinile religioase"! auzi d-ta, „panglicele şi floricele roşii, până şi crucea să fie boită roş"! Dar aceasta e o profanare nemaiauzită! Cum se face de aţi uitat că în Galaţi mai sunt şi alţi democraţi, şi… „democraţi adevăraţi", care „caută ca problemele sociale să fie dezlegate printr-un echilibru, o armonizare între clase, iar nu prin ură". Ce lucru mare e că aţi stat zece săptămâni la cuţite cu fabricanţii şi că nu s-a putut face această „armonizare"?! Să ştiţi că sunt… „democraţi" în Galaţi care posedă piatra filosofală modernă de a produce armonia între clase. Numai voi sunteţi de vină că nu i-aţi căutat!

„Muncitorii să [-i] caute pe cei cu… drojdie la cap şi adevăraţi calzi la suflet – şi acelora să le încredinţeze conducerea"; vor vedea atunci cum vor fi îngropaţi chiar înainte de a le fi venit timpul, dar cu steaguri negre, nu roşii, pentru D [umne] zeu!

Asta e o… „faptă rea".

Un musafir asasin

Aducem la cunoştinţa tovjarăşilor] că în fruntea celor 30 de ofiţeri ruşi care au vizitat porturile Galaţi şi Brăila şi care au trecut prin Capitală se găsea şi generalul Kaul- bars, comandantul garnizoanei din Odessa şi asasinul a sute de vieţi omeneşti în timpul masacrelor din 1905. Azi încă, el trimite necontenit la spânzurătoare [o] mulţime de fiinţe nevinovate,

aspirând la o viață omenească şi la libertate.

1 Vremea, săptămânal conservator (ti. Red.).

Aceasta pentru a se şti ce musafiri avem în mijlocul nostru, deoarece puţini vor mai fi acei care îşi aduc aminte de numele acestui tiran şi [de] rolul ce l-a jucat el în acel timp.

Şi acum e rândul Conservatorului să protesteze.

De-ale jandarmeriei

Locuitorul Stan Dinu Tătaru din com [una] Cegani, jud [eţul] Ialomiţa, făcând [u-l] atent pe caporalul de jandarmi Ion Pa- raschiv că un alt sătean joacă la cărţi câţiva lei, pe care Tătaru îi dăduse spre a cumpăra hrană copiilor, şi că datoria sa e de a interveni în asemenea cazuri, iar nu de a privi nepăsător, acestuia îi sare ţandăra şi, plecând din cârciuma unde se petreceau cele de mai sus, [îl] cheamă la post pe numitul locuitor unde, împreună cu sergentul Macovei, îl iau la bătaie într-un mod înspăimântător, furându-i şi 1 franc, ultimul ce-l avea în buzunar.

Victima a stat şapte zile în spitalul din Feteşti, după care a venit la Bucureşti să-şi caute sănătatea şi să reclame „celor în drept".

Nenorocitul, nu ştie că se află într-o ţară de nebuni şi asasini!

Încercare de viol

Dl E. Papaianopol, patronul Varieteului Olimpia, a atras într-o cameră o copilă, Maria, în vârstă de 15 ani, din serviciul unei actriţe şi a căutat să o necinstească. Aceasta se petrecea în timp ce sala era plină de consumatori.

Servitoarea a început să strige, şi atunci consumatorii, alarmaţi, au alergat să vază ce se petrecuse.

Copila, plângând, a declarat că era să fie violată de patronul varieteului, şi mulţumită numai consumatorilor, ea a putut scăpa din mâinile satirului.

Circumscripţia] I fiind înştiinţată, comisarul de serviciu a dresat actele cuvenite.

Popă hoţ

Faimosul „popa Ionică" de la Biserica Iancu Nou a fost prins de către inginerii primăriei furând pietriş de pe strjada] Matei Voievod, unde primăria are depusă o mare cantitate pentru pavarea acestei străzi. Inginerul observa în fiecare zi lipsă de pietre şi, punându-se într-o noapte la pândă, l-a prins pe popă cu mâţa în sac. Făcându-se a doua zi o descindere,

s-au găsit în curtea popii nu mai puţin de două care de piatră pentru pavaj. Pasămite, popa nu voia să aibă noroi în curte, dar nici să cheltuiască parale. Iată ce stricăciuni îţi predică: „Nu fura!”

Persecuţiile în armată

Soldatul Jack Copelovici din Reg [imentul] 6 Tecuci s-a sinucis la Galaţi, trăgându-şi un glonte de revolver în tâm- pla stângă. El a lăsat o scrisoare către părinţii săi, unde declară că se sinucide din cauza mizeriei şi persecuţiilor ce [le] îndură de la superiorii săi.

Şi acesta nu e primul caz. S-au pedepsit vreodată vinovaţii?

Alte nenorociri în armată

La Regimentul 3 artilerie din Brăila, sergentul Barta Ilie, voind să cureţe un tun, a introdus, după un procedeu tipic, un cartuş cu pulbere şi a umplut ţeava cu apă. Dând foc capsei, iar aceasta neluând foc, s-a uitat pe ţeavă să vadă dacă s-a scurs apa. În acest moment, cartuşul, luând foc, i-a rupt capul, risipindu-i creierii pe o distanţă de câţiva metri. Ca şi celelalte victime de la Focşani, nenorocitul mai avea şase zile până la eliberare.

Soldatul Iacob din Reg [imentul] 8 călăraşi, care făcea manevre la Botoşani, speriindu-i-se calul, a căzut sub copitele acestuia, care i-au zdrobit craniul cu desăvârşire.

Şi acesta mai avea două zile până să se libereze.

ÎN STRĂINĂTATE

Socialiştii şi liberalii în Germania

Deputatul liberal Haussmann, întrebând [u-l] printr-o scrisoare deschisă pe Bebel1 dacă voieşte să apropie partidul socialist de cel liberal, acesta a răspuns printr-un refuz categoric. Bebel arată în răspunsul său că deosebirile de vederi între socialişti şi liberali, atât în chestiunile politice, cât şi în cele sociale, sunt prea adânci pentru a permite o alianţă între aceste două partide. Partidul social-democrat are datoria de a continua pe calea pe care a apucat-o şi de a înainta pas cu pas pentru cucerirea reformelor care duc la transformarea socială.

Contrar însă celor spuse până aci, un oficios liberal de la noi scrie că Bebel ar fi declarat că acceptă propunerea deputatului Haussmann acolo unde ea este folositoare partidului socialist şi că [îi] va sprijini pe liberali când aceştia vor veni cu reforme folositoare muncitorilor.

După cum se vede, ştirea e mincinoasă.

Din dragoste…

Chestiunea se petrece în Italia. Vaticanul, voind să mute reşedinţa episcopiei de la Adria la Rovigo, credincioşii s-au opus cu încăpăţânare. „Papa poate să decidă”, ziceau ei, „dar noi nu [îl] vom lăsa pe… iubitul nostru episcop să plece.” În ziua când episcopul trebuia să plece, s-au adunat cu toţii şi l-au oprit; acesta opunându-se, credincioşii (afurisiţi credincioşi!) l-au luat la bătaie cu pietre şi cu tot ce le cădea în mână. Cu capul spart, bietul popă a ajuns la gară ajutat de poliţie, care l-a scăpat din mâinile mulţimii furioase, unde a fost bandajat şi urcat în tren.

E şi aceasta o bătaie din dragoste!

1 August Bebel (1840-1913), unul dintre întemeietorii şi conducătorii Partidului Social-Democrat din Germania şi ai Internaţionalei a II-a (n. Red.).

Catastrofă minieră în mina de cărbuni din Vandœuvre (Franţa) s-a produs o groaznică explozie datorită aprinderii unor gaze subterane. O parte din mină s-a prăbuşit. Din cei 60 delucrători care se aflau în mină în momentul exploziei, de-abia patru au putut fi salvaţi.

SĂPTĂMÂNA1

ÎN ŢARĂ

Corul foilor reacţionare

Săptămâna aceasta, aproape toate foile de partid – ale guvernului şi ale opoziţiei – au făcut spume la gură pe tema socialismului, anarhismului etc., precum şi în jurul execuţiei lui Ferrer2.

În fruntea tuturor a stat tot Epoca, foaia scârboasă pe care, din fericire, o cunosc din auzite.

Ne vom ocupa de data aceasta spre a [-i] pune la cunoştinţă pe tov [arăşi] de ce e capabilă presa partidelor noastre, căutând ca pe viitor să stricăm cât mai puţină cerneală, mai puţin timp şi să lăsăm spaţiul preţios al ziarului altor trebuinţe, mai folositoare decât a vorbi de nişte pamflete al căror scop şi interese ne sunt destul de cunoscute. Şi după cum patronii Epocii spun că „nu-i emoţionează” protestările noastre, la rândul nostru le putem spune că nu ne vom pierde mult timpul cu cele ce debitează aceste ziare; muncitorii ştiu cu cine au [de-] a face şi, ca atare, vor urma mai departe şi cu mai multă

vigoare calea dreaptă ce au apucat; iar când reacţionarismul li se va pune obstacol în cale, ei vor şti să-l înlăture chiar cu preţul vieţii lor. Astfel se câştigă drepturile!

1 Rubrică apărută în RM, V, 64, 11 oct.; semnată: Istrian (n. /. Îi.).

2 Guardia (Francisco) Ferrer – vezi mai jos, pp. 99-100 şi 118-121 (n. Red.).

Congresul muncitorilor de la C.F.R. E în prima linie preocuparea de căpetenie a Epocii şi Voinţei. Prima acuzând guvernul de… anarhism, a doua – ca foaie a guvernului –, apă- rându-l şi spunând că Congresul n-a avut nicio însemnătate, ci au fost numai… „nişte înjghebări, o comedie jucată de anarhişti cu concursul binevoitor al takiştilor, spre a împiedica îmbunătăţirea stării muncitorilor şi, deci, pentru a avea totdeauna elemente nemulţumite de a căror nepricepere politică să se folosească spre a-şi spori numărul voturilor”.

Faptul că la acest Congres, în loc să [i] se trimită telegrame de ploconire lui Vodă, [i] s-au trimis – ca semn de admiraţie – tov. Racovski, a făcut să curgă o droaie de injurii, şi în special Epoca a insinuat stârpirea sindicaliştilor din ţara aceasta.

În iezuitismul ei, foaia aceasta merge şi mai departe, şi cine nu i-ar cunoaşte paraziţii ar lua lucrul în serios. Ea spune:

„Cărţile pe faţă! Dacă suntem în faţa unui partid antipatriotic, antimilitarist şi internaţionalist, să se spuie lucrul cinstit şi pe faţă.” Iar în altă parte: „Nimeni mai mult ca noi, şi în special ca şeful nostru, nu se ocupă de soarta muncitorilor!”

Auziţi obrăznicie!?

În jurul execuţiei lui Ferrer şi a întrunirii noastre de protestare, ceea ce a ardeiat tare Voinţa este că la această întrunire s-a făcut apologia răscoalelor, că s-au trecut în revistă crimele din 1907:

„înţelegem”, zice numita foaie, „să se protesteze ca în străinătate, dar să nu se vorbească de răscoale.” Şi mai jos: „De altfel, inconştienţii (?) noştri găsesc că şi ţăranii, în martie 1907, s-au răsculat [ca] să-şi îmbunătăţească soarta – şi deci rău şi fără cale s-au întrebuinţat împotriva lor puştile şi tunurile.”

Da’ de unde! Ţăranii s-au răsculat atunci pentru iapa popii a brează şi de

graşi ce erau, şi bine s-a făcut că i-au împuşcat!

Viitorul vorbeşte în termeni înălţători de Ferrer şi se indignează de execuţia acestui cugetător; uită însă cu bună ştiinţă că patronii săi, partidul crimelor, [l-] au executat mora liceşte pe Ferrer-ul proletariatului din România, dr Racovski, azvârlindu-l peste graniţă.

Ipocriţilor!

O altă polemică s-a încins între Conservatorul, Viitorul şi Epoca pe tema impozitului pe venit cerut de… Conservatorul, aprobat de Viitorul şi în contra căruia Epoca tună cu înverşunare.

Aci trebuie să recunoaştem că Epoca e mai sinceră, decla- rând pe faţă că e contra părerii celor două ziare, care se joacă cu această reformă ca un şarpe boa în letargie.

Opera spionajului rusesc

Sub titlul „O afacere senzaţională”, ziarul Ordinea1 publică la informaţii următoarea ştire, pe care o reproducem intactă, spre a se vedea cum, într-o ţară de spioni, spionajul rusesc lucrează ca la el acasă, fără ca autorităţile şi aşa-zisa noastră Siguranţă să ştie ceva:

„Un ziar din Brăila aduce senzaţionala ştire cum că un rus care se afla la Câmpina ar fi fost arestat într-o noapte, legat şi expediat cu un automobil direct la Brăila, de unde ar fi fost dus în Rusia pe un şlep şi predat autorităţilor de acolo.

La Siguranţa Generală, ştirea se dezminte – sau, mai bi- ne-zis, se declară că nu se ştie nimic despre aşa ceva.

Trebuie să relevăm că despre acest fapt ni s-a comunicat şi nouă de către o persoană din Brăila încă de acum o lună. N-am dat publicităţii ştirea pentru că lipsesc probe, şi e greu să existe probe tocmai din pricină că autorităţile noastre nu au avut nicio cunoştinţă despre acest fapt – despre care se afirmă că s-a petrecut totuşi.

Nouă ni s-a comunicat că e la mijloc o manoperă a unui spion rus. Oamenii acestuia ar fi atras în cursă un refugiat rus, pe care l-au legat şi expediat la Brăila într-un automobil.

1 Ordinea, organul bucureştean al Partidului Conservator-Demo- crat («. Red.).

Oricât ar părea de fantastică ştirea, serviciul nostru de Siguranţă ar

trebui să procedeze cu cercetări şi să dea dezminţiri în cunoştinţă de cauză, iar nu numai în virtutea faptului că nu are nicio cunoştinţă."

Întocmai ca în romanele lui Ponson du Terrail1!

Sergenţii de oraş

Iată mai la vale cum sunt trataţi acei care îngheaţă de frig în nopţile de iarnă în mijlocul străzii pentru a păzi averea şi viaţa celor ce dorm liniştiţi şi ghiftuiţi în paturile lor comode: pe lângă că, şi cu leafa ce o au, mor de foame ei şi familiile lor, pe lângă că această leafă e înjumătăţită de amenzi, apoi mai sunt torturaţi în aşa mod, cum n-ar crede nici cel mai tiran prefect de poliţie din Rusia. Aduşi la batalion, sunt scoşi din front, întinşi pe o masă şi, în faţa comandantului care fumează liniştit ţigara, bătuţi pe odihnite, până ce victima e cuprinsă de leşin. E drept să credem că aceste lucruri, puse în faţa Europei, ar trece în domeniul fanteziei.

Falanga şi trăgătorile sunt răsplata paznicilor Belgiei Orientului.

O amintire

La Sinaia, cu ocazia avansării prinţului Carol ca sublocotenent la Batalionul I vânători, regele i-a amintit viitorului succesor următoarele:

„Să nu uiţi că eşti urmaş al unei familii ilustre şi că printre strămoşii tăi a fost şi marele Frédéric al Prusiei, Frédéric Războinicul. Pilda aceasta să-ţi fie veşnic în minte, şi să cauţi a fi fruntaş între fruntaşi!”

Mai putem adăuga şi noi: Să nu uitaţi, alteţă, că mai sunteţi nepotul unui unchi care posedă o minunată artă de a guverna şi – contrar celor zise de Ştefan cel Mare în Apus

1 Ponson du Terrail (1829-1871), autor de romane-foileton de mare popularitate (n. Red.).

De soare: „N-am dăspoiat pe unii ca să-i îmbogăţesc pe alţii” 1 – care [i-] a despoiat pe unii spre a [-i] îmbogăţi şi pe alţii, şi pe el.

Judiciare

Aproape nu ne trece număr să nu dăm câte o condamnare a diferiţilor delincvenţi traduşi în faţa justiţiei. De data aceasta avem doi funcţionari de-ai statului, din acei care ne iau până şi cenuşa din vatră pentru plata fiscului.

— Gh. Ştefănescu, perceptorul Circumscripţiei 33 Pătâr- lagele ([judeţul] Buzău) şi agentul său fiscal, Şerban Du- mitrescu, prin falsuri în registre,

reuşiră să frustreze peste 10 000 [de] lei, din care perceptorul puse la loc o parte.

Condamnaţi de Curtea de Apel, cel dintâi la trei luni închisoare, iar al doilea la şase luni şi o zi, ambii făcură recurs înaintea Casaţiei, care îl respinse luni.

— Tribunalul din Craiova a judecat procesul proprietarilor Morii Barbu Druga, condamnându-i la câte 200 [de] lei amendă, din a căror neglijenţă plesnind un cazan, au fost omorâţi sau răniţi mai mulţi lucrători.

Ne întrebăm însă: Cu ce s-au ales familiile rămase în urma victimelor?

O manifestare

Un grup din ofiţerii ruşi, care ne-au vizitat zilele trecute şi despre al căror conducător am vorbit, ducându-se la Teatrul Naţional din Iaşi, la ieşirea din teatru au găsit în buzunările mantalelor manifeste cu înscripţia: „Jos despotismul rusesc!”

Ne-au făcut ţara de râs tocmai la mal!

1 Istrati citează replica din Actul III, Scena VIII, a dramei lui Delavrancea în anul premierei absolute a piesei (n. Red.).

ÎN STRĂINĂTATE

Pentru Ferrer:

Paris. În tot Apusul european, lumea internaţională a luat frânele şi s-a pus în fruntea grandioaselor manifestaţii împotriva execuţiei lui Ferrer, [în] afară de snobii de la noi, care imită cu vârf şi îndesat viciile Occidentului, dar nicidecum o pornire nobilă ca aceea ce ar fi trebuit să se manifeste acum, cu ocazia împuşcării marelui cugetător spaniol.

Astfel, în Paris, [îi] vedem în fruntea unui cortegiu de 12 000 de manifestanţi pe preşedintele Consiliului Municipal şi mai mulţi consilieri, împreună cu toţi deputaţii socialişti.

Acest grandios miting a votat un ordin de zi, urând tuturor popoarelor să urmeze pilda lucrătorilor din Barcelona şi să răspundă războiului prin grevă generală, iar mobilizării, prin insurecţie (revoltă).

*

Bruxelles. În Camera de aci s-a produs un mare tumult în urma interpelării deputatului socialist Furnemont asupra execuţiei lui Ferrer.

Preşedintele opunându-se, s-au asociat la propunerea in- terpelatorului

şi deputaţii socialişti Vandervelde1 şi Bas- trée, strigând: „Ucigaşii din Spania!” şi insultând [u-l] pe regele Alfonso2.

*

În Germania, următorii savanţi au semnat un protest energic în contra reacţiunii spaniole: Emst Haeckel, marele na-

1 Émile Vandervelde (1866-1938), liderul Partidului Muncitoresc Belgian, unul dintre conducătorii reformişti ai Internaţionalei a II-a; în repetate rânduri ministru (n. Red.).

2 Referire la ultraclericalul şi reacţionarul Alfonso al XIII-lea (1866-1941), al cărui ataşament pentru armată a dus la discreditarea Parlamentului (n. Red.).

Turalist, Lujo Brentano [economist], Gerhart Hauptmann [scriitor] şi alţii.

În urmă, protestul a fost acoperit de mii de semnături.

*

La Roma, manifestanţii [i-] au bătut cu pietre pe popii ce-i întâlneau pe stradă şi au lipit manifeste pe toate bisericile, lângă care puneau caricaturi, batjocorind întreg clerul şi reacţionarismul spaniol.

*

În Barcelona au fost răspândite manifeste în tot oraşul, în care se atacă cu violenţă regele şi miniştrii ce-l înconjoară. Manifestele [îi] ameninţă pe rege şi pe miniştri că vor fi omorâţi pentru împuşcarea lui Ferrer.

Victimele datoriei

A stârnit o vie indignare în toată Europa o broşură apărută de curând a principelui Kropotkin1 asupra teroarei din Rusia. În ea se pot vedea chinurile la care sunt supuşi acei ce luptă pentru adevăr şi libertate, din care cauză numărul sinuciderilor prin închisori a devenit în ultimul timp înspăi- mântător. Dintr-un document oficial reiese că la 1 februarie 1909 au fost internaţi în închisori 181137 [de] deţinuţi, [în] afară de cei 30 000, care se află în transport. În 1904, numărul deţinuţilor era zilnic de 85 000; în 1906, de 110 000; în 1907, de 138 000; în 1908, el era de 181137.

Cum toate închisorile Imperiului nu pot cuprinde, la un loc, mai mult de 107 000, ele au fost supraîncărcate, ceea ce dă loc la boli şi [îi] disperă pe întemniţaţi, ducându-i la sinucidere.

1 Piotr Alekseevici Kropotkin (1842-1921), geograf, gânditor şi revoluţionar rus; ca adept al aşa-numitului „anarhism comunist", prinţul concepea societatea ca o federaţie de comunităţi de producţie independente (n. Red.).

INDISCREŢII ÎN CHESTI [UNE] A DE LA ARSENAL1

Dorind a cunoaşte adevărul în chestiă [une] a defectuoaselor şrapnele de la Arsenal, am căutat să am o convorbire cu acei care sunt cei mai competenţi în cauză: lucrătorii.

În privinţa părerii dacă marfa ce o furnizează această blestemată instituţie trebuie să fie bună sau rea, ideile noastre se cunosc, şi deci nu o vom discuta; ceea ce m-a împins la această cercetare a fost nu dorinţa de a arăta dacă „ameninţă un pericol patria", ci de a dovedi o dată mai mult cum jaful şi risipa domnesc în toate instituţiile statului, [fiind] cauzate de aviditate şi exploatare neomenoasă.

Tovarăşii poate vor fi citit denunţul făcut acum câtva timp în Adevărul, cum că şrapnelele fabricate în Arsenal sunt defectuoase, precum şi analiza ce a urmat în urma acestui denunţ. Se ştie apoi cum Minerva s-a năpustit cu toată furia asupra Adevărului, arătând contrariul şi strigând că se discreditează această „înaltă instituţie" a statului.

Cele de mai jos sunt o reproducere exactă a celor declarate de unul dintre lucrătorii de la Arsenal, şi oricine va vorbi cu ei se va convinge de aceasta.

„Putem da toată încrederea", am întrebat eu, „celor declarate de denunţător prin Adevărul?"

„Absolut toată", răspunse acesta. „El a fost sergent major la Marină, era un excelent tehnician şi ocupa un post de frunte în Arsenal. Greşeala mare ce a făcut a fost denunţul pripit în Adevărul; dacă se ducea la Ministerul de Război şi cerea o anchetă discretă, lucrurile ieşeau de minune. Aşa, imediat ce au apărut în ziare cele denunţate, colonelul-director al Arsenalului a venit roşu de mânie şi a ordonat să se ascundă tot ce e compromiţător."

„Cum? A ordonat să se ascundă, nu să [se] cerceteze dacă e adevărat? Prin urmare, el ştia că sunt şrapnelele false?"

„Ştia tot aşa de bine cum ştiu eu şi toţi aceia ce lucrează în Arsenal. În ziua aceea s-au cărat cu roabele cele 5[00]-600 de bucăţi defectuoase puse

sub banc de denunțător, crezând că, după modul lui de a proceda, le va mai găsi acolo la anchetă. Când au venit cu ancheta, [l-] au întrebat aparte pe un lucrător ce fusese sub mâna lui ce s-a făcut cu bucățile false de sub banc. Acesta, de frică, a declarat, ca noi toți, că nu ştie, cu toate că şi el cărase – şi deci ştia unde sunt ascunse. Cu toate acestea şi din cele prezentate, s-au găsit multe rele, dar cu defecte mai mici. Ce s-ar fi întâmplat însă de ar fi dat ancheta peste cele puse de ei la o parte, unde se aflau unele cu pereții într-o parte groşi de două degete, iar în alta ca unghia, ceea ce într-adevăr explodează în tun, pustiind totul împrejur?"

„Bine, dar la controlul superior, ca şi la presiunea hidraulică, defectele acestea nu se constatau?"

„Ei, domnule, cartea spune ca greutatea unui şrapnel să nu fie cu niciun gram mai mică sau mai mare de cea reglementară, dar cetatea Arsenalului e o vacă de la care mulg toți, colonelul luând cel dintâi smântânal Iar pentru controlul general există o sumă de şrapnele ce fac o veşnică plimbare în fața lui şi înapoi în depozit cu toate cele spuse – după cum zici de cei de la Minerva, care ştiu ce se petrece în Arsenal atât cât ştii şi d-ta."

„Şi care e cauza acestor rele? Nu sunt lucrătorii buni?"

„Ba lucrătorii sunt foarte buni, dar exploatarea e rea. Lucrul fiind cu bucata şi prost plătit, trebuie să-i dai drumul iute ca să poți trăi. Când s-a efectuat prima comandă cu lucrători nemți, era plătită cu 60 [de] b [ani] o piesă pe care nu e necesar să ți-o explic, şi omul câştiga cât să poată trăi şi făcea şi lucru bun. La a doua comandă, cu lucrători români, imediat s-a scăzut prețul la 30 [de] b [ani]. Ştii cât câş- tigi cu prețul acesta lucrând conştiincios? 3 lei pe zi! Atunci a început goana aceea nebună, când nu mai ştie omul ce face şi devine o adevărată maşină. Iese lucrul curat, cu atât mai bine; dacă nu, se ciocăneşte colo puțin, ici puțin, apoi la control şi… la o parte. Altfel mori de foame!

Am îndrăznit o dată să cerem 40 [de] b [ani] la piesă, ca să putem lucra mai bine, căci drept să spun, ne părea nouă rău de sumele enorme ce se pierd cu bucățile stricate şi topite din nou – şi a zvârlit o sumă de oameni pe drumuri; iar unii dintre ei intrând la pirotehnie, colonelul nostru a intervenit şi i-a scos şi de acolo, spunând că nu trebuie să trăiască acei ce au ridicat capul contra celor stabilite de el. Şi acum, un ultim amănunt:

stricând o piesă astfel că nu o mai putem cocoloşi, o plătim cu 80 [de] b [ani]. Ei bine, la control, de câte ori nu s-a stabilit că aceste sume lipsesc de la înregistrare!"

„Ce se făcea?”

„Piesele stricate erau trecute ca bune, şi banii…”

*

Ce zic domnii de la Minerva?

LAŞI! 1

De la 19 la 31 octombrie, ţara întreagă a asistat la desfăşurarea unuia din acele evenimente rare la noi, dar care, în mod fatal, se vor mai repeta: ciocnirea brutală între capital şi muncă.

N-am de gând aci să fac teorii concludente asupra acestor doi factori; din contră, mă voi coborî la descrierea unor lucruri comune, ordinare aş putea zice, şi sub impulsiunea revoltată a omului definitiv convins de cruda realitate, îmi voi spune cuvântul fără înconjur. Căci dacă până la acest eveniment mai făceam întru câtva parte din rândurile acelor sărmani naivi care îşi fac iluzii pe tema sfintei dreptăţi

— Fie ea chiar superficială –, astăzi sunt cu desăvârşire luminat datorită acestui botez (întrucât mă priveşte) spontan şi neaşteptat şi care, după cum văd, are darul de a [-i]

Face oameni adevăraţi pe mulţi din acei care mai au unele momente de şovăială. Astăzi, în sfârşit, mi-a fost definitiv dezlegată enigma cuvântului dreptate de înşişi duşmanii mei, ai muncitorului, şi cred că această întâmplare va servi cu folos şi acelora care nu au luat parte directă într-însa.

Am avut fericita ocazie să văd adevărata faţă a celor ce reprezintă dreptatea şi buna orânduială, îi cunosc acum de aproape, le cunosc felul de a lucra – şi în dispreţul ce le păstrez, nu găsesc un alt calificativ mai demn a le arunca decât: laşi!

Da, laşi de la cel mai din urmă spion poliţienesc până la cel mai de sus dregător. Căci cum [îi] poţi numi altfel pe nişte nebuni în toată firea care fac legi bune pe hârtie, dar rele când le practici? Cum [îi] poţi numi pe nişte smintiţi care vin la miezul nopţii să-ţi crape capul cu tesacele1, fără ca tu să fi făcut vreo ilegalitate? Cum [îi] poţi numi altfel pe nişte funcţionari ai forţei publice care te umplu de vânătăi în celulele întunecoase şi când tu

eşti absolut neputincios? Şi mai presus de toate, ce epitet mai expresiv merită un înalt dregător care îţi [în] cal că casa şi cuvântul său de onoare, te ridică pe sus, te dă pe mâna călăilor săi şi apoi, tot el, te traduce în faţa sa spre a fi judecat? Laşi!

Dar laşul e şi ipocrit, mincinos. Acum am văzut bine de tot ce instrument de batjocură a devenit acel nenorocit crucificat Christ, pe care ei şi-l dau drept chezăşie a dreptăţii, şi mărturisesc că indignarea mea era atât de mare, încât puţin rămăsese să le strig piticilor meseriaşi şi sperjuri: „Zvârliţi de pe masă acel mijloc de minciună!”

Dresaţi, dresaţi în mod grosolan! Martorul devenise acuzator inconştient, şi acuzatorul, instrument orb şi laş în mâi- nile celor de sus.

E tipic cazul meu, în care un martor „cu vază şi care nu poate fi bănuit că e spion poliţienesc” decade totuşi mai jos decât acesta şi depune la instrucţie mărturie mincinoasă contra mea, fără să fiu adus de faţă, supunându-se dresurii ca orice copoi căruia îi e frică să nu [-şi] piardă slujba. Voind să fiu convins – şi nu atât eu, cât acei care veniseră să vadă dreptatea în timpul şedinţei –, mi-am schimbat locul în care fusesem aranjat cu un alt muncitor. Învăţat de afară ce număr ocup eu în rândul celor opt, vine, şi la întrebarea dacă cunoaşte pe cineva dintre „inculpaţi”, el [îl] arată pe cel ce acum ocupa locul meu şi din care cauză acesta îşi face acum pedeapsa, de două ori nedreptăţit. Căci aşa e legea.

Naiv până în ultimul moment, credeam că judecătorii vor arăta martorului contrazicerea şi-i vor anula depoziţiile cel puţin, dacă nu-i vor aplica şi pedeapsa prevăzută de lege sperjurilor, ceea ce s-ar fi făcut imediat dacă martorul ar fi fost al nostru.

Judecători au văzut din dosarul ce-l au sub ochi că nu „inculpatul” arătat e cel acuzat de instrucţie. Au văzut, au tăcut şi au comis de două ori nedreptate.

Iată adevărata lor faţă. Repet încă o dată: de la cel mai de jos şi până la cel mai de sus laşi!

Sunt gata, d [omni] lor, să-mi primesc pedeapsa; aveţi toate instrumentele la îndemână!

FOTOLIUL MINCIUNII1

„Cine e de vină”, îmi spunea odată un muncitor care habar n-avea de

mişcarea noastră, „cine e de vină dacă «boierii» singuri te fac să-i cunoşti?”

În simplitatea sa, omul spunea un mare adevăr. Împrejurările mi-au dovedit aceasta cu prisosinţă.

În materie juridică – materie care, după părerea unui domn prezident de tribunal, nu e de nasul mojicilor ca s-o discute – aveam cuvinte deosebite, mai precis, o mare încredere în cei aleşi să judece patimile omeneşti; şi naiv cum eram, sau poate mai sunt, nu-mi închipuiam că aleşii spre a judeca merită ei înşişi să fie judecaţi. Dar iată că întâmpla- rea face să fiu direct amestecat într-o chestiune şi tradus în faţa acelora pe care îi cunoşteam de la distanţă. Acum eram mai în măsură să mă pronunţ asupra modului de procedare, ca unul ce-mi cunoşteam afacerea amănunţit. Las la o parte faptul dacă eram vinovat sau nu; de asemenea, nu voi discuta nici sentinţa ce s-a dat. Nu despre aceasta mi-am propus a vorbi.

Aci doresc să scot în relief şi să arăt pe cine vedeam înainte ocupând fotoliul Ministerului Public şi pe cine văd acuma, când cunosc cauza mea şi a tovarăşilor implicaţi.

Înainte vedeam acest fotoliu ocupat de omul sincer, a cărui datorie e de a [-i] lumina pe judecători şi a arăta prin dovezi necontestate că acuzatul ce-l au în faţă s-a făcut în- tr-adevăr vinovat de o faptă urâtă, pedepsită de lege, şi în urma căreia trebuie scos din rândurile oamenilor cinstiţi, cărora prezenţa sa le-ar dăuna, şi trimis să-şi ispăşească fapta ce a comis. Dar această acuzare s-o aducă numai în cazul când într-adevăr e convins că împricinatul e vinovat; iar în cazul contrar, să arate că nu are nicio pretenţie. Pe acest funcţionar îl vedeam înainte ocupând acel scaun. Pe cine văd acum? Scurt: pe un mincinos! Voi fi părând un necioplit sau un prea puţin politicos. Aşa să fie, dar aceasta e convingerea mea neclintită şi întemeiată pe fapte.

Dar să vorbim pe faţă…

[îl] cunoaşteam pe dl procuror Ferikide de când cu celebra sa petiţie, adresată prefectului Capitalei. „Ei”, mă gândeam eu, „aceasta nu-l împiedică să fie un om de ispravă în exerciţiul funcţiunii sale. Omul are multe păcate.” Greşit judecasem!

Ceea ce [l]-am auzit pe omul acesta spunând la confirmarea mandatelor, ca şi în faţa tribunalului, sincer vorbind, m-a îngrozit; şi nu m-aş mira dacă

cineva ar pune lângă zicala „fumezi ca un turc” pe aceea de „minți ca un procuror”!

Lasă că safteaua cu minciuna a făcut-o chiar în localul nostru, când, sub cuvântul de onoare, a declarat că nu va ares- ta pe nimeni, iar în gang şoptea subalternilor săi să [îi] în- haţe pe muncitori de guler. Dar aceasta a fost floare la ureche pe lângă cele ce mi-a fost dat să aud mai în urmă. Trec peste cele mărunţele, căci, la drept vorbind, întreaga sa mărturie a fost un lanţ de acest soi de „mărgele”. Dar să spui, cu mâna pe cruce şi pe conştiinţă, că, intrând la cancelarie, [i-] ai găsit pe capii mişcării „ascunşi pe sub mese” – aceasta atinge culmea! Sau, după cum au afirmat atât d-sa, cât şi colegul d-sale, ce ocupa fotoliul minciunii, că „nu puteau intra din cauza ploii de cărămizi ce curgea din balcon”, eu cred că nici prezidentul n-a crezut-o. Lucrul e aproape de mintea omului: cum au dus muncitorii în balcon o căruţă de cărămizi fără să fie văzuţi de droaia de spioni ce mişuna printre dânşii sau de chipiurile galonate ce staţionau în stradă, vizavi de balcon? Cu ochi şi cu sprâncene; e gogonată de tot! Şi cum se explică faptul că poliţiştii au putut ocupa intrarea gangului, făcând imposibilă intrarea înapoi a muncitorilor fugăriţi de ceata de scelerați, dacă de sus din balcon „ploua cu cărămizi”? Cum au putut ei staţiona sub balcon? Netăgăduit, ar fi fost lungiţi cu toţii la pământ de această „ploaie” năprasnică.

Iată cum m-am convins că fotoliul Ministerului Public e fotoliul minciunii, şi omul care stă tolănit într-însul e lipsit de conştiinţă şi fără frică de D [umne] zeu.

GREVA DE CINCI MINUTE DE LA FABRICA DE CUIE CHERCEA DIN BRĂILA1

Înainte de a descrie împrejurările când s-a produs această grevă, precum şi succesul ce l-am obţinut, e bine să facem cunoscut muncitorilor apucăturile dlui N.P. Chercea, patronul Fabricii de Cuie din oraşul nostru, pentru ca toţi muncitorii organizaţi în sindicate să-l cunoască.

Numitul patron a moştenit obiceiurile rele ale colegilor lui de acum câteva decenii, care [îi] tratau pe lucrătorii ce-şi cereau dreptul cu cuvintele: „mişel”, „hoţ” etc. Şi că n-au dreptul să vorbească înaintea patronului.

Toată vara, cât dl Chercea a avut aglomerare de lucru, noi, muncitorii din fabrica lui, eram oamenii cei mai buni şi cei mai harnici, iar acum, când

a sosit iarna, a schimbat tactica şi spune că muncitorii sunt răi, leneşi şi nu merită salarul ce-l primesc pentru munca lor ingrată. Dar [l-] am întreba noi pe dl Chercea: „D-lui nu vinde iarna cuiele pe acelaşi preţ ca şi vara? Atunci de ce caută noduri în papură, pândind cea mai mică greşeală a unui muncitor, pentru ca să-i găsească vină şi să se răstească la el cu cuvintele acestea: „Ieşi afară, mişelule, îmi mănânci averea de pomană!"

Un astfel de caz [i] s-a întâmplat unui bătrân şi vechi lucrător, anume Moş Stancu Florea, care e maistru la atelierul unde lucrează băieţii. Şi fiindcă dl Chercea are aci două creaturi ale sale, din care una e văr cu ginerele său, dl Bratu, directorul fabricii, căutau un prilej lui Stancu Florea ca să-l dea afară şi să-l înlocuiască cu unul din cei doi candidaţi.

Aşa că într-una din zile, întâmplându-se un accident la băieţi, dar de care vechiul maistru nu era vinovat defel, dl Chercea găseşte de cuviinţă să-l concedieze. Noi, văzând cum stau lucrurile şi pătrunşi de spiritul de solidaritate faţă de cel nedreptăţit, am format o delegaţie compusă din cinci tovarăşi şi ne-am dus la dl Chercea. Cum ne văzu, d-sa ne spuse că dacă nu ne place cum procedează, n-avem decât să plecăm şi noi. Fără să mai zicem ceva, ne-am apucat să ne îmbrăcăm spre a pleca.

Patronul, văzând că nu glumim, după câteva clipe a trimis să [-l] cheme pe Moş Florea la lucru înapoi, aşa că greva noastră a durat numai cinci minute. Iată dar că de această dată, grandomania dlui Chercea a fost îngenuncheată, şi sperăm că-i va servi pentru viitor, cu atât mai mult, cu cât azi nu mai are [de-] a face cu lucrătorii de odinioară.

STUDENŢII NOŞTRI1

În ultimul timp, ţara românească a trecut prin atâtea perturbaţii care, cu siguranţă, îşi vor avea locul lor în istorie. Nu voi spune că ele au luat naştere datorită celor câtorva gloanţe de revolver trimise de un individ în corpul primu- lui-ministru şi care – în mintea sa bolnavă – le-a crezut tămăduirea sigură a rănilor economice-sociale ale clasei din care făcea şi el parte.2 Nu. E un conflict fatal al acestor timpuri, în mijlocul căruia a survenit actul disperat pentru a-i da proporţii intensive şi care – după cum se ştia şi vedea – a prilejuit clasei asupritoare motive pentru a veni cu legi de excepţie.

Dar ceea ce e de remarcat este intervenţia ciudată a unui element în

mijlocul acestui război modern – element incompetent, în ţară la noi, de a judeca, a se pronunţa şi a interveni în astfel de conflicte dintre cele două clase antagoniste, deoarece îi lipseşte cunoştinţa de cauză şi pregătirea necesară în chestiunile şi problemele sociale care preocupă azi omenirea civilizată: intervenţia elementului studenţesc.

În adevăr, cine vede în studentul nostru muncitorul sâr- guincios pe tărâmul intelectual? Omul studios şi preocupat nu numai cu traducerile stereotipe din Horaţiu şi Virgiliu, ci şi cu chestiunile sociale care [îi] preocupă de câteva decenii pe oamenii de ştiinţă sinceri din cele două continente civilizate şi care văd că un nou factor s-a ivit pe terenul politico-economic, un factor determinant de care trebuie să se ţină seamă şi care va face epocă în istoria revoluţiilor? Cine poate vedea la studentul acesta năbădăios şi descreierat omul matur la minte care, pătruns de problema modernă, să-şi dea seama de importanţa sa, de existenţa sa şi mai ales de existenţa sa de mâine?

Apucaţi-l de braţ şi întrebaţi-l: „Ai cunoştinţă d-ta de existenţa unei armate de rezervă a intelectualilor proletari?”

1 Apărut în RM, V, 89, 24 dec.; semnat: P. Istrati, Brăila (n. LU.).

2 Vezi mai jos, p. 174, n. 1 (n. Red.).

El se va grăbi să răspundă, roşu de mânie: „Jos jidanii! România e a românilor!”!!!

Voiţi să-i cunoaşteţi activitatea extraşcolară? Iat-o: prima lui grijă de dimineaţă, înainte de a pleca la şcoală, e să-şi facă frizura îmbâcsită cu mirodenii. Înainte de a intra profesorul în clasă şi în orele de recreaţie face… versuri, pe care le dă lucrătoarelor de la croitorie şi domnişoarelor de la externat; iar seara, când are cel mai mult timp disponibil, formează cete pe bulevard, organizează coruri în care prepon- derează basul şi apoi, până la miezul nopţii, fac serenade… veneţiene, colindând pe sub ferestrele paşnicilor cetăţeni, care, deşteptaţi din somn, deschid fereastra şi le trântesc o înjurătură naţională la care e martor şi sergentul de noapte.

Sunt cititori fanatici ai revistelor ultraştiinţifice şi moralizatoare: Bibiloiul, Paravanul, Scoica, Nodul1 etc., etc.

Fac şi politică: citesc Neamul… Ţigănesc2- al unui demagog interesat; iar

ca militanţi, sparg geamurile prăvăliilor evreieşti şi strigă după cum scrie noul lor catehism: „Moarte jidanilor!”

Aceasta e icoana studentului român. Aceştia sunt pretinşii conducători de mâine ai ţării româneşti, în mâna unor asemenea scelerați va intra soarta lucrătorului trudit şi amărât.

Dar netrebnicii aceştia nu se mulţumesc a vegeta în mediul lor viciat şi corupt. Ei îşi iau aere de factori cunoscători şi decisivi, [îşi] trântesc şapca pe ceafă, scot pieptul [în] afară şi îşi bagă nasul în conflicte grave, într-unele din acele conflicte în care existenţa unei clase întregi e în joc. Zilele acestea am avut cu toţii dovada necontestată.

1 Bibiloiul şi Paravanul, săptămânale umoristice bucureştene (Paravanul avea şi ilustraţii picante); Scoica a debutat ca revistă feministă, a căpătat tentă umoristică sub titlul Nodul, dar a revenit la primul nume, adresându-se, din 1910, ambelor sexe (n. Red.).

2 Referire la Neamul Românesc, foaia Partidului Naţionalist-Demo- crat; director fondator: Nicolae Iorga (n. Red.).

O lege1 nemernică vine şi izbeşte cu cruzime în soarta câtorva sute de mii [de] muncitori ai statului şi, în mod indirect, chiar a celorlalţi. Întreaga suflare muncitorească se scoală ca un singur om şi răcneşte ca dintr-un singur piept. Unica presă căreia muncitorimea îi datoreşte mult, presa… „vândută jidanilor” (!), dezvăluie infamia ce se comite, ridică ca întotdeauna puternicul ei glas şi zguduie din temelii putreziciunea reacţionară. În acest timp, presa… „vândută românilor” tace hoţeşte, mulţumindu-se să înregistreze infamia sau chiar s-o şi laude. Studenţii, ca nişte adevăraţi patrioţi care se gândesc la soarta muncitorilor români din serviciul statului-patron, se duc în cete şi devastează palatul ziarului2 care a luat cu curaj apărarea acestor lucrători sau funcţionari.

Iată faptele în două cuvinte, iată [-l] şi pe studentul naţionalist. În loc să-şi unească glasul alături de acest ziar, în loc să organizeze întruniri monstre de protestare împotriva legii care loveşte în români – căci la asta nu pot fi salariaţi streini –, ei organizează bande, care, orice s-ar zice, nu au o mai mare importanţă ca acelea de la Delea Veche şi Bădălan3, şi lovesc mişeleşte, încurajaţi de guvern, în singurul ziar care a protestat în contra acestei legi scelerate.

*

Nu [-i] mai căutaţi pe studenţii patrioţi prin licee şi universităţi. Nu-i veţi găsi pe băncile instituţiei. Căutaţi [-1] pe adevăratul student prin fabrici şi ateliere. Acolo [îl] veţi găsi pe omul care pricepe vremea şi filosofia ei.

Plini de funingine, de praf şi de unsoare, ei sunt sociologi şi istorici, artişti şi literaţi.

Ziua le picură sudoarea pe lucru, iar noaptea, pe carte. Ei vor transforma tirana alcătuire a societăţii de faţă!

1 Legea Orleanu – vezi mai jos, p. 138, n. 2 (n. Red.).

2 Referire la cotidianul Adevărul (n. Red.).

3 Cartier mărginaş al Galaţiului (n. I.U.).

INVENŢIILE MAŞINA DE ZBURAT ŞI RĂZBOIUL1

În genere, nu din universităţi, dar din bordeiele mizeriei ies marii inventatori care revoluţionează omenirea; de obicei nu sunt îmbrăcaţi în mătase, ci în dimie – şi sunt mai adesea negri de praf, iar nu gătiţi cu decoraţii strălucitoare.

J. Taylor

I

Născocirea unui obiect e rezultatul unei necesităţi. Necesitatea, acest factor de care ne lovim în fiece moment în viaţa noastră zilnică, a adus, prin rezultatele ei, omenirea aci unde o vedem şi a dat tehnicii dezvoltarea sub care se găseşte azi. Nevoia de a-şi procura cât mai uşor cele necesare traiului [l-] a silit pe om a-şi frământa creierul, a sacrifica zile şi nopţi întregi nedormite, a se chinui flămând şi nehodinit întru ajungerea ţelului urmărit. Dacă omul n-ar fi fost înzestrat de la natură cu acea facultate ce-l face să se deosebească de restul animalelor, cu facultatea de gândire, cu siguranţă că nu ne-am fi găsit astăzi aci, ci am fi rămas ceea ce era omul în epoca cea mai îndepărtată, când, sălbatec şi despoiat, umbla razna prin păduri, căutându-şi existenţa.

E interesant răspunsul ce l-a dat Newton când fu întrebat cum a ajuns să facă descoperirile sale: „Gândindu-mă mereu la ele”, a răspuns ilustrul învăţat.

Foloasele pe care le tragem azi de pe urma invenţiilor se datoresc unui necurmat şir de gândire a generaţiilor trecute.

Asupra acestor foloase, însă, avem multe de spus. În această privință, plină de învățăminte e istoria, care a înregistrat tot ce a născocit creierul omenesc. Toți acei geniali

1 Tipărit în Calendarul Muncii, 20/1910, pp. 40-45, almanah apărut în nov. 1909; semnat: P. Istr. (n. L.U.)

Calendarul Muncii era editat anual de Cercul România Muncitoare (n. Red.).

Oameni care au dat ființă tehnicii sau au adus îmbunătățiri în domeniul ei s-ar îngrozi dacă ar deschide ochii şi ar vedea rezultatele trudei lor. Ieşiți aproape toți din rândurile cele mai de jos ale societății, copii de proletari chinuiți din casa părintească şi până şi-au dat sfârşitul, geniul şi munca lor nu a servit decât unei clase de oameni care, punând stăpî- nire pe descoperirea făcută, o aplicau numai în folosul lor, îmbogățindu-se şi atunci ca şi astăzi, iar pe acei cărora trebuie să le fie recunoscători lăsându-i să moară în mizerie, în această direcţie avem exemple vii: Jacquard în Franța şi Arkwright în Anglia, întemeietorii manufacturii țesăturilor, care au îngrămădit atâta aur în pungile unor indivizi, au fost fii de oameni săraci. În copilărie, primul a fost dat să învețe meşteşugul legătoriei de cărți, iar al doilea, ucenic la un bărbier. Talentul sau spiritul inventiv înnăscut într-înşii nu i-a lăsat însă în starea aceasta, şi după o viață de vagabondaj şi persecuții, ambii ajung la acea mare descoperire care a avut darul să [-i] îmbogățească pe unii şi să [-i] robească pe acei din mijlocul cărora au ieşit. Cu toate că lui Jacquard oraşul Lyon i-a ridicat o statuie, la câțiva ani însă după moartea sa, urmaşii săi au fost siliți de mizeria în care se găseau să vândă medalia de aur ce o căpătase pe câteva sute de lei, spre a nu mai muri de foame.

Fondatorii industriei faianței au avut o soartă şi mai tristă. Germanul Böttiger, dat de mic ucenic la o farmacie în Berlin, văzând că libertatea îi este prea constrânsă, îşi părăsi patria şi fugi în Franța, unde intră la un chimist în aceeaşi calitate. Având nenorocita idee de a declara că a descoperit mijlocul prin care poate preface orice metal în aur, fu chemat la curtea electorului Saxei, unde fu sechestrat şi trimis într-o fortăreață spre a face aur, de care avea multă trebuință atunci țara. După câțiva ani de închisoare şi groaza că va fi spânzu- rat, inspirat de un obiect de porțelan

fin datorat portughezilor, care importaseră câteva specimene de acestea din China şi care se vindeau pe o greutate egală de aur, se puse să cugete în această direcţie şi, după câţiva ani de experienţe, reuşi să descopere compoziţia celui mai frumos porţelan alb, care aduse regatului cantităţi enorme de aur. Deşi se instalase o fabrică unde lucrau zeci de oameni, regele, în lăcomia lui, continua a-l ţine prizonier, ceea ce aduse multă amărăciune nefericitului inventator, care, în disperare, se aruncă în patima beţiei. Toate rugăminţile lui erau zadarnice: „Voi face mai mult decât a făcut vreodată vreun inventator, dar daţi-mi, în numele lui D [umne] zeu, libertatea, libertatea mea!” îmbolnăvindu-se greu şi regele, speriat că va muri, îi dete libertatea, dar era prea târziu; ros de beţie şi închisoare, sfârşi la 13 martie 1719 şi fu îngropat noaptea, ca un câine ce se zvârle la gunoi. Astfel fu răsplătit cel mai mare binefăcător al Saxei.

Nu mai fericit a sfârşit Bernard Palissy1, inventatorul olă- riei smălţuite, firul vieţii sale. Băiat de oameni săraci, fără carte şi învăţătură, ajunse, după o muncă necurmată şi istovitoare de 20 [de] ani, a da tot Franţei o descoperire care a fost un tezaur nesecat de avere. O farfurioară de fantezie cu o şopârlă la mijloc a fost vândută acum câţiva ani la Londra pe preţul de 4050 [de] fr [anci].

Manifestându-se însă pe faţă şi biciuind [u-i] fără cruţare pe astrologi şi vrăjitori, fu denunţat ca eretic şi, după o întemniţare de cinci ani în Bastilia, muri acolo în 1589, în etate de 80 de ani.2

Dar istoria oamenilor de geniu ieşiţi din popor n-are sfârşit, şi biografiile ce le găsim în cărţi merită toată luarea-amin- te. Citez încă câţiva: Copernic, fiu de brutar; Kepler, fiu de cârciumar; D’Alembert, găsit pe treptele unei biserici din Paris; Newton şi Laplace, asemenea, fii din popor; toţi aceştia au pus bazele astronomiei moderne. Shakespeare, ale cărui opere atât de cunoscute trăiesc şi azi, era fiul unui măcelar şi cirezar.

1 Bernard Palissy (cea 1510-1589), personalitate plurivalentă: a descoperit, printre altele, secretul compoziţiei emailurilor (n. Red.).

2 De fapt, întemniţarea în Bastilia s-a datorat refuzului de a-şi renega vederile protestante după ce s-a alăturat hughenoţilor (n. Red.).

Dar după cum am spus mai sus, toate invenţiile, departe de a aduce vreun folos clasei muncitoare care a dat naştere acelor spirite inventive, ele

n-au produs decât lacrimi şi durere. Fiii ei au devenit dezmoşteniţii bunătăţilor şi robii capitalului. Ei fac palate, dar trăiesc în bordeie; ţes mătăsuri, dar umblă în zdrenţe. Ei nu cunosc deliciul şi fiorii unei opere teatrale, nici învăţăturile ce le pot trage din citirea unei bune scrieri.

II

Ultimele două decenii au adus la orizontul descoperirilor cea mai mare invenţie din câte s-au făcut până astăzi: născocirea maşinii de zburat sau aeroplanul. E drept că acest merit, atribuit astăzi aeroplanului, pare a fi exagerat; el nu s-a distins încă prin nimic, n-a arătat ce foloase poate aduce, şi asupra acestor invenţii s-a scris foarte puţin, aproape deloc. În ultimii trei-patru ani, de când aviaţia sau ştiinţa care se ocupă cu cucerirea aerului a ieşit mai mult la iveală, a început să se vorbească din ce în ce mai mult. Inventatorii s-au înmulţit, în special cei din America şi Franţa, iar ziarele ne-au adus cât mai dese ştiri asupra progresului realizat în această direcţie. Cu toate că până astăzi nu s-a ajuns la niciun rezultat temeinic, zburătoarele fiind defectuoase, cu toate acestea, zic, e incontestabil că această născocire stă în fruntea tuturor celor de până acum. Maşina de zburat va fi factorul care va da lovitura de graţie şi va dărâma la pământ tot ce exploatarea a clădit până azi. Ea va fi aceea care va da o mână de ajutor, poate şi mai mult, acelora care luptă să distrugă o societate monstruoasă ca cea de azi, în care mii de vieţi muncesc pentru un singur om. Maşina de zburat va fi enorma pasăre din poveste care, din înaltul cerului, îşi va bate joc de graniţe, de vămi şi va râde cu dispreţ de nimicnicia acelora care eliberează paşapoarte, spre a… permite (!?) oamenilor să treacă în altă parte a pământului, care va scuipa cu indignare şi dispreţ peste capetele seci ale acelora care şi-au înconjurat cu armată o porţiune de pământ, zicând că e a lor, cu acelaşi ton cu care eu aş spune că capul ce-l port pe umeri e al meu şi n-are nimeni dreptul asupra lui.

Pentru moment stăm ca privitori. Europa, anul acesta mai ales şi spre sfârşitul lui mai accentuat, a fost cuprinsă de un adevărat delir. Născocitorii de maşini, burghezi cu capitaluri, aproape toţi îşi pierd capul şi, pe întrecute, caută să stabilească recorduri. Aerocluburile, compuse din sportsmeni capitalişti, decern [ează] premii însemnate spre a [-i] încuraja pe aviatori. În ţară la noi, Consiliul de Miniştri a votat 20 000 de lei pentru

locotenentul] Rodrig Goliescu, spre a-şi construi un avioplan după modul inventat de el.

Germania e în extaz cu zeppelinul ei, care a costat până acum câteva milioane, fiindcă balonul dirijabil de azi e al treilea, celelalte două fiind distruse de vânt. În ultima mare călătorie a contelui Zeppelin la Berlin (700 şi ceva de km), împăratul, după a cărui dorinţă s-a făcut această călătorie, [l-] a îmbrăţişat şi sărutat pe inventator. Împăratul Franz Joseph [l-] a chemat pe Zeppelin la dânsul. Eduard al Angliei1, asistând la nişte experienţe, s-a supărat grozav că ele n-au reuşit şi a hotărât să cumpere un model de aeroplane.

În fine, în toată Europa se fac experienţe de la care ministrul Războiului nu lipseşte.

De ce atâtea spasmuri? De unde atâta entuziasm în lumea militară?

Iată răspunsul: Monştrii cu epolete sclipitoare vor să aplice războiului maşina de zburat!

Invenţia care ar putea fi întrebuinţată pentru binele şi pacea universală, ei vor s-o aplice distracţiei sistematice – şi regretă că nu pot ridica tunuri pe dânsa. Ca şi cum n-ar exista un proletariat imens care a început de mult să ridice capul, să deschidă ochii, să se dezmeticească; care, cu braţele lui vânjoase, a început să dea cu târnăcopul, cam simţi

1 Referire la Eduard al VII-lea (1841-1910), care a domnit în anii 1901-1910 (n. Red.).

Tor, în clădirea ce stă să se năruie a capitalului; ca şi cum, zic, ar fi singuri pe lume, neţinând nicio socoteală de masele de la picioarele lor, caută să perfecţioneze cât mai iute noua descoperire, ca apoi, fabricând sute şi mii, să se suie în văzduh spre a turna foc pe capetele acelora care plătesc şi fabrică. În timpul acesta, ei socotesc cam cât timp trebuie să ajungă din cutare în cutare oraş, ce muniţii poate ridica maşina şi câţi soldaţi ar putea transporta într-o noapte din Franţa în Anglia, de exemplu.

Războiul!

Iată unica preocupare a sălbatecilor civilizaţi. Metode cât mai bune spre a ucide cât mai mult. Mijloacele de până acum nu mai sunt de ajuns: glontele Mannlicher care trece prin şapte corpuri, cavaleria sub ale cărei copite trosnesc oasele şi se mutilează corpurile, tunul Krupp cu repetiţie, a

cărui singură ghiulea distruge şi despică în bucăţele sute de trunchiuri, flota militară care trimite în fundul mării mii de vieţi

— Toate acestea nu mai sunt suficiente. Trebuie un alt mijloc, care să cotropească mai în masă, şi l-au găsit: se vor sui în aer, de unde vor turna găleţi de foc. Vor aprinde fortăreţe, vor incendia oraşe şi vor aduce pustiirea unul în ţara celuilalt.

Iată ce vor, iată de ce bat din palme la cel mai mic progres al maşinii de zburat!

Stăpânitori ai lumii, muncitorimea aşteaptă cu braţele încrucişate să vadă şi această ispravă ce sunteţi pe cale a o face. Ea aşteaptă! Ea, care a dat până acum munţi întregi de cadavre şi mări de sânge, aşteaptă să vadă de aveţi curajul să începeţi.

Dar să ştiţi că atunci când vă veţi hotărî să începeţi acest nou mijloc de ucidere, atunci… să aveţi prudenţa de a vi-i lua de aci, de pe pământ, pe toţi fraţii voştri de crime şi împilări! Să-i luaţi şi să vă duceţi cu ei în bezna lui Neptun, căci de vă veţi întoarce pe pământ, atunci… prin grele momente veţi trece: Versaillesful] va arde pentru ultima oară, sângele vostru [îl] va murdări pe al nostru, curs în lungul atâtor veacuri, iar maşina infernală a drului Guillotin va func ţiona pentru ultima oară; mulţi dintre voi vor gusta atunci din cupa amară a lui Ludovic al XVI-lea1.

FRANCISCO FERRER2

La 13 octombrie 1909 a fost împuşcat de către un pluton de infanterie, în curtea închisorii Monjuâc din Barcelona (Spania), revoluţionarul Francisco Ferrer.

Cine a fost Ferrer şi ce vină a avut el vom vedea mai jos.

Ferrer s-a născut la 13 ianuarie 1859 în Alella (Spania). Copil de părinţi bogaţi, el a avut o educaţie şi o instrucţie deosebite. Din vreme s-a asociat mişcării radicale şi republicane, iar mai târziu a devenit secretarul şefului partidului radical-republican, pe care l-a urmat la Paris în exil. Iubitor sincer al poporului dezmoştenit, Ferrer se convinse curând că, pentru a dezrobi atât politiceşte, cât şi economiceşte poporul spaniol, trebuie începută o acţiune de jos; ştiind de asemenea că, în mare parte datorită clerului, călugărilor, norodul ajunsese atât de îngenuncheat, şi cum era un anticlérical convins, se hotărî să înfiinţeze şcoli unde să sustragă cu timpul

tinerele generaţii de sub presiunea abrutizantă a popimii trândave. Îi lipseau însă mijloacele pentru o asemenea acţiune. Împrejurări favorabile nu întârziară a veni. Ca profesor de limba spaniolă, făcu cunoştinţa unei dame bogate, a drei Meunier. La început, ea a voit să-l readucă în sânul Bisericii Catolice, dar lucrurile au ieşit invers: în curând, o converti el la ideile sale. Murind, ea îi lasă prin testament întreaga avere de mai multe milioane.

Dacă ar fi fost un parvenit ce umblă după titluri şi avere, şi nu un devotat cauzei proletare, Ferrer ar fi putut cheltui în orgii şi desfătări această moştenire neaşteptată. El puse imediat în practică ideile sale. Prima şcoală modernă

1 Ludovic al XVI-lea a murit în 1793 pe eşafod (n. Red.).

2 Tipărit în Calendarul Muncii, 20/1910, pp. 68-72, almanah apărut în nov. 1909; semnat: P.I. (n. I.U.)

(Escuela Moderna) el o deschise la 1901 la Barcelona, cu 18 băieţi şi 12 fete.

Întregul său sistem de predare şi educaţie era pus pe bază pur raţionalistă – raţiune şi ştiinţă. Religia şi naţionalismul idiot ce se predau în toate şcoalele existente fură cu totul excluse. El voia să scoată din elevii săi oameni liberi şi emancipaţi, adepţi ai ştiinţei adevărate, iar nu maşini guvernamentale, păpuşi al căror creier îmbâcsit de religie şi naţionalism stupid să servească de instrument guvernanţilor.

Până la finele primului an şcolar, numărul elevilor săi ajunse la 80, iar în anii următori şi până astăzi se înfiinţară peste 600 de şcoli în toată Spania. Mai mult. Înaltele şi frumoasele sale învăţături trecură Oceanul, şi numeroase şcoli moderne se înfiinţară în America de Sud, Brazilia şi Argentina. Acum, de curând, s-au înfiinţat şi în Portugalia.

Iată cine a fost Ferrer şi care au fost ideile lui. El nu era un anarhist, după cum a încercat să insinueze guvernul spaniol după execuţie; el n-a înarmat braţul nimănui pentru a distruge – din contră, el era un adevărat creator de oameni liber-cugetători, iubitori ai progresului şi dezrobirii maselor muncitoare. Ferrer a fost un revoluţionar în înţelesul ştiinţific al cuvântului.

Dar tocmai prin faptul că, cu mijloacele sale ştiinţifice legale, smulgea mulţimea din ghearele călugărilor papistaşi atotputernici şi sugrumători de

libertăţi, care vedeau că le fuge terenul de sub picioare în faţa uimitoarei repeziciuni cu care se înmulţeau şcoalele, tocmai din această cauză îi purtau ură şi căutau să-l piardă – ceea ce au şi încercat în anul 1906, cu ocazia unui atentat anarhist în contra regelui Al- fonso, dar despre care el nu avea nicio cunoştinţă.

De astă dată li se prezentă teren mai priincios. Ivindu-se răscoala la Barcelona şi în toată Catalonia (provincie) în urma nesocotitului război din Maroc, cu care ocazie poporul se răzbună arzând vreo 40 de mânăstiri, popii [îl] denunţară pe Ferrer ca autor al revoluţiei şi pândeau momentul de a pune mâna pe el. În timpul acesta, Ferrer se afla în Anglia. Fatalitatea şi împrejurări familiale chemându-l în ţară, el se întoarse şi, auzind de acuzaţia ce i se aruncă în spate, şti- indu-se nevinovat, cu toată insistenţa amicilor săi, se duse să protesteze. Cum ieşi în stradă, fu arestat şi băgat în sumbra fortăreaţă Montjuâc. Ştiind că lumea civilizată va protesta, reacţiunea a căutat să procedeze scurt cu dânsul. Fiind stare de asediu, fu judecat de tribunalul militar, ai cărui negri judecători aveau sentinţa pe buze: Ferrer trebuie executat. Ca să-şi poată cineva face o idee de slabele învinovăţiri şi pentru care motive a fost împuşcat acest învăţat al lumii, dăm mai jos câteva fragmente din actul de acuzare. Iată-le:

„Avem mărturia consilierului comunal, don Narciso Ber- daguer Callo, care depune că, după comunicări pe care nu le poate dovedi, dar pe care le crede juste (sic!), răscoala a fost provocată de elemente anarhiste care erau conduse de Ferrer Guardia şi Fabre. […]

Consilierul comunal din Barcelona, don Emiliano Iglesias, crede în mod vag că răsculaţii şi-au procurat banii de la asociaţia muncitorilor-, iar Bardonero Bonet se asociază părerii generale că asociaţia muncitorilor, la rându-i, şi-a procurat banii de la cunoscutul anarhist Ferrer. […]

Mai este mărturia locotenentului de artilerie Alfredo Garcia Magallon, care a auzit de la un ziarist, care şi acesta a auzit de la un altul, cum că evenimentele din iulie (răscoala) s-au succedat sub conducerea şi ca o «afacere personală» a lui Ferrer."

I se dădu un avocat din oficiu, căpitanul Galceran. Aceasta numai ca o formalitate. Se întâmplă însă ca acesta să fie un om drept şi cu conştiinţă – şi, ca atare, voi să-l apere în mod conştiincios. El propuse mai mulţi martori

în favoarea apărării. I se respinseră. În ziua judecării procesului, îl apără cu multă căldură şi spulberă cu argumente puternice toate acuzaţiile ce i se aduceau clientului său. Naivul avocat căuta să [-i] convingă pe judecători de nevinovăţia lui Ferrer; aceştia însă erau pasivi, „dădeau din umeri" şi respingeau cu perversitate argumentele apărării. După cum am spus, ei aveau sentinţa deja pronunţată şi începură chiar a prinde ură pe apărător că îşi îndeplineşte cu conştiinciozi- täte misiunea. Ceva mai mult. După execuţia lui Ferrer, îl căutau, în nebunia lor, să-l dea în judecata aceluiaşi tribunal care [l-] a condamnat pe Ferrer. Aceasta nu s-a întâmplat însă.

Ferrer fu condamnat la moarte, şi a doua zi, fără nicio amânare, fu scos în curtea închisorii şi împuşcat de un pluton de soldaţi.

Pentru cei care i-au ridicat viaţa, martirul de la Barcelona a avut cuvinte dumnezeieşti: „Voi nu sunteţi de vină, dragii mei", a zis el, adresându-se soldaţilor, „ţintiţi numai bine."

Dragii mei! Câţi nu pronunţă în viaţa lor aceste două cuvinte simple? Dar cine mai bine ca el a ştiut să dovedească aceasta prin fapte?

Dar dacă împuşcarea i-a adus vreo suferinţă acestui martir al nostru, ea a fost de mică însemnătate faţă de supliciul moral la care a fost supus după condamnare şi înainte de moarte. El era de toţi cunoscut ca un convins ateu şi un înverşunat anticlérical. Ar fi trebuit, deci, să-l lase în pace şi să-i respecte ultimele momente. Dar pentru ei, acesta era momentul cel mai priincios de a-şi bate joc de acela ce îi dispreţuise şi îi lovise în interes. Sub pretext de a-i da bine- cuvântarea şi mângâierea ce o primesc unii criminali de rând în asemenea ocazii, îl închiseră în biserica închisorii, unde, cu toate protestările şi respingerile sale, a trebuit să rămână până în dimineaţa execuţiei. Înconjurat de acei diavoli pe care îi urâse toată viaţa, a fost silit acest om să gândească şi să pună pe hârtie ultimele sale hotărâri. Oroare! Numai ateul care se îngrozeşte la vederea bisericii poate şti ce a simţit acest om în acea îngrozitor de lungă noapte. Numai omul de ştiinţă care se cutremură la vederea întunericului religios poate simţi ce a îndurat acest cugetător, închis şi înconjurat de făţarnicii apostoli ai fictivului D [umne] zeu. Moartea pentru el a fost curmarea unui supliciu de nesuferit.

Dispreţuiţi cu convingere minciuna religioasă, clerul şi D [um- nejzeul plăsmuit de ei!

Veneraţi memoria lui Francisco Ferrer!

MUNCITORII DIN PORTUL BRĂILA CUM ERAU ODATĂ ŞI CUM SUNT ASTĂZI1 Rolul organizării sindicale

Locuitorii oraşelor dunărene cunosc îndeajuns cine sunt muncitorii de prin porturi; ei au asistat deseori la scene care dovedeau cu prisosinţă moravurile şi apucăturile asiatice ale acestora, la orgiile şi sălbăticiile fără seamăn la care se dedau.

Ca să nu vorbesc decât de Brăila, în care sunt născut şi crescut, voi întreba: Cine nu cunoaşte bătăile sângeroase care aveau loc în fiecare seară? Cine nu ştie că nu trecea duminică fără să se întâmple câteva omoruri în diferite puncte ale oraşului – şi cine nu constatase în ultimul timp că străzile mărginaşe, mahalalele, deveniseră aproape impracticabile? Ca om liniştit şi necunoscut printre dânşii, riscai, trecând prin faţa unei cârciumi, să fii apucat din mijlocul uliţei, aruncat jos şi călcat cu picioarele. Marinarii diferitelor vase streine din port pot fi martorii acestor zise: oameni inofensivi şi paşnici, care ieşeau seara în oraş pentru a petrece, de câte ori nu se întorceau înapoi cu ceafa umflată de pumni şi de multe ori bucuroşi că au scăpat numai cu atât şi cu o şapcă pierdută?

Pe planul al doilea vin furturile. Munca din port nu era suficientă pentru a zvârli banii cu pumnul prin cârciumă, pentru a sparge sticlele de pe tejghea, a plăti trăsura şi lău tarii, aceştia din urmă alegându-se de multe ori, în zori de ziuă, cu o bătaie ţeapănă şi cu o fugă sănătoasă. Să spună exportatorii de câte ori nu găseau magaziile sparte şi marfa furată, plumburile de la vagoane rupte şi sacii dispăruţi. Reclamaţiile curgeau droaie, autorităţile speriate nu ştiau unde le este capul şi închisorile primeau zilnic noi clienţi. Orice încercare de organizare a fost zadarnică.

Pe lângă aceasta, distribuirea muncii era cât se poate de nedreaptă şi sălbatecă. Simţul umanitar nu exista, iar desele regulamente ale căpităniei portului rămâneau literă moartă, aplicarea fiind imposibilă. Leul îşi făcea singur parte; fiecare „gâtos” – cum se zice pe aci – îşi avea grupul său, compus din prieteni, fini, naşi, cumetri etc., şi, prin teroare, acaparau toată munca. Cel slab şi nevoiaş, deşi avea o casă de copii, nu putea să se supună acestor sălbateci, totdeauna gata de omor. Ei apucau lucrul numai atunci când era din abundenţă, când ceilalţi erau ocupaţi. Acest fapt e de mare

importanţă şi a adus multe nenorociri în sânul muncitorilor slabi şi paşnici. Acei care îi terorizau puneau un fel de monopol pe muncă, dar al cărui produs intra în pungile cârciumarilor, pe când cel slab, care nu era tovarăş la furt şi bătaie, se găsea necontenit în lipsă şi suferinţă.

*

Viaţa de familie a muncitorilor din port era un adevărat iad. Acei care au trecut printre dânşii au fost martori la scene îngrozitoare. Mai rău ca în vremurile primitive, bărbatul devenise călăul familiei sale. Înaintea tuturora, femeia era aceea în capul căreia se spărgeau toate oalele. N-am văzut o femeie care să ducă o viaţă mai mizerabilă ca femeia muncitorului din port. Omul devenise un tigru. În puterea nopţii şi când somnul era mai adânc, ţipete sfâşietoa- re umpleau văzduhul, amestecându-se cu strigătele copiilor îngroziţi, printre care se auzeau înjurăturile fiarei sălbatece care, cu ochii injectaţi de fumul rachiului cotropitor, dădea în dreapta şi în stânga cu ce apuca şi pe cine nimerea. Era imposibil să sari în ajutorul nenorocitei care, cu părul despletit şi cu copiii de poale, alerga prin curte cerând ajutor: ar fi însemnat a te arunca de bunăvoie într-o aventură de unde ieşeai cu oasele zdrobite.

Şi rar găseai o familie care să nu ducă un asemenea trai.

*

Deşi numai din septembrie trecut organizaţi, pot spune, fără teamă de a fi contrazis, că lucrurile s-au schimbat foarte mult.

Nimic nu ilustrează mai bine spusele noastre, cum că organizaţia sindicală alungă anarhia şi aduce pacea, decât tot exemplul cu muncitorii de aci. Şi de nicăieri nu poate veni o mai izbitoare dezminţire la insinuările mincinoase ale guvernanţilor cum că sindicalismul aduce anarhia în ţară.

Nu vom vorbi noi, vom da cuvântul funcţionarilor poliţiei locale, care singuri declară că, de când cu sindicatul, muncitorii din port au devenit oameni, şi ei pot, în sfârşit, să doarmă liniştiţi, siguri fiind că cel mai periculos element al oraşului s-a cuminţit şi nu se mai dedă la acte brutale şi regretabile.

Vom da cuvântul exportatorilor, care au spus în repetate rânduri că, de când oamenii s-au constituit în sindicat, furturile, spargerile şi jafurile au încetat şi că nu doresc să lucreze decât cu sindicaliştii, pentru că „dacă se

varsă un pumn de grâu sau [de] orez, îl pun înapoi în sac”.

Să plece apoi urechile cei interesaţi la declaraţiile hotă- râte ale femeilor acestor muncitori şi atunci se vor convinge

— Cu toate că o ştiu – că din contră, asociaţiile noastre, în loc să aducă dezordine, tulburări şi anarhie, aduc înfrâna- rea patimilor, iubirea aproapelui şi pacea în sânul familiei şi al societăţii. Iată ce spun femeile care vin la întrunirile noastre:

„Acum pot să zic şi eu că trăiesc. D [umne] zeu să-i dea sănătate ăluia care a făcut sindicatid. Bărbatu-meu nu mai vine beat ca înainte, nu-mi mai rupe oasele, banii ce-i câştigă mi-i dă în mână, iar dacă vrea să bea, ia o oca de vin şi o bem acasă. Dacă cineva e bolnav, de la sindicat are ajutor.”

Am arătat ce spune în graiul ei femeia, şi astfel se explică cum, cu ocazia sechestrării registrelor, înainte de a afla oamenii din port, femeile năvăliseră furioase asupra membrilor Parchetului şi autorităţilor, proferând cuvinte ardeia- te şi opunându-se cu tărie la ridicarea scriptelor. S-a văzut apoi cum ne-a fost mai uşor a [-i] linişti pe bărbaţi decât pe dânsele. Ar fi fost bine să fie aci dl procuror Ferikide1, spre a spune acestor femei: „la cusut, târfelor”, după cum a spus celor ce ieşeau de la întrunirea de la 19 octombrie; şi am fi văzut dacă şi acestea ar fi tăcut, plecând capul, după cum au făcut cele de acolo, sau i-ar fi scăpărat călcâiele.

O adevărată schimbare de caracter s-a făcut în spiritele acestor oameni. La cea mai mică apropiere de a cădea în greşeală, îşi ia seama imediat, exclamând: „Ne aude de la sindicat şi e ruşine.” Puţina muncă ce o găsesc şi-o împart frăţeşte, „gâtoşii” au dispărut. Sindicatul cuprinzând [u-i] aproape pe toţi muncitorii din port, pe cele mai destoinice şi mai cinstite elemente, afară n-au rămas decât câţiva nărăvaşi şi capi de bătăuşi, a căror forţă e acum anihilată, stinsă, faţă de majoritatea zdrobitoare a sindicaliştilor. Aceştia, văzând că de la redeschiderea muncii vor fi pierduţi, vin unul câte unul şi, scuzându-se, se înscriu în rândul celorlalţi.

Niciodată n-am crezut că asupra acelora de care aveam groază lumina sindicatului va avea atâta putere, transfor- mându-i în adevăraţi oameni. Aş putea spune că e o veneraţie, un adevărat creştinism al timpurilor noastre. Omului i s-a ridicat vălul de pe ochi, e conştient de sine, pricepe şi [îl] cunoaşte pe cel ipocrit, ca şi pe cel sincer, pe politicianul linguşitor şi

interesat, ca şi pe omul devotat cauzei lui. Nu mai e acela pe care îl duceai de nas la urna de votat cu vorbe umflate sau cu o vadră cu vin.

1 în decembrie 1909, Mihail Ferekide (Ferichide) a fost numit ministru de Interne, înlocuindu-l pe Ionel Brătianu (n. Red.).

Şi apropo la acestea, [l-] aş povăţui pe dl Cârjan să [-i] lase pe oameni în pace, să nu le mai recomande d-sa „luptători adevăraţi" care să-i conducă, ponegrindu-ne că stăm pe spatele muncitorilor. Pe spatele muncitorilor sade d-sa şi încasează; noi, aceştia, muncim, şi palmele noastre sunt aspre.

Atât deocamdată.

*

Înainte de a termina, câteva cuvinte către tov [arăşii] de la Centru…

Deşi pentru moment nu, dar mai târziu, mişcarea noastră va simţi lipsa elementelor militante localnice. Mişcarea de aci e puternică, având în vedere că e o singură breaslă. E de aşteptat ca pe curând noi bresle să vină să se afilieze, şi o instruire metodică va fi necesară. Tovarăşii mei de aci nu trebuie prin aceasta să se simtă jigniţi; trebuie să recunoască însă că mai târziu vom fi insuficienţi.

DIN MINCIUNILE NOASTRE CONVENŢIONALE

DOUĂ AFURISENII1

Cu 3[00]—400 de ani în urmă, dacă cineva ar fi [fost] însărcinat să scrie cele ce urmează, risca şi, chiar cu siguranţă, ar fi fost aruncat pe un stânjen de lemne în flăcări şi ars de viu, după cum au şi păţit vreo câţiva îndrăzneţi. Fiindcă am avut norocul să mă nasc în timpurile de faţă, voi încerca să biciuiesc o foarte proastă comédie petrecută zilele acestea între câteva înalte feţe stăpânitoare, fără să mă tem că voi fi prăjit ca Giordano Bruno şi alţii.

Istorioara asta e plină de învăţăminte, şi n-am avea destule cuvinte de mulţumire dacă stăpânii noştri ar face cât mai dese neghiobii de soiul acesteia. Ne-ar da şi nouă ocazia să-i cunoaştem mai de aproape şi o mână de ajutor în propaganda ce o facem: un astfel de pocinog preţuieşte cât un an de propagandă.

Dar să vedem de ce e vorba…

Anul trecut, modificându-se legea sinodală, guvernul alături cu întreg Sinodul au prevăzut ca în consistoriul bisericesc (un fel de tribunal) să figureze şi preoţi de mir. (Dacă e bine sau nu această măsură, pe noi nu ne

interesează, destul că aceasta a fost pricina care a provocat tămbălăul.) Episcopul de Roman sare ca ardeiat contra acestei măsuri, în contrazicere – zice el – cu canoanele, şi ameninţând cu… „afurisenia”, cere să se desfiinţeze acel articol. Guvernul nu vrea, Sinodul, de asemenea, şi atunci, „Preasfinţia Sa” Episcopul trânteşte o „afurisenie” de le merg fulgii: mitropoliţi, episcopi şi toate feţele bisericeşti, cu dl Haret[1] în frunte, ajung de-a dreptul în braţele lui Scaraoschi.

Se produce o zăpăceală nemaipomenită. Dacă s-ar fi pus în grevă Căile Ferate şi toate poştele din ţară, nu era nimic: sunt destui jandarmi care să [-i] înlocuiască pe grevişti. Dar o… „afurisenie”!?

Mascarada e frumoasă de tot. Acum… nu că celor afurisiţi le-a pierit pofta de mâncare sau că nu mai puteau să doarmă. Nu. Lor le pasă de afurisenie cum îmi pasă mie. Dar drace, ce te faci cu norodul care crede toate prostiile? Cum ieşi în faţa poporului care trebuie să fie prostit, când te ştie că eşti afurisit şi nu te sinchiseşti?

„Una din două”, şi-au zis ipocriţii şi şarlatanii, „sau scoatem acel articol buclucaş, şi atunci episcopul îşi retrage «afurisenia» – să ştiţi că Aghiuţă e la ordinele episcopului de Roman şi când zice el: «dă-le drumul», îl ascultă ca un mieluşel –, sau facem coada pleaşcă, şi în cazul ăsta rămânem afurisiţi în faţa ţării… şi iar e rău.”

Urâtă încurcătură! Ce-i de făcut?

Episcopul se ţine tare de tot, bazat pe prostia poporului de care au atâta trebuinţă guvernele, şi e sigur că îl va

1 Spira Haret (1851-1912), matematician, sociolog, pedagog şi om politic: în 1910, pentru a treia oară ministru al Instrucţiunii (n. Red.).

Îngenunchea, cu toate că ştie şi el că… grozava „afurisenie” nu-i decât un moft de speriat copiii.

Dl Haret, mitropoliţii şi toată şleahta popească îl roagă cu lacrămi să-şi retragă afurisenia, că începe să priceapă poporul comèdia şi atunci se duce dracului gheşeftul şi căpătuiala.

„O retrag, dar scoateţi şi voi din lege ce nu-mi place mie”, zice popa, râzându-şi în barbă.

În sfârşit, episcopul a ieşit învingător. Guvernul a trebuit să plece capul, să-i facă plăcerea, numai să-şi retragă o dată afurisita de afurisenie; ăsta

doar nu-i ţăran, să-l îm- puşti la marginea şanţului!

Iată cum o minciună convenţională a avut parte să în- frângă un întreg guvern.

*

Dar oare numai afurisenia aceasta a fost aruncată în capul guvernului? N-a mai fost el afurisit niciodată? N-a făcut el nelegiuiri mult mai mari şi care i-au atras pe cap adevărate afurisenii? Şi în faţa acestor sincere blesteme a plecat el capul, după cum a făcut acum, când l-a blestemat episcopul de Roman?

Să cercetăm…

Dacă începem cu primele lui zile de guvernare, avem înăbuşirea sălbatecă a răscoalelor ţărăneşti. Ca să zicem după statistica lui, 11 000 de ţărani cădeau străpunşi de gloanţe; piepturile găurite şi buzele lor îi trimiteau un blestem amestecat cu sânge, un blestem atât de groaznic, încât răsunetul lui a străbătut toată Europa şi a trecut dincolo de Ocean.

Femeile şi copiii, rămaşi de pe urma celor ucişi fără sprijin, flămânzi şi goi, îi trimit de aproape trei ani de zile un blestem înăbuşit, dar înfiorător.

Guvernul nu-i aude.

În vara aceluiaşi an de sânge, se năpusteşte asupra organizaţiilor de la oraşe. Români, cetăţeni români şi streini stabiliţi aci de mai mulţi ani, cu armata făcută, toţi sunt alungaţi, pe faţă şi pe ascuns, peste graniţă. Atât cei ce rătăcesc peste hotare, cât şi familiile lor, rămase aci muritoare de foame, [îi] blestemă în cor pe acei care sunt cauza acestor nenorociri.

Guvernului nu-i pasă.

Acum, de curând, tot acest mizerabil guvern vine cu o lege nemăsurat mai rea ca aceea contra căreia se ridicase episcopul. Ea va avea darul să îngroape în mizerie zeci de mii de familii ale lucrătorilor români, care şi aşa erau destul de nenorociţi. Cei loviţi direct în pâinea de toate zilele, precum şi acei loviţi indirect de această banditească lege se ridică ca un singur om. Toată lumea muncitoare orăşenească din întreaga ţară protestează cu un singur glas şi, prin delegaţia lor, cere guvernului desfiinţarea acestei legi, având puternice argumente.

Guvernul stă nepăsător, ba, ceva mai mult, răspunde delegaţiei muncitoreşti că, făcând aşa ceva, ar însemna anarhie.

Dar făcând pe placul unui popă nu e anarhie, domnilor?

„Nu”, va răspunde el cu obrăznicie, „aceasta se cheamă «raţiune de stat», mojicilor!”

Şi urmând mai departe, va zice:

„Când mă voi strica cu voi, am o armată credincioasă

— Recrutată din rândurile voastre – care îmi stă la înde- mână şi pot s-o trimit oricând să vă amuţească; dar când voi cădea la neînţelegere cu popii, îmi pierd mâna dreaptă: ei sunt cei care mă ajută să vă sug sângele. Nu. Înţelegeţi, cu ei nu pot să mă stric."

*

Iată ce-ţi răspund „stăpânii”, o, muncitorule preabun!

Ai numai ochi să vezi şi trage învăţături din toate neghiobiile lor. Pândeşte-i când fac câte-o nerozie şi urmăreşte-le de aproape toate mişcările, şi ei singuri îţi vor arăta că minciuna guvernează, iar tu nu eşti decât un cal de bătaie.

Unii te fură prin legi şi prin forţă, iar alţii, prin porunci bisericeşti şi milogeală. Iar tu, muncitorule, taci şi le faci la toţi burţile mari.

Unii te asupresc, şi alţii te prostesc; iar tu, bun şi răbdător cum eşti, nu zici nimic şi plăteşti toate oalele sparte.

Dar toate au un sfârşit.

DEMAGOGII CONTEMPORANI ASUPRA CONFERINŢEI D [OMNU] LUI IORGA LA BRĂILA1

Vaca bună de lapte, dar nărăvoasă din fire, după ce umple hârdăul cu lapte, îi dă cu piciorul şi-l răstoarnă.

Dl N. Iorga ne-a onorat, duminică, 24 ianuarie trecut, cu prezenţa sa la Brăila, ţinând o conferinţă asupra lui Mihail Kogălniceanu.

Lăsându-i la o parte păcatele, nimeni nu poate tăgădui valoarea de învăţat istoric a dlui Iorga, şi ca atare – ţinân- du-se în seamă şi subiectul conferinţei – se explică de ce sala era atât de populată.

Dar răul e că dl Iorga crede cu tot dinadinsul că nemurirea nu i-o va aduce valoarea sa de istoric, ci valoarea sa de om păcătos, de demagog încăpăţânat. Să mi se ierte aceste calificative care îmi scapă fără voie, dar niciun om cu bun-simţ nu poate judeca altfel; şi aci vine de la sine rolul d-sale de demagog, ce ţine să-l aibă în toate împrejurările.

Se poate ca dl Iorga să ţină o cuvântare, să scoată o vorbă – chiar când cere cafeaua – fără să se atingă de noi, fără să-şi amintească de „Frimu2, Cristescu3 & Co.”? Sigur că nu. Acum sunt convins că omul acesta şi noaptea în vis trebuie să [-l] vadă pe Frimu.

Dar dacă totul s-ar mărgini numai la o glumă, aruncată ca să facă haz şi să [-i] mai trezească pe cei adormiţi pe scaune, ar mai merge. Poate că asemenea glume te învaţă şi re

1 Apărut în RM, V, 97, 28 ian.; semnat: P. Istrati, Brăila (n. I.U.).

2 Ioan C. Frimu (1871-1919) a contribuit la crearea P.S.D.M.R. (1893), la reorganizarea lui (1910) şi la înfiinţarea primelor sindicate (ti. Red.).

3 Gheorghe Cristescu (1882-1973), militant socialist (ti. Red.).

Torica cum să le faci – şi nu aci stă demagogia sa. Demagogia sa stă acolo când, sub seriozitatea cuvântării, ascunde intenţiile josnice, când caută să exploateze o ignoranţă, când caută terenul, chiar şi într-o conferinţă istorică dezinteresată, spre a face sofisticărie, a denatura adevărul şi a-şi servi interesele sale meschine în tendinţă de parvenire. Atunci îl vezi în toată goliciunea lui urâcioasă, pe care nu ştie măcar să şi-o acopere.

Atât timp cât d-sa s-a ţinut în marginile unei conferinţe de importanţa acesteia: aprecierile juste asupra lui Cuza şi Ko- gălniceanu, analiza sufletească a mulţimii în raport cu aceşti doi bărbaţi, a rolului acestuia din urmă în Unirea Principatelor şi datoria ce incumbă tuturor celor de faţă de a le fi recunoscători – toate acestea au avut un bun răsunet în inima fiecărui om drept, şi conferenţiarul a fost viu aplaudat. Este, mi se pare, o cugetare care spune că „de n-ar fi proşti, înţelepţii n-ar avea nicio valoare”. Faţă de acele timpuri, aceşti doi oameni şi alţii au fost destul de democraţi

— Şi ar fi şi azi, având în vedere reacţionarismul ce ne înconjoară şi clasa din care ei fac parte.

Dacă d-sa s-ar fi mărginit aci sau dacă ar fi fost atât de curajos ca, trecând mai departe, să [-i] pună pe politicienii de azi în faţa lui Kogălniceanu şi să-i compare, ar fi fost ceva. Dar se putea să facă cel ce vorbea aşa ceva, când el însuşi nu e mai bun decât contemporanii lui? Aceasta n-ar fi însemnat să-şi taie craca pe care stă?

Era, deci, natural să lase această cale periculoasă şi să intre în domeniul întins al… celor ce ar trebui să fie şi ce e de făcut.

Vorbind de „hrana sufletească” ce [-i] trebuie poporului român, oratorul, devenind sentimental, îşi ridică diapazonul, spunând că românul „nu cere pâine ca o gloată socialistă”; la el, hrana sufletului e mai presus de hrana corpului; el cere să-şi afirme cuvântul şi-i trebuie o literatură a oamenilor mari, care să-i înnobileze simţirile. Iar în loc de aceasta, este „îndopat cu literatura lui Frimu, Cristescu, Racovski etc.”.

[L]-aş întreba eu, umil muritor, pe savantul profesor universitar: E mai prejos „literatura” aceasta decât a d-sale? Cu- vântul lor se potriveşte cu fapta sau nu? Dau ei morală de la tribună şi se iau de păr în cancelarie? Fără a avea pretenţii de etică, [îi] asmuţă ei pe huligani contra unor paşnici consumatori într-o grădină publică? Aceşti „tulburători ai ordinii” trimit ei bande să devasteze prăvăliile, să spargă geamurile, să strice întrunirile? Iar „literatura” acestora se găseşte în orice buzunar muncitoresc, fără ca acesta din urmă să viseze de existenţa unei „literaturi” iorgaice? [Il] cunosc altfel muncitorii pe ilustrul profesor, decât că e „un om lung, înconjurat de o ceată care sparge geamuri şi [îi] bate pe evrei”?

Şi „literatura” aceasta înnobilează ea sufletele? Această „hrană sufletească” o pune românul mai presus de hrana pântecului? Ca să-şi însuşească o astfel de hrană, au preferat cei 11 000 de români să se ducă pe lumea cealaltă? Pentru aceasta s-au ridicat ei, nu pentru o pâine? Numai „gloatele socialiste” cer pâine?

Iată o sumă de întrebări – cred, drepte – şi la care nu se poate răspunde decât printr-un joc de cuvinte.

Dar nu e nevoie de replică.

DIN SPIRITUL MUNCITORIMII1

A venit Congresul2 şi a trecut ca un vârtej. Şi în acest vâr- tej am fost prinşi toţi cei 90 de delegaţi din Capitală şi provincie. Veselia şi entuziasmul erau la culme. Nu puteai vedea nicio faţă tristă sau gânditoare. Şi era şi drept să fie aşa: era oare acolo locul gândurilor şi al meditării? Sigur că nu. Acolo se găseau şi făceau cunoştinţă X cu Y, despre care se vorbea prin gazete; acolo se întrebau şi-şi dădeau

1 Apărut în RM, V, 103, 18 febr.; semnat: P. Istrati, Brăila (n. I.U.).

2 Congresul de constituire al Partidului Social-Democrat din România şi Congresul Sindical s-au ţinut în Sala Oppler (Bucureşti) în 31 ianuarie-2

februarie 1910 (n. Red.).

Răspunsuri, fiecare, asupra stării lucrurilor în oraşul de unde vin; acolo se încordau legăturile de prietenie între acei de acelaşi caracter – şi toţi la un loc erau conştienţi, mai mult sau mai puţin, de evenimentul la care sunt părtaşi.

A fost o uitare de sine.

Dar iată că Congresul a trecut, şi fiecare a plecat la bordeiul lui. Încetul cu încetul, mai întâi în teren şi apoi acasă, entuziasmul, natural, începe să scadă. Vine reculegerea şi apoi realitatea. Ca să fac o comparaţie – să zic aşa –, întocmai ca după o nuntă: după ce a trecut beţia, te trezeşti a doua zi, îţi treci mâna prin păr (dacă ai păr) şi te uiţi împrejur ca să vezi ce ai de făcut.

Eu mi-am trecut mâna prin păr şi parcă aş avea ceva de zis, ceva ce-mi stă pe inimă. Şi unde să spun? Desigur, la gazeta mea, a noastră, care e cea mai dreaptă şi care publică orice adevăr, numai adevăr să fie, indiferent în contra cui e îndreptat acest tun teribil.

Înapoindu-mă acasă, găsesc numărul ziarului nostru din ziua Congresului, pe care nu-l citisem. Găsesc acolo, în primul articol, o frază, două care m-au pus câteva zile pe gân- duri şi care m-au determinat să vorbesc. Să le citez în întregime, căci nu va fi spaţiul stricat în zadar:

„Muncitorimea organizată în vederea luptelor zilnice şi-a oţelit puterile, a devenit stăpână pe dânsele, şi acuma, depăşind tărâmul luptelor economice, se aruncă cu bărbăţie şi în viaţa politică a ţării.”

Şi a doua:

„Organizaţiile sindicale au dezvoltat în fiecare muncitor nevoia de a [dej]păşi graniţele intereselor proprii imediate.”

*

Ei, aşa ne-a fost vorba? Aci se găseşte explicarea înfiinţării partidului nostru? Oare tovarăşul a simţit cum a scris

— Şi în acest caz n-a simţit ca muncitorul –, ori a scris ce n-a simţit – şi atunci nu a scris adevărul? Grea dilemă. Eu credeam că noi nu scriem pentru alţii, ci scriem pentru noi. Şi când scriem pentru noi, ar trebui spus numai ce simte muncitorul şi care e şi adevărul adevărat.

Iată eu unde găseam adevărata explicare a înfiinţării partidului, şi puţini sunt acei care n-o găsesc tot aci:

„în partidul politic al clasei muncitoare, în partidul socialist – care va lua în mână apărarea fundamentală a muncitorimii şi era subsidiară a tuturor celor nedreptăţiţi –, în el îşi vor găsi adăpostul muncitorii cărora li s-ar interzice dreptul la asociaţie profesională, precum şi toţi democraţii sinceri.”

Aşa înţelege, mi se pare, tov. Bujor necesitatea acţiunii politice în nr. 88 al ziarului, aşa o înţelege toată lumea.

*

Acest mic delict m-a făcut să-mi aduc aminte de povestea… înălţimilor, poveste care, credeam eu, nu-şi are locul în mişcările socialiste. Ei, dar vezi că nu toată lumea crede ca mine, şi eu n-o pot sili să nu creadă şi altfel. [îl] consider ca adevărată întrupare a aspiraţiilor muncitorului pe acela care, oricât de sus l-ar duce evenimentele şi progresul, va rămâne necontenit tot jos, va simţi necontenit ca acela în numele căruia vorbeşte şi nu se va abate deloc de la năzuinţele aceluia care [îi] poartă pe toţi în spinare.

Nu e de ajuns să vii în contact cu muncitorul numai până la tribună şi, după ce i-ai vorbit, să pleci pe uşa din dos. Co- boară-te în mijlocul masei compacte şi întreabă-l şi pe el cam ce crede şi ce părere are de vorbele pe care i le spui tu; nu cumva mai are şi el ceva de zis, de obiectat, de adăugat?

În momentul când – în faţa Congresului – tov. Al. Costin îşi justifica dorinţa sa de a nu fi ales în Comitetul Executiv al Partidului, dorinţă împărtăşită şi aprobată de o mare parte dintre congresişti, în momentul când vorbea de „sublima bucătărie sindicală”, mi-au venit în minte cuvintele unui tovarăş muncitor de aci, pe care mi le spusese înainte de a pleca:

„Tovarăşe, dacă te duci la Congres, spune tovarăşilor de acolo că multe avem noi pe cap şi aci, şi să mai vie câteoda- tă şi pe la noi!”

Sublim muncitor!

Ştiţi ce spuneau ochii, faţa şi întreaga fiinţă a acestui om? Ştiţi ce cerea el? Nu răspund, căci ştim cu toţii; [îi] întreb numai pe tovarăşii care nu pleacă urechea aşa de jos: a depăşit acest om „tărâmul luptelor economice”? A trecut el „graniţele intereselor proprii imediate”?

*

Sunt aci – ca să zic aşa – printre cei mai munciţi dintre muncitorii de tot

soiul: muncitorii de port.

Cine se mai scoală de la 2 ore după miezul nopţii şi lucrează ca un bivol până la 7 seara – şi de multe ori până la 10-11 spre miezul nopţii? Nimeni! Că de multe ori, după un asemenea surmenaj, câştigă 10-15 şi chiar 20 de lei? E adevărat, dar ce folos când, datorită inconştienţei, acest folos se duce în pungile cârciumarilor? Esenţialul este că tot sărac lipit intră în iarnă împreună cu familia sa. Aşa că el nu-şi putea găsi niciodată mântuirea.

Se deosebeşte mult muncitorul de port de ceilalţi. El nu cunoaşte prefăcătoria, nici nu vorbeşte papagaliceşte. Vine iute când îi spui că ai să-i dai ceva. Dar dacă îţi cunoaşte bucatele, dacă le-a mai mâncat şi ştie că sunt acre, tot aşa de iute îţi întoarce spatele. Câţi politicieni n-au încercat, prin diferite înjghebări de îmbunătăţiri economice, să-i facă zestrea partidului lor? Şi l-au înşelat de câteva ori, dar… „ulciorul nu merge de multe ori la apă". Întreabă-l acum cu cine votează. Majoritatea vor răspunde că „cu Vasile Ţiganu" (personaj neexistent).

La muncitor, cuvântul politică e sinonim cu pungăşie.

Dar iată sindicatele. I s-a prezentat şi lui un specimen de acest soi. S-a apropiat cu încredere, a gustat şi a observat imediat că aceasta este altfel de mâncare. E o mâncare… exotică, dar bună la gust. A văzut muncitorul că corespunde necesităţii stomacului lui şi a adoptat-o.

A văzut muncitorul că în sindicate i se vorbeşte numai la zile mari de ceea ce dispreţuieşte mai mult: politica. A observat el că lucrătorii acestor sindicate îi vorbesc mai mult de nevoile lui imediate, că se căznesc să-i uşureze traiul şi, în parte, reuşesc. Vede el că aceşti lucrători sunt persecutaţi, bătuţi, închişi, şi atunci începe să se convingă de sinceritatea lor: nu-i mai confundă cu politicienii şi le dă multă încredere datorită cinstei, devotamentului şi dezinteresării lor.

Iar când, mai târziu, aceşti lucrători încep să-i vorbească de adevărata politică ce trebuie s-o facă, are încredere şi le dă ascultare.

*

Până atunci trebuie multă muncă, bătaie şi arest.

MESERIAŞII FAŢĂ DE MIŞCAREA SOCIALISTĂ CONFERINŢA D [OMNU] LUI BADEA SPÂNU LA BRĂILA1

Mai mare daraua decât ocaua: mai lung titlul decât darea de seamă. Şi

dacă darea de seamă nu-i mai mare, apoi numai conferenţiarul e de vină.

Duminica trecută, dl Badea Spânu, prim-ajutor de primar, a ţinut la clubul meseriaşilor din Brăila o conferinţă cu titlul de mai sus. Nu-l cunoşteam pe conferenţiar ca forţă intelectuală şi, atras de titlul conferinţei, precum şi ca meseriaş, m-am dus să-l ascult, neştiind că voi pierde vremea în zadar.

De aceea, nu voi critica această conferinţă, pentru puternicul motiv că nu o merită. Şi aceasta n-o spun eu, care pot fi acuzat de parţialitate, ci o spun singuri clubiştii care, scoborând scările, ziceau că „ne-a umplut de brânză d [omnul] ajutor de primar".

Neştiind că se dă titlul de conferinţă tuturor zeflemisi- rilor, îmi închipuiam că voi asista la o erudită critică a socialismului. Dar n-a fost aşa, căci dl Spânu a început a prin a repeta cele ce auzise prin ziare – că suntem o mişcare „fără cap" – şi a terminat făcând pomelnicul veşnic cădelniţat, începând cu Racovski şi ajungând la Istrati şi Moş Gri- goriu1.

Într-o parte a conferinţei sale s-a scremut să-şi arate erudiţia făcând un… istoric etnico-economic al omenirii şi tră- gând concluzia că numai „naţiunilor [li] se datoreşte civilizaţia şi progresul" – parcă noi am fi spus că [i] se datoreşte Polului Nord, unde nu sunt naţiuni; iar ca o pecetluire, [i-] a sfătuit pe meseriaşi că nu prin „mişcări anarhice" îşi vor îmbunătăţi soarta, ci să aştepte totul de la guvern.

Dar partea unde a fost tare d [omnul] ajutor de primar era atunci când a spus că „doctrina socialistă s-a încercat să se planteze în ţară la noi, dar n-a putut prinde rădăcini". Iar într-o peroraţie patetică, a strigat că „trebuie să luptăm cu energie contra acestei mişcări, care tinde să acapareze întreaga suflare românească".

O idee care „nu poate să prindă rădăcini", şi în acelaşi timp să te opui cu energie contra acestei idei „care tinde să acapareze întreaga suflare românească" – cum se împacă aceste două afirmaţii n-ar putea să ne-o spună altul decât un Badea Spânu care… are cap.

Atât.

Am voit să [-i] încunoştinţez pe tov [arăşii] din ţară că avem în Brăila un erudit şi temut critic al socialismului.

1 Ştefan Grigoriu – vezi mai jos, pp. 169-170 şi 258-260 (n. Red.).

COMERŢUL BRĂILEI PERICLITAT? 1

În ultimele zile, unele ziare au atras atenţia ţării că comerţul Brăilei este periclitat din cauza agitaţiei muncitorilor. Au mai scris că muncitorii sunt agitaţi de nişte indivizi interesaţi şi că în contra lor s-au luat trei măsuri: 1. Cei streini vor fi expulzaţi; 2.. Cei care sunt români, dar nu din localitate, vor fi trimişi la urma lor; şi 3. Cei localnici – apli- cându-se procopsită lege a dlui Orleanu2 – vor fi daţi judecăţii şi condamnaţi.

Perfect.

Să facem acum şi noi pe chinezii şi să vedem cum stau lucrurile la suprafaţă, căci aceste ziare nu privesc lucrurile în fond, ci tot la suprafaţă.

În ce mod se poate periclita comerţul Brăilei? Eu înţeleg în modul următor – şi astfel înţelege orice om zdravăn la minte. Dacă muncitorii din port, prin solidaritatea lor, ar fi impus comercianţilor de cereale nişte preţuri exorbitante faţă de cele din trecut şi ar fi redus simţitor numărul orelor de lucru, atunci da, piaţa Brăilei era periclitată.

Cum s-au petrecut, însă, lucrurile?

Am în acest moment în faţă un afiş cât un cearceaf, care a fost în 1908 împrăştiat în tot oraşul. Acest afiş este un regulament. Pe el se văd iscăliţi toţi – dar toţi! — Comercianţii de cereale din oraş. Dedesubtul lor se văd iscălite autorităţile actuale: poliţia şi căpitănia portului. Ce conţine acest regulament? Iată: muncitorii, de comun acord cu comercianţii, au stabilit preţurile de muncă.

Să spicuim câteva cifre:

„Transportarea unui vagon din vale va fi plătit 12 lei; a unuia din deal, 24 [de] lei. Transportarea unei chile3 din vale va fi plătită 60 [de] bani; a uneia din deal, 1,20 lei."

1 Apărut în RM, VI, 4, 14 mart.; semnat: P. Istr. — Brăila (n. I.U.).

2 Ca ministru al Industriei şi Comerţului în anii 1909-1910, Mihai Orleanu a elaborat o lege (votată în 20 decembrie 1909) ce interzicea dreptul de asociere şi grevă, precum şi contractul colectiv de muncă (n. Red).

3 Vezi mai jos, p. 151, definiţia „chilei" (n. Red.).

Acestea sunt preţuri stabilite şi pe care comercianţii şi autorităţile, prin iscălitura lor, le-au aprobat. Nu?

Acum să vedem astăzi, după atâta zarvă şi frământare, după atâtea

investigații ale unor indivizi grozavi, ce-au obținut muncitorii peste aceste prețuri?

Găsim…

Vagonul din vale, 11,50 lei; vagonul din deal, 23 [de] lei!

Chila din vale, 55 [de] bani; chila din deal, 1,10 lei!

Ce vedem? Muncitorii, în loc să câștige ceva peste prețurile anterioare, vedem că au luptat să mai piardă 50 [de] bani și 1 fr [anc] la vagon; 5 bani și 10 bani la chilă! Cât privește orele de lucru, nici nu s-au atins de ele.

Unde este pericolul, d [omni] lor? De ce piața Brăilei este amenințată, scumpii mei? De ce trebuie expulzați și băgați în pușcărie niște indivizi care au luptat să scadă prețurile? De ce atâtea conciliabule cu d [omnul] prefect, care v-a promis să vă dea și luna din cer? De ce? Prețurile au mai scăzut în loc să se ridice de la formarea sindicatului.

*

Dar iată că pe când scriu aceste rânduri, mă trage un vătaf de-o mânecă și un magaziner de cealaltă.

„Ce tot urli acolo, d-le”, îmi spun ei. „Ce tot dai zor cu prețurile? Dar nu vezi că mai suntem și noi la mijloc? Nu vezi că ne-am îngălbenit de când cu afurisitu’ de… «spin- ticat»? Ai uitat că nu mai putem să facem noi plata la oameni, și se duc ei singuri de iau banii din mâinile negustorului? Nu știi că înainte, dacă aveau de primit 30 [de] lei, le dădeam numai 15, și dacă făceau «gât», le umflam fălcile? Nu ții minte, bre – urmează ei –, că înainte îi aduceam ca pe oi la cârciumile noastre, le dădeam să bea tot borșul ce-l găseam prin depozite și le scriam de trei ori la socoteală? Pe urmă, nu vezi, omule, că de-o vreme încoace nu mai putem fura un bob de porumb, că șed ca toți dracii cu ochii pe tine, și de te prind, te înșfacă de guler și te pomenești în fața negustorului? Nu vezi că nu mai putem crește câte-o duzină de porci cu marfă de furat, care nu ne costa o para chioară? Ei, păi cum dracu’ să nu scrii la gazetă că comerțul este în pericol? Ce ne pasă nouă că afurisiții de oameni nu s-au atins de negustori? Ce ne pasă că prețurile sunt mai mici ca înainte, dacă acum le iau întregi în loc de jumătate, cum le dădeam noi? Mai bine le făceau de două ori mai mari, să nu ne mai fi făcut nouă boala asta! Auzi d-ta? Nu-i comerțul în pericol? Păi nu vezi că nu mai saltă comerțul, d-le?”

Iată de ce a spus d[omnul] prefect că o să desfiinţeze „spinticatu’”. Boierii sunt oameni cu scaun la cap, bre, şi se gândesc că la alegeri dau ochii cu noi. Cine [îi] îmbată pe muncitori şi-i duce în „gheretă”? Noi. Şi acum, când ne este cuţitul la gât, să nu ne dea şi ei o mână de ajutor? Ce, „jidanii” sunt „comersanţi”? La „jidani” o să se ducă ei să ceară voturi?

Noi, d-le, noi suntem comerţul, şi comerţul Brăilei nu-i în pericol!"

Aud?!

MONSTRUOASA FAPTĂ A UNUI DIACON1

Un fapt de o extremă gravitate şi care zguduie puternic spiritele muncitorilor s-a petrecut zilele acestea în localitate.

Muncitorul Ilie Tudor, în urma unei înţelegeri avute, şi-a plasat copila adoptivă, Drăguţa Ilie Tudor, în etate de 12 ani, în serviciul unui ginere al preotului Radu Ionescu de la Biserica [Sf.] Ioan Botezătorul din localitate.

Ginerele acestui preot fiind diacon, a luat la plecare cu el copila pe care o angajase ca servitoare, fapt petrecut cu trei luni şi jumătate în urmă.

Zilele acestea, tatăl copilei a primit o scrisoare din Tulcea, din partea perceptorului G. Dumitrescu, prin care acesta îl înştiinţează că, fiind vecin cu locuinţa diaconului, l-a surprins pe acesta în momentul când violase copila şi că, îngrozit de acest act, a dat în grabă ştirea Parchetului de acolo.

[L-] am găsit azi pe nefericitul părinte, care, plângând, mi-a declarat că e convins că Parchetul de Tulcea nu va da niciun curs judiciar acestei fapte, aducând ca dovadă declaraţia perceptorului, care i-a descris modul cum copila, cu concursul autorităţilor, a fost îmbarcată cu forţa pe vaporul ce pleca din Tulcea, cu toată energica opunere a acestuia, care protesta, spunând că trebuie aşteptată sosirea tatălui copilei.

Parchetul de Brăila, deşi a fost avizat de această afacere, până în prezent n-a luat nicio măsură pentru urmărirea criminalului diacon.

VIOLUL DIN BRĂILA

NOI AMĂNUNTE1

Am relatat ieri – şi am fost singurii în măsură să facem aceasta – despre fapta odioasă comisă de un diacon, ginerele preotului Radu Ionescu de la Biserica Sfinţii Voievozi2, care a violat o copilă de 12 ani, fiica muncitorului Ilie Tudor.

Astăzi diaconul a fost chemat la Parchet, şi cercetarea afacerii sale a

durat de la orele 10 1/2 dimineaţa până la orele 4 după-amiază.

Se vor face citaţii de martori.

Copila a fost supusă unui examen medical.

Tatăl copilei se va constitui parte civilă cu suma de 7000 [de] lei.

1 Notă apărută în Dimineaţa, VII, 2173, 15 mart.; datată: Brăila, 13 martie; nesemnată (n. I.U.).

2 De fapt, Biserica Sf. Ioan Botezătorul – vezi mai sus (n. I.U.).

MONSTRUOZITATEA UNUI DIACON DECLARAŢIILE COPILEI DE 12 ANI,

VICTIMA SATIRULUI MITICĂ POPESCU1

V-am comunicat diferite amănunte asupra faptei odioase săvârşite de diaconul Mitică Popescu, ginerele preotului Radu Ionescu de la Biserica Sf. Ioan Botezătorul din localitate.

Iată amănunte complete, culese din chiar gura victimei, copila Drăguţa Ilie Tudor.

Declaraţiile victimei

M-am transportat la locuinţa muncitorului Ilie Tudor din cartierul Comorofca, care în acel moment se afla la Parchet pentru a da desluşiri asupra nenorocirii ce se abătuse asupra capului său.

Copila se afla în îngrijirea unei familii de muncitori.

Am rămas înmărmurit la declaraţiile micii victime, care pare a nu-şi da seama de starea ei.

Violul

După ce se mai familiarizează cu mine, îi pusei mai multe întrebări, pe cât era cu putinţă mai delicat.

Amănuntele pe care le dă copila asupra cazului său nu se pot reproduce.

Să adăugăm că diaconul, ca să o liniştească pe fetiţă, i-a dat 5 bani şi a trimis-o la plimbare.

Copila a ieşit plângând în curte şi a fost văzută de proprie- tăreasa casei, „coana Frosa”, care a chemat [-o] pe soţia perceptorului Dumitrescu şi, împreună, au dus copila în casa perceptorului.

Perceptorul a chemat un medic, care a constatat violul. A fost înştiinţată şi poliţia.

Aflase toată lumea, şi victima era obiectul batjocurii prietenelor ei.

Diaconul, însă, nu se cuminţise. El a mai avut în două rânduri relaţii cu fetiţa. La al treilea caz a fost văzut pe fë- reastră de „coana Frosa”, care a strigat [-o] îndată pe dna Dumitrescu, şi ambele [l-] au „făcut de două parale pe popă”.

Arestarea

Această împrejurare a făcut ca diaconul să-şi dea seamă că lucrurile vor lua o întorsătură urâtă pentru dânsul.

Atunci a chemat un medic, care, după examinare, ar fi declarat că copila e fecioară.

În urmă, a început s-o ameninţe că dacă va spune cuiva cele ce s-au întâmplat, o „va băga în beci, unde sunt guzgani care mănâncă urechile oamenilor”.

Dar în vremea asta, perceptorul Dumitrescu [îl] înştiinţase pe tatăl copilei, Ilie Tudor, despre nenorocirea ce-l lovise.

Muncitorul, neavând mijloace, n-a putut veni îndată să-şi ia copila.

Pe de altă parte însă, socrul diaconului, preotul Radu Ionescu, aflând despre zvonurile care circulau pe seama ginerelui său, care slujea la Biserica Sf. Nicolae din Tulcea, a căutat să-l ia din acea localitate şi să-l aducă la Brăila.

În călătoria pe vapor, fetiţa a povestit mai multor persoane monstruozitatea stăpânului său.

S-a întâmplat că „a tras cu urechea” şi un jandarm.

În condiţiile acestea, diaconul Mitică Popescu1 a fost arestat.

Preotul Radu Ionescu1, după ce a protestat contra arestării ginerelui său, s-a îmbarcat cu fetiţa şi cu soţia lui pe alt vapor şi au venit cu toţii la Brăila.

Fetiţa mi-a mai declarat că „amândouă preotesele” au ameninţat-o cu moartea fiindcă „domnu” ’ a fost arestat.

Ancheta

Cazul se anchetează de dl procuror Stoianovici, şi instrucţia se face cu multă activitate de nepărtinire.

În oraş e fierbere mare din cauza acestei monstruozităţi, şi lumea e foarte indignată contra satirului Mitică Popescu.

CUM SUNT EXPLOATATI MUNCITORII ÎN PORTUL BRĂILA1

I. LIPITORILE MUNCII2:

MAGAZINERI, VĂTAFI, AUTORITĂŢI3

De la promulgarea legii contra dreptului de asociaţie şi grevă, dezbateri şi discuţii necontenite s-au făcut asupra acestor măsuri de mărginire a drepturilor de întrunire şi de întovărăşire a muncitorilor – unii fiind pentru, alţii contra.

Oamenii cunoscători în această chesti [un] e s-au trudit să dovedească juridiceşte că, mai cu seamă, dreptul de grevă e un drept prea legitim pentru a putea fi prohibit, adică interzis, şi întru dovedirea acestui lucru au răsfoit tot soiul de legi din toate părţile lumii.

Nu pot să spun hotărâtor dacă au dovedit aceşti oameni juridiceşte legitimitatea dreptului de grevă; de altfel, cuvântul meu nu are importanţă, fiindcă recunosc că nici nu am competinţa – şi nu din acest punct de vedere am întreprins ancheta de faţă. M-am gândit însă, sărind peste toată ignoranţa mea juridică, cum că aş putea da şi eu, cu un alt soi de cunoştinţe, o mână de ajutor acestor oameni voitori de bine; şi dacă textele de legi sunt pentru mine… litere negre pe hârtie albă, iar pe jurişti nu-i pricep când vorbesc, nu tot aşa este când e vorba de a citi în cartea „legii exploatării”, şi voi pricepe destul de bine ceea ce-mi vor spune juriştii mei, anume „înfometaţii”, pe care îi voi intervieva.

1 Sub acest titlu, la rubrica „Exploatarea muncitorilor în porturi”, Dimineaţa a publicat două articole în două numere consecutive ale cotidianului (n. Red.).

2 Subitlu inspirat din satira Lipitorile satidni (Alecsandri, 1863) – n. Red.

3 Apărut în Dimineaţa, VII, 2175,17 mart.; semnat: P. Istrati (n. I.II.).

Şi atunci, fără recomandaţii şi fără să mă anunţe vreun lacheu, am urcat sau, mai bine zis, am coborât treptele… palatelor în care trăiesc aceşti jurişti şi, fără niciun înconjur, i-am întrebat:

„Aveţi voi dreptul să vă puneţi în grevă?”

Răspunsul lor m-a îngrozit şi vă va îngrozi şi pe dvs., cititorilor drepţi! După cum veţi vedea mai târziu, hoţia, jaful şi strâmbătatea sunt atât de mari, încât dacă toate cărţile din librării s-ar transforma în legi de asuprire şi dacă ţara întreagă ar fi o puşcărie, nimic nu-i va opri pe asupriţi să [-şi] încrucişeze braţele pe piept şi să strige: „Dreptate vrem!”

Cuvânt de introducere

Credeam – şi tot astfel mi se pare că îşi închipuie toată lumea dreaptă – că hoţiile şi jafurile cele mai mari trebuie să se petreacă numai la vreo întreprindere forestieră din creierii munţilor, sau pe la vreo fabrică sau uzină izolată de restul lumii civilizate, unde urechea gazetarului care voieşte să audă şi ochii autorităţilor care vor să vadă nu pot pătrunde. N-am ştiut însă că autoritate înseamnă, cele mai adeseori, instituţia care acoperă hoţiile şi jaful, că cinste aproape nu mai există şi că totul se rezumă în cuvintele: „Lasă-mă să jefuiesc, na-ţi şi ţie", şi dacă prinde un al treilea de veste, „dă-i şi lui".

Iar ceea ce mă revoltă mai mult este că n-am ştiut că aceste fapte se petrec chiar în centrul oraşelor noastre mai însemnate, la lumina zilei şi în văzul tuturor.

Şi eu, ca meseriaş, sunt exploatat, căci doar meşterul nu trăieşte din vânt, ci din spinarea noastră. Însă salarul zilnic cu care m-am tocmit la ziua hotărâtă mi se plăteşte deplin. Iar în cazul când acest meşter s-a pricopsit prea mult şi are un om al lui care face plata, nici acesta nu-mi poate opri niciun ban, căci atunci când s-ar încerca să facă acest lucru, protestez şi-l iau de piept.

Aşa e cu meseriaşii, tot aşa trebuie să fie şi cu fabricile, exceptând la acestea din urmă singura nedreptate care se face cu amenzile şi cu pretinsele „case de ajutor". Prost e salarul, mic de tot şi neîndestulător, dar la săptămână sau la lună mi-l dă întreg.

Grozave şi fenomenale lucruri se petrec însă prin porturi. Şi pentru că vorbesc de Brăila, voi spune că puţini oameni trebuie să fie în restul ţării care să cunoască tot mecanismul muncii din porturi şi modul tâlhăresc în care se face plata aci.

Preţurile pe care casele comerciale le-au destinat muncitorilor sunt bune, şi dacă n-ar fi munca aceea grea şi anevoioasă, aş îndrăzni să spun: chiar foarte bune. Dar ele sunt bune numai atât cât stau în casa de fier a negustorului; de-aci încolo, după ce au intrat în mâinile acelor care trebuie să le împartă muncitorilor, s-a isprăvit! De-aci încolo încep hoţiile şi danţul mulţimii de intermediari şi autorităţi care vor apărea în această anchetă şi pe a căror frunte voi pune cu fierul roş pecetea infamiei şi le voi dezvălui toate jafurile ce [le] comit.

Acum intră în horă magazinerul obscur, care de la întuneric [îi] dijmuieşte pe toţi şi îşi rotunjeşte sume însemnate. Acum intră în acţiune lipitoarea cea mai grozavă, vătaful stupid şi imbecil, ignorantul care, prin furt, îşi aprop [r] ie într-o lună cât fac lefurile mai multor profesori universitari, dar care abia poate să se iscălească; haimanaua care, cu câţiva ani înainte, umbla prin port cu o căruţă hodorogită, având un cal chior şi hăţuri de funie, purta pantaloni cu ochelari şi o căciulă cheală în cap. Acum vine să-şi protejeze pungaşii, iar întreaga ierarhie autoritară arestează şi mută fălcile aceluia care ar îndrăzni să strige că a fost furat de munca lui.

Iată vinovaţii: aceştia [îl] aduc pe muncitor la disperare, aceştia îl fac ca uneori să fure sau să [-l] spintece cu cuţitul pe fratele lui de muncă, aceştia îi otrăvesc viaţa şi îi distrug familia, aceştia îl trimit la puşcărie.

*

Pentru cititorul neştiutor şi drept, cele cuprinse în ancheta ce va urma – într-un şir de articole – vor părea lucruri grele de crezut. Am însă mulţumirea că, departe de a fi condus de patimă şi departe de a umfla lucrurile, cele scrise aci de mine sunt încă mai prejos de adevăr; şi dacă unii dintre cititori nu pot controla, apoi acei pe care îi ţintesc ştiu că au comis hoţii cu mult mai mari când a fost lucru mai mult, după cum au furat şi mai puţin când lipsea lucrul.

Deşi [le] urăsc şi dispreţuiesc grozav pe aceste lipitori, care după ce [îl] despoaie cât pot pe muncitor, apoi adesea îl şi pălmuiesc; deşi tot ce e autoritate nedreaptă găseşte în mine un duşman neîmpăcat, m-am gândit că, pentru a fi cât e cu putinţă mai drept, e bine să nu fiu prea violent chiar cu pungaşii. Căci într-adevăr, e şi acesta un merit când, dezvăluind nişte mişelii, nu atingi în descriere culmea pe care au atins-o făptuitorii lor.

Înainte de a sfârşi această introducere, pe care am lun- git-o fără să vreau, aş mai avea ceva de adăugat…

Se ştie că zilele trecute s-a declarat o grevă a muncitorilor din Brăila, despre care vorbesc aci, şi care grevă a ţinut şapte zile. Puţine zile după aceasta, dl Badea Spânu, prim-a- jutor de primar în Brăila, a ţinut o vorbire la clubul meseriaşilor despre „Meseriaşii faţă de mişcarea socialistă”. Cu acest prilej a declarat că greva de zilele trecute n-a avut niciun rost şi nicio pricină temeinică, ci a fost numai isprava unor interesaţi.

Cele ce urmează să-l lumineze…

Cine sunt autorii jafurilor

Ca să putem cât mai bine dovedi felul cum se face despo- ierea muncitorului şi să putem pune în lumină mijloacele ce le au la îndemână exploatatorii aceştia sângeroşi, suntem nevoiţi să intrăm în amănunte şi să descriem sistemul de operaţie şi mecanismul muncii din porturi, precum şi să facem definiţiile necesare.

S-ar părea, la prima vedere, că munca în port – nefiind o uzină cu complicaţii tehnice – e un lucru uşor de înţeles şi că n-are trebuinţă de multe lămuriri. S-ar crede, adică, că e lucrul cel mai simplu din lume: „se ia sacul în spinare şi se deşartă în vapor".

Aşa credeam şi eu, dar când am început să cercetez şi să primesc amănunte, m-am încurcat într-o reţea atât de complicată, încât mi-au trebuit mai multe zile până să mă desluşesc şi să încheg cele ce vor urma.

Toată lumea ştie că orice muncitor este mai mult sau mai puţin exploatat; iar despre cei de prin porturi, că sunt dijmuiţi de către intermediari. Cu atât însă nu e încă nimic. Chesti [une] a este: Cum li se rupe din preţuri, la câfi oameni se comite această hoţie şi la cât se ridică sumele furate?

Se mai naşte apoi întrebarea foarte legitimă: Muncitorii nu ştiu ei că li se fură munca pe nedrept? Şi dacă ştiu, de ce nu protestează, cum spuneam că ar face-o un meseriaş? De ce nu se plâng celor în drept?

Pentru a răspunde la toate aceste întrebări, trebuie negreşit amănunte şi lămuriri mai numeroase.

Magazinerul

Aşadar, cine sunt actorii pe care voim să-i demascăm şi care sunt îndatoririle lor?

Începem cu magazinerul…

Acesta este primul funcţionar al negustorului, care se îndeletniceşte cu întreprinderea de încărcător de vapoare sau cu aceea de comisioner. Magazinerul este plătit lunar, dar leafa lui atârnă mai mult de destoinicia ce [o] arată în putinţa de a [-i] fura cât mai mult pe muncitori.

Menţin această expresie, „a fura", lăsând la o parte furturile propriu-zise pe care magazinerii le săvârşesc cu cerealele în paguba casei la care sunt angajaţi – căci după mine, a rupe din preţul învoit a se plăti cuiva înseamnă

a fura.

În adevăr, s-au văzut magazineri sau, mai bine zis, candidaţi la această slujbă care şi-au oferit comerciantului serviciile lor gratuit, şi apoi, după câţiva ani, erau oameni cu zeci de mii de lei depuşi la bancă, plus proprietăţi.

În general, lefurile magazinerilor variază între 70 [de lei] minimum şi 3[00]—400 de lei maximum.

Unii dintr-înşii au într-adevăr lefuri prea mici, din cauza învoielii ce [o] au cu comercianţii de a li se da o sumă oarecare de fiecare vagon încărcat sau descărcat.

Îndatoririle magazinerilor sunt acelea de a împărţi munca zilei la căruţaşi, hamali, precum şi de a alege zilnic personalul de ipistaţi pentru a ţine socoteală de primirea mărfurilor din vagoanele de pe linie, de la magazie şi din şlepuri.

Alte îndatoriri ce vor mai fi având magazinerii faţă de stăpânii lor, şi care nu sunt în legătură directă cu muncitorii, nu ne interesează.

*

Mâine: despre vătafi.

II. VĂTAFII ŞI IPISTAŢII1

În numărul de ieri, începând ancheta noastră asupra modului cum sunt exploataţi muncitorii din porturi, ne-am ocupat de magazineri.

Trecem astăzi la celelalte categorii de spoliatori.

Vătafii

Sunt de trei feluri. Când zic de trei feluri, [îi] înţeleg numai pe acei despre care ne ocupăm în această anchetă. În realitate, ei sunt foarte numeroşi. Nu există o ramură de muncă în port care să nu-şi aibă vătaful ei. Nu veţi putea găsi zece oameni adunaţi pentru o muncă oarecare fără să poarte în spinarea lor şi un parazit din aceştia! E o nenorocire pe capul muncitorilor!

După cum am spus, acei despre care ne ocupăm aci sunt de trei feluri: vătafi de căruţaşi, de hamali şi de chiligii.

Vătaful de căruţaşi e un fost căruţaş, vătaful de hamali, un fost hamal şi cel de chiligii, un fost chiligiu. Lipitorile acestea ies în relief şi se cocoaţă pe spatele oamenilor nu datorită vreunor capacităţi sau merite, ci datorită

caracterului lor terorist şi rapace. Brute până la cea din urmă treaptă a animalităţii.

După cum se va vedea mai târziu, lăcomia de câştig îi preface pe vătafi în adevărate bestii. Cruzi şi sălbateci cum sunt, nu cunosc omenia sau mila; cu rare excepţii, ei sunt clienţi brevetaţi ai puşcăriilor.

Cerşetorul de la uşa lor e gonit, dar din ipocrizie, dăruiesc icoane pictate, sub care îşi scriu numele cu litere aurite de-o şchioapă, precum şi diferite mobile pe la bisericile pe unde sunt epitropi şi unde uneori, în complicitate cu popii, fură banul credinciosului naiv.

Să îndrăznească aceste fiare să-mi spună că acestea sunt calomnii. Le voi arăta bisericile din acest oraş care de ani de zile nu pot fi terminate – şi le voi mai arăta clădirile proprii, ridicate de popi de când s-au pus temeliile la acele biserici.

Dar să trecem mai departe…

Îndatoririle vătafului de căruţaşi

Magazinerul cere unei cete de căruţaşi, care, de regulă, se compune din 30-60 [de] căruţe, să-i pună la dispoziţie un om de-al lor în care ei să aibă… încredere (!) şi care să primească ordinele de la el.

Iarăşi o mică lămurire. Am zis că magazinerul „cere unei cete să-şi aleagă un om de-al lor”. Aceasta însă nu se face în fiecare zi. S-a făcut odată, s-a isprăvit. Parazitul îşi înfige ţeapăn ghearele, devine autoritar, şi vătăşia e o proprietate care se moşteneşte.

Dacă vătafii dau mii de lei zestre fetelor lor, băieţilor le dau de zestre vătăşia şi o ceată de robi, sau le construiesc localul de jaf – nelipsita cârciumă –, unde îi aduc ca pe oi de le tund lâna.

Astfel [se] formează „poştele” de căruţe pentru munca necesară. De regulă, o „poştă” se compune din 6 până la 10 căruţe, după depărtare. Tot vătaful, ca reprezentând [u-i] pe căruţaşi, adună în fiecare seară chitanţele de muncile făcute şi, la sfârşitul săptămânii (sâmbătă), le transformă într-o singură chitanţă cu cuprins total, scontând-o la casă şi înca- sând suma ce trebuie împărţită oamenilor din ceata sa.

Pentru slujba ce o îndeplineşte, vătaful este retribuit de ce- taşii săi cu o parte egală de la fiecare, el nefiind plătit de casă.

Dar dacă s-ar mulţumi el numai cu atât!

Vătaful de hamali

O dată cu vătaful de căruţaşi, magazinerul, având trebuinţă de un al doilea om care să-i aranjeze munca cu braţele, caută şi [îl] alege pentru această funcţie pe omul care să întrunească însuşirile banditeşti descrise mai sus şi de care să se teamă muncitorii din tot portul. El n-are ceata lui, ca vătaful de căruţaşi, ci [îi] alege, înainte de începerea lucrului, pe muncitorii care [îi] convin şi cu scopul pe care îl voi descrie la timp. Pe acesta îl însărcinează magazinerul cu aranjarea „poştelor" după trebuinţa ce o are zilnic, atât pentru descărcarea sacilor din căruţe în vapor, cât şi pentru descărcarea mărfurilor din şlepurile trase lângă vasul ce trebuie încărcat.

Pe acest vătaf îl plăteşte casa cu ziua, de regulă, de la 7 la 10 lei. El face plata la oameni în fiecare seară. Dar dacă s-ar mulţumi şi acesta numai cu atât, nu s-ar mai chema lipitoare!

Vătaful de chiligii

Ce este chiligiul?

Marfa vărsată în magazie sau şlep, pentru a putea fi transportată, trebuie măsurată cu baniţa1 şi pusă în saci. Acel care măsoară se numeşte chiligiu (de la chilă = 30 de baniţe).

1 1 baniţă – 24-31 1 (măsură de capacitate, variabilă în ţările româneşti) – n. Red.

Natural că şi peste aceşti oameni trebuie să fie un vătaf. Poate mă veţi întreba: „De ce?" Am spus mai sus că nu veţi găsi zece oameni la vreo muncă în port fără să poarte în spate şi o lipitoare din acestea.

Nici vătaful de chiligii nu este plătit de negustor; vom vedea mai la vale în ce mod se pricopseşte.

Ipistaţii

Aceştia sunt autorii jafurilor. Modul cum procedează ei, precum şi cine sunt complicii lor se va vedea mai târziu.

A mai rămas însă un personaj care trebuie definit. Acesta nu [îl] spoliază pe muncitor, fiindcă nu-i stă în mână: este ipistatul.

Trebuie însă să arătăm cine este şi ce face, pentru că vom pomeni pe alocurea de el şi pentru a nu se face confuzie.

Ipistaţii sunt însă oameni de încredere ai magazinerului. Ei sunt plătiţi cu 7 lei ziua şi se întrebuinţează atâţi câte „poşte" se formează într-o zi: de

fiecare „poştă” unul. Ei cântăresc marfa şi ţin socotelile de primire şi de predare în contul casei la care lucrează. Socotelile le ţin într-un carnet dat de magaziner la angajarea în lucru.

*

Am arătat cine sunt şi care sunt îndatoririle acelora care fac averi spoliind [u-l] pe muncitorul din port.

Pentru ca să putem vedea lămurit modul sau sistemul lor de operaţie, trebuie să vedem neapărat mecanismul muncii în port. În acest scop, am găsit că cel mai practic mijloc de descriere şi clasificare este acela de a lua exemple – ceea ce vom face în numărul de mâine1.

Cum sunt angajaţi şi cum muncesc căruţaşii, hamalii, chiligiii. Cât plăteşte exportatorul

Vom lua un caz mai complicat, dar vom alege cifre mijlocii, spre a nu fi învinuiţi de exageraţie. Cititorul este rugat să-şi noteze în minte bine cifrele, pentru a-şi putea aminti mai târziu, când vom face recapitularea.

Vom lua un exportator oarecare, să-i zicem X; vom arăta munca ce o dă acesta într-o săptămână, cât plăteşte el tuturor categoriilor de muncitori – căruţaşi, hamali şi chiligii – şi cât [i] se cuvine în mod cinstit fiecăruia, lăsând ca la urmă să arătăm fraudele ce se făptuiesc.

Exportatorul X are marfă proprie, sosită în port, 10 vagoane; iar de la disponibil, pe baza mostrelor în urma cererii de ofertă, intră în tocmeală şi, silit de faptul că vaporul cu care a contractat trebuie să fie încărcat în cel mai scurt timp, convine şi cumpără diferite partizi2 după cum urmează: 70 [de] vagoane marfă [de] pe linie şi 100 [de] vagoane de la magazie. La aceste mărfuri, pentru a-şi echilibra libra care fixează greutatea de care are trebuinţă la partida ce se încarcă, mai adaugă alte 200 [de] vagoane, marfă ce se găseşte în şlepuri sosite din porturile de sus ale Dunării. Această marfă – 70 [de] vagoane [de] pe linie, 100 [de] la magazie şi 200 în şlepuri –, pentru a putea fi transportată într-o zi în vapor, trebuie „poşte” şi de căruţe, şi de hamali, fiecare „poştă” având ipistatul ei.

Aceasta este munca din prima zi a săptămânii (luni). Pentru a fi lămuriţi, vom arăta cum se aranjează în această zi toate muncile: de căruţaşi, de hamali, de chiligii; iar o dată înţeleşi, pentru restul zilelor din cursul săptămânii nu va

1 Apărut în Dimineaţa, VII, 2180,22 mart., la rubrica „Exploatarea muncitorilor în porturi"; nesemnat (n. I.U.).

2 partidă – cantitate de mărfuri vândută sau cumpărată o dată (n. Red.).

Fi nevoie de descrieri amănunţite, ci numai vom arăta cantitatea ce s-a efectuat.

Cum plăteşte exportatorul munca căruţaşilor

Magazinerul [îl] cheamă pe vătaful de căruţaşi şi-i aduce la cunoştinţă că pe ziua de azi are de transportat la vaporul ce se încarcă 70 [de] vagoane de mărfuri [de] pe linia portului şi 100 [de] vagoane [de] la magazie.

Vătaful de căruţaşi, a cărui ceată se compune din 60 de căruțe, îşi face socoteala şi găseşte că cele 70 de vagoane care se găsesc pe linie au trebuinţă de 7 „poşte" a 6 căruțe fiecare – total: 42 [de] căruțe. La aceste „poşte", magazinerul trimite 7 ipistaţi – unul de fiecare „poştă" –, care au înscrise în carnetul lor numerele vagoanelor şi care ţin socoteala mărfii ce se cântăreşte înainte de a fi încărcată în căruțe. Vedem că, din 60 de căruțe, 42 sunt întrebuințate, fiind numai 18 la dispoziție. Cele 100 [de] vagoane depozitate în magazie au nevoie de alte 10 „poşte" a câte 5 căruțe de fiecare – total: 50 [de] căruțe; şi cum vătaful n-are decât 18, le pune pe acestea, formând 3 „poşte", iar restul le dă altui vătaf, a cărui ceată n-are de lucru.

Iată, în puţine cuvinte, cum se orânduieşte munca cu căruțele. Ne rămâne acum să vedem ce cantitate de muncă a mai avut acest vătaf şi ceata lui de 60 de căruțe în zilele următoare, cum plăteşte exportatorul X această muncă, precum şi cât [i] se cuvine fiecărui căruţaş.

Casa plăteşte 12 lei descărcarea vagonului „din vale", adică de pe linia portului, şi 24 [de] lei vagonul „din deal", adică de la marginea oraşului, în partea cealaltă a portului (obor).

Marfa vărsată în magazii nu se plăteşte cu vagonul, ci cu chila şi în modul următor: 60 [de] bani chila „din vale", 1,20 lei chila „din deal".

Şi acum avem tabloul următor:

Luni [are] 70 vag. „din vale" a 12 lei – total: 840 lei; cele 100 vag. De la magazie fac 2200 chile. Vătaful n-a avut însă de lucru decât 3 „poşte" ale lui, care au descărcat 630 chile a 60 bani chila – fac 378 lei; total: 1218 [lei]. Aceşti 1218 lei, împărţiţi la 60 căruțe, vin câte 20 lei şi 20 bani de căruță.

Marţi are numai 30 vag. „din vale" a 12 lei – [total:] 360 lei. Împărţiţi, vin

câte 6 lei de om.

Miercuri are 300 chile de la magazie şi 20 vag. [de] pe linie. Chilele fac 180 lei, iar vag., 240 lei – total: 420 lei; vin deci câte 7 lei de căruţă.

Joi are 50 vag. [de] pe linie şi 120 chile de la magazie, plus 30 vag. „din deal”. Avem: 50 vag. „din vale” a 12 lei vag. [fac] 600 lei; 120 chile a 60 bani chila [fac] 72 lei; şi 30 vag. „din deal” cu 24 lei vag. [fac] 720 lei – total: 1392 lei. Această sumă, împărţită, vin câte 23 lei şi 20 bani de căruţaş.

Vineri are numai 10 vag. [de] pe linie, care fac 120 lei, deci câte

2 lei de căruţă.

Sâmbătă are 300 chile de la magazie şi 5 vag. [de] pe linie. Chilele fac 180 lei, iar 5 vag., 60 lei – total: 240 lei şi, prin urmare, câte 4 lei de om.

Căruţaşii nu primesc însă plata muncii lor în fiecare seară, ci la sfârşitul săptămânii (duminica). Adunând sumele de mai sus, găsim că exportatorul X a plătit căruţaşilor, pentru munca lor dintr-o săptămână, suma de lei 3750, adică câte 62 [de] lei şi 50 [de] bani de fiecare om. În aceste 60 de căruţe se socoteşte şi vătaful care, după cum am spus, trebuie să primească pentru osteneala (!) lui o parte egală cu fiecare.

Aci e locul să adăugăm că vătafii au câte 2, 3,4 sau chiar 5 căruţe ale lor proprii cuprinse în ceată, şi a căror parte o iau tot ei, la aceste căruţe muncind slugi tocmite cu câte 2[00], 3[00] sau 400 lei pe an. Făcându-i vătafului nostru o socoteală cinstită, găsim că, la o ceată de 60 [de] căruţe streine, 5 sunt ale lui, şi cu partea pe care i-o dau oamenii, fiindcă a umblat toată ziua cu trăsura – pe care i-o plătesc tot ei –, fac 6 părţi a 62 [de] lei şi 50 [de] bani. Aşadar, numai într-o săptămână, îi rămâne vătafului frumoasa sumă de 375 [de] lei. Dar se mulţumeşte el cu atâta? Aceasta nu e decât suma pe care o fură… în mod cinstit. Vom vedea mai târ- ziu dt a plătit el oamenilor din 62,50 lei ce aveau să-i primească fiecare.

Hamalii cu braţele

Acum să ne ţinem firul şi să trecem la munca oamenilor cu braţele (hamalii) şi la vătaful lor.

Cu aceştia, ca şi la chiligiii ce vor urma, avem puţine de spus, mecanismul muncii lor fiind foarte simplu. Cu căruţaşii a fost ceva mai încurcat, fiindcă trebuia să vorbim de cantitatea mărfii ce o descarcă, pe când la hamali nu vom vorbi decât de numărul braţelor ce se

întrebuinţează.

Tot aci e locul să spunem că de la venirea elevatoarelor (maşini pe apă care încarcă marfă), munca cu braţele a fost în mare parte suprimată.

Să urmăm…

Munca cu braţele este de două categorii: 1. Transportarea mărfii în vapor de la căruţele ce vin la chei (munca pe uscat); şi 2. Transportarea mărfii din şlepuri direct în vapor (munca pe apă).

În cazul nostru (ziua de luni), magazinerul [îl] cheamă pe vătaful de hamali şi-l încunoştinţează că, pe ziua de azi, căruţele vor aduce la chei 70 [de] vagoane de pe linie şi 100 [de] vagoane de la magazie. Pe lângă aceasta mai trebuie braţe pentru transportarea în vapor a celor 200 [de] vagoane, marfă ce se găseşte depozitată în 3 şlepuri trase lângă vasul ce trebuie încărcat.

Pentru munca de pe uscat, vătaful aranjează 10 „poşte” a câte 5 oameni fiecare – total: 50 de inşi. Cele 200 [de] vag [oane] de pe apă reprezintă în total suma de 4200 [de] chile, şi cum o „poştă” este pe nedrept obligată a scoate 200 [de] chile pe zi, urmează a se pune 21 de „poşte”. Aceste 21 de „poşte” se aranjează în ordinea următoare:

Primului şlep de lângă vapor i se pun 8 „poşte” la 4 hambare, având fiecare „poştă” câte 7 oameni – total: 56; şlepului al doilea i se pun 4 „poşte” a 8 oameni [— total:] 32; şlepu- lui al treilea i se pun 9 „poşte” a 9 oameni – fac 81; la 10 „poşte” pe uscat avem încă 50 – total: 219.

Casa la care muncesc aceşti oameni plăteşte, în mod egal, 7 lei pe zi de om. Fireşte că, şi acestor muncitori, tot vătaful le face plata, însă nu la săptămână, ca căruţaşilor, ci în fiecare seară, aceştia fiind cu ziua. Vătaful, am spus, e plătit de către casă cu 7 lei ziua, unii iau însă şi 10 lei.

Avem acum al doilea tablou:

Luni: diferite munci pe apă şi pe uscat:

219 oameni a 7 lei pe zi fac în total 1 553 lei

Marţi: idem, 350 oameni 2 450 lei

Miercuri: ide [em], 200 oameni 1 400 lei

Joi: idem, 150 oameni 1 050 lei

Vineri: idem, 350 oameni 2 450 lei

Sâmbătă: id [em], 500 oameni 3 500 lei

Total 12 383 lei

Să adunăm acum aceste cifre: un total de 1769 muncitori cu braţele au de primit – socotind 7 lei de om – suma de 12 383 de lei pentru munca lor.

Chiligiii

Să trecem acum la chiligii…

Am arătat mai sus ce este chiligiul: omul care măsoară marfa vărsată fie în magazie, fie în şlep. El are un ajutor plătit cu ziua de către negustor, bănicerul, care răstoarnă în sac baniţa umplută de chiligiu şi care e plătit cu 7 lei.

Chiligiului, casa îi dă 9 bani de chilă. Vătaful de chiligii nu e plătit de casă, ci – pentru angajamentul ce şi l-a luat de a căuta muncă, astfel ca oamenii să nu stea – [îi] opreşte

1 ban de chilă fiecărui chiligiu. Se va vedea mai târziu că el [îi] opreşte 3 bani, în loc de 1 ban, şi la cât se urcă această sumă, în aparenţă neînsemnată.

Am zis că la fiecare „poştă" se întrebuinţează un chiligiu, care scoate 200 [de] chile pe zi şi căruia i se cuvin deci

— Socotind 9 bani chila – 18 lei.

Să vedem acum ce sumă de bani varsă casa pentru a se distribui chiligiilor în schimbul muncii lor.

Al treilea tablou:

Luni: 31 „poşte", 31 chiligii, fiecare scoţând 200 chile pe zi – total: 6200 chile; a 9 bani chila, total: 558 lei.

Marţi: 48 „poşte", 48 chiligii, fiecare chiligiu scoţând 200 chile – total: 9600 chile; a 9 bani chila, total: 864 lei.

Miercuri: spre simplificare: 29 chiligii x cu 200 = 5800 chiligii x cu 9 bani = 552 lei.

Joi: 22 chiligii x cu 200 = 4400 chile x cu 9 bani = 396 lei.

Vineri: 48 chiligii x cu 200 = 9600 chile x cu 9 bani = 864 lei.

Sâmbătă: 70 chiligii x cu 200 = 14 000 chile x cu 9 bani = 1260 lei.

Să ne însemnăm acum în minte cifrele; adunând, găsim în totalul acestei săptămâni un număr de 248 „poşte" cu 248 chiligii. Fiecare chiligiu scoţând 200 chile, avem 248 x cu 200 = 49 600 chile. Să mai înmulţim această cifră, spre a vedea în total ce sumă de bani a vărsat exportatorul X în cursul

acestei săptămâni pentru munca efectuată de chiligii.

Astfel, 49 600 x cu 9 = 4464,00 lei.

Înainte de a trece la cel mai însemnat capitol, care va dezlega rostul descrierii de până aci şi care va arunca lumină asupra modului cum sunt jefuiţi muncitorii în port, ţin să adaug câteva cuvinte relativ la cifrele date de noi.

O anchetă care să cuprindă cifre exacte – altfel cum ar fi când ai face o anchetă la o fabrică sau uzină – e imposibilă.

Acei care sunt cunoscători în materie vor vedea că, de pildă, cifrele ce privesc căruţaşii sunt mijlocia1 lefurilor. Sunt săptămâni care dau beneficii mult mai mari, după cum sunt altele care dau mult mai mici.

Întru cât [îi] priveşte însă pe hamali şi chiligii, aş putea spune că, pentru timpul de faţă, când elevatoarele au suprimat cea mai mare parte din munca cu braţele, cifrele sunt deasupra mijlociei, după cum, faţă de munca ce era în trecut, sunt ridicule.

1 mijlocie – medie; sumă medie (n. Red.).

Cine cunoaşte Portul Brăila de pe vremuri, ştie că lucrau zilnic mii de muncitori şi [că] se vărsau zeci sau chiar sute de mii de franci pe zi.

Înainte lucrau 2[000]-3[000] de oameni pe zi şi se plăteau zeci de mii de lei – şi eu am luat în acest articol numai 1769 [de] muncitori şi 12 283 [de] lei pentru o săptă- mână. Aceasta pentru motivele mai sus arătate şi pentru a nu fi acuzat de patimă.

MONSTRUOZITATEA DIACONULUI D. POPESCU DIN TULCEA1

Violarea unei copile de 12 ani

Nu e pentru prima oară cazul când ne ocupăm de pornirile bestiale ale popilor. Se ştie campania ce am dus anul trecut în contra preotului Morăraşu din comuna Dracşani, [judeţul] Botoşani. Numitul popă, după ce nenorocise mai multe fete din sat, îşi ascundea faptele-i scârboase mări- tând victimele cu diferiţi bărbaţi din comunele învecinate.

Prin demascările noastre am contribuit la izgonirea lui Morăraşu din învăţământ şi am împiedicat alte bestialităţi ale lui.

Iată însă acum că apare un alt popă, diaconul Dumitru Popescu din Tulcea, care, uitând de haina cu care era îmbrăcat, uitând că era căsătorit de câteva luni cu fiica unui popă, atentează la pudoarea unei copile de 12 ani,

pe care o avea ca servitoare. Fapta lui aflându-se şi producând multă indignare în opinia publică, şi mai cu seamă în Brăila, unde domiciliază tatăl nefericitei copile, s-a încercat o muşamalizare a lucrurilor. Ba, ce e mai semnificativ, însuşi episcopul Dunării de Jos şi-a luat rolul de a [-l] scoate basma curată pe satirul diacon Popescu, deşi există dovezi palpabile contra lui.

Şi când ne gândim că slujitorii Bisericii au început o propagandă asiduă contra mişcării sindicale şi socialiste, ţinând

1 Apărut în RM, VI, 8, 28 mart.; semnat: P. Istrati (n. I.U.).

Articolul este însoţit de fotografia Drăguţei Ilie Tudor (n. Red.).

Pretutindeni predici credincioşilor ca să se lepede de „ereticii" socialişti, ne dăm numaidecât seama de rostul acestei cruciade. Nu convine popilor deşteptarea muncitorilor şi scuturarea lor de sub jugul prejudecăţilor. Ei vor să ţie turma în ignoranţă pentru ca, pe de o parte, să trăiască în îmbuibare, iar pe de alta, credincioşii să nu se amestece în chiar actele imorale ale popilor.

Dar să dăm cuvântul corespondentului nostru din Brăila, pentru a ne pune la curent cu toate amănuntele faptei monstruoase a diaconului Popescu din Tulcea.

Reconstituirea faptelor în ziua de 12 martie crt, s-a prezentat la mine muncitorul Ilie Tudor şi, într-o stare de emoţie nemăsurată, îmi povesteşte că fiica sa adoptivă, Drăguţa Ilie Tudor, în etate de 12 ani, dată în serviciul diaconului Dumitru Popescu din Tulcea de trei luni şi jumătate, a fost violată de către stăpânul său, diaconul.

Un moment mi-a fost imposibil să cred, având în vedere etatea crudă a copilei şi faptul că diaconul era însurat numai de vreo şase-şapte luni cu o fiică a preotului Radu Ionescu de la o biserică din localitate. Această îndoială mi-a fost însă iute spulberată când părintele îndurerat a scos şi mi-a arătat un certificat eliberat cu o zi înainte de dl dr Maratti şi prin care se constata că copila a fost violată.

[L-] am trimis pe muncitor la Parchet, iar eu am dat o relaţie telefonică ziarului Dimineaţa, care a şi apărut a doua zi, 13 crt. Apoi, în urma unei convorbiri avute cu copila şi cu cei din jurul ei – fiind pe deplin convins din cele auzite –, am trimis o corespondenţă prin poştă aceluiaşi ziar, care a

apărut în numărul său din 15 e [rt] sub titlul „Monstruozitatea unui diacon”.1

1 De fapt, cele trei texte s-au publicat în 14,15 şi 16 martie —vezi mai sus, pp. 140-144 (n. Red.).

Acum eram aproape sigur că, o dată faptele aduse la cunoştinţa presei şi a autorităţilor în drept, se va da satisfacţie muncitorului, iar făptuitorul va fi pedepsit, mai cu seamă că, în urma examenului medico-legal făcut de dl dr Ior- gandopol, medic [ul] primar al oraşului, se constatase în mod oficial violul.

Mare mi-a fost însă uimirea când, a doua zi, dtii tot în numitul ziar o „Convorbire cu episcopul Dunării de Jos”, prin care Preasfinţia Sa taxa cele relatate de mine ca nişte născociri maliţioase ale unor răuvoitori. Iar ca argumente se sprijinea pe… cercetările confidenţiale făcute de d-sa şi pe declaraţia copilei, înregistrată într-un proces-verbal semnat de dl procuror T. Alexandrescu şi prin care fata spunea că „a fost îndemnată de o cucoană, anume Maria Dumitriu, să spună că părintele diacon s-ar fi legat de dânsa” şi că… „recunoaşte că a minţit când a făcut acea afirmaţie”. Iar spre o mai completă convingere, episcopul aducea concluziile din actul medico-legal semnat de dl dr Suceveanu, medicul primar al judeţului Tulcea, şi care sună astfel:

„Miţa1 Ilie Tudor, de 11 ani, din oraşul Tulcea, nu prezintă urme de violenţă la organele genitale, himenul anular.”

În acelaşi număr de ziar găsesc şi informaţia că Parchetul local a deferit celui din Tulcea dosarul acestei afaceri.

M-am închinat cu multă plecăciune în faţa dovezilor aduse de episcopul Dunării de Jos şi cu care [îl] scotea basma curată pe diacon, dar vezi că nici convingerile mele personale nu rămâneau mai prejos.

La aceasta mai contribuia şi faptul că, de obicei, dau prea puţină crezare… cercetărilor confidenţiale de soiul celor făcute de… înalt Preasfinţia Sa – şi mă minunam foarte mult de declaraţiile făcute de copilă Parchetului de Tulcea, când ştiam prea bine că fetiţa nu ştie nici să scrie, nici să citească; şi tare bănuiam să nu fi dictat diaconul acele declaraţii, iar fata să fi tras numai cu degetul. Mai ştiam apoi că victima a făcut Parchetului de aci declaraţiile veritabile ale stării de lucruri – şi, deci, în

opoziţie cu cele redate de către episcop.

Cât priveşte actul medico-legal al drului Suceveanu – ca un profan în asemenea materie –, nu-i pricepeam la început şurubăria, dar mă uitam şi mă intrigam de faptul că, în Brăila, doi medici, unul oficial şi altul particular, constatau, în mod concordant, violul. Tocmai în urmă am fost luminat că dl dr Suceveanu, în loc să vorbească de viol, vorbea de violenţă.

Ancheta la Tulcea

Hotărât, primul gând mi-a fost să plec să fac o anchetă personală la Tulcea. Cum însă, în acea zi, nu mai găseam vapor, am tocmit în grabă o căruţă cu un cal al muncitorului Radu Stroe de aci, am trecut Dunărea la Ghecet şi, după o noapte de mers forţat prin părţile muntoase şi friguroase ale Dobrogei, a doua zi, 17 e [rt], la orele 8 dim [ineaţa], intram în Tulcea. Primul om căruia trebuia să mă adresez era dl G. Dumitrescu, vecinul diaconului, omul care, fără nicio teamă, a scris părintelui copilei de nenorocirea ce l-a lovit şi care, prin declaraţiile lui, va rade cu siguranţă barba acestui ecleziastic seducător prin forţă.

Las la o parte tot ce am auzit vorbindu-se în oraş pe seama tuturor erorilor din această urâtă afacere: nu voi pune nimic din ceea ce… bârfesc gurile rele. Trec direct la documente, la acte oficiale.

Îi spusei dlui Dumitrescu cine sunt, şi d-sa mă servi cu multă grabă.

Declaraţia d [omnu] lui G. Dumitrescu

D-sa scoase mai întâi şi îmi arătă o invitaţie primită pe ziua de 13 martie din partea şefului brigăzii Tulcea, dl D.D. Floru, prin care era chemat să i se ia o depoziţie asupra acestui caz.

Iată acum şi o copie după declaraţia dată de dl Dumitrescu Siguranţei Generale, f…]1

1 Declaraţia, tipărită în ziar, nu este reprodusă în ediţia de fată (n. I.U.).

Alţi martori

Această declaraţie a dlui G. Dumitrescu cuprinde fondul întregii afaceri, şi nu doream nimic mai mult. Îmi trebuiau însă şi alte persoane care să confirme şi să susţie cele cuprinse în această declaraţie. În graba cu care voiam să sfârşesc această anchetă, spre a nu fi simţit de copoii brigăzii din Tulcea, am putut constata confirmări din partea drelor Anica şi Maria Popa din str [ada] Credinţei, nr. 31, [a] drei Afendula Cardas din strfada]

Buna-Vestire şi [a] dnei Tudoriţa Popa.

De mare preţ ar mai fi fost o confirmare a acestei declaraţii, venită din partea unei feţe bisericeşti; şi fiindcă dl Dumitrescu îmi spunea că părintele Zenovi e cel mai cinstit şi mai drept preot, asemenea şi preoteasa, care era foarte indignată, l-am rugat să meargă cu mine şi să mă prezinte acestui preot temător de D [umne] zeu, ceea ce s-a şi făcut.

[L-] am găsit acasă pe preotul Zenovi şi pe soţia sa, şi au fost surprinşi auzind în ce calitate vin. I-am spus părintelui că în faţa oricărui om cinstit, când cineva acoperă o faptă de natura celei comise de diacon, e de aceeaşi teapă cu el – şi, deci, un om păcătos. Am apelat la cinstea d-sale de om şi de preot şi am cerut să-şi spună cuvântul, după ce i-am arătat cele declarate Siguranţei de dl Dumitrescu.

„Recunosc şi eu ca adevărate cele declarate de dl Dumitrescu”, a fost, fără nicio şovăire, răspunsul d-sale. Aceeaşi confirmare mi-a dat-o şi preoteasa.

Am mulţumit acestor oameni drepţi şi m-am retras.

Care sunt concluziile d [omni] lor d [octo] ri

Iorgandopol şi Maratti?

Am spus mai sus că primul medic care a examinat [-o] în Brăila pe victimă a fost dl dr Maratti, căruia părintele lovit de această nenorocire i s-a adresat în mod particular.

Am avut în mână certificatul eliberat de d-sa, prin care se constată în mod izbitor violul. Acest certificat se găseşte anexat la dosarul Parchetului local împreună cu [cel] al dlui dr Iorgandopol, medic legist, şi care dosar a fost deferit Parchetului de Tulcea.

Să scot copii după aceste certificate mi-ar fi fost imposibil, şi cum, foarte uşor, diaconul şi cu drul Suceveanu ar fi spus că violul a fost comis în urmă la Brăila, iar nu la Tulcea, când au examinat-o d [umnea] lor pe copilă şi au găsit-o… fără urme „de violenţă”, am căutat să am o convorbire cu dl dr Iorgandopol, pentru a preciza termenul aproximativ, ştiind că copila a fost adusă de diaconiţă la Brăila în ziua de 6 martie, ţinută închisă în casa lor până la 11 (cinci zile), când a fost luată de tatăl său şi, după două zile, examinată de medicul legist pus de Parchet.

[L-] am găsit pe dl dr Iorgandopol la primărie, unde, ca medic comunal,

d [ăde] a consultaţii în fiecare dimineaţă.

Arătându-i scopul venirii mele şi, la întrebarea dacă-mi poate da oarecari relaţii asupra examenului medico-legal făcut de d-sa copilei Drăguţa Ilie Tudor, cu multă bunăvoinţă mi-a răspuns:

„Ce pot spune decât că am constatat violul: himenul rupt, secreţii vaginale şi organul genital inflamat.

„Dar”, am adăugat eu, „puteţi preciza dacă violul a fost comis în ziua examinării sau cu aproximativ 10-15 zile înainte?”

„Da, era mai vechi şi, cu aproximaţie, a trecut acest timp de la data comiterii

Am mulţumit călduros şi am plecat.

*

Acestea sunt rezultatele cercetărilor ce am făcut. Din ele rezultă clar vinovăţia diaconului D. Popescu din Tulcea, şi intervenţia episcopului Dunării de Jos este bătătoare la ochi.

Aş dori să-mi arate cineva portiţa pe unde diaconul ar putea trece cu faţa curată. Acum voi urmări mersul instrucţiei pentru a vedea dacă nu se va întinde muşamaua peste apucăturile bestiale ale diaconului.

Şi fiindcă numitul diacon continuă încă să slujească în catedrala din Tulcea, cerem stăruitor să fie îndepărtat din

Biserică. Aceasta atât în interesul moralei publice, cât şi în [cel] al credincioşilor, care văd petrecându-se asemenea josnicii din partea acelora ce le vorbesc mereu de „curăţenia trupească şi sufletească”.

DE VORBĂ CU TINE, MUNCITORULE1

Aş vrea, prietene, să stăm câteva clipe de vorbă amândoi, totodată să-ţi dau şi un îndemn. Zic: aş vrea – şi am tot dreptul să stau la îndoială dacă va ieşi ceva din vorba noastră şi… din îndemnul meu. Şi cum n-ar fi aşa? Oare pentru întâia oară stăm noi de vorbă? Şi e întâia oară când tu primeşti îndemnuri? Nu eşti tu necontenit îndemnat la bine şi la fapte mari şi frumoase, care ţi-ar aduce foloase netăgăduite dacă ai fi mai pătrunzător şi dacă te-ai gândi mai mult la cele ce le auzi? Dar vezi, aci stă tot răul. Eşti îndărătnic la minte şi ţi-e lene să cugeţi, să gândeşti.

Te superi, da? Parcă văd că te-ai supărat. Ei, dar cine e de vină decât tu? Nu-ţi place adevărul, nu-ţi convine să fii arătat aşa cum eşti. Îţi place să fii

linguşit, să ţi se spună că eşti om bun sau băiat de treabă. Aşa ai fost învăţat de acei pe care îi porţi în spate. De acei care cu dreapta te mângâie pe obraz şi cu stânga te fură, te jupoaie. Şi tu, slab la minte cum eşti, zâmbeşti prosteşte, linguşeşti şi tu la rân- dul tău şi te crezi în slava cerului când ţi-a strâns mâna cu dragoste făţarnică şi te-a bătut pe spate cu prietenie. O, în acel moment ai fi în stare să [-l] vinzi şi pe tatăl tău, şi pe fratele tău – da, pe toţi ai tăi, că pe tine te-ai vândut demult!

Dar vezi, prietene dragă, căci numai eu îţi sunt prieten, deşi tu poate zici că sunt obraznic; vezi, eu n-am nevoie să te linguşesc, să te laud. Şi apoi, nici nu ştiu bine dacă tu ai merita vreodată laudă. Eu ştiu că merită laudă acel care, cu preţul vieţii sale, întinde o mână de ajutor şi [îl] scapă din primejdie pe cel năpăstuit. Dar pe tine de ce te-aş lăuda, când, în loc să mai asuzi pentru acel care îţi stă în spate, ai asuda mai puţin şi pentru tine? De ce? Eşti tu, în cazul acesta, un om mărinimos, un dezinteresat? Nicidecum. Ai face pentru tine ceea ce faci acum din neghiobie pentru alţii. Vezi dar că nu trebuie să te laud chiar când ar fi aşa cum ar trebui să fii.

Şi acum, spune-mi cum vrei să te privesc când îţi voi arăta că tu – din nepăsare şi din lene de a gândi – faci şi eşti tocmai ceea ce n-ar trebui să faci şi să fii?

[îi] faci pe alţii oameni, iar tu rămâi un animal; [îi] pricopseşti pe toţi nemernicii, şi tu mori de foame; te bat, şi tu taci; te scuipă, şi tu râzi. Iar când se întâmplă, după multă răbdare, să murmuri şi tu două vorbe şi să te faci grozav nevoie mare, e de ajuns ca să te cheme tiranul în birou la el, să-ţi dea mâna, să te poftească să stai jos, e de ajuns să-ţi spună că numai tu eşti om de treabă şi cuminte, că pe tine te are el în vedere şi că tu… te deosebeşti de ceilalţi „derbedei”, ai suflet nobil, eşti plin de talente şi din alt neam te tragi… Auzi, prietene, e de ajuns să-ţi facă această… cinste nemernicul, care mâine te va jefui şi mai cumplit, pentru ca tu să uiţi tot, să te ameţeşti şi, învârtind căciula în mână, să spui tot ce-ai vorbit cu tovarăşii tăi de muncă, să spui că tu nu te vei uni cu ei, că tu n-ai avut niciodată de gând să faci rău, dar că ei te-au târât cu sila, şi într-un moment de culme a rătăcirii tale, să [-l] trimiţi la ocnă chiar pe acela care ţi-a dat naştere.

Vezi? Ei, spune-mi acum, pot eu să te laud? Pot eu să-ţi spun că eşti om de treabă şi cuminte? Sigur că nu.

*

Dar să ne-mpăcăm. Te-am acuzat de laşitate, de nemernicie, de inconştienţă. Dar vina aceasta nu se răsfrânge în totul numai asupra ta. Mai e vinovat şi timpul în care trăim, şcoala ce-ai căpătat-o şi, mai presus de toate, firea ta e ma- rea vinovată: aşa eşti croit. Natura, firea vitregă, a pus în tine toate aceste răutăţi şi slăbiciuni dăunătoare, păgubitoare ţie şi celor din jurul tău.

Dar te-aş întreba: Nu vrei să te îndreptezi? Nu vrei să recunoşti că-i rău ceea ce faci, rău şi murdar? N-ai vrea să fii folositor ţie şi celor ce te înconjoară? Nu ţi-ar plăcea să ai demnitate, să fii respectat de tiran şi iubit de prieteni? Sigur că da.

Atunci, prietene, atunci lasă uneltirile şi nepăsarea şi pu- ne-te pe carte! Citeşte!

Citeşte ziua şi noaptea: orice ceas liber să-l întrebuinţezi citind.

Citeşte viaţa întreagă!

Începe întâi cu ce-ţi va cădea în mână, şi după ce vei prinde gust, după ce vei fi în stare să ştii să alegi, alege ce-i bun, aruncă ce-i veninos, dar citeşte mereu, niciodată să nu fii mulţumit de tine şi să nu crezi un moment că ştii de ajuns.

„Ce lucru mare mi-ai spus după atâta mustrare! Ce grozav îndemn mi-ai dat!”

O, prietene, dacă ai şti tu ce stă în acele cărţi îngrămădite prin librării şi pe lângă care treci atât de nepăsător! Dacă ai şti!

Viaţa şi libertatea ta stă acolo! Auzi? Viaţa şi libertatea ta!

Ce eşti tu acum mai mult decât un animal? Cu cât eşti mai presus decât calul care trage la ham şi decât câinele pe care îl arunci cu o lovitură de picior? Cu cât?

Ai ridicat tu vreodată ochii către cer spre a cugeta câte- va minute, ca apoi, uitându-te la pământ, să vezi cât eşti de mic şi să nu mai fii atât de mândru? Ai privit vreodată un luminiş verde, smălţat de flori în mijlocul unei păduri dese, pe când soarele se cobora la asfinţit? Ai tu ochi să-i vezi măreţia şi simţ să-i găseşti farmecul?

Te-ai gândit tu vreodată la animalele sălbatece din sânul naturii, la păsările şi musculiţele din aer, la peştii din ocean? Ţi-ai dat tu seama cât

sunt ele de libere şi cât eşti tu de sclav?

Tu, omule care îţi place să te chemi regele pământului, ţi-ai dat seama că boul de la jug rabdă mai puţin de foame decât tine? Şi când nu mai poate răbda, l-ai văzut că rupe ştreangul şi se duce?

Tu ce faci?

*

Toate acestea le vei găsi în cărţi. În acele cărţi scrise de oameni drepţi, care au căutat mulţi ani Adevărul şi, găsin- du-l, l-au închegat pe hârtie spre a ne servi nouă şi celor ce ne vor urma.

Cercetează, prietene, şi adapă-te necontenit!

Citeşte!

Vei găsi Adevărul care-ţi e de mare folos şi care te va îndemna pe cărări noi, necunoscute de tine, cărări care te vor duce spre o lume mult mai dreaptă, mult mai bună, şi în care tu vei fi om adevărat.

ANCHETA MINERVEI LA SINDICATUL DIN BRĂILA1

Minerva a început să bată cu coada în şaua Brăilei. Minerva e îngrijorată de ceea ce va aduce ziua de mâine în această localitate, care se găseşte într-o stare de tranziţie critică, şi ca o mamă bună ce ne este, şi-a propus o serie de anchete spre „rezolvarea operei de pace, de armonie între capital şi muncă, de aplanare a agitaţiei care domneşte azi în Portul Brăila”. Minerva îşi simte chemarea.

În acest scop [l-] a somat pe excelentul reporter-anche- tist-special-ambulant Karnabatt de la Ploieşti să plece la Brăila şi să-şi înceapă opera; iar acesta, gazetar conştiincios ce-şi pricepe misiunea, s-a executat. În paranteză, nu cred să fi uitat Minerva a [-l] pregăti înainte de plecare pe „trimisul său special” în modul următor: „Dragul meu, vei da peste un sat fără câini; trăncăneşte ce-ţi place.” Cu acestea zise, iată-l pe dl Kamabatt făcându-şi apariţia în localul sindicatului din Brăila, a cărui schiţă o face în mod fidel, şi între- bând de tov. Grigoriu, singurul în măsură a-i acorda interviul necesar.

De aci încolo, situaţia mea e cam delicată. Îmi vine greu să vorbesc aşa cum ar trebui – lucru ce nu poate decât să [-l] bucure pe domnul „trimis special”. Ceva mai mult. I-aş putea spune verde că nu e gazetar rutinat şi înzestrat cu pătrunderea necesară unei asemenea funcţii. Ai avut, stimate

domn, o ocazie splendidă de a vărsa tot, tot ce [o] mistuie pe onorata d-tale matroană, ocazie ce te asigur că n-o vei mai avea. Ai avut un prilej excelent de care n-ai ştiut a te folosi cum trebuie. Prea puţin ai spus, puţin de tot. Aveai ocazia să [-l] pui pe intervievatul d-tale să vorbească de lucruri care, spuse de d-ta, n-ar fi avut nicio trecere, fiindcă ai fi vorbit de funie în casa spânzuratului. Ai fi avut o latitudine neînchipuit de extinsă. Dar ai scăpat momentul favorit, şi a doua oară nu-l vei mai găsi. Pe de altă parte, te felicit că ai fost prudent, prin aceasta scutindu-mă să vorbesc de lucruri care numai plăcere nu v-ar aduce.

Trecând mai departe, iată ce găsesc, pasaj pe care-l citez pentru noi:

„Am abordat chesti [une] a muncitorilor din Brăila.

«Cunoaşteţi principiile socialismului?», mă întrebă bănuitor dl Grigoriu.

«Da, întru câtva», răspund.

«Bine, noi voim ca capitalul să coopereze cu munca pentru sporirea avuţiei sociale.» "?!

Ai făcut-o fiartă, prietene. Cine te pune, frate, să dai interviuri unor asemenea indivizi care vin să-ţi exploateze naivitatea? Eu nu înţeleg să se simtă cineva măgulit că a stat de vorbă în mod public cu un reprezentant al presei – al acelei prese a cărei atitudine faţă de noi e destul de bine cunoscută –, cu riscul de a aduce o vătămare prejudiciului personal, cu răsfrângere asupra mişcării. E dureros, dar e adevărat, şi lucrul trebuie spus cum e, pentru a provoca mai multă prudenţă în viitor.

Ar fi absurd să [-l] învinuiesc cu ceva pe gazetar, să-i spun că minte şi că ţi-a pus în gură cuvinte pe care nu le-ai rostit. Ai stat de vorbă cu el după ce-şi declinase calitatea şi scopul venirii, aceasta-i cert. Că a pus apoi pe hârtie ce i-a convenit lui şi ce i-a plăcut, aceasta a putut-o face cu atât mai mult, cu cât ştia bine că nu-i vei putea da decât o dezminţire între patru pereţi; iar el, un om fără ruşine, ca şi gazeta pe care o serveşte, lipsit de scrupul şi gata oricând a aduce un detriment moral mişcării pe care n-o simpatizează, el, omul egoist, se va alege cu misiunea îndeplinită după cum i s-a dictat, indiferent dacă cele scrise îţi sunt folositoare sau, dimpotrivă, ţi-au adus vreo jignire.

Eu mă revolt contra acestui fapt petrecut acolo.

Referitor la pretinsa „agitaţie" dintre comercianţi, născută în urma insinuărilor stupide ale intermediarilor, noi ne-am spus cuvântul prin scrisoarea deschisă dată publicităţii zilele trecute. Restul nu e decât o „agitaţie" închipuită de Minerva şi reporterul ei, spre a servi anchetelor ce le-a întreprins. N-ar mai fi fost nevoie de stat la taifas cu asemenea gazetari doritori de „agitaţii", „greve monstre" etc., pe care de multe ori le scornesc numai cu scopul de a pescui în apă tulbure.

*

Pe de altă parte, dacă gazetele Prensului1 cred că cu acest soi de anchete îşi vor câştiga popularitatea şi simpatii în masele muncitoare din Brăila, se înşală urât. Lăsăm la o parte faptul că menţionata anchetă sau convorbirea avută cu tovarăşul de la Brăila, după modul cum a fost redată, departe de a ne produce vreo surpriză, ne-a cauzat numai rău şi ne-a întărit pentru a mia oară convingerea ce-o avem despre aceste gazete. Dar admiţând cazul că s-ar scrie aşa cum trebuie (ceea ce e imposibil Minervei) în apărarea intereselor noastre, ale muncitorilor din Brăila în special, pe care acest ziar luptă necontenit să-i aibă de cititori – şi tot am avea destui ochi să-i înţelegem manopera şi intenţiile de ordin pur bănesc.

O, democratismul Minervei îl cunoaştem prea bine pentru a ne mai reveni şi a ne mai face vreo iluzie. Numai din sentiment de generozitate şi dragoste pentru clasa muncitoare n-ar face acest ziar vreun sacrificiu. De aceea, tentativele Prensului de a îmbrăca pielea oii sunt zădarnice. E de ajuns să amintesc tovarăşilor mei de acolo atitudinea pe care a avut-o Minerva cu ocazia grevei din port şi de modul cum căuta să denatureze adevărul, pentru a fi sigur că o sută de anchete de-ale dlui Karnabatt nu vor putea să îndrepte ceea ce s-a stricat atunci când muncitorii au avut pentru prima dată ocazia să constate cine le e prieten şi cine nu. În definitiv, de la atentat încoace şi mulţumită în parte subsemnatului, atât Minerva, cât şi Universul, foi fidele dlui Panaitescu1, sunt prea discreditate în Brăila – mai precis, în rândurile muncitorilor organizaţi – pentru a mai încerca să recâştige cititori printre aceştia. Şi muncitorii ştiu acest lucru, cu toate afirmaţiile tendenţioase ale corectului d [omm] Karnabatt.

E regretabil că acest individ n-a dat peste cineva acolo care, în loc să-l întrebe dacă „cunoaşte principiile socialismului", să-l fi întrebat mai curând

dacă ştie să închidă uşa pe din afară.

Pe viitor să ia aminte ambele părţi.

1 Panaitescu, directorul Poliţiei şi al Siguranţei Generale («. Red).

SCANDALUL BISERICESC

DESFRÂU ŞI DECADENŢĂ1

Iată-ne în plin scandal bisericesc.

La prima vedere, afirmaţia ar părea grea şi îndrăzneaţă. Într-adevăr, ca să fim în plin scandal, ar trebui să vedem ducându-se o campanie generală pe toată linia presei, sau cel puţin a unei părţi însemnate din presă, ceea ce e departe de a fi adevărat. Asupra acestui punct, o mică accentuare nu strică; faptul, fiind plin de învăţăminte, prezintă o deosebită importanţă pentru noi.

În totalul ei luată, presa noastră e de obicei foarte limbută. Lăsăm la o parte faptele cu caracter grav şi care necesită mai multă întrebuinţare de cerneală. Dar s-au văzut deseori cazuri când, pentru cel mai neînsemnat lucru, într-un avânt de politicianism pătimaş, gazetele noastre vărsau valuri de fraze şi cuvinte insultătoare sub titluri uriaşe ce-ţi săreau în ochi la prima vedere.

În cazul de faţă cum stăm?

De două luni, preotul Vasilescu din Surani ([judeţul] Prahova) [îl] acuză pe mitropolitul primat de imoralitate, plagiat şi erezie. În antepenultimul număr al organului săptămî- nal Apărarea Ortodoxiei2, publică pe două pagini şi jumătate un facsimil foarte documentat şi care nu mai poate lăsa nici umbră de îndoială asupra celor susţinute contra primatului. Ceva mai mult, în susţinerea acuzaţiilor sale, propune martori cu greutate morală şi cere să fie el pedepsit în locul mitropolitului, dacă va fi dovedit ca bârfitor.

Acestea la început. În ultimul timp, alţi doi preoţi din Teleorman se asociază la cele denunţate de preotul Vasilescu şi – ca ultimă picătură în paharul deja plin – episcopul de Roman depune un lung memoriu pe biroul Sinodului, acuzând [u-l] la rândul lui pe capul Bisericii de aceste

1 Apărut în RM, VI, 21, 20 mai; semnat: P. Istrati (n. I.U.).

2 Apărarea Ortodoxiei se tipărea ia Bucureşti (ti. Red.).

Fapte descalificabile: imoralitate, plagiat, erezie, falsificare de voturi etc.

Ce face gălăgioasa noastră presă? Lucrul cel mai convenabil:

înregistrează scrisori dintr-o parte şi dintr-alta, sentinţe, dări de seamă asupra celor petrecute în Sinod, protestări ale studenţilor în teologie etc. Vreun atac personal? Vreo campanie pe proprie răspundere? Da de unde! Guralivii au dispărut în pământ, şi curajoşii stau pitiţi în dosul paravanului, trăgând cu urechea.

De altfel, lucrul nu e greu de lămurit, ba e chiar natural să fie aşa: e vorba de cea mai sus-pusă persoană bisericească, de stâlpul cel mai însemnat al acestui templu, e vorba de templul în sine, şi de! … în regele ţării poţi să loveşti de o sută de ori pe zi, poţi să-l acuzi că se plimbă cu Olimpii la braţ, că se scaldă cu ele, că, în fine, întrebuinţează injecţia Brou – fără ca poporul (poporul!) să-şi clatine coama, fără ca ţăranul să-şi dea cu palma în căciulă şi să fluiere a pagubă. Dar să vorbeşti de acela care ţine cel mai puternic sceptru într-un stat? De acela care, prin morala, foarte folositoare statului, ce o reprezintă, contribuie în cea mai mare parte la menţinerea păcii la sate? Să ataci, prin urmare, această instituţie indispensabilă?

De trei ori neghiobie! Ar fi ca şi cum ai cere desfiinţarea artileriei, cavaleriei, infanteriei etc.

Cert: prudenţă, prevedere şi în urmă adevăr!

*

Aceasta e prima constatare ce o facem, cam veche, ce e drept, dar plină de adevăr.

Sunt însă foarte multe lucruri de învăţat de pe urma acestui eveniment. A doua constatare care se impune neapărat, şi pe care suntem siliţi s-o recunoaştem, este că cei mici sunt mici în toate părţile. Faptul e de o extremă importanţă. Guvernanţii se găsesc într-o grozavă alternativă. Trei popi şi un episcop acuză un mitropolit de fapte care – avându-se în vedere gravitatea, precum şi autenticitatea lor recunoscută – cer imediat scoaterea acestuia din scaun. Ce te faci? Sau dai dreptate acuzatorilor, tai, deci, rana şi calci pe calea adevărată, sau îi gâtui pe toţii patru şi pe alţii ce, poate, vor mai interveni – şi [îl] scoţi basma curată pe mitropolitul „oilor” scandalizate. Dar – fenomen! — Să calce guvernanţii pe calea adevărului? Când au mai făcut nebunia asta s-o mai facă şi acum? Şi atunci ce vedem? Vedem o Curte cu juri à la procesul Jelea1, achitând [u-i] pe acei contra cărora preotul Vasilescu le intentase proces de calomnie prin presă. Vedem

un parlament ecleziastic slugarnic, luând exemplu de la parlamentul laic şi respingând acuzaţiile, cerând urmărirea şi excluderea din Biserică a… „bârfitorilor” şi votând moţiuni de încredere pentru „înalt Preasfinţia Sa” Mitropolitul Primat Athanase Mironescu, capul Bisericii Autocefale Române de Răsărit, desfrânatul care se plimbă la braţ şi se îmbăiază cu „nepoata” (!) Olimpia, care [îi] „scrie dlui decan Chiricescu să-i trimită injecţia Brou”, parvenitul care anunţă prin Universul că „pleacă la Aix-la-Chapelle” şi plagiatorul „care fură din operele iezuitului neamţ Cathrein”. [îl] mai vedem pe moralistul moraliştilor sărind în braţele unor guvernanţi putrezi, imorali şi pungaşi ca şi el, cerând ca să-l salveze şi, apucându-se să tragă cu toţii muşamaua pe înfundate, în timp ce – cazul tipic de care vorbeam – aceiaşi guvernanţi, care au nevoie în guvernarea lor de cel din urmă popă, de cel din urmă diacon şi chiar de ultimul paracliser, îi vedem pornind o goană nebună contra celor doi popi din Teleorman, prin servul lor, prefectul Iarca, ordonând să-i aresteze pe ei, servitori ai altarului, precum şi pe alţi mititei ce vor mai

1 Referire la atentatul comis în 7 decembrie 1909 de Gh. Stoenes-cu-Jelea, dezechilibrat mintal, împotriva prim-ministrului Ionel Bră- tianu. Parlamentul acuza sindicatele muncitoreşti de complicitate, iar presa de stânga pretindea că atentatul fusese pus la cale de guvern, cu ajutorul Siguranţei, în scopul votării Legii Orleanu (vezi mai sus, p. 138, n. 2), că procesul se dovedise o mascaradă, iar achitarea inculpatului, suspectă (n. Red.).

Ridica capul contra „curvarului şi preacurvarului” ce stă tolănit pe scaunul mitropolitan.

Acestea le vedem. Dar ce vom mai vedea? Fără să fii profet, lucrurile se văd clar ca lumina zilei. Vom vedea alcă- tuindu-se un… preasfânt şi preacinstit sinod de judecată sistem Jelea, în faţa căruia va trebui să compară episcopul de Roman şi cei trei preoţi, vom vedea nişte mutre ipocrite, ca şi la procesul lui Jelea, procedând în mod legal, şi la urmă de tot, pe baza sfintelor canoane şi în frica lui D [umne] zeu, pronunţându-se de către preasfântul preşedinte sentinţa prin care „bârfitorii celui ce [-l] serveşte pe Domnul” (iar nu pe nepoata Olimpia) vor fi caterisiţi, afurisiţi, urgisiţi şi trimişi în fundul gheenei, ca unii ce nu merită să [-l] servească pe

Domnul, cel servit cu atâta duioşie de I.P.S. Mitropolitul Primat.

Mare mascaradă pentru timpul de lumină în care trăim!

*

Până aci toate bune. Noi suntem convinşi de nevinovăţia primatului, şi dacă ne-ar sta în putinţă, l-am… „re-prima” fără multă vorbă. Dar oare cei ce-l acuză de imoralitate sunt ei morali? Se pun ei din punct de vedere înalt al moralei pure?

Doamne, am ajuns la punctul cel mai grozav, la constatarea cea mai penibilă! Acuzatorul cel mai de căpetenie este el însuşi un imoral! Ne-o spune ministrul Cultelor în plin sinod:

„[II] acuz şi eu pe episcopul de Roman de imoralitate încă de pe timpul când era directorul seminarului din Râmnic!”

Iar dl Const. Miile, în articolul său de lunea trecută, ne precizează felul imoralităţii:

„Iar acuzatorului, însuşi ministrul de Culte îi aduce învinuirea elegantă de a se fi dedat altădată, ca director de seminar, viţiului pentru care contele Eulenburg1 a fost dat judecăţii în Germania cea prea pudică.”

1 Philipp Eulenburg (1847-1921), diplomat, consilier personal al lui Wilhelm al II-lea; în 1906 fusese acuzat public de homosexualitate, fapt care a zdruncinat prestigiul monarhiei (n. Red.).

Cum? Sfinţitul episcop de Roman e un conte Eulenburg românesc? Dânsul s-a făcut vinovat de această grozavă imoralitate? Sfinţia Sa, care acuză de imoralitate şi cere izgonirea din Biserică a mitropolitului putred, însuşi este un imoral atât de decăzut?

*

Vai, „oilor pline de păcate”, uitaţi-vă la ciobanii voştri cât sunt de păcătoşi!

Dar Sfinţia Sa preotul Vasilescu din ce punct de vedere se pune când [îl] acuză pe primat? Din acela al moralei în sine sau – şi în acest caz nu mai e omul adevărului, omul dezinteresat – pentru că acesta a păcătuit fără perdea, în văzul credincioşilor profani?

Ne-o spune singur în nr. 4 al organului său, Apărarea Ortodoxiei (sublinierile sunt ale noastre):

„Bolnavi şi sifilitici or fi şi dintre iezuiţi, dar credincioşi dogmei

papistaşe «dummodo nemo sciat» 1, ei se curarisesc la ei acasă, în chiliile lor ascunse, ca fiarele rănite ale pădurii, pe când Athanase Mironescu, în prostia şi îndrăzneala lui, scrie prin Universul că pleacă la Aix-la-Chapelle. Iezuiţii [îi] au pentru păcatele lor, multe şi urâte, pe doctorii lor, dar ai lor! Athanase [îi] scrie dlui decan Chiricescu să-i trimită injecţia Brou. Iezuiţii fură în tăcerea nopţii, îşi fac gheşeftu- rile cu prudenţă şi diplomaţie, ca Baud, şi când sunt sătui, pleacă ca Baud peste graniţă, cu cuferele pline de bancnote de la guvernul românesc. Iezuiţii fură, dar fură prudent. Athanase Mironescu a furat şi el, a furat ziua-n amiaza mare, a furat din operele iezuitului neamţ Cathrein. A furat prosteşte."

Vasăzică, Sfinţia Sa nu condamnă păcatul în sine, ci numai imprudenţa? Numai faptul că toate acestea mitropolitul le-a comis în ochii proştilor? Pentru că s-a dezvelit în văzul credincioşilor, care vor cădea pe gânduri şi vor întoarce spatele Bisericii?

Dacă s-ar fi curarisit în casă; dacă ar fi făcut orgii cu nepoţele, dar în casă; dacă ar fi furat în puterea nopţii, atunci ticălosul nu era un chiriarh1 murdar, nu era un imoral, nu era un „curvar şi preacurvar"? Sfinţia Sa nu s-ar fi indignat atunci?

O, Preasfinţite părinte! Dar noi, oiţele voastre prostuţe, nu ne indignăm contra imprudenţei I.P.S. Noi nu voim conducători care „fac cu dreapta să nu ştie stânga". Noi suntem bucuroşi că avem asemenea mitropoliţi, asemenea epis- copi, asemenea bărbaţi de stat. Da, noi ne bucurăm că ei făptuiesc toate acestea în văzul nostru, ne arată cine sunt şi care le e adevărata faţă. Noi voim, dacă se poate, să vă vedem în paltoane, îmbrăcaţi civil, cu flori la butonieră şi cu cocotele de gât. Noi voim să vă vedem furând ziua-n amiaza mare, în ochii noştri. Noi voim cât mai multe afaceri Morăraşu, Partenie, Mironescu şi, de partea cealaltă, cât mai multe afaceri Răteşti2!

Noi nu ne vom indigna deloc. Din contra, vom bate din palme şi vă vom bisa. Ovaţii entuziaste veţi avea din partea noastră.

De aceea, cu toţii într-un glas vă strigăm: Să ne trăiască mitropolitul, episcopul şi primul-ministru al ţării!

Trăiască corupţia voastră!

REZULTATUL UNEI MORALE3

Capul de acuzaţie principal ce se aduce mitropolitului e acela că a întreţinut relaţii de dragoste pătimaşă cu „nepoata” Olimpia, ceea ce a atras după sine capsulele Gono- san sau, cum zice preotul Vasilescu, injecţia Brou.

1 chiriarh = conducătorul unei eparhii; mitropolit, patriarh (n. Red.).

2 Brătienii arendaseră prin intermediari, pe o perioadă de 15 ani şi contra unei sume considerate derizorie, moşia vecină, Răteşti, afacere care a declanşat un val de acuze în presa neliberală şi interpelări în Parlament (n. Red.).

3 Apărut în RM, VI, 22, 23 mai; semnat: P. Istrati (n. I.U.).

Ei bine, am reflectat asupra acestei principale acuzaţii ce se aduce primatului şi m-am întrebat: „Este într-adevăr mitropolitul vinovat că s-a îndrăgostit de o femeie liberă?” Răspunsul a fost negativ, căci ce poate fi mai natural decât acest lucru de care şi animalele se bucură în întregime? Care om s-ar simţi vinovat şi cine n-ar râde cu hohot când i s-ar aduce această învinuire? Or, mitropolitul, fiind şi el un om ca toţi oamenii, e natural să calce aceleaşi căi şi să [se] supuie pe furiş legii severe căreia [i] se închină tot ce e normal şi vieţuieşte.

Atunci, cine e vinovatul?

Iată întrebarea la care am voit să ajung. Vinovatul în această privinţă – sau marea vinovată – e morala creştină ortodoxă, care a întocmit canoanele abstinenţei sexuale; iar mitropolitul – ca unul care aprobă aceste canoane, dar pe care le-a [în] călcat, supunându-se altor canoane, nefăcute de mână omenească, canoanele Marii Firi – nu vrea să-şi recunoască vina acestei [în] călcări şi să ducă cupa cu otravă la gură, ca filozoful1 grec din Antichitate.

Deci vinovată este morala creştină ortodoxă pe care chi- riarhul a îmbrăţişat-o, acea morală care, prin stipulaţiile ei neghioabe, cere unor oameni să renunţe la partea cea mai esenţială a vieţii şi în jurul căreia se agită scopul fundamental al speciilor.

Contrazicerea aceasta n-a întârziat a-şi da roadele sale, iar aceste roade, dacă ar fi îndeajuns cunoscute, dacă s-ar şti ce grozăvii se petrec în unele părţi ale pământului în urma acestei abţineri sau renunţări, orice om ar rămâne uimit, ar privi cu scârbă şi şi-ar vărsa toată indignarea asupra acestei morale imorale. Fapta mitropolitului va părea tuturora normală sau,

cum s-ar zice, „floare la ureche” [pe] lângă fioroasa imoralitate care se practică de alţi oameni ai Bisericii într-un ţinut pe care am avut ocazia să pun piciorul

1 Referire la Socrate (cea 470-399 î.Cr.); condamnat la moarte, filosoful a refuzat să se salveze şi s-a otrăvit (n. Red.).

Şi despre care vreau să vorbesc tovarăşilor mei. Lucrul pare de necrezut, deşi nu e cu totul necunoscut. De aci se va vedea în ce fel de putreziciune a ajuns această morală, în ce mocirlă pestilenţială se tăvălesc reprezentanţii ei, şi cât de mare este ipocrizia religioasă când aceşti reprezentanţi nu se sfiesc a comite asemenea acte pe care numai oamenii sunt capabili să le comită, ele nefiind cunoscute nici de animalele cele mai feroce.

Imoralitatea despre care vorbesc este aceea care a făcut atâta zgomot anul trecut în Germania, este homosexualitatea, iar locul unde se practică de către oamenii Bisericii este Muntele Athos sau, după cum se pronunţă la noi, Sfântul Munte sau Sfânta Agură.

Cuibul acesta încântător şi plin de poezie, ţinutul acesta cu care natura a fost atât de darnică şi asupra căruia şi-a revărsat toate bunătăţile şi splendorile sale, care te farmecă, te transportă şi te ţintuieşte locului imediat ce ai pus piciorul, acest colţ tainic şi plin de vrajă e proprietatea exclusivă a ticăloşilor monahi ortodocşi, al acestor stricăciuni, nedemne de a purta chiar numele de oameni, necum acela de slujitori şi propovăduitori ai unei morale, este lăcaşul de puţini cunoscut pe care – dintr-un rai dumnezeiesc – aceşti trântori l-au transformat într-o băltoacă infecţioasă.

Impresia ce o face omului civilizat acest contrast e zdrobitoare. Deşi avusesem oarecari noţiuni preliminare despre actele ultrabestiale pe care călugării le comit reciproc în această republică monahală, totuşi surprinderea şi oroarea mea au fost enorme când lucrurile mi-au fost confirmate de un amic care trăise mai multe luni aci şi fusese iniţiat în tainele acestor fioroşi. Deşi mut în faţa măreţelor tablouri ce mi se desfăşurau înaintea ochilor, deşi pierdut în contemplare, parcă o duhoare insuportabilă mi se părea că exală [la] suprafaţa solului la ideea infamelor fapte ce se săvârşesc de locuitorii aceştia uniformi: bărboşi, rotunzi şi îmbrăcaţi în robe negre!

Avizi şi desfrânaţi criminali, monştri prin actele ce săvârşesc, încât

mintea omenească nu poate percepe îndeajuns, în ipocrizia lor; şi pentru ca lumea exterioară să-i creadă nişte sihastri departe de cele lumeşti, au dus până acolo interzicerea de a călca sexul feminin pe teritoriul lor, încât nici animalele sau păsări [le] domestice nu se văd în acest cuib de tâlhari, ceea ce nu [-i] împiedică pe mulţi să se coboare în Karia (orăşel normal afară din ţinut, la poalele Muntelui) şi să petreacă o noapte în orgie cu femei pierdute, ale căror singuri clienţi sunt călugării mai tineri, care nu s-au obişnuit încă cu bestialul act pe care stareţii îl practică cu mult agrement.

Pe cât sunt de amabili şi binevoitori, ospitalieri şi cucernici cu vizitatorii care, după o săptămână, două de şedere, îşi varsă cu galantonie punga în mâinile lor, pe atât sunt de lacomi, duşmănoşi şi bestiali în raporturile lor interioare. Dacă cineva, cu scopul unor cercetări amănunţite, ar îmbrăca rasa pentru doi-trei ani şi s-ar iniţia în preocupările lor intime, ar descoperi lucruri atât de triste pentru epoca în care trăim, încât, dându-le la lumină, n-ar mai rămâne un singur om care să nu privească îngrozit la aceşti odioşi reprezentanţi ai lui D [umne] zeu, care, fortificaţi în acest colţ uitat de lume, hrăniţi de toate bunătăţile ce le oferă solul

— Cocoşul dolofan, mreana delicioasă, untdelemnul cel mai fin şi vinul, o, vinul acela excelent care îi transformă în adevărate buţi –, în lipsa femeii căreia tot ei i-au interzis intrarea în Munte, dar care, în mijlocul acestei fericiri, le-ar provoca partea cea mai dorită de dânşii, se dedau la acele acte oribile şi degradatoare care îi coboară cu mult sub nivelul celor mai inferioare animale.

Şi când te gândeşti că acestui munte i se zice sfânt!

Când mi-amintesc de bogăţiile imense, de pietre [le] preţioase şi cantităţile enorme de aur masiv ce împodobesc icoanele, de [-l] zăpăcesc pe vizitator şi-l fac să creadă că aceşti oameni s-au sacrificat cu trup şi suflet lui D [umne] zeu!

Sărmane Christ, dacă ţi-ai vedea discipolii!

DUPĂ GREVA DIN BRĂILA DIN LAGĂRUL MUNCITORESC1 Glasul unui lucrător

Cine provoacă anarhia şi [îi] demoralizează pe muncitori

Greva noastră, poate cea mai măreaţă din câte a văzut ţara românească, a căzut! Ne dăm deci învinşi în faţa acelor care, de data aceasta, au fost mai

puternici decât noi. Nicio ruşine de partea noastră. Ruşinea e partea ce se cuvine înflăcăraţilor patrioţi şi naţionalişti care au contribuit mai mult sau mai puţin la îngenuncherea bravilor muncitori români în lupta lor de moralizare.

Muncitorii n-au reintrat în lucru cu fruntea plecată. Nu. Ei şi căpitanii lor ştiu să fie sublimi chiar atunci când sunt învinşi, deoarece au ferma convingere că dreptatea a fost şi este de partea lor. Cazul nostru e cazul eroilor din sudul Africii: Burii au căzut, trăiască burii! 2

Revenit din acest război crâncen, după 15 zile de insomnie, de minte frământată şi piept zdruncinat, fac apel la acest mare şi imparţial ziar să-şi deschidă coloanele pentru a putea arăta oamenilor de bine dacă muncitorii din portul nostru au avut dreptate sau nu să declare această grevă, dacă aveau pentru ce să fie nemulţumiţi – într-un cuvânt, dacă au fost logici sau dezmetici3. Şi o fac aceasta pentru că mă simt dator să o fac: prea mari au fost bârfelile şi prea drepţi au fost lucrătorii; prea multă răutate, patimi şi rătăcire a exalat din rândurile adversarilor şi prea multă logică, cumpătare şi adevăr a dominat în sânul taberei noastre.

„Sigur”, mi se va spune în ironie, „voi totdeauna aveţi dreptate!”

1 Apărut în Adevărul, XXIII, 7458,14 iun.; semnat: P. Istrati (n. I.U.).

2 Burii au pierdut războiul cu englezii (1899-1902) datorită tacticilor dure folosite de britanici (n. Red.).

3 dezmetic = bezmetic (n. Red.).

Cu toate acestea, se va vedea dacă judec lucrurile ca socialist fanatic sau ca un om imparţial.

Cum s-a purtat presa

Cum nu se poate mai murdar!

E drept că niciodată nu s-a purtat mai bine – şi muncitorii vor şti s-o răsplătească cu vârf şi îndesat –, dar cu ocazia aceasta a [în] trecut limita.

Poate să primească oricine lucrul acesta ca ceva normal; unii prieteni îmi spun chiar că acesta e rostul unui ziar în timpul celor cu punga plină. Se poate. Dar eu nu mă pot împăca cu acest mod de a vedea. După mine, o gazetă pretinsă independentă trebuie să fie înainte de toate nepărtinitoare, să aibă ca deviză Adevărul şi Dreptatea, şi apariţia ei să fie răspunsul la o necesitate publică.

Aceasta mi-e convingerea, şi nu mă sfiesc s-o spun, cu riscul de a fi acuzat de naivitate.

Iată acum greva din Brăila. Las la o parte ziarele mari din Capitală, care atârnă de corespondenţii locali, iar aceştia au transmis într-un mod fals situaţia grevei – prin care nu înţeleg însă că aceste ziare nu-şi merită corespondenţii –, dar vreau să vorbesc de fiţuicile locale care ne-au otrăvit cu veninul lor. Şi dacă mă ocup de ele, o fac pentru că aceste foi nu-mi pot aduce argumentul că au fost în necunoştin- ţă de cauză.

Redactorii lor, trăind o sumă de ani în localitate, cunosc bine situaţia portului – şi, deci, pe a muncitorului care se ridicase ieri cerând dreptate; şi în cazul că nu erau bine lămuriţi, puteau veni în rândurile noastre să le clarificăm situaţia. După cum au cerut interviuri diferiţilor nechemaţi, dacă ar fi fost intransigenţi, ne-ar fi cerut şi nouă explicaţii.

Ca să răspund la toate enormităţile debitate de aceste foi, ar fi să abuzez de o concesie acordată în mod benevol şi să ocup un spaţiu preţios. Tot astfel şi diferiţilor „oameni ai zilei" care s-au lăsat a fi intervievaţi, făcând nişte declaraţii lipsite de cel mai elementar simţ de dreptate.

În rezumat, Expresul1 şi România2, alături de d [nii] Badea Spânu (prim-ajutor de primar şi „fiu din popor"), B.P. Clo- ny, avocat, A. Teodorescu, căpitanul portului etc., strigau în cor: „Muncitorii până azi au avut dreptate fiindcă vătafii îi spoliau la plată. De când însă plata se face prin delegaţii lor, nu mai sunt exploataţi, şi greva aceasta e opera unor interesaţi. Muncitorii n-au dreptate!"

Tot cu ocazia acestei greve, eu personal am făcut constatarea surprinzătoare că Brăila e plină de… socialişti! Politician sau comerciant, gazetar sau poliţist, pe unde te întâlnea, îţi spunea: „D-le, eu sunt mai socialist decât d-ta, eu nutresc sentimente democratice într-o măsură mai largă decât a d-tale, dar… pentru D [umne] zeu, n-aveţi dreptate! Sunteţi rătăciţi!"

Vedeţi că n-a lipsit nici nota hazlie.

Au dreptate muncitorii?

Iată partea principală şi cea mai grea de rezolvat, pentru ca în faţa argumentelor tale temeinice să plece fruntea toţi acei sociologi şi economişti de paie care au decretat cu atâta uşurinţă că muncitorii n-au pentru ce să fie

nemulţumiţi. Dar nu poţi sta de vorbă cu oameni care, sugrumând adevărul, nu vor să privească mai departe de vârful nasului, sau ale căror interese egoiste le dictează a fi părtinitori.

Se ştie că în urma mişcării din primăvara trecută, muncitorii au reuşit să smulgă o reformă de mare importanţă pentru ei: aceea de a nu se face plata de către vătafi şi prin cârciumile acestora, ci printr-o delegaţie care va lua sumele cuvenite şi le va distribui proporţional cu munca depusă într-un local anume închiriat în port. Lăsăm la o parte că noul sistem de plată a fost timp de două luni cu multă anevoinţă practicat, cu multă luptă şi nenumărate hărţuieli, din cauza vătafilor care, cu tot ordinul căpităniei, nu voiau

1 Expresul, cotidian brăilean de ştiri şi fapte diverse (ti. Red.).

2 România, săptămânal brăilean de „politică, finanţe, comerţ şi industrie"; proprietar: publicistul M. Rola – vezi mai jos, p. 222 (n. Red).

A se supune în ruptul capului; dar dacă lucrurile s-ar fi mărginit aci, n-ar fi fost nimic: încetul cu încetul s-ar fi obişnuit cu noua situaţie, şi muncitorii nu s-ar fi mişcat din nou. Ce se întâmplă însă? La un moment dat, cu o zi înainte de declararea grevei, vătafii îşi retrag căruţele lor din cetele respective, iar puţina muncă ce se găsea în port o împart între ei.

Sindicaliştii, furioşi de acest afront, au luat-o à la naţionala, dând năvală peste vagoane şi gonind căruţele vătă- şeşti, fapt care a fost semnalat de ziare.

Sfătuiţi de noi, arătându-le pericolul la care se expun, muncitorii, fără a mai aştepta vreun cuvânt, pornesc cu toţii la deal, declarând greva din propria lor iniţiativă.

Şi acum, după ce am arătat în două cuvinte cine a provocat greva, să stăm strâmb şi să judecăm drept…

Se ştie de toată lumea că în portul Brăilei, chiar într-un an bogat în recoltă, muncă întinsă pentru toţi căruţaşii nu este decât trei luni în şir. În aceste trei luni, e adevărat, nu mai rămâne nicio căruţă neocupată, ba se mai aduc şi căruţe ţărăneşti la nevoie.

Vă întreb acum, dlor comercianţi, onorate d-le căpitan de port, scumpi gazetari plini de logică şi dezinteresaţilor dni Spânu, Clony & Comp., vă întreb: Ce voiţi să se facă aceşti muncitori în restul de nouă luni, când au pe

capul lor un vătaf care trage toată spuza pe turta lui? Vă întreb, dlor, care aţi tras sforile în greva aceasta, de aţi dat-o de râpă, ce voiţi să devie mizerabilul cu o duzină de progenituri, din care vă recrutaţi carne de împuşcat, voturi de parvenit şi prostituate care să vă satisfacă bestia? Te întreb, d-le prefect, încotro să apuce muncitorul care ţi-a spus, în faţa mea, în prefectură, că „se va duce în judeţ la coasă şi praşilă” şi căruia d-ta i-ai răspuns că „vei pune jandarmi să-l lege pentru că [îi] va răscula pe ţărani”? Încotro să apuce acest prigonit de puternicia voastră şi uitat de D [umne] zeul în care nici el nu mai crede? La munca pământului? Veţi pune jandarmii să-l schilodească! La munca în port? Dă peste vătaf, peste favoritul susţinut de toţi politicienii din cauza turmei de alegători pe care o aducea înainte, peste lacoma reptilă care nu se mai satură, îndesind cu genunchiul în sacul plin.

Şi aşa stând lucrurile, mă mir că n-aţi profitat de ocazie acum, când îi aveţi adunaţi gata o masă compactă de 10 000 de suflete, cu femei şi copii, mă mir că n-aţi luat lăudabila măsură cu care guvernul actual şi-a inaugurat venirea la putere! O baterie şi două escadroane v-ar fi scăpat de o pacoste care vă face atâta sânge rău – şi i-aţi fi scutit şi pe ei de o viaţă ticăloasă.

Acum mă întreb: Ce voiau muncitorii aceştia care au trăit 15 zile cu mămăligă mucegăită? Ce voiau adevăraţii martiri care au îndurat timp de 15 zile regimul foamei, pe mulţi tre- cându-i de două ori 24 de ore nemâncaţi? Ce voiau aceste suflete chinuite care, de-abia după nenumărate îndemnuri din partea noastră, a acestora care nu mai puteam răbda văzându-i suferinzi, s-au hotărât să reia munca?

Voiau să fie scoşi vătafii nelegiuiţi care împărţeau între ei puţina muncă ce se găseşte acum în port, lipsindu-i pe mulţi de pâinea cu care trebuiau să se întoarcă seara acasă. Atât. Ei n-aveau nimic de zis contra căruţelor vătăşeşti. Acestea puteau să rămâie, numai distribuitorul muncii să fie altul, altul care să împartă munca drept, oricare ar fi el, chiar un funcţionar al casei, pe care se obligau a-l plăti ei. Ce folos că au căpătat reforma de a face ei plata, dacă mizeria rămâne în picioare din cauza relei distribuiri a muncii în timp de sezon mort, când „crapă vita de foame în ham”? Dacă vătaful n-ar exista, puţina muncă din port şi-ar împarte-o în mod egal (fiind

amestecate şi căruţele vătafilor), scoţându-şi astfel o mizerabilă existenţă. Cât timp însă vor funcţiona aceşti vătafi în port, atâta timp va exista nedreptate, mizerie şi nemulţumire.

De ce a căzut greva

Dar greva a căzut, şi muncitorii au rămas cu prima reformă. De ce a căzut greva?

Din două motive. Primul îl voi spune imediat muncitorilor; al doilea e amestecul politicienilor (în special al dlui Badea Spânu, organizatorul vătafilor), care [i-] au îndemnat pe vătafi să-şi retragă cu toţii căruţele îndată ce vor vedea încercarea de a [-l] scoate [pe] vreunul din vătăşie, ca apoi, constituindu-se în ceată aparte, să [-i] concureze pe sindicalişti, ceea ce pot face, din cauză că ei au la căruţe slugi plătite cu anul.

Restul se ştie. Comercianţii, în urma înţelegerii pe care au avut-o cu noi, au încercat să dea afară şapte vătafi care erau şi debitanţi de băuturi, iar aceştia, urmând îndemnul dat, au ameninţat că se retrag cu toţii, ceea ce [i-] a determinat pe exportatori să dea înapoi, cedându-le lor.

Dacă au făcut acest lucru din interes personal sau sfătuiţi şi dânşii de mai-marii oraşului, nu ştiu precis şi nici nu-mi bat capul. Ceea ce pot spune e că au făcut o mare greşeală, care îi va costa foarte mult. D [umnea] lor le stătea în mână să tranşeze cu noi fără amestecul autorităţilor, dându-ne preferinţă. Dacă azi le sunt suficiente l [00]-200 de căruţe, cât dispun vătafii, să nu uite că mâine, în toiul muncii, vor avea nevoie de cele 1500 de căruţe ale sindicaliştilor, şi tare mi-e teamă că aceştia le vor spune atunci: „Lucraţi acum cu vătafii!”

Şi comercianţii mai încearcă să se plângă că muncitorii sunt totdeauna gata de grevă?! Dar cum voiţi să fie muncitorul, dlor? Azi, când a venit blând, într-un timp nepotrivit, să-i faceţi dreptate, l-aţi îngenuncheat.

Mâine, când îi va veni şi lui apa la moară, vă va lovi în pungă.

Fiecare la rândul săli!

Iată cine [îl] împinge pe muncitor în prăpastia mizeriei şi a crimei. Oamenii doritori de bine şi adevăraţi iubitori ai naţiunii lor (căci sindicatul din Brăila e compus numai din români) se pun cu tot sufletul şi în mod dezinteresat în serviciul unei cauze sfinte, [îi] ridică din noroi în timp de un an de zile pe cei mai decăzuţi muncitori şi-i readuce la adevărata viaţă de

oameni luminaţi, cu care ar trebui să se mân- drească o ţară. La un moment dat apar câţiva speculatori, dau cu piciorul în piedestal şi-ţi dărâmă întreaga operă la care cioplisesşi şi tu în parte.

Cine nu ştie cum erau înainte de organizaţie muncitorii din port? Fugea şi poliţia de groaza lor. Vine organizaţia sindicală, şi oamenii aceştia îşi formează o a doua religie. N-am nevoie să mai stărui, căci cu ocazia acestei greve s-a putut convinge oricine de marea deosebire între trecut şi prezent, de ordinea ce a domnit şi pacienţa de care au dat dovadă.

Ei bine, în momentul când s-au convins că liniştea, răbdarea şi suferinţa lor au fost zadarnice, că sunt loviţi din toate părţile, am asistat la o scenă care m-a lovit cât se poate de dureros şi pe care n-am s-o uit toată viaţa.

În timp ce toate feţele rămăseseră îndurerate, în mijlocul celei mai adânci tăceri, un muncitor se scoală şi spune: „Vezi, tovarăşe, unde ne-au adus îndemnurile d-tale la linişte şi răbdare? Vezi? Nu era mai bine să-i luăm cu parul?”

Iată, dlor, opera voastră!

*

Iar voi, muncitorilor, urmaţi ca şi până acum sfaturile noastre. Uitaţi-vă bine la aceştia care [i-] au ajutat pe sub mână pe duşmanii voştri, care au contribuit la înfrângerea voastră, cunoaşteţi-i mai de aproape şi, la nevoie, daţi-le partea ce se cuvine: dispreţul.

Nu uitaţi însă a trage învăţătură din această grevă, pe care aţi declarat-o fără a cere avizul, dacă nu al Centrului, cel puţin al comitetului vostru. Nu vă cere nimeni supunere oarbă, dar ascultare trebuie. Aţi voit să daţi lupta acum, pentru că „mai târziu se aduc pagube comercianţilor”. Iată cum aţi ieşit. Cu cel ce n-are milă de tine nu trebuie să te porţi cu mănuşi.

DUPĂ GREVA DIN BRĂILA1

II. PRIMII PAŞI AI MIŞCĂRII2

Două motive mai însemnate mă determină să stăruiesc cu mai multă persistenţă asupra vieţii acestor muncitori şi să-i fac cunoscuţi: 1. Că prin numărul lor considerabil au jucat şi joacă rolul principal în viaţa publică a ţării; şi 2. Brusca lor transformare, o adevărată metamorfoză: din elementul periculos de ieri, care dădea atâta de lucru autorităţilor, azi, prin atitudinea lor, impun ordinea în oraş. Şi cui se da- toreşte această vertiginoasă

moralizare dacă nu organizaţiei sindicale, acelei organizaţii atât de duşmănite şi [de] persecutate de puternicii zilei? Ceea ce n-au putut face şcoala oficială, Biserica şi autorităţile, a făcut Organizaţia, care e privită de stat ca o asociaţie de dezordine şi anarhie.

Faptul îşi are rădăcina lui. Muncitorii aveau o lozincă ereditară: Nimeni nu vine la tine cu dorul de a te vedea mai bine, ci cu un scop personal! Când politicienii unui partid oarecare îi chemau la o întrunire, ei ştiau de ce îi cheamă; şi când veneau pe la mahalale de le dădeau de băut, ei ştiau de ce le dă [deau]: voiau să se servească de dânşii pentru a-şi ajunge scopul. Nimeni nu venea în mod dezinteresat să le spună că e rău să bei, e rău să furi şi e rău să dai cu cuţitul. Din contră, după ce îi îmbătau bine, îi puneau să se bată între dânşii.

Şi muncitorii se obişnuiseră să vadă lucrurile astfel cum sunt, fără să-şi închipuie că pot fi şi altfel. Ba poate aşteptau cu oarecare plăcere alegerile, nu pentru că s-ar fi ales cu ceva folositor de pe urma lor, sau că cutare candidat reuşit le va aduce vreun bine, le va uşura traiul. Nu. Dânşii aveau perfecta convingere că oricare ar fi fost învingătorul,

1 În perioada 17 iunie-8 iulie, Istrati a publicat sub acest generic şase articole; primul dintre ele – „Au pierdut muncitorii brăileni sau au câştigat?”, RM, VI, 29, 17 iun. — Nu este reprodus în ediţia de faţă, numărul de ziar lipsind din colecţia B.A.R. (ti. Red.)

2 Apărut în RM, VI, 30, 20 iun.: semnat: P. Istrati (ti. I.U.).

Tot ei erau învinşii, tot ei plăteau oalele sparte. Dar se gân- deau că atunci aveau prilejul să se răzbune. Şi care era răzbunarea? Aceea de a [-l] face pe un politician să plătească cât mai scump voturile pe care le cerşea, să-i golească punga pân’ la fund; iar ei, tăvălindu-se în mocirlă, să-şi spargă capetele unul altuia. E tocmai ceea ce se întâmplă cu unele femei: pentru că le-a înşelat amantul pe care l-au iubit, se aruncă în prostituţie ca să se răzbune, uitând că înainte de a [-i] ruina pe alţii, se ruinează pe dânsele.

Când a venit însă morala sindicală şi au văzut ei ridicân- du-se din mijlocul clasei lor oamenii care le spuneau cu focul unor inimi iubitoare că nu e bine ceea ce fac, că starea aceasta de lucruri se poate schimba în favoarea lor, dacă vor, şi că le stă în mână putinţa de a deveni oameni de omenie – iată-i pe destrăbălaţii de ieri deveniţi muncitori conştienţi,

iubindu-se şi ajutându-se între dânşii, întocmai ca creştinii de la începutul erei noastre. Dar ce spun eu? Ar trebui să trăiţi în mijlocul lor ca să vă puteţi da seama de marea deosebire între trecut şi prezent, ca să puteţi spune cu adevărat că-i cunoaşteţi.

Şi când te gândeşti că pe aceşti oameni vor „iubitorii de neam” să-i distrugă! Cât e de mare minciuna naţionalistă!

*

Ca să vorbim de greva actuală, trebuie mai întâi să amintim de cea din primăvara trecută.

Asupra modului în care muncitorii din port erau exploataţi nu mai e nevoie să stăruie, deoarece acest lucru l-am făcut într-o anchetă specială, în care tratam pe larg condiţiile neomenoase ale muncii în port; iar printre revendicările de căpetenie, plata prin delegaţi şi o justă repartiţie a muncii erau primele care trebuiau smulse. Muncitorii aşteptau numai ivirea lucrului ca să arate că fără aceste îmbunătăţiri nu se vor coborî în port.

Dar iată că semnalul grevei, în loc să-l dea ei, le vine din altă parte. Căpitănia portului, colac peste pupăză, elaborează un regulament atât de infam, încât dacă ar fi fost pus în practică, i-ar fi legat pe bieţii oameni de mâini şi de picioare. Aceasta a fost prea mult. Indignaţi peste măsură, dânşii se hotărâră a nu intra niciunul în lucru până nu vor obţine, pe lângă îmbunătăţirile de mai sus, şi anularea acestui regulament, care venea să adauge încă o verigă la lanţul lor, şi aşa destul de greu.

Deşi la începutul primăverii, din cauza timpului frumos, sosesc câteva vapoare care trebuiau descărcate şi încărcate din nou cu produse indigene, iar pe de altă parte, datorită solidarităţii lor, după o săptămână de luptă, greva reuşeşte, şi dânşii capătă anularea completă a regulamentului şi plata prin delegaţi – o reformă de mare importanţă, când ne gândim la vechiul sistem de plată practicat de vătafi, prin care [îi] despoiau pe muncitori de jumătate din produsul muncii lor.

Noile condiţii de muncă se stabilesc între părţi, se întăresc de către autorităţi şi lucrul începe. Dar muncitorii nu-şi făceau iluzii mari, nu prea făceau haz de noul contract de muncă şi nici nu se gândeau să doarmă pe roze. Ei aveau la spatele lor o bogată experienţă: câte contracte de muncă nu le dădusefră] lor boierii în răstimpul de ani de când robeau în port – şi

care contract a scăpat să nu fie călcat în picioare? Iscălituri, promisiuni sincere, asigurări pe cuvânt de onoare, tot ce pofteau, tot, tot! Dar atât cât erau în grevă; imediat ce reluau lucrul, se duceau toate pe copcă, parcă n-ar fi fost de când lumea. Această şcoală făcută pe spinarea lui [l-] a determinat pe un muncitor să spuie prefectului, pe când acesta îl asigura că… îşi dă demisia dacă nu se va ţine de cuvânt: „Ei, d-le prefect, câte de-astea n-am înghiţit noi!"

Cred că-i va fi venit cam cu muştar simpaticului demnitar, dar ce să-i faci când e adevărat! Muncitorii brăileni sunt cei mai tari când e vorba să-ţi spuie ce este cuvântul de onoare venit de sus.

Ca întotdeauna, şi în cazul de faţă, prevederile muncitorilor n-au dat greş. Din primele săptămâni, hărţuielile au [re]- început. Vătafii căutau cu orice preţ să puie din nou mâna pe plată. Nu se puteau ei despărţi aşa de uşor de vechiul sistem de a [-i] aduce pe muncitori ca pe oi la cârciuma lor, a le face un cont scris cu trei mâini şi apoi, după ce i-au aghezmuit bine, a le da drumul acasă cu buzunarele întoarse pe dos. Delegaţii cu mare greutate reuşeau a pune mâna pe sumele respective, ce trebuiau împărţite – şi de multe ori după ce… „făceau urât". Apoi vătafii socoteau că e o înjosire faptul că erau nevoiţi să primească partea lor şi a căruţelor lor din mâna muncitorilor şi în localul închiriat de aceştia în port. De multe ori, muncitorii erau siliţi să depună la căpitănie sumele ce li se cuveneau vătafilor. Unii vătafi, însă, reuşeau să puie mâna pe bani şi fugeau la deal cu ei, iar muncitorii trebuiau să alerge după dânşii şi să-i aducă la pocăinţă.

Dar nu acesta a fost motivul care a dat loc grevei de zilele trecute, ci problema distribuirii muncii, cea mai grea problemă din port – şi care va mai da mult de lucru atât muncitorilor [şi] comercianţilor, cât şi autorităţilor, de dânsa fiind legate interesele tuturora şi, înaintea tuturor, ale muncitorilor.

Despre aceasta voi vorbi în numărul viitor.

III. ÎMPĂRŢIREA MUNCII1

Portul Brăilei a fost în toate timpurile agitat de diferite mişcări muncitoreşti. La început, e drept, nemulţumirile se manifestau foarte rar, fiindcă omul nici n-avea pentru ce să fie nemulţumit: Brăila era, prin excelenţă, portul de tranzit al României, bogatele producte de pe acele

vremuri făceau ca munca să fie abundentă, maşinismul nu era intro dus şi, deci, muncitorul nu simţea greutatea exploatării. Ultimele două decenii, însă, au schimbat cu totul faţa lucrurilor. Pe lângă faptul capital că producţia ţării s-a mai împuţinat, ea are acum şi mai multe puncte de ieşire: Constanţa, Sulina etc. Apoi, introducerea elevatoarelor şi a diferitelor perfecţionări a făcut ravagii în rândurile muncitorilor, iar sutele de braţe ce sunt înlăturate zilnic de la lucru fac ca munca să fie mult mai [puţin] căutată ca în trecut.

Marele sezon mort este, iarăşi, un flagel nemilos pe capul muncitorului din port. În cel mai bun an, la 1 decembrie, portul se declară închis, vasele nu mai vin şi lucrul încetează. Socotind acum de la această dată şi până la 15 iunie anul următor, când încep a veni primele vagoane cu rapiţă, găsim că, în cel mai bun caz, muncitorul are un sezon mort de aproape şapte luni de zile. Dar nu toată lumea se găseşte ocupată în luna iunie, ci tocmai pe la sfârşitul lui iulie, deci cu drept cuvânt putem spune, vorbind în general, că sezonul de muncă pentru toată muncitorimea nu e decât trei sau patru luni pe an.

Adăugaţi acum la toate aceste mizerii şi o nedreaptă împărţire a muncii, când 20 de căruţe vătăşeşti lucrează întins şi 500 de-ale muncitorilor se prăjesc la soare, şi întrebaţi-vă dacă are muncitorul pentru ce să fie nemulţumit, dacă e îndreptăţit să se pună în grevă sau nu.

Scăderea preţurilor şi nedreapta împărţire a muncii – iată cele două mari rele care bântuie portul nostru şi de care comercianţii ar trebui să ţină seamă dacă vor să fie linişte, liniştea la care d-lor ţin atât de mult şi pe care o văd mereu tulburată. Căci dacă până în prezent exportatorii nu erau vinovaţi de aceste rele, de acum încolo, toată vina cade în sarcina d [umnea] lor, şi să nu le pară rău dacă într-o bună zi se vor pomeni cu buclucul pe cap.

Să mă explic…

Am spus şi cu altă ocazie că muncitorii n-au nimic de zis contra comercianţilor, că tot răul le vine de la intermediari, şi numai pentru aceştia dânşii au ură. Aceasta e adevărat însă pentru trecut.

Exportatorii – 90 la sută streini, majoritatea neştiind româneşte – habar n-aveau de traiul ce-l duc muncitorii şi de exploatarea nemiloasă la care

sunt supuşi de către oamenii d [umnea] lor „de încredere”. Dânşii vărsau de la casă suma fixată prin căpitănie pentru descărcarea unui vagon şi spuneau, de exemplu, că în cutare zi atâta muncă este de efectuat, fără să ştie că sumele au ajuns pe jumătate în mâi- nile muncitorilor şi munca a fost împărţită întocmai cum Dumnezeu împarte dreptatea pe pământ: la unii cu chila, la alţii cu dramul.

Repet, aceasta a fost în trecut. În prezent, însă, nu mai e aşa. În urma acestor două greve, comercianţii, alarmaţi, strigau în prefectură: „Pentru ce, d [omni] lor, n-aţi venit să ne spuneţi nouă dacă vă găseaţi nedreptăţiţi de oamenii noştri? Pentru ce n-aţi venit să reclamaţi? I-am fi dat afară pe acei care au fost incorecţi!”

Mi se pare că am dreptate. Iată, muncitorii au intrat în lucru şi se declară tot nemulţumiţi cu actualele condiţii, iar d [om] nii comercianţi au acum destulă cunoştinţă de cauză. Muncitorii le-au arătat pe larg câte au avut de îndurat de pe urma vătafilor, şi dacă aceştia, rămaşi pe loc, se vor deda mâine la fapte neomenoase, d-lor să nu [-şi] astupe urechile cu bumbac când muncitorii vor veni să reclame: să nu facă pe… „n-aude”.

*

Stabilitatea preţurilor, în prezent, mi se pare că e o chestiune de mică importanţă – şi iată de ce. Am observat, în cursul diferitelor parlamentări din timpul grevei, că majoritatea şi cele mai mari case comerciale sunt de acord ca preţurile fixate să rămâie neschimbate: nici micşorate de case atunci când nu e lucru, nici mărite de muncitori atunci când îi este comerciantului cuţitul la gât. Sunt însă câteva case hârbare, cărora le place să ciupească de ici, de colo câte

50 [de] bani sau 1 franc. Acestea cred că vor fi puse la respect cu timpul.

Rămâne în picioare împărţirea muncii, faptul principal care a adus în toate timpurile nemulţumiri, care a provocat şi greva recentă şi care va mai da poate naştere şi la alte agitaţii, dacă nu se vor lua măsuri ca răul să fie stârpit.

Înainte, se ştie că munca era împărţită turceşte. Favoritismul era în floare. Pe lângă beneficiile realizate de vătaf, dând-o cu preţ scăzut – dar nici aşa n-o căpătau decât acei muncitori care aveau legături de rubedenie sau prietenie cu dânsul.

De această nedreptate – pentru astăzi vorbind – nu toţi comercianţii sunt vinovaţi, ci numai acei care vor să lucreze cu preţ scăzut. Vătaful va căuta să dea o parte din muncă cetei lui, iar restul o va efectua pe furiş, formând alte poşte, neştiute de muncitori şi întocmite de căruţe de adunătură. Bineînţeles că şi el, la rândul lui, o va da cu un preţ şi mai scăzut, ca să obţină un câştig. Vătaful nu se poate mulţumi astăzi numai cu partea ce i se cuvine pe drept, ci va căuta pe toate căile să-şi însuşească muncă pe seama lui, fără ştirea cetei, lucru pe care-l poate face oricând dacă muncitorii nu-l vor avea în ochi de aproape. Ei nu pot şti totalitatea muncii din ziua respectivă şi nici ce operează vătaful în unire cu magazinerul în vreun punct oarecare al portului, unde pot forma poşte nesupăraţi de nimeni, în paguba muncitorilor, care aşteaptă să le vie ceva lucru spre a împărţi cu toţii o pâine amară. Se înţelege că vorbesc de timpul când e puţină treabă în port, timpul cel mai critic, căci atunci omul e lipsit de toate şi are nevoie să câştige 2-3 fr [anci] spre a-şi întreţine familia şi vita cu care se hrăneşte. Iată cum se [în]calcă regulamentul.

Cu toate astea, cred că muncitorii vor şti să uzeze bine de punctul al 7-lea din regulament – acela care vorbeşte de primirea chitanţelor pentru munca efectuată în cursul zilei – şi vor paraliza relele intenţii ale vătafilor, în numărul viitor vom mai reveni asupra grevei.

Anul trecut, în urma propunerii tov. Bujor, se înfiinţase o rubrică, „Chestiuni de organizare şi propagandă”, care avea de scop să dea la iveală greşelile comise undeva de vreo mişcare, pentru a se feri alte organizaţii de ele – şi viceversa, de a se arăta căile bune.

Din nefericire, ca orice lucru nou, rubrica a funcţionat la început binişor, apoi din ce în ce mai rar, până când s-a stins. Şi dacă rubrica aceasta s-a stins pentru că nu se găseau mijloace noi de propagandă, lucrul merită crezare; în ceea ce priveşte greşelile însă, slavă Domnului, că ele se comit cu duiumul, şi nimeni nu s-ar fi putut plânge că n-are material.

*

Iată acum greva noastră…

Din articolul trecut s-a putut vedea că principala nemulţumire a fost reaua împărţire a muncii, care se datoreşte lăcomiei vătafilor – şi eu sunt gata s-o spun, ca un prim cuvânt sau ca un moto, că această rană nu se va

tămădui decât o dată cu desfiinţarea acestui soi de intermediari. Dar frate, boala e prea veche ca să poată fi vindecată într-o zi. Obiceiul arbitrar s-a transformat în metodă legală. Toată lumea era obişnuită până ieri să considere această nedreptate ca un fapt normal, neînsemnat, ca ceva care aşa a fost şi aşa va fi; iar ca să vii dintr-o dată să tai rana întreagă, ar însemna să răstorni dintr-un condei o stare de lucruri care, deşi rea, e prea înrădăcinată pentru a fi sigur de reuşită – şi mai cu seamă într-un timp atât de nepotrivit.

Şi aceasta cu atât mai mult cu cât eu am spus toată iarna că „vătafii nu se vor lăsa atât de uşor să li se răpească şi puţina miere ce le-a mai rămas de pe urma grevei de astă-pri- măvară şi că lupta lor va fi sprijinită de toţi puternicii oraşului” … ceea ce s-a şi întâmplat.

Care e prima procedare greşită?

Iat-o… Cu o săptămână înainte de declararea grevei şi în urma hărţuielilor pomenite în numărul trecut – ca şi cum sindicatul ar fi fost cine ştie ce autoritate de stat –, se decretează că „de luni nu vor mai fi vătafi”. Delegaţii din fiecare ceată au fost însărcinaţi să aducă sâmbătă seara acest lucru la cunoştinţa tuturor caselor respective.

De fapt, această hotărâre însemna – dacă ar fi fost bine judecată – declararea grevei, căci luni, vătafii şi-au retras cu toţii căruţele de prin cete şi au luat asupra lor toată mica cantitate de muncă ce se găsea, lucru care era de aşteptat. A urmat un moment de zăpăceală, o zi şi jumătate de hărţuia- lă între cele două tabere – şi marţi la prânz, iată-i pe muncitori declarând, din propria lor impulsiune, greva… generală!

Acest lucru s-a întâmplat sub ochii mei, care, fiind venit din Galaţi cu o zi înainte, nici nu ştiam bine despre ce e vorba.

În mai puţin de jumătate de ceas, valuri necurmate de oameni umpleau sălile sindicatului, curtea şi strada, care gemea de căruţe. Acum, toate erau cum erau, dar ce te faci că lumea declarase nu numai grevă, dar… grevă generală! Oamenii ştiau ce-i o grevă, căci mai făcuseră şi alte dăţi, când nu erau organizaţi, dar acum, la sindicat, auziseră şi de generală şi le plăcea foarte mult acest cuvânt: se lipea bine de grevă!

Peste un ceas, în timp ce habar n-aveam dacă mai am urechi sau nu, ne pomenim, pe lângă căruţaşii şi hamalii grevişti, cu manufactura, scândurile,

cărbunii şi – Sfinte Spiridoane! — Cu muncitorii care descărcau orezul Rizeriei Române, luat în antrepriză de sindicat! Mă rog, era grevă… generală – şi ce era dacă sindicatul ar fi trebuit să-şi vândă şi băncile ca să-şi plătească pagubele cauzate societăţii!? Făceam ca Păcală: ne tăiam craca de sub picioare.

Înaintea tuturora, [i-] am luat la trei păzeşte pe cei de la orez, care – când au auzit de pagubele ce va trebui să le suporte sindicatul de nu vor voi să lucreze – alergau înapoi de le sfârâiau călcâiele. Apoi [i-] am convins pe manufacturieri, scândurari şi cărbunari, care au [re]luat lucrul a doua zi. Restul, adică grosul muncitorilor, au rămas pe loc.

*

Dar să trecem la chestiuni mai serioase. Pentru moment, mă opresc aci cu greva şi întreb: Ce trebuiau să judece tovarăşii înainte de a lua această hotărâre greşită?

O paranteză: să nu se spună că „în urma războiului mulţi voinici se ridică”. Se ştie că de la început eu am fost contra grevei, şi când am susţinut lucrul acesta de la tribună, mi s-a aruncat în spate blamul că am fost „cumpărat de vătafi”! O spun verde. Deci, în faţa vociferărilor mulţimii care striga „înainte!”, a trebuit să aleg: sau să mă închin voinţei oamenilor, sau să plec.

Am preferat [-o] pe cea dintâi şi, luat de curent, am rămas.

Aşadar, care erau punctele ce pledau contra grevei?

Două în total şi foarte uşor de găsit. Întâi că, nefiind lucru în port, nu era timpul potrivit; muncitorii se aflau aproape în şomaj sau, mai pe româneşte, în… grevă fără voie; şi al doilea, ţinându-se cont de distanţa mare până la recolta nouă, nu se putea nimeni bizui pe fondul de rezistenţă, el fiind neînsemnat faţă de posibilitatea unei aşteptări de o lună de zile, cel puţin.

Dar mi se poate răspunde: „N-a hotărât nimeni greva, oamenii au declarat-o singuri.”

Aci ar fi mai multe de spus în jurul unui alt motiv care a fost mai greu de prevăzut.

Într-adevăr, nu s-a hotărât decât înlăturarea vătafilor şi înlocuirea lor cu membri aleşi din sânul organizaţiei, pe oricare ar fi voit să-i aleagă. Cum

tălmăceau comercianţii această reformă?

Că se vor găsi în viitor „la discreţia şi sub autoritatea sindicatului”.

Mai puţin aspre, cuvintele de mai sus înseamnă lipsă de încredere în seriozitatea muncitorilor.

Iată un motiv de care trebuie să ţinem seamă şi care merită să fie discutat.

O grevă în portul nostru şi în toamna unui an abundent e mult mai ruinătoare decât îşi poate închipui cineva care nu cunoaşte acest oraş şi complexitatea portului său. În niciun port din ţară şi nici într-o fabrică nu se pot face mai mari pagube în urma unei greve decât aci. O singură zi de amorţire constituie o sumă de câteva zeci de mii de lei daune, un singur ceas chiar aduce pagube simţitoare.

Pe de altă parte, care a fost până azi moralul acelora care ţin în mâinile lor existenţa sau pieirea comercianţilor? Ce fel de oameni au fost muncitorii până în prezent?

Răspunsul îl are oricine pe buze: muncitorii până acum au fost nişte oameni de care trebuia să te temi. Cruzi şi vi- ţioşi până la extrem, niciodată nu te-ai fi putut bizui pe cu- vântul lor, întocmai cum nu poţi avea încredere în blânde- ţea tigrului sau a şarpelui.

Şi acum ne întrebăm: Dacă atunci când erau dezbinaţi şi vrăjmaşi de moarte între ei, şi erau capabili să lase portul pustiu la un moment dat, dar acum ce trebuie să-şi închipuie un exploatator care [îl] crede pe muncitor tot fiară, tot un periculos care strică, minează totul fără să raţioneze – zic –, ce groază trebuie să aibă acum un comerciant când [îl] vede pe acel muncitor unit cot la cot cu restul colegilor lui? Cum să [îl] dea el pe vătaf afară, pe acel vătaf care [îl] ţinea pe muncitor în frâu, şi să-şi încredinţeze existenţa în mâinile unor oameni pe care îi crede tot periculoşi şi lipsiţi de raţiune ca în trecut?

Iată şi raţionamentul pe care şi l-a făcut comerciantul când a primit vestea că „de luni nu mai există vătafi” – şi iată la ce trebuiau să se gândească tovarăşii care au decretat înlăturarea vătafilor dintr-un condei. Şi iată cum acest comerciant tremură azi de teamă că mâine muncitorii se vor răzbuna de înfrângerea suferită şi caută să [îi] lege pe aceştia prin nişte contracte care, chiar dacă ar fi iscălite – ceea ce n-are să fie niciodată –, tot

n-ar valora cât o frunză de susai.

Sărmanele contracte! Pe cât e spaima de mare, pe atât e soluţia de uşoară, numai să fie bunăvoinţă.

Dar nu e nici comerciantul vinovat de [-l] crede altfel pe muncitor. S-au căznit patrioţii ţării să i-l arate altfel?

În numărul viitor: Mersul grevei.

V. DECURSUL GREVEI1 A doua greşeală

Făcând istoricul acestei greve şi scoţându-i în relief părţile ei mai însemnate, de un singur lucru regret – fapt capital, după mine, şi care, de când cu muncitorii din port, mă pune în alternativa de a nu mai scrie sau a recurge la un ziar mare. Regretul acesta constă în dezavantajul că ziarul acesta intră în foarte puţine mâini – muncitoreşti, bineînţeles –, şi deci foarte puţini vor fi acei care se vor folosi de învăţămintele ce trebuie trase după urma acestei greve măreţe.

Leacul l-aş găsi repede dacă am fi în luna august, când toată lumea lucrează şi nu pune mare preţ pe costul unui abonament sau [pe] piesa de 10 bani, dar suntem într-un moment foarte critic: lucru nu e aproape deloc în port, şi majoritatea muncitorilor s-au plasat pe la munca câmpului.

Aceasta însă n-ar fi nimic dacă muncitorul nostru n-ar avea altă parte ciudată. Când am scris în Adevărul sau Dimineaţa, foile erau smulse din mâna vânzătorilor, şi deşi exemplarele veneau cu un tiraj îndoit, nu mai rămânea niciun număr nevândut. Acum, uşor se poate vedea dacă are rost alternativa de mai sus: că te munceşti ceasuri întregi la lumina lămpii ca să-ţi concentrezi ideile asupra unui eveniment, de multe ori, începând târziu, să te apuce zorii zilei cu faţa palidă şi, după toată munca, să vezi cum, cu mare greutate, se desfac 100 de foi. Se poate ceva mai trist? Ai impresia că totul e pierdut în vânt, că predici în pustiu.

Această paranteză se referă la cele ce vor urma, mai bine zis, la cea de-a doua greşeală din timpul grevei, de care s-a făcut vinovată numai masa mare a muncitorilor, care ar trebui să ia act pentru a nu se mai petrece în viitor.

*

Lucru cunoscut, o grevă, ca şi o mişcare, se conduce de un comitet care ştie, sau ar trebui să ştie, mai mult decât restul masei. E drept că totul este

cu consultul muncitorilor; dar în timpul unei greve fiind o stare anormală, acestui comitet îi revine sarcina de a vedea mai departe, de a nu se conduce după entuziasm, ci după raţiune, şi de a pipăi pulsul situaţiei, pentru a şti ce măsuri trebuie luate.

Ei bine, la greva aceasta, lucrurile au mers anapoda: în loc să conducă şi să fie ascultat, comitetul a fost luat de şuvoi şi târât ca o aşchie de un curent prăpăstios.

A treia zi de la declararea grevei, 27 mai, ni s-a propus din tabăra adversă soluţia următoare: să se dea afară cei şapte vătafi debitanţi de băuturi, şi dacă – în timpul muncii – vreunul din cei rămaşi se va face vinovat de o faptă incorectă, să fie înlăturat. În schimbul acestei satisfacţii nu ni se mai cerea nicio garanţie, nu ni se punea nicio condiţie.

Soluţia era perfect bună. Era un mic câştig, fără să fi cheltuit vreun pic de energie sau un franc din casă.

Dar cu cine puteai sta de vorbă? Parcă mai era loc de raţiune? La auzul acestei ştiri, strigătele de „înainte!" nu mai încetau, şi a fost de ajuns ca un tovarăş să comită greşeala neiertată de a turna untdelemn peste foc, exclamând: „Ne fac complimente!", pentru ca totul să fie stricat şi imposibil a mai putea îndrepta ceva.

Dar fiindcă vorbim pentru noi şi ne arătăm păcatele, să nu ne oprim la jumătatea drumului.

Eu sunt perfect convins că entuziasmul acesta al tovarăşilor îşi avea obârşia în lunga suferinţă ce au avut-o de îndurat după urma vătafilor; mai cred iarăşi că dorinţa gene rală şi nestrămutată era ca vătafii să fie toţi şi definitiv înlăturaţi – cu aceasta luând sfârşit o stare de lucruri revoltătoare.

Dar pe lângă toate astea, să mai ţinem seamă şi de un alt fapt important, care mi-a fost adus la cunoştinţă în timpul grevei de mai mulţi oameni din mijlocul nostru, demni de toată încrederea: că s-ar fi găsind pretendenţi la vătăşie care aveau tot interesul să meargă greva înainte chiar cu riscul de a da de mal.

Noi zicem că lucrul acesta nu e adevărat, dar să ne închipuim că s-ar putea să fie, şi atunci să deschidem ochii în patru. Avem în faţă, între altele, şi cazul vătafului Paraschiv Nicolau din Galaţi, fost bun tovarăş şi membru în comitet, iar până mai ieri, cel mai îndrăcit dintre vătafi. Şi adică de ce ar

fi atât de greu să se găsească şi la noi un Paraschiv Nicolau? Oare brăilenii sunt plămădiţi dintr-un lut mai subţire decât al gălăţenilor?

Cred că nu.

Admiţând, însă, partea bună, tot rămâne un fapt luminos în picioare, care ar trebui luat în seamă pentru a ne păzi de el în viitor: ne-am lăsat conduşi de entuziasm, de avânt, fără a şti să profităm de ocazia favorabilă ce ni s-a prezentat.

E bun entuziasmul, şi o mişcare ai cărei membri sunt oameni de inimă are totdeauna viitor frumos. Dar mai este ştiut că abuzul e păgubitor, şi noi am abuzat de avântul care ne cuprinsese.

Să-i punem entuziasmului frâul raţiunii, al judecăţii sănătoase, şi atunci numai vom apuca pe calea ce duce la scăpare.

Până la declararea grevei generale (31 mai) nu avem multe de spus. Duminică, 23 mai, lansasem primul manifest care s-a publicat în ziar şi care [le-] a determinat pe autorităţile locale să [-i] someze pe toţi tipografii din oraş să nu mai tipărească nimic sindicatului. După cinci zile (28 mai), pe când voiam să intru în docuri ca orice om care ştie că e liber să meargă unde-i place, sunt arestat de câţiva agenţi ai căpităniei, trimis la Siguranţă şi eliberat după 24 de ore de procuror, fără să mi se facă vreun rău. În seara aceleiaşi zile trebuia tipărit al doilea manifest, care să lămurească opinia publică pe deplin şi să stabilească atitudinea noastră. Tipografiile refuză a tipări vreun cuvânt. A doua zi fiind duminică, voiam cu orice preţ ca acest manifest să circule în oraş. Fără a pierde vremea, alergăm la Ploieşti în noaptea aceea şi, cu concursul tovarăşilor de acolo şi al unui inimos tipograf, dl Gogu Zamfirescu, după 12 ore, manifestul era tipărit în 2000 de exemplare şi adus la Brăila, în ciuda poliţiei, care habar n-avea că noi nu dormim.

VI. ADERĂRILE VOLUNTARE1 Consideraţii generale

Ajungând la această parte a grevei, mi-e foarte greu să mai vorbesc aşa cum ar trebui s-o facă cineva când istoriseşte un eveniment. Şi aceasta cu atât mai mult, cu cât firea mea nu e dintre acelea care-şi păstrează calmul şi care nu se emoţionează când îşi aminteşte de un moment fericit, unul dintre acele momente rare în viaţa omului, când fiinţa-ţi, uitând de materialismul prozaic ce o înconjoară şi de care e strâns legată, devine un fel de nebuloasă

eterică sensibilă, inconştientă şi purtată în toate direcţiile atmosferei de cea mai mică adiere de vânt.

Nu mai pot spune automaticeşte cum au început acele aderări mişcătoare, cum au decurs şi cum au luat sfârşit. Se poate să exagerez, îmi zic că-i imposibil, se poate să fiu prea impresionabil. Dar nu numai eu am fost mişcat de frumoasa solidaritate ce s-a manifestat în această grevă istorică. Fiinţele acestea istovite au fost capabile să [-l] mişte deopotrivă pe omul simţitor, ca şi pe politicianul venal, corupt şi sec la suflet..

E drept că fascinarea n-a ţinut decât un moment, o clipă, şi apoi fiecare a revenit la sentimentele-i anterioare. Dar ea a existat. În faţa nesfârşitului convoi al ofiliţilor care n-au ieşit niciodată din vizuinele lor spre a trece pe asfaltul boieresc, bancherul a uitat de sacii cu aur, financiarul a uitat de calculele pecuniare, poliţistul a încremenit cu carnetul de note în mână, doamna din lumea mare a rămas surprinsă la vederea acestor specimene necunoscute, a uitat de mode, de jour fixe şi de amanţi, iar politicianului – acestei vipere cu limbi amăgitoare – i-a pierit pentru o secundă din minte veşnica preocupare de a parveni.

Toţi s-au oprit, au admirat şi au exclamat. Unii s-au înfricoşat, alţii s-au înduioşat. Unul a rămas surprins, altul, înciudat, iar un al treilea – vreun suflet stingher, poate – s-a găsit satisfăcut. Pe toţi însă i-a mişcat.

Dar partea a doua a grevei din Brăila e prea frumoasă pentru a putea fi descrisă. Ea a putut cel mult să fie simţită de cei ce ştiu sau pot să simtă.

*

Ce păcat, însă, că aceste înălţătoare manifestări de iubire, devotament şi solidaritate nu pot să fie mai durabile – ca să nu zic nesfârşite! E o lege, legea fatală a epocii de tranziţie de la o fază la alta. Vine momentul de criză, de zbucium şi de reculegere, ca apoi să porneşti din nou, dar acum condus de raţiune, iar nu de inimă, ca mai înainte.

Cât aş fi voit să fiu departe şi să nu cunosc epoca aceasta tranzitorie! Ea îţi smulge cu cruzime toate frumoasele impresii ce le-ai avut, întreaga îmbrăcăminte diafană cu care imaginaţia ta învăluise anumite lucruri şi ţi le arată aşa cum sunt, cu părţile lor bune şi rele, cu calităţile şi defectele proprii.

În închipuirea ta de vizionar, ţi-l creezi pe om aşa cum ar trebui să fie şi

nu-l vezi la început aşa cum este. Şi prinzi fotografia atunci când s-a manifestat religiosul, fiinţa sublimă care se contopeşte cu aproapele său şi formează trunchiul de care tu îl crezi inseparabil, uitând că într-însul zace răutatea, care e inerentă omului. Iar când flacăra care izbucnise începe în urmă să pâlpâie, când entuziasmul face loc firii normale, iată-l pe om şi cu faţa lui cealaltă: rău, intrigant şi pervers.

Acesta e momentul când trebuie să alegi grâul de neghină.

Mişcarea din Brăila, ca orice mişcare la începutul ei, a avut clipele frumoase de care vorbesc mai sus, care vor ră- mâne neşterse în mintea celor ce le-au prins. E prima fază. Este epoca în care omul a lucrat împins de avântul inimii, iar nu al raţiunii. Partea aceasta, deşi poate nu e expirată în întregime, e totuşi în declin. Frigurile au trecut, şi acum încep să se deosebească boabele de pleavă.

Răii nu ne lipsesc nici nouă. Pe ici, pe colo au început să-şi arate colţii, unii bătând în struna rătăciţilor, iar alţii ţinându-le hangul. Din fericire, numărul acestora e prea mic ca să nu poată fi copleşit de masa celor care sunt convinşi de roadele organizaţiei.

Ceea ce, însă, trebuie ştiut de la început e că pe vorbe late nu mai putem pune bază. Mişcării îi trebuie elemente educatoare cât mai multe, care să se perinde pe aci şi să deschidă porţi noi, necunoscute acelora care şi-au pus toate speranţele în această organizaţie. Mişcarea consumă energie neînchipuit de multă, şi să nu cădem în păcatul de a [-i] lăsa pe unii să-şi epuizeze în totalitate forţele fizice şi mai cu seamă morale, în timp ce e posibil să le vină alţii în ajutor.

Dar asupra acestor chestiuni voi mai reveni cu altă ocazie.

O CRITICĂ GREŞITĂ1 RĂSPUNS TOV [ARĂŞULUI] I. NEAGU2

În numărul precedent al ziarului nostru, [în] partea a doua a articolului său, „Sabie cu două tăişuri”, tov. I. Neagu se ocupă de greva din Brăila, făcându-i o critică pe cât de incompetentă, pe atât de răutăcioasă.

1 Apărut în RM, VI, 38, 18 iul.; semnat: P. Istrati, Brăila (n. I.U.).

2 I. Neagu era pseudonimul drului Iuliu Negulescu – vezi şi mai jos, pp. 232-234 (n. Red.).

Încă de pe când mă dusesem în Bucureşti, în urma grevei, aflasem în mod particular de părerea greşită ce o avea tov [ară- şul] în chestiune

asupra grevei noastre, şi mai cu seamă asupra tovarăşilor „streini de nevoile muncitorilor” care au condus-o; nu credeam, însă, că va merge cineva până acolo, încât să susţină şi prin presă nişte convingeri atât de greşite şi să [-i] jignească pe nişte oameni care numai rău nu ne-au adus până acum: dimpotrivă. Şi greşeala e cu atât mai neiertată, cu cât cel ce păcătuieşte e tov. Neagu, idealist mai bătrân, iar nu ca noi, „tineri încă în pătrunderea afacerilor sociale”. De la dânsul noi aşteptăm mai multă greutate de condei, mai multă judecată şi cât mai puţină uşurinţă în afirmaţii care ar putea fi zdruncinate de orice neofit.

Tov. Neagu e în absolută necunoştinţă de cauză. Deşi dă a înţelege că a pătruns tot fondul mişcării şi al grevei din portul nostru, deşi vorbeşte cu siguranţa omului convins de cele ce spune, totuşi îmi va da voie să afirm că s-a pripit când şi-a format convingerea a priori că greva a căzut datorită relei conduceri. Greva a căzut din cauză că era căzută din momentul când a luat naştere, şi când a ajuns la apogeu, nu era decât în genunchi. Greva aceasta nu putea aduce servicii mai mari decât ieşind aşa cum a ieşit: căzând! Iată o afirmaţie îndrăzneaţă, paradoxală, dacă voiţi, şi cu toate acestea cât se poate de explicabilă, dacă ar voi cineva să-şi frământe puţin mintea.

Tov. Neagu defineşte perfect de bine greva şi-i cunoaşte toate nuanţele, dar ar trebui să [-i] studieze mai bine pe grevişti, ceea ce e mai greu şi cere mai mult timp plus un spirit de observaţie psihologică.

Condurere de tineri entuziaşti? Dar de-ar fi venit şi Marx din groapă, şi tot n-ar fi putut s-o ducă la un capăt mai bun decât mergea ca singură. Să nu se conducă cineva după faptul că am strigat prin Adevărul că greva a căzut.1 Am strigat fiindcă am constatat reaua-voinţă şi duşmănia naţionaliştilor care au uneltit contra ei, a marilor bărbaţi care cer concursul muncitorilor la anumite zile, dar îi îngroapă la nevoie. Încolo, greva n-a căzut decât atât cât ea se ridicase contra legilor firii.

Poţi să strecori cămila prin urechile acului? Ai avea curajul

— Tov [arăşe] Neagu – să-ţi dai casa de bani pe mâna unui om pe care-l cunoşti că fusese un hoţ şi nici nu ştii dacă s-a făcut om cinstit? Şi cum ţi-ar veni dacă cineva te-ar strânge cu uşa, forţându-te să-i dai cheile, dar fără să se căznească să te convingă că hoţul de ieri e astăzi omul cel mai serios şi

cinstit?

Acesta e cazul nostru. Nu ştiu dacă cunoaşteţi construcţia economico-comercială a acestui port, dar un lucru e cert, şi anume: dacă cineva s-ar juca de-a greva într-un an ca acela în care ne aflăm şi într-un sezon ca acesta pe care am pornit, n-ar face decât să ruineze complet o sumă de comercianţi absolut nevinovaţi, iar greviştii să intre cu piepturile în baionetele soldaţilor.

Comerciantul, la auzul că trebuie să-şi dea cheia pe mâna muncitorului zurbagiu de ieri, la auzul că situaţia sa comercială va intra în mâinile unor oameni inconştienţi şi năbădăioşi, a preferat să [-l] ia în braţe pe vătaful care, deşi îl fură, cel puţin [îi] ţine în frâu – aşa era înainte – pe acei care, în urma unui gest, îl pot sărăci în câteva zile.

Acum te întreb: Noi trebuie să-i vârâm cuiva pe gât lucruri ce nu se pot mistui – sau să căutăm mai întâi ca bucatele să fie uşoare la mistuit şi pe urmă să i le dăm spre a le mânca?

Dat-au muncitorii dovada palpabilă că sunt demni de această încredere? Nu. Pe lângă că n-au avut nici timpul să facă această dovadă, dar nici n-a venit tov. Neagu să le spună că mai întâi e nevoie să arate că sunt oameni altfel de cum erau înainte, şi apoi să ceară înlăturarea vătafilor.

Aceasta este adevărata stare de lucruri, şi dacă tov. Neagu mi-ar fi făcut onoarea să-mi urmărească proza, n-ar fi susţinut nişte inutilităţi, n-ar fi căutat să [-i] jignească pe nişte oameni care ne sunt prieteni, şi m-ar fi scutit şi pe mine să spun de două ori acelaşi lucru.

Ce zici? Nu sunt vândut vătafilor?

Ca şi în chestiunea fundamentală, şi în celelalte motive ale sale, tov. Neagu se arată tot atât de departe de adevăr.

Cedarea aparentă a comercianţilor nu s-a datorat presiunii grevei generale. Cedarea a avut loc a treia zi, şi greva generală s-a declarat după opt sau zece zile de grevă parţială.

Apoi, presupusul refuz al acestora de a [-i] înlătura pe cei şapte vătafi cârciumari, iarăşi, nu s-a datorat încetării grevei generale, care ar fi încetat şi dacă n-am fi decretat noi, fiindcă lumea era sfârşită de această luptă lipsită de orice ajutor bănesc. Căci ce înseamnă altceva infima sumă de 1991 [de] fr [anci] împărţită la 5000 de oameni timp de 15 zile? Unul prindea 1

franc şi 100 se săturau cu vorbe.

Cât priveşte „lupta de retragere înceată” pe care o propo- văduieşte tov. Neagu, în cazul nostru însemna ca 100 de inşi să strige că 4000 sunt trădători, fiindcă reiau lucrul… „pe nesimţite”. Aşa a fost mai bine, o dată cu toţii.

Muncitorii nu au fost nici „batjocoriţi”, nici „ridiculizaţi”, căci nu ştiu, zău, care vătaf ar avea curajul să facă acest lucru. Şi apoi, condiţiile în care oamenii reluau lucrul erau şi sunt perfect de bune, vătăşia nefiind decât o parodie, un moft.

Dar articolul tov. Neagu e şi pătimaş pe alocurea. Ascultaţi numai: „Sfătuitorii neserioşi se dau deoparte, şi sărmanii căruţaşi intră din nou în jugul vătafilor… etc.!”

[Il] invit pe simpaticul nostru tovarăş să [-i] citeze pe sfătuitorii neserioşi care au dezertat – cu alte cuvinte – şi n-au stat lângă combatanţi până în ultima clipă.

Iar mai jos, vorbind de grevă: „Şi cade în urma unor tovarăşi streini de nevoile muncitorilor în luptă.”

Mă rog, cum să faci ca să nu fii „strein de nevoile muncitorilor”? Jaurès1, Guesde2 şi tov. Neagu lucrează cu muncitorii în port? Şi dânşii sunt streini?

1 Jean Jaurès (1859-1914), unul dintre fondatorii Partidului Socialist Francez (1902) şi ai ziarului l’Humanité, oficiosul partidului (1904) – n. Red.

2 Jules Guesde (1845-1922), organizatorul aripii marxiste a mişcării muncitoreşti din Franţa (n. Red.).

Nu ştiu bine, dar mi se pare că şi prefectul îmi spunea atunci ceea ce tov. Neagu spune acum, şi în acest caz nu văd prin ce se deosebesc între dânşii.

ANCHETA PENTRU VOTUL UNIVERSAL1

Domnule Director,

1. La prima dvs. Întrebare, răspund: Sunt pentru votul universal, egal, direct şi secret, din convingerea că, numai cu chipul acesta, poporul îşi va putea manifesta adevărata lui voinţă în alegerea acelora care vor trebui să-l reprezinte în trebile ţării, şi numai prin acest sistem electoral se va putea deschide calea către Parlament tuturor oamenilor de inimă, dornici de a contribui la marea operă a luminării şi dezrobirii economice a nenorocitei clase muncitoare.

2. La a doua întrebare, răspund: Tocmai în situaţia politică şi socială a ţării noastre, cred că această reformă electorală poate fi o operă mai mult decât necesară: una din condiţiile vitale ale factorilor de progres şi avuţie ai ţării, căci nu trebuie să ne ascundem că marea mulţime a clasei muncitoare, din cauza unei politici detestabile şi a corupţiei morale în care ne aflăm, îndepărtată de la viaţa publică şi aruncată în prăpastia mizeriei şi a întunericului, se găseşte în cea mai deplorabilă stare ce se poate închipui. Cred că nu exagerez comparând viaţa muncitorului român cu viaţa lamentabilă a celor din urmă animale sălbatece.

1 Apărut în Viaţa socială, I, 7/8, aug. — Sept., pp. 16-17 (n. I.U.).

La ancheta iniţiată de N.D. Cocea, directorul publicaţiei lunare, răspund nouă personalităţi, printre care Panait Istrati, în calitate de secretar al Sindicatului Muncitorilor din Portul Brăila; Const. Do- brogeanu-Gherea semna articolul de fond, prefaţând răspunsurile, întrebările: 1. Sunteţi pentru votul universal, egal, direct şi secret? 2. În situaţia politică şi socială a ţării, credeţi că reforma electorală poate fi o operă utilă şi necesară? 3. Prin ce mijloace credeţi că s-ar putea obţine mai curând lărgirea actualelor colegii? (ti. Red.)

3. Cât priveşte a treia şi cea mai capitală întrebare, sunt convins că această mare reformă nu poate fi nici cerşită, nici aşteptată de la mila celor puternici, care, în cel mai bun caz, n-o pot da decât schilodită.

Votul universal, egal, direct şi secret nu poate fi obţinut decât prin constrângerea clasei diriguitoare de către poporul luminat şi conştient de drepturile lui, iar această operaţiune se va întâmpla mai curând sau mai târziu, după cum şi acţiunea luminării maselor va avansa mai repede sau mai anevoios.

^ dvs., Panait Istrate

DOI INTELECTUALI1

Ieri, România Muncitoare mi-a adus trista veste a morţii prietenului Andrei Protopopescu din Constanţa. Azi, factorul îmi aduce invitaţia de înmormântare. Deschid şi citesc: „Andrei Protopopescu etc., etc.” Fără să pot pronunţa un cuvânt, privirile îmi cad pe marginile îndoliate ale negrei scrisori, literele încep a dansa un dans funebru şi, în timp ce în faţă-mi apare icoana desluşită a celui plecat dintre noi, gândul îmi zboară, fără voia

mea, către un alt dispărut, tot atât de iubit şi tot atât de demn de a fi iubit: Mişu Ionescu2.

Imediat, imaginaţia îmi desenă un triunghi în spaţiul vag al camerei: Mişu, Protopopescu şi eu. Cum dispar oamenii! Ne găsisem câteşitrei cu ocazia anchetei din Galaţi în luna mai trecut. La prânz, Mişu ne duse undeva să mâncăm şi voia să stea cu noi de vorbă, dar Protopopescu, vădit jenat, îl rugă frumos să ne părăsească: „Du-te, Mişule dragă, să nu bănuiască prietenii că, plecând cu noi, ai fi avut intenţia să ne formezi vreo opinie părtinitoare asupra cazului lor.” Şi Mişu, contrariat în buna lui credinţă, a plecat.

1 Apărut în RM, VI, 63, 14 oct.; datat: Brăila, 8 octombrie; semnat: P. Istrati (n. I.U.).

2 Vezi mai jos, pp. 247-248 (n. Red.).

Seara, după terminarea anchetei, ne-am regăsit din nou şi, înghemuiţi în jurul unei mese retrase dintr-o grădină de vară, am vorbit mult şi despre multe.

De-atunci nu i-am mai văzut nici pe unul, nici pe celălalt. Ba să nu mint, pe Mişu l-am mai văzut o dată, dar… grozăvie! Cum l-am revăzut? Dunărea-l oprise de-a mai simţi, de-a mai visa şi de-a ne mai surâde!

Nu-mi erau intimi, dacă prin intimitate se înţelege o prietenie veche şi fără ascunzători. Dar puţini mi-au furat inima aşa cum mi-au furat-o dânşii. Şi era natural să fie aşa: e atâta lipsă de simţire! Cu greu veţi găsi un om, fie el din orice clasă socială, care, din moment ce se deosebeşte sau pare a se deosebi cât de cât de restul semenilor săi prin vreo calitate oarecare, să nu se vadă mai ceva decât pare a fi, să nu-ţi vorbească afectat de persoana lui şi să nu se creadă obiectul atenţiei generale. E o boală urâcioasă şi grea de tămăduit, e o boală din născare. Ea mistuie omenirea mai rău decât ciuma furioasă, căci pe când aceasta din urmă [îl] ucide cu totul pe om, vanitatea, îngâmfarea şi orgoliul atacă şi înveninează numai sufletele, simţirea, adică partea pe care omul trebuie s-o păstreze cât mai curată, şi fără a-l suprima, îl lasă printre noi să molipsească cât mai mulţi, să facă ravagii şi să [-i] piardă de multe ori tocmai pe acei care ar putea fi folositori atât lor, cât şi altora.

De puţini e cunoscută modestia, cea mai sfântă dintre calităţi, puţini ştiu

a fi nepretenţioşi, cumpătaţi la vorbă şi iubitori de oameni. Priviri sfidătoare şi pline de obrăznicie mai multe veţi întâlni în cale, decât feţe care să roşească când ai pronunţat un cuvânt măgulitor.

Dintre aceşti puţini au făcut parte Mişu şi Andrei Protopo- pescu, doi intelectuali merituoşi din mişcarea noastră.

La Galaţi, în seara sus-pomenită, Protopopescu spunea, vorbind de disidenţa muncitorilor gălăţeni: „Nu înţeleg cum au timp şi pot oamenii aceştia să se certe, când au atâtea de făcut, când povara le e atât de grea în spinare şi când interesul le-ar fi să uite tot şi să-şi dea mâna împotriva celor care profită de dezbinarea lor."

El n-o înţelegea, pentru că nici nu era lucru de înţeles; muncitorii, însă, aveau şi timpul, şi puterea de-a o face.

Amici dispăruţi! Respect memoria voastră şi doresc să înţeleagă şi muncitorii, cât de târziu, ceea ce voi aţi înţeles demult.

Vor fi alte timpuri!

MUNCA LA CARIERE1 I2

La o depărtare de 17 km de Măcin, parcurgând şoseaua care şerpuieşte, urcă şi coboară pe terenul deluros al Do- brogei, dai peste cele mai importante cariere de piatră din ţara noastră, unele din ele furnizând excelente calităţi de granit: Turcoaia, Iacobdeal, Greci, Piatra Roşie etc. Între acestea, lăsând la o parte Grecii, care conţin cel mai superior granit, dar care nu pot fi exploataţi din cauza enormelor cheltuieli de instalaţie ce sunt de întâmpinat, Turcoaia şi Iacobdeal [ul] se află de vreo 40 de ani în plină exploatare, pe lângă Piatra Roşie, care nu furnizează decât o calitate inferioară de savură3 pentru şosele.

Carierele Turcoaia şi Iacobdeal se găsesc situate pe Muntele Carol I, denumire dată în 1902 – după cum indică placa înfiptă în vârful stâncii – de dl Dimitrie A. Sturdza, care i-a „urcat înălţimea de 336 [de] în deasupra nivelului mării în 38 [de] minute la etatea de 70 [de] ani, fiind pentru a treia oară prim-ministru al României" – înscripţie pe care o citez intenţionat, spre a observa că un prim-minis- tru nu scapă niciodată ocazia de a se lăuda, neputând avea nici măcar sentimentul poetic al unei oi; căci pe când acest

1 Sub acest titlu, la rubrica „Pe urmele capitalului", s-au publicat două

articole în două numere consecutive ale ziarului (n. Red.).

2 Apărut în RM, VI, 68, 31 oct.; semnat: P. Istrati (n. I.U.).

3 savură – material granulös folosit la construirea macadamurilor şi la prepararea asfaltului (n. Red.).

Sărman patruped rămâne adesea extaziat ascultând fluierul duios al păstorului său şi privind încântătorul spectacol ce ni-l prezintă natura, un prim-ministru n-a putut nici în vârful acestui munte să se dezbrace de haina ministerială, să rămâie o clipă om şi să împărtăşească acelaşi simţă- mânt.

Ce râme ne guvernează!

Pe coastele superioare ale acestui munte am găsit dihania informă şi diriguitoare a vieţii omeneşti – Capitalul – zgân- dărind de 40 de ani masivul blocului nepăsător, rozând pitulat la întuneric atât granitul rezistent, cât şi vieţile şubrede ale furnicilor istovite, întocmai cum molia ascunsă în cutele stofelor de lână distruge materia şi se îngraşă pe sine, nesupărată de nimeni.

Un colos plin de răni în care mişună viermii – iată impresia căpătată; iar formidabilele detunături ale dinamitei, care zguduie împrejurimile de trei ori pe zi în cele trei repao- suri, mi s-au părut răcnetele turbate ale sfinxului pe cale de a fi ciopârţit, protestând şi el contra ticăloşiei omeneşti.

Concesionarii acestor două cariere sunt Michel Daniil, exploatând Turcoaia, şi Vlase Ştefănescu, Iacobdeal [ul].

Cel dintâi stăpâneşte o porţiune nu tocmai mare cu faţa spre Dunăre, instalaţie tehnică, funicular – transportul blocurilor pe cale aeriană, prin mijlocul vagonetelor care circulă automatic pe deasupra satului Turcoaia, luându-le din carieră şi descărcându-le pe malul Dunării Vechi, de unde urmează a fi încărcate în vase plutitoare. Cel din urmă, Vlase Ştefănescu, ocupă aproape tot restul muntelui de jur împrejur, instalaţie tehnică, dar fără funicular: acesta fiind favorizat de un povârniş mai puţin accidentat, transportă materialul prin mijlocirea unei căi ferate proprii.

Trecând acum în fugă la ceea ce ne interesează, la robii care dislochează blocurile de granit sub care rămân de multe ori striviţi ca nişte omide, nu mă pot opri fără a admira în mod relativ terenul favorabil ce li s-a prezentat în acest ţinut celor doi capitalişti de mai sus întru procurarea de braţe

ieftine care să le rotunjească averile.

Michel Daniil, împlântându-şi toiagul de aur în Turcoaia, dă peste un sat de vreo 300 de familii – întunecat, flămând, îngropat în cea mai neagră mizerie din cauza lipsei de pământ cultivabil. El se oferă ca un salvator acestor taţi de familii, soţi şi fii deznădăjduiţi, acoperindu-i cu harul său mărinimos: de la 1-3 lei pe zi pentru a sparge granit 14 ore din cele 24, pe o arşiţă afurisită de soare şi aproape de vâr- ful muntelui, pe care vor trebui să-l urce şi coboare de trei ori în acest timp, lăsând la o parte că, de multe ori, se întorc acasă cu picioarele înainte, aşezaţi pe o targă a cărei povară nu mai are nicio formă.

Vlase Ştefănescu, fost tovarăş cu Michel Daniil, ca un român conştient de tot ce e posibil în ţara lui, trage clapa „jidanului" lipsit de orice simţ naţional şi, stăpân pe o sumă destul de rotundă, oferă statului condiţii avantajoase spre a-i ceda celelalte porţiuni ale muntelui, ceea ce se îndeplineşte. Dar ca „patriot" înfocat, el nu vrea să chinuiască bietele suflete româneşti, ci aduce din frumoasa şi revoluţionara Italie, de la poalele bătrânului Vezuviu, tot ce a găsit mai întunecat, mai tâmpit şi mai servil, drojdia omenească şi scârba refractară care va fi încă multă vreme o cangrenă, un mare obstacol în maiestuosul mers al revoluţiei. Pe aceste sărmane animale – nepăsătoare la tot ce a însemnat o pagină în marea carte a istoriei luptelor proletare, departe de jarul care arde inimile colegilor lor conaţionali, strimţi la suflet şi otrăviţi de catolicism –, pe aceştia i-a ales lacomul capitalist şi i-a adus la poalele Muntelui Carol I, unde le-a construit locuinţe-tip, cantină cu sală de teatru, muzică mecanică, pe lângă muzica lor, fanfara cu care au venit din patrie – plus un popă catolic! —, dându-le şi un „regulament" al cărui cuprins nu lasă nimic de dorit, ca şi locuinţele care, în totalitate, au aspectul unui orăşel de construcţie modernă, toate acestea fiind impuse de către stat concesionarului şi care, cu timpul, vor fi amortizate.

Dar vai!, la ce foloseşte această amenajare, aceste instalaţii, când lipseşte ceea ce ar trebui să fie mai nelipsit muncitorului: Conştiinţa! Oare ciocoii nu-şi pun animalele să locuiască în nişte grajduri pe care le-au numit locuinţe omeneşti? Acest lucru nu le împiedică, însă, să fie tot animale.

Din cauza lipsei de conştiinţă, locuinţele moderne ale lucrătorilor italieni

au devenit nişte cocine spaţioase şi frumoase pe din afară; mecanismul orgii s-a ruginit şi a făcut case de painjini; sala de teatru s-a părăginit; cantina s-a împuţit împreună cu jigăritul de antreprenor, un italian gras şi obraznic ca un porc, ce o exploatează, în ciuda legii care cere un român – pe numele unui moşneag prăpădit în capul căruia se sparg toate oalele –, pe când italianul adună averi peste averi; „regulamentul" din perete serveşte de latrină muştelor, ca şi costiţele afumate ale cantinierului, iar fericiţii locuitori şi consumatori, bipedele acestea cu chip de om importate din Italia, sparg piatră din noapte până în noapte într-un acord ticălos, mănâncă şi beau tot ce câştigă, îşi fumează regulat pipele, sărută mâna popii de câte ori îl în- tâlnesc şi, cum se înserează, se culcă, având grijă să plămădească duzine de progenituri care umplu uliţele, tăvălin- du-se de-a valma, zdrenţăroşi, pentru ca, la etatea de 12 ani, să înceapă a călca pe urmele nelegiuiţilor lor părinţi.

II1

Din cele relatate în n [umărul] trecut reiese următoarea constatare: muncitorii ocupaţi în serviciul carierelor de piatră Turcoaia şi Iacobdeal se împart – să zicem aşa – în două categorii: cariera Turcoaia, având în slujba ei câteva sute de săteni români din satul cu acelaşi nume, [şi] Iacobdeal, alte câteva sute de pietrari italieni importaţi din ţara lor, toţi deopotrivă de inconştienţi şi abandonaţi în stăpâni- rea neomenească a celor doi capitalişti.

Starea aceasta de lucruri, însă, şi chilipirul ce dăduse peste cei doi concesionari, care operau nesupăraţi de nimeni în întunericul Dobrogei, nu avea să dureze la nesfârşit; şi dacă

Biblia nu minte când ne asigură că orice faptă rea e pedepsită de Dumnezeu, apoi legea indestructibilă a evoluţiei sociale spune tot adevărul când declară cu tărie că „oriunde s-ar ascunde şi opera, capitalul poartă cu el în spate germenul organizării celor exploataţi".

Mare şi neclintit adevăr! Nicăieri nu s-a făcut dovadă mai izbitoare a realizării acestui precept, decât în colţul acesta stâncos şi întunecat, în ţinutul cel mai izolat de orice fră- mântări organizatoare – şi rămâi înmărmurit în faţa faptului real, întocmai cum ai rămâne în faţa unui sălbatec care ar începe deodată să vorbească în toate limbile europene.

Nimeni nu i-a silit, nimeni dintre noi nu le-a arătat calea, singura cale care îi va duce spre îndulcirea vieţii lor amă- râte: sindicalizarea. Ei se războiau, natural, mai de mult, dar vedeau bine că le lipseşte ceva, ceva foarte trebuincios într-un război: le lipsea scutul cu care să pareze loviturile, le lipsea arma unirii.

Şi în căutarea acestui scut, a acestei minunate arme, a alergat cel dintâi, un inimos consătean al lor, tov. Pândele Marinachi, care aflase că aproape de ei, la Brăila, muncitorii din port, aducând nu ştiu de unde scutul cu pricina şi întrebuinţându-l în războiul cu vătafii, au ieşit victorioşi, ei care zeci de ani se tăbârceau1 neputincioşi cu o mână de oameni fără să-i poată răpune.

Frumosul pas spre organizare l-au făcut tovarăşii de la cariera Turcoaia, în timp ce italienii de la Iacobdeal stau şi acum nepăsători. Faptul, deşi n-are nimic anormal, totuşi e bine să-i găsim explicarea, din cauză că şi unii, şi ceilalţi se află sub aceeaşi apăsare şi în acelaşi întuneric. Muncitorul turcoian – lipsit de pământ, asuprit de capitalist, care de-abia îi dă atât cât să nu moară de foame, şi îngrijorat de descoperirea că unica-i sursă de existenţă e cariera care-l va înghiţi atât pe el, cât şi, mai ales, pe urmaşii lui, pentru care nu vede altă scăpare şi nici vreun alt mijloc de a le crea un trai mai omenesc – era natural să se întrebe ce-i de făcut, să se gândească mai mult la pericolul care ameninţă să-i distrugă familia şi deci, ca unul care nu e dispus să vagabondeze şi nici nu ştie unde s-ar putea duce din ţara lui, [a fost] mai organizabil. El vede că nu va putea lăsa altă moştenire copiilor săi decât cariera şi jugul ei. Şi când i s-a spus că acest jug nu va mai fi atât de greu dacă va căuta să le lase moştenire şi o organizaţie sindicală puternică, care să-i apere de lăcomia capitalului, el, după puţină gândire, văzând că altă scăpare nu-i, a deschis braţele cu toată inima şi îşi pune toate speranţele în îngerul păzitor care-l va ocroti atât pe el, cât şi pe acei care îi sunt atât de scumpi.

Nu tot aşa e şi cu lucrătorul italian. Acesta, adus cu contract, ştiind că nu poate fi înlocuit, având o locuinţă relativ bună şi un 3 lei pe zi, pe care îi scoate regulat oricât ar munci de mult, e liniştit şi mulţumit cu starea de aci faţă de aceea pe care o avea în ţara lui, unde, din cauza mulţimii pietrarilor şi a neorganizării, trebuia să muncească cu toată familia pentru a putea

câştiga suma de mai sus. De aceea va fi foarte greu de organizat, mai cu seamă ştiindu-se şi strein.

Inchizând această paranteză şi revenind la tovarăşii turco- ieni, vedem că începutul lor de organizare e demn de admirat şi ar trebui să servească de exemplu tuturor acelor bresle care stau cu braţele încrucişate în cele mai importante centre ale ţării, unde focul luptelor le dogoreşte la nas fără ca lor să le pese de scânteile binefăcătoare ce sar din toate părţile şi pe care le-ar putea întrebuinţa cu folos.

Prinşi în vârtejul nevoilor noastre, ale acestora de aci, nici nu [-l] observam pe tovarăşul răbdător şi energic care din vreme în vreme venea să ne ceară broşuri, ziare, statute, articole de scris şi mai ales „lămuriri", faţă de care avea o stăruinţă demnă de tot respectul; iar în sat, la poalele muntelui care, dându-le o pâine amară, le lua viaţa, se petrecea una din acele scene menite a stârni entuziasm nouă, celor de azi, şi evlavie generaţiilor viitoare: tineri cu mustaţa mi- jindă şi bătrâni cu părul alb, părinţi, soţi şi fii, cuprinşi de aceleaşi nevoi, aceeaşi îngrijorare şi aceleaşi speranţe, se furişau noaptea din casă în casă, niciodată în acelaşi loc, citind pe cât au putut învăţa şi învăţând cât le îngăduia mintea, stăruitori şi energici în mijlocul oboselii ce le-o produceau cele 14 ore de muncă ticăloasă şi luptând cu propriile lor puteri spre a afla ce trebuie să facă pentru a ieşi la liman – iată cine sunt tovarăşii săteni de la Turcoaia!

Dacă ei nu au învăţat de la noi ce trebuie să facă, noi să învăţăm de la ei cum trebuie să fim!

*

Astăzi sunt prigoniţi.

Jandarmii cu care a împănat satele nevrednicul de cinste şi ministrul de tristă amintire le fac necontenite neajunsuri din momentul când s-au dat în vileag şi au strigat cu curaj că ne aflăm într-o ţară constituţională, în care asociaţia lor e îngăduită şi ocrotită de legi. Dar a mai vorbi de legi şi Constituţie în ţara Brătienilor înseamnă a deveni ridicul, şi a mai protesta, caraghios, adică acelaşi lucru.

Registrele le sunt confiscate, casierul fiind acuzat de nereguli, deşi nicio plângere nu s-a făcut; şi cu toate că verificarea e terminată de mult, nici acum nu li s-au dat obiectele înapoi. Au încercat ticăloşii să le ia şi banii,

dar încercarea n-a reuşit. Patronul carierei, prinzând de veste că lucrătorii se organizează, a început pe unii să-i concedieze, iar pe alţii să-i maltrateze, fapte la care tovarăşii turcoieni se aşteptau – şi deci sunt departe de a se descuraja, ştiind că aceste mizerii şi nedreptăţi însoțesc totdeauna orice început de organizaţie sindicală.

*

Vizita făcută în regiunea acestor cariere m-a convins şi pe mine de certitudinea afirmaţiilor tov. Ştefan Gheorghiu1,

1 Ştefan Gheorghiu (1879-1914), militant socialist; a înfiinţat Cercul România Muncitoare (1902) şi primele sindicate (1907) şi a reorganizat P.S.D.R. (1910) – vezi şi mai jos, pp. 302-327 (n. Red.).

Care cu mâhnire îmi spunea într-o zi că foarte multe şi variate sunt regiunile în care zeci de mii de muncitori îşi pierd sănătatea şi viaţa, lucrând din noapte până în noapte, pe salarii derizorii, în cariere de piatră, mine de cărbuni, exploatări forestiere etc., fără ca noi să ne interesăm şi fără să ne dăm seamă de grozăvia celor ce se petrec prin aceste unghiuri întunecate, unde omul rămâne cu totul la bunul plac al capitalistului întreprinzător.

Ancheta de faţă, natural, e sumară. Completarea ei în mod mai amănunţit sper că o va face tov. Ştefan Gheorghiu când se va duce prin acea regiune.

UN INCIDENT SEMNIFICATIV1

Ca în celelalte oraşe ale ţării noastre, şi Brăila era un oraş al cărui gros de muncitori, al cărui contingent electoral n-avea o opinie sau o convingere anumită în materie politică, şi aceasta dintr-un motiv uşor de explicat. Cetăţenii – în urma atâtor experienţe – ştiau că toţi politicienii sunt la fel şi deci nu aveau pentru ce să [-l] iubească sau să [-l] urască mai mult pe un om politic decât pe celait. Aşa fiind, ori de câte ori se iveau colindători cu pluguşorul în preajma vreunei alegeri, oamenii noştri îşi făceau cunoscuta datorie de a-i primi pe toţi cu alaiul cuvenit: întâmpinări în masă, chiote nesincere de trăiască cutare sau cutare şef, pălării ce călătoreau prin văzduh, aplauze ultrafurtunoase la întrunire şi altele; iar când era vorba de votat, apoi se ştie că [îi] votau pe acei care dădeau mai mult de băut.

Astfel am cunoscut manifestările politice în oraşul meu – şi nu cred să fie

vreun colţ de ţară care să fi făcut excepţie de la această regulă.

În zilele din urmă, doream foarte mult să văd dacă regula de mai sus va fi cumva atacată în vreo parte a ei, dacă într-adevăr începem să păşim spre „vremuri noi” şi dacă se va observa vreun simptom caracteristic care să trădeze mai mult decât o alterare a vechii şi oribilei atitudini politice a maselor electorale.

În cele din urmă poate că şi eram îndreptăţit să sper într-o cât de mică transformare, întrucât o oarecare educaţie cetăţenească se făcuse – palidă, ce e drept –, dar tot era ceva, şi în acest caz voiam să văd, la prima ocazie ce se va prezenta, dacă această masă muncitorească a rămas tot gloata zgomotoasă pe care o cunoşteam sau ar avea curajul şi sinceritatea să-şi manifeste opinia.

Ocazia s-a prezentat duminica trecută, şi norocul (!) a căzut pe… dl Take Ionescu – ce suntem noi de vină dacă-i ghinionist?!

Nu avusesem până aci prilejul să [-l] ascult pe şeful conservatorilor-democraţi ca atare în niciuna din multele sale întruniri, şi datorită, în mare parte, curentului format de „o anumită presă” în tendinţa sa de a crea o atmosferă favorabilă acestui personaj politic – tendinţă în parte realizată, dar dăunătoare nouă –, mă obişnuisem să văd în dl Take Ionescu nu ceea ce este, ci ceea ce îşi închipuie mulţi că este. Dacă aş fi întrebat de ce mă obişnuisem să văd astfel lucrurile, n-aş putea răspunde precis.

Faptul de căpetenie care m-a izbit în primul moment al apariţiei sale în sala de întrunire, şi care mi-a spulberat orice iluzie de menirea ce i se atribuie noului „şef” al celui de-al treilea partid, a fost învechitul şi reprobabilul sistem demagogic de primire triumfală – sistem ce nu i se îngăduie unui om politic care are pretenţia de a aduce o notă nouă în politica detestabilă a ţării noastre –, cu ovaţiile acelea, de un entuziasm vădit nesincer şi speculant, ale celor din anturajul d-sale; chiotele lor nesăbuite, a căror intenţie de a provoca entuziasmul masei – rămasă nepăsă- toare – era de o claritate neînchipuită şi de un ordinar incalificabil; în fine, întreg acel spasm de provocare la zgomot şi ovaţii delirante ale mulţimii, cu care se înconjoară orice om politic necinstit şi care nu mai poate avea azi alt rezultat decât dispreţul şi revolta cea mai adâncă.

Sigur că n-avem de gând să ne ocupăm aci de discursurile ce s-au

pronunţat la această întrunire, nici de afirmaţiile anticipate ale partizanilor din localitate, care susţineau că, la întrunirea din Brăila, „şeful va bate şi mai mult spre… stânga”, căci, în definitiv, s-a văzut că a bătut în retragere în urma incidentului înregistrat în ziarele zilnice, incident care [l-] a descurajat şi [l-] a indispus foarte mult pe „ilustrul şef”, şi care, pentru noi, având o semnificaţie deosebită, formează punctul de preocupare.

Întreruperea dlui Lazaroneanu de către mai mulţi muncitori şi ripostările ce-au avut loc câteva minute, care au dat naştere unui mic tumult, în analiza lor, n-au vreo însemnătate. Cuvintele schimbate între orator şi întrerupători nu pot forma un obiect destul de serios ca să poată fi comentate.

Ceea ce însă constituie semnificarea de un interes capital, ceea ce trebuie să ne umple de bucurie şi să ne facă să întrevedem şi rezultatele pline de speranţe, e că la această întrunire a conservatorilor-democraţi, tov. Racovski şi-a făcut apariţia ca din pământ în mijlocul sălii, întocmai cum în mitologie se vorbeşte de acei sfincşi care răsăreau deodată la răspântii, punând muritorilor întrebări enigmatice la care, dacă nu dădeau răspunsul trebuitor, îşi pierdeau viaţa. Rigid şi sobru, ca şi sfincşii din preajma piramidelor, care, în muţenia lor, întreabă şi spun multe vizitatorului generaţiilor noastre, astfel apărea în această sală surghiunitul pe nedrept, şi cauza lui, cauza noastră, forma enigma la care muncitorii cereau un răspuns prin strigătele repetate de: „Racovski suferă surghiunul! Trăiască Racovski!”

Întrebarea aceasta o vor pune şi răspunsul îl vor cere muncitorii brăileni nu numai partidului dlui Take Ionescu, ci tuturor acelor partide care vor veni cu colindul la Brăila; şi oricât vor întreba oratorii, ca şi dl Lazaroneanu, „dacă se află în faţa amicilor lor sau numai a sindicaliştilor”, cetăţenii le vor spune tuturora că aceasta-i chestiunea care-i interesează şi care se ridică mult deasupra celor mai pronunțate… „bătăi spre stânga” ale diferiţilor „şefi iluştri”.

Această mică întâmplare petrecută la întrunirea din Brăila poate n-ar fi avut însemnătatea pe care o dăm, dacă ar fi avut loc în vreun oraş unde tov. Racovski a fost cunoscut şi ascultat de către muncitori. În Capitală, aceste strigăte se aud deseori pe la întruniri, izbucnirea lor, însă, se explică prin

aceea că tovarăşul nostru a trăit şi a dat viaţă şi acelora care astăzi îl pomenesc prin întruniri, provocând indigestie diferitelor nuanţe de oratori.

La Brăila, tov. Racovski n-a fost ascultat decât prin 1906, de către sindicatele de meseriaşi care fiinţau pe atunci; iar dacă astăzi, muncitorii portului, fără să-l cunoască şi fără să-i fi simţit căldura cuvintelor şi fascinaţia privirilor, îl aduc totuşi plocon, provocând dezordine primilor colindători care au venit la ei să „bată spre stânga”, aceasta cu atât mai mult trebuie să ne însufleţească, cu cât incidentul semnalat ne dovedeşte gradul până la care se poate ridica conştiinţa de nedreptatea comisă asupra unui om care suferă împreună cu cei suferinzi şi înrădăcinarea acestei conştiinţe în sufletul acestora din urmă.

Hotărât, muncitorimea brăileană, deşi de curând organizată, păşeşte cu dreptate alături de celelalte organizaţii mai vechi, şi lucrul acesta nu poate să ne insufle decât curaj.

„DR RACOVSKI” 1

Am vorbit în numărul trecut al ziarului nostru despre incidentul întâmplat la întrunirea takistă de la Brăila, în care mai mulţi muncitori, întrerupând un orator, au interpus în discuţie cauza tov. Dr Racovski.

În numărul său de duminică, ziarul România din Brăila publică, în aceeaşi chestiune şi sub titlul de mai sus, un interesant articol din care extragem următoarele pasaje:

„Trebuie să se simtă foarte fericit omul acesta, dacă după patru ani aproape de la expatrierea lui, mai ocupă un loc aşa de însemnat în inima muncitorimii conştiente, dacă şi astăzi continuă să-i stăpânească gândul şi sentimentele.

Ne închipuim acum de-abia ce fascinatoare înrâurire a exercitat omul acesta asupra muncitorimii ţării acesteia, dacă nicio manifestare politică, nicio întrunire, fie ea conservatoare sau liberală, nu se poate termina fără ca întreaga sală să se cutremure la un moment dat de zguduitorul strigăt a zeci de piepturi, care aduce ceva cu trâmbiţa de război a voinicilor care întrevăd în zare victoria de mâine: dreptate pentru Racovski!

La întrunirea takistă de duminică, un orator, dl Petru Lazaroneanu, vorbind în treacăt de garanţiile constituţionale pe care se reazemă întreaga noastră viaţă politică, un muncitor, unul din acei pe care ne-am obişnuit

să-i vedem prea puţin preocupaţi de problemele care frământă ţara aceasta, a avut tăria să întrebe, în aplauzele tovarăşilor săi de idei: «De care Constituţie vorbiţi? De aceea cu ajutorul căreia drul Racovski a fost aruncat peste graniţă?»

Dacă interpelatorul acesta îndrăzneţ nu a avut mângâie- rea unui răspuns mulţumitor, sala toată l-a admirat totuşi pentru îndrăzneala cu care ştie să reclame dreptatea pentru acel care, întrupând o lume de nevoi şi nevoaşi, a plătit cu rostul vieţii lui ambiţia de a fi ridicat mereu glasul său pentru binele mulţimii uitate de Dumnezeu.

Aşa de zdrobitoare a fost întreruperea din senin a muncitorului sindicalist, aşa de bine a fost plasată, încât dl Take Ionescu, el însuşi o victimă a nedreptăţii, el însuşi silit să pribegească prin ţară pentru a cerşi dreptatea pentru sine şi pentru cauza pe care o apără, a fost nevoit să adreseze prin organul dlui Stroescu, fost ajutor de primar al Capitalei, un cuvânt de compasiune muncitorimii îndurerate!!!"

Sigur, pasajul din urmă l-am reprodus numai cu intenţia de a observa dlui M. Rola că greşeşte nemăsurat când compară cauza drului Racovski cu politica dlui Take Ionescu, căci abstracţie făcând de orice adoraţie, e aproape recunoscut de fiece om cinstit că foarte greu s-ar mai găsi o a doua fiinţă care să suporte cu atâta răbdare mucenicească exilul pe care-l suportă scumpul nostru pribeag; şi deci e cam riscant să spui că martiriul unuia poate contrabalansa cu turneul… high life al celuilalt, care, fără a se supune vreunei privaţiuni cât de neînsemnate şi fără a suferi decât atacurile convenţionale, en vogue în politica secolului nostru, nu face altceva în toată această „pribegire prin ţară etc." decât ceea ce au făcut toţi predecesorii săi pentru a-şi căpăta popularitatea necesară fiecărui şef de partid, uitând însă că astăzi e mai anevoios a aduce aşa ceva la îndeplinire şi că în drumul tău ţi se pot ivi foarte multe amărăciuni ca cea ivită deunăzi la Brăila.

IRONII OCAZIONALE1

Domnule Redactor,

Vă rog respectuos să binevoiţi a publica în onorfatul] dvs. Ziar următorul

RĂSPUNS TIVIL LA O SCRISOARE CAZONĂ

Ca orice creştin habotnic care ţine în ruptul capului să fie… la curent cu

ultimele noutăţi poştale, telegrafice, telefonice şi marconice din lumea întreagă, am luat şi eu în ajunul Crăciunului ziarul Adevărul. Şi dacă îmi permiteţi încă un amănunt, vă voi spune că el purta nr. 7651 din 25 decembrie 1910.

„După ce mă voi fi făcut doldora de caltaboşi”, îmi ziceam eu, „mă voi lungi lângă sobă pentru ca, între două sughiţuri de om sătul, să văd cine vine la putere.”

Dar din păcate sunt cam nerăbdător, şi cu toate că nu prea aveam chef de citit din cauza afurisitului de post care mă făcuse iască în câteva săptămâni, cum am ajuns acasă, am căutat să iau caimacul ziarului din ajun. Il deschisei încet şi, aruncând o privire molatică asupra coloanelor lui, întâlnii în pagina a doua următorul titlu şi subtitlu: „După Achitare: O scrisoare a dlui căpitan G.G. Coandă”. (Autorul e cel ce [i-] a găurit cu gloanţe de revolver, la Isaccea, pe vreo câţi- va inşi, dintre care unul a dat ortul popii; fiind achitat, acum dădea din… coadă.)

Scrisorile interesându-mă întotdeauna, mă hotărâi să nu trec mai departe şi începui s-o citesc; dar de-abia lecturai vreo zece rânduri şi, începând da capo, dădui peste următoarea spovedanie, care făcu să-mi scape ziarul din mână. Dl căpitan G. Coandă spunea:

„Să credeţi, d-le Miile, că eu, care purtând zece ani uniforma, n-am avut nici cel mai mic conflict cu cineva, n-am tras nici chiar o palmă unui chelner…”!!!

Să mă credeţi şi pe mine, d-le redactor, am îmbătrânit chelner, dar mai curând aş fi crezut că am să mor într-o gastronomică zi de Crăciun decât să aud o asemenea mărturisire; şi la citirea rândurilor de mai sus mi-a venit în minte exclamaţia centagenarului sihastru Daniil: „Mă înşală auzul

— În cazul meu, ochii – sau eu am un vis?" E de crezut că dl căpitan Coandă să nu fi „tras nici chiar o palmă unui chelner" pârlit? Se poate să nu-şi fi făcut d-sa încă această datorie de om civilizat? E posibil să rămâie atât de mult în urma progresului şi în coada amicilor săi de arme? Dar pentru D [umne] zeu, acest caz ar trebui adus în faţa Consiliului de Război, ca reforma să fie pronunţată fără nicio în- târziere. Nu vă puteţi închipui ce indignare îmi zbuciumă pieptul când mă gândesc că viteaza armată

română are în sânul ei un membru care n-a avut încă curajul să dea o palmă unui chelner! Ce ne vom face noi cu un asemenea om într-un moment de pericol național? Ce va deveni sărmana companie care va avea nenorocirea să fie comandată de un astfel de fricos căpitan într-un viitor ’907? Ne vom pomeni cu mujicii de țărani ocupând Capitala şi bufetul de la Capsa!

Ca unul care sunt competent în materie, să-mi permiteți, d-le redactor, să vă fac cunoscut criteriul după care noi, chelnerii, [îi] putem aprecia pe oamenii cu viitor în momentul când debutează în viața de şantan, înainte de a ocupa ministere, funcții publice, catedre, comandamente etc.:

1. Dacă un debutant ni se adresează în limbajul unui comisar de poliție când interoghează un sindicalist, spunem: „N-o să fie nimic de capu’ ăstuia!”

2. Dacă ne arde o palmă ce scoate scântei dinamice, zicem: „Ăsta trebuie să fi absolvit Facultatea de drept. Promite băiatul!”

Şi

3. Când unul ne aruncă serviciul în cap în mijlocul unui cvartet de palme fără rabat, exclamăm radioşi: „Ăsta trebuie să aibă în buzunar doctoratul în ştiințe sociale de la prima catedră din Paris. Vom auzi lucruri mari vorbindu-se de el!”

Acum, să-mi dați voie să vă întreb: Ce să credem noi despre un oştean care n-a tras încă o palmă unui chelner? Sigur că nu merită a sta în fruntea unei companii!

Atrăgând atenția dlui ministru de Război asupra rându- rilor de față, primiți vă rog, d-le redactor, asigurarea distinsei mele consideratiuni…

Istrian Delabraila, chelner

Post-Scriptum: Având în vedere că orice om e supus greşelilor, şi cedând unui adânc sentiment patriotic şi național ce m-a surprins gândindu-mă la insulta ce va cădea pe capul iubitei noastre armate în urma reformării unui membru al ei pentru o greşeală ce se mai poate repara, subsemnatul fac apel la toți colegii chelneri, care vor avea onoarea de a [-l] servi pe dl căpitan Coandă, să-şi apere umilul lor obraz cât mai neîntârziat, pentru a salva onoarea țării noastre.

Gândiți-vă, iubiți colegi, la cuvintele poetului care a spus:

„Câtă depărtare, Doamne, de la vierme pân’ la astru!” 1

ASUPRA INCIDENTULUI DE LA EFORIE2

La Congresul liberalilor de la [Sala] Eforie din ziua de 24 ianuarie, tovarăşii noştri au făcut o manifestaţie ostilă

1 Vers din Dormi în pace (Vlahuţă, 1910) – ti. Red.

2 Apărut în RM, VI, 94, 6 febr.; semnat: P. Istrati, Brăila (n. I.U.).

Împotriva şefului partidului liberal, care a comis multe nelegiuiri cât a guvernat.

Asupra acestui fapt, aproape întreaga presă din ţară s-a pronunţat – de la cea mai reacţionară până la cea mai democratică —> şi, mai mult sau mai puţin aspru, gestul a fost condamnat în unanimitate ca contravenient la libertatea întrunirilor; aceasta cu atât mai vehement, cu cât ştirbirea acestei libertăţi a venit din partea celor ce luptă pentru întregirea ei. Lucrul acesta trebuie să fi părut tuturora atât de adevărat, încât [în] afară de câteva excepţii, niciunul din tov [arăşii] mei nu s-a prea grăbit să susţină contrariul, de teama de a nu fi pus în contrazicere cu principiile sale.

Fiindcă eu nu sunt deloc de aceeaşi părere, voi expune faptul aşa cum îl văd – şi se înţelege că nu angajez pe nimeni să creadă la fel.

În primul rând, să observăm că nu poate fi vorba în cazul nostru de o suprimare arbitrară şi absolută a cuvântu- lui. Punctul acesta se află scris numai în programul guvernelor, de orice nuanță ar fi ele, şi numai lor le stă în putință să-l aducă la îndeplinire – ceea ce se întâmplă adesea – prin mijloacele ce le au la îndemână. Aceste guverne intervin pe lângă antreprenorii de săli, somându-i să nu dea sălile lor cutărui sau cutărui adversar – în special nouă! Acestea vin în numele salubrităţii şi-ți suprimă întrunirea, fiindcă e holeră în ţară sau mai ştiu eu ce lepră naţională. Acestea concentrează enorme forţe poliţieneşti, le aruncă asupra unei întruniri şi, prin funcţionarea rapidă a săbiilor, tesacelor şi reteveielor1, te alungă din sala ta proprie, te arestează, te bat din nou prin castelele subterane ale prefecturilor şi apoi te dau în judecată pentru ultraj etc., etc. Conform articolului] X sau Y.

Cum s-au petrecut lucrurile la Eforie? Fost-au muncitorii violenţi? Venit-au ei înarmaţi – ca agenţii electorali —

1 retevei – bucată de lemn; scurtătură (ti. Red.).

Cu scurtături pe sub mâneci, cu cuţite la brâu şi cu nasurile umflate de

rachiu? Nu. Nimic din toate acestea.

Ei au venit, în mod civilizat, pregătiţi cu nişte inofensive manifeste, al căror conţinut nu putea fi niciodată prea aspru pentru cei cărora le era adresat, şi la momentul oportun le-au lansat în sală, însoţindu-le cu apostrofe cât se poate de drepte şi binemeritate.

Lucrul acesta se întâmplă în toate parlamentele, se practică de toţi reprezentanţii diferitelor naţiuni, şi nimeni nu spune că s-a comis o [încălcare de principii.

Să admitem că muncitorii comiteau o nedreptate prin strigătele de „asasini!”, „ucigaşi ai ţăranilor!”, „izgonitori nelegiuiţi!” etc., pe care le adresau partidului liberal şi sângero- sului său şef-şi deci dl Ionel Brătianu ar fi voit să se explice. Care ar fi fost explicaţia cea mai logică? Iat-o: „D [omni] lor, mă acuzaţi de cutare, cutare şi cutare nelegiuire şi ilegalitate. Ei bine, d [omni] lor, da, am ucis 15 000 de ţărani, am expulzat o sumedenie de cetăţeni români, am prigonit cu înverşunare în cei patru ani de guvernare, am călcat în picioare toate legile care nu mi-au convenit. De ce? Fiindcă astfel îmi dicta raţiunea de stat!”

Dar să lăsăm justificările la o parte, căci ele n-au trecere decât în faţa unor adversari cinstiţi, în faţa unor oameni cu care mai poţi cuvânta.

Incidentul de la Eforie, însă, trebuie privit cu mai multă seriozitate şi judecat mult mai înţelept. Ceea ce izbeşte în mod violent judecata oricărui om drept e ipocrizia convenţională ce se degajă din felul de a protesta contra acestui act de către presa „democrată” şi democratică şi neruşinarea cu care coristele tăvălesc principiul prin mocirla reacţionară. E ceva sinonim cu strigătul unui oarecare: „Fie popa tâlhar la drumul mare, în numele creştinismului, nu v-atingeţi de el!” Sau: „Oricât ai risca să fii [de] înveninat, în numele umanităţii, nu ucide vipera!”

Cei care au îndurat cele mai mari răutăţi din partea liberalilor în cei patru ani cât au stat la putere am fost noi. Nicio categorie cetăţenească nu poate protesta împotriva aces tui adevăr, şi nimeni nu poate tăgădui că asupririle nu şi-au avut martirologul lor. Catalogul acestor asupriri e prea cunoscut pentru a-l mai reaminti. În inima fiecăruia dintre noi

— Şi aci cuprindem toate văduvele şi orfanii celor 11 000 – e o rană care veşnic va sângera în sufletele noastre, totalul sufletelor asuprite, s-a sădit o

ură atât de grea de lecuit împotriva acestui negru partid, şi în special asupra incalificabilului său şef, încât nu se poate preciza câte decenii vor trebui să treacă pentru ca pulberea uitării să se aştearnă pe conştiinţele noastre, spre a nu mai putea întrezări faptele acestui partid din perioada anilor 1907-1911. Aci nu se mai poate amesteca principiul, şi cine vorbeşte astfel e un ipocrit, demn de respectul nimănui. E un fapt real înfiorător, şi orice plăsmuire a minţilor noastre, cu pretenţie de logică şi moralitate, se face praf în faţa lui ca minciuna sfruntată în faţa curatului adevăr. Spiritul omenesc, în ciuda oricărei teorii inadaptabile lui, repugnă tot ce-i nefiresc şi îşi croieşte drum prin orice soi de bălării filosofice.

Din cine era cuprins Congresul liberalilor? Din delegaţii localnici şi provinciali – în totalitatea lor, indivizi lipsiţi prin naştere de cel mai elementar simţ echitabil şi altruist, aspiranţi la slujbe, demnităţi şi sinecure – şi din agenţi electorali. Adevăratul public lipsea cu desăvârşire. Masa curată a cetăţenilor care aşteaptă dreptate, dar primesc numai promisiuni, blocul mare al neutrilor care cerşesc o uşurare a vieţii, nu era şi n-avea ce căuta la întrunirea acelora care timp de patru ani îi biciuiseră şi batjocoriseră fără încetare. Participarea acestora e o imposibilitate socială şi psihologică.

Cine mai era atunci în sală [în] afară de creaturile enumerate mai sus?

Eram noi, erau sindicaliştii, singurii reprezentanţi ai acelei mase necorupte, veniţi cu intenţia expresă de a da ochii cu tiranul de ieri şi a-i arunca în obraz podoaba celor patru ani de guvemământ, rezultatul isprăvilor sale.

Acum, judece orice om cu cugetul curat dacă – la o lună după căderea celui mai despotic guvern din câte a purtat această nenorocită ţară pe grumajii ei, ale cărui crime şi blestemăţii sunt încă proaspete în inimile tuturora –, dacă poate un astfel de partid să se prezinte cetăţenilor, chiar cu atitudine umilitoare, şi să pretindă a fi suit din nou la cârma ţării, vorbind de „reformele” sale, de programul său, şi susţinând că adevărata democraţie se află în sânul său! Se sărută Machiavelii, Stolâpinii1 şi Brătienii? Poate că li se ling mâinile când ei trăiesc în Rusia, purtând cnutul la brâu şi Siberia în spate, dar într-o ţară constituţională, Doamne fereşte! Aci sunt aşteptaţi să se coboare în public, şi răsplata nu întârzie a veni.

Această răsplată niciodată nu e prea mare, şi dacă pumnul ţăranului n-ar fi ferecat în lanţuri, niciodată nu s-ar contracta şi ameninţa îndeajuns, niciodată limba lui spintecată n-ar tăia blesteme îndeajuns de fulgerătoare.

Libertatea cuvântului n-o mai poate avea „bărbatul de stat” care [îl] ucide şi prigoneşte pe cei care l-au pus să vadă de gospodăria căminului lor. Omul care suprimă un drept consacrat pentru tot ce-i slab, însuşindu-şi-l sieşi când e tare, nu poate vorbi în numele acelui drept. Trebuie să înţeleagă „puternicii” de azi că gloata aceea nesocotită a început să le controleze faptele şi că vor fi aspru pedepsiţi atunci când o batjocoreşte, fiindcă – după minunata expresie a unui cetăţean – „muncitorimea nu e o prostituată pe care s-o baţi, şi ea să te iubească”.

PENTRU D [OMNUL] MINISTRU DE INTERNE2

Trimiterile „la urmă” ale diferiţilor noştri tovarăşi au devenit de mult timp pentru noi o cataplasmă inerentă oricărei călătorii în ţară; iar pentru Osman-paşa de la Siguran

1 Referire la Piotr Arkadievici Stolâpin (1862-1911), prim-ministru şi ministru de Interne (1906-1911) în Rusia, promotorul unei politici de reprimare dură a mişcărilor revoluţionare (n. Red.).

2 Apărut în RM, VII, 10, 10 apr.; semnat: P.l. (n. I.U.)

Ţa Generală, o datorie patriotică pe contul statului. Negreşit, un fapt oarecare, oricât ar fi de anormal şi contrar legilor existente, după un timp îndelungat de repetire se transformă în obicei. Aşa, de exemplu, tov. Ştefan Gheorghiu s-a obişnuit ca ori de câte ori pleacă spre vreun punct al ţării, să nu se îngrijească decât de costul dusului, pentru că de întors fiind sigur, dar absolut sigur, că se va îngriji dl Panai- tescu. Lucrul acesta e de multe ori convenabil, mai cu seamă atunci când ţi se dă răgaz să-ţi achiţi mandatul ce l-ai avut şi, dacă se poate, să te înapoiezi aşezat pe o comodă canapea de clasa a II-a…

Dar vezi că nu totdeauna Siguranţa procedează la fel. Uneori te ridică tocmai atunci când ţi-e lumea mai dragă, te ţine mai mult sau mai puţin într-o odăiţă cu pereţii acoperiţi de mii de iscălituri şi tot atâtea ploşniţe, de multe ori nemâncat şi, foarte des, fără tutun. Desigur că noi nu vom cere dlui ministru de Interne să prevadă în bugetul Siguranţei un nou supliment şi o nouă gură de sac intitulată „Tutun pentru Ştefan Gheorghiu”; avem

însă tot dreptul a-i aminti că fiecare e liber să călătorească fără să aibă nevoie de generoasa d-sale intervenţie. Acestea s-au spus de atâtea ori. Prin rândurile de faţă, voim să aducem la cunoştinţa dlui ministru de Interne o declaraţie făcută de un agent al poliţiei d-sale, declaraţie a cărei gravitate nu noi o vom măsura.

Ştiind că dl Marghiloman1 e un excelent sportsman, întrebăm dacă e un simplu sport de cuvinte sau o ameninţare ce se va înfăptui declaraţia comisarului Cârjan al Gării Brăila, care, săptămână trecută, a spus textual că „la prima ocazie ce i se va prezenta, [îl] va lua pe Ştefan Gheorghiu din tren, îi va trage o sfântă de bătaie soră cu moartea şi, cu trenul următor, îl va retrimite la Ploieşti".

Aceasta e o declaraţie ce nu se mai poate contesta, şi noi am lua-o drept o sperietură dacă ea ar fi fost făcută de oricare alt poliţist din Brăila. Dar comisarul acesta ne e prea

1 Alexandru Marghiloman (1854-1925), lider al Partidului Conservator; în 1911, ministru de Interne (n. Red.).

Cunoscut ca să nu facem caz din declaraţia lui. Omul ăsta negru, deşi e comisarul unei gări trăieşte tot în vremea când nici nu se pomenea de gări în ţara românească. Pentru el, poliţia dlui Marghiloman e tot poliţia lui Radu Mihai1, barbariile săvârşite de dânsul le pot mărturisi numai beciurile poliţiei din Brăila, dacă ar avea grai, şi la activul său

— Am spus-o şi cu altă ocazie în ziarul nostru – are omorul unui om, ucis dintr-o lovitură de ciomag şi aruncat pe un maidan. Juraţii, bineînţeles, l-au achitat, şi dacă nu ne înşelăm, din subcomisar a fost avansat comisar cu prilejul acelei isprăvi.

Deci avem tot dreptul să fim bănuitori. Pe de altă parte, tov. Ştefan Gheorghiu pune în vedere comisarului Cârjan că se pune în poziţie de apărare, şi cum d-sa îşi mai târăşte zilele ce le mai are, tovarăşul nostru n-ar simţi nicio plăcere să-i accelereze un sfârşit care şi aşa nu e departe.

Credem că lucrurile sunt lămurite.

UNOR „IDEALIŞTI" SUSPECŢI2

Sunt câteva luni de zile de când, departe de orice activitate militantă în mişcarea noastră, privesc cu nedumerire la un fel de „soi" 3 sindicalist apărut la orizontul mişcărilor muncitoreşti din ţară. Mărturisesc că, dacă

am ezitat mult timp de a bănui cinstea în rezultate a eficacităţii acestui nou preparat de revendicări economice, cauza a fost numai aceea că preparatorul se prezenta în persoana dlui I. Neagu, şi fiindcă nu sunt deloc comerciant, nu puteam şti că sub o firmă cu reputaţie se ascunde o bancrută frauduloasă.

În scandaloasa mea naivitate – după urma căreia veşnic voi avea de îndurat amărăciuni –, mi-nchipuiam că o fap

1 Radu Mihai (1840-1894) fusese prefectul judeţului Brăila (1876), al Poliţiei Capitalei (1878) şi ministru de Interne (1887) – n. Red.

2 Apărut în RM, VII, 34, 3 iul.; semnat: P. Istrati (ti. I.U.).

Tă necinstită poate fi acoperită cu purpura unui suveran sau cu sutana unui prelat, cu juponul unei cocote sau cu vorba unui magistrat; dar niciodată nu m-am gândit că o murdărie se poate ascunde şi la spatele unui scriitor. Or, pe dl Neagu, oamenii doritori de inimi sincere şi dezinteresate l-au considerat ca scriitor, adică un om incapabil de a se pune în fruntea unei cauze contrarii aceleia pentru care multă vreme a pledat prin scrierile sale, a suferit sufleteşte şi a petrecut nopţi întregi la flacăra unei lumânări.

Şi totuşi, dl Neagu ascunde o murdărie. Despre acest lucru m-a convins definitiv urâta sa încercare de zilele trecute de a [-l] rupe din mijlocul nostru pe tov. Ştefan Gheorghiu, căruia îi publică fotografia însoţită de o biografie prin care îl declară trecut în sânul acelei mişcări inexistente şi-l subscrie pe o listă cu 1 leu şi 50 [de] bani, fără ca acesta să fi dat vreun ban sau să-l fi autorizat a face aşa ceva. Şi caută să-l atragă pe tovarăşul nostru, nu în numele unui ideal, aşa cum ar face un om cinstit faţă de un luptător rutinat, ci procedează ca cel de pe urmă agent electoral care, cu săculeţul de bani la subţioară, se tocmeşte în stradă cu alegătorii, vânători de bumăşti1: îi oferă pur şi simplu 150 [de] lei pe lună şi un „frai” 2 pe căile ferate.

Dar tendinţa de a [-l] compromite pe tov. Gheorghiu e evidenţiată şi mai bine în modul cum „idealistul” nostru ştie să aşeze sub fotografia celui presupus achiziţionat un articol insultător la adresa tov. Gherea. Ei bine, strategia aceasta e demnă de creierul unei gâşte. Dacă… prietenul Neagu [l-] ar fi cunoscut cât de puţin pe Şt [efan] Gheorghiu şi recunoştinţa pe care acesta are dreptul să i-o poarte tov. Gherea, s-ar fi abţinut de a comite o imprudenţă atât de grosolană.

Dar tactica ne e cunoscută, şi, deci, inutil a mai insista, în corpul ziarului se poate vedea scrisoarea prin care tovarăşul nostru [îl] pune în locul său pe dl Neagu, şi lucrul

1 bumaşcă [< rus. Bumajka] = bancnotă (n. Red.).

Acesta ne scuteşte de a mai răpi spaţiul ziarului într-o ches- ti [un] e care nu merită acest sacrificiu.

Totuşi, personal – deşi nu-l cunosc pe dl Neagu decât din scrieri – îl întreb dacă tentativa pe care i-am parat-o la timp e vrednică de a figura la activul unui scriitor sincer, cinstit şi dezinteresat, fără ca acesta să roşească şi să afirme în fundul sufletului său că asemenea isprăvi se clasifică numai în categoria celor comise de proxeneţi, agenţi ai partidelor reacţionare şi Siguranţei lui Panaitescu.

SCRISOARE DESCHISĂ UNUI „OM NECĂJIT” 1

Onorate D [omnu] le Archibald,

Cu deosebită plăcere vin prin scrisoarea mea a vă aduce la cunoştinţă – şi vă rog să nu roşiţi! — Că v-am urmărit cu mult interes „notele” dvs. „de om necăjit”. Nu ştiu cum se face, dar mie îmi pare că în toiul unor vremuri atât de tulburi ca acelea în care ne aflăm, îi stă mult mai bine unui om ca să fie necăjit decât prea vesel. Uite, bunăoară, eu sunt amărât foc! N-am lemne, n-am murături, n-am chiria plătită şi nici chiar un jarcaleţ2 de palton ca lumea. Ba pe lângă toate astea, mă mai ameninţă şi afurisitul de război3 să mă trimită la mama dracului, să mor fără lumânare… ca un câine lângă uluci. Şi de-aia am aşteptat cu multă nerăbdare

— Văzându-le afişate – „notele” dvs. „de om necăjit”. Îmi ziceam: „Ei… n-o fi având dânsul aceleaşi necazuri ca şi mine, om sărac, dar… poate niscaiva acţiuni la Tramvaiele Comunale, împăcarea conservatorilor sau… chiar refuzul unei audienţe la rege – în sfârşit, orice ar fi, omul e necăjit şi pace, fiecare cu necazurile lui.” Când colo, vai ce dezamăgire!

1 Apărută în RM, VII, 60, 6 oct., la rubrica „Câte-o glumă din când în când” (n. I.U.).

2 jarcaleţ = cojoc de oaie de calitate inferioară (n. Red.).

3 Referire la pregătirea primului război balcanic (1912-1913), subiect aflat în dezbaterea Parlamentului (n. Red.).

Iertaţi-mă, d-le Archibald – şi acum vă rog să nu vă supăraţi –, dar dvs.

V-aţi necăjit ca văcarul pe sat. Tocmai când mă aşteptam să intraţi cu descrierea în miezul necazurilor noastre şi să-i trageţi cu arcuşul pe struna subţire, tocmai atunci vă înecaţi ca ţiganu' la mal. Dar bine, nenişoru- le, ce aveţi de împărţit cu sindicaliştii franţuji? Ba că se fac greve peste greve, ba că şi-au luat nasul la purtare şi-au pus stăpânire pe Franţa, ba că au ortografie necioplită şi câte altele. (Nu-i vorbă, în ce priveşte ortografia, suntem cam de aceeaşi părere, deşi sunt sindicalist: şi în ţară la noi, din cauza afurisitei de ortografii, mulţi pârliţi călătoresc la Paris pe socoteala noastră.) Acum, eu mă trudesc să aflu din ce pricină aţi pornit război împotriva sindicaliştilor franţuji din moment ce dvs. N-aveţi cinstea de a fi compatriot cu Pataud. Mi-am zis întâi că poate râvniţi cu orice chip să aveţi o operă tradusă în franţuzeşte şi aţi ales calea cea mai uşoară – capitaliştii umblă nebuni după astfel de literatură. Dar n-aţi nemerit-o, fiindcă Franţa are destui Archibalzi şi n-are nevoie să mai traducă opere streine… decât doar dacă vă veţi da dvs. Osteneala aceasta. M-am gândit apoi că se poate să fi pus gând rău dlui Panaitescu – şi ca atare îi faceţi „cu ochiul" dlui ministru de Interne. Dar nici asta nu-i cu putinţă, din cauză că s-ar scandaliza dl Ionel Brătia- nu. (Cel mult, dacă v-ar numi generalisim în locul dlui Co- roiu la Piatra Neamţ.)

Mi-a mai rămas ideea că poate voiţi să vă faceţi popular în ţara românească, nădăjduind că ne veţi hotărî să organizăm o întrunire de protestare la [Sala] Dacia sau la [Sala] Eforie. Nu… să nu speraţi aşa ceva, şi motivul să vi-l spunem, deşi dvs. Vă ridicaţi împotriva acestui motiv: e prea scumpă chiria acestor săli.

Cât priveşte intenţia ce, poate, veţi fi având-o, de a contribui cu „notele" dvs. La ridicarea tirajului Dimineţii, vă spun eu că vă-nşelaţi, fiindcă Dimineaţa nu se citeşte numai în birourile dlui Panaitescu, şi nu toţi cititorii ei semnează „Archibald". Ştiţi ce-mi spunea azi-dimineaţă în tramvai un sindicalist din aceia cu „ortografie aproximativă"?

„Dacă s-o-ntinde ăsta prea mult la caşcaval, apoi… să-şi păstreze impresiile pentru el."

De, domnule, îţi place? Au început şi analfabeţii ăştia să aleagă şi să pretindă. Ptiu, ruşinea dracului în Belgia Orientului! S-a întors lumea pe dos, nu altceva!

*

Totuşi… cred şi eu, d-le Archibald, că n-ar fi rău să re- vedeţi încă o dată manuscrisul înainte de a se sfârşi. Poate că aţi scris pasajele acelea într-un ceas rău – şi de… păcat de memoria dvs.; la ce v-aţi „necăji” atât pentru nişte ouă sparte în Franţa!

Al dvs. După conslideratie] „ „ „

K ′ I.— Delabrăila

DIN SANATORIU REFLECŢIILE UNUI OFTICOS1

VIAŢA2

Nimic mai scump decât viaţa omului! Cel puţin aşa ţi se pare în unele împrejurări – şi mai cu seamă atunci când o boală cunoscută „ca un cal breaz” ţi se aşază turceşte în suflet.

Iată veranda unui sanatoriu de ofticoşi: lume de toată mâna, atât la pungă, cât şi la minte; cea mai mare parte, tineret. Timp de trei, patru, cinci au şase luni de zile, viaţa acestor oameni variază într-un chip neghiob: mâncare, dormit şi cură, aceasta din urmă nefiind altceva decât tot un fel de dormit, dar cu ochii deschişi şi numai cu faţa în sus. N-ai

1 Sub acest titlu au fost publicate două articole. Al doilea, cu subtitlul „Spre mai bine” – tipărit în RM, VII, 70, 9 nov. —, lipsind din colecţia B.A.R., nu este reprodus în ediţia de faţă (n. Red.).

2 Apărut în RM, VII, 68,3 nov.; datat: 21 octombrie; semnat: P. Istrati (n. I.U.).

Voie să te mişti în orele de cură – şi orele de cură sunt aproape toată ziua –, nici să vorbeşti, nici să râzi, nici să plângi, ci să stai ziua întreagă nemişcat. Veranda spitalului prezintă înfăţişarea unui muzeu egiptean, cu mumiile înşirate la soare. Afară e agitaţie, mişcare, viaţă; fiecare, simţindu-se cu mult mai sănătos decât zecile de mii de ofticoşi care se târăsc pe străzile oraşului, ar dori să ia parte la viaţa activă şi liberă; totuşi, de dragul vieţii, cu toţii se supun inerţiei luni întregi, uită de soţie, copii şi tot ce le-a fost drag şi preferă să lâncezească întinşi cu faţa în sus, uneori chiar un an de zile.

Dar aceştia care pot ieşi afară sunt cei mai sănătoşi. Se găsesc însă prin camere bolnavi care au făcut răni la şolduri zăcând. Ei nu mai sunt decât nişte umbre, văd bine capătul firului, unde-i aşteaptă moartea, şi cu toate

astea se atâr- nă, stăruie şi speră ca înecatul.

„Am venit aci cu 50 de kg”, îmi spunea dçunâzi un bolnav, „şi în loc să câştig ceva, în trei luni am pierdut 4 kg.”

A pierde progresiv la cântar, cu toată îngrijirea, înseamnă pentru un ofticos a nu mai câştiga niciodată la loc.

Dar acolo unde dorul de viaţă l-am văzut manifestându-se în toată goliciunea lui a fost la bolnavii care aşteaptă să fie internaţi. Priviţi în ochii acestor oameni pe care îi întâlniţi în unele dimineţi în sala de aşteptare. Unii sunt mai sănătoşi şi nu se mai trădează aşa de uşor; dar uitaţi-vă la figurile scofâlcite şi galbene care, cocoloşite pe scaune, cu spinarea încovoiată şi pieptul tras înăuntru, de-abia mai pot respira. În ochii lor sticloşi veţi citi teama permanentă că poate, în ultimul moment, nu vor mai fi primiţi. Se lipesc de locul pe care l-au ocupat şi parcă vor să-ţi spună: „Nu mai plecăm de aci. Aci e sănătatea şi viaţa.” Fiecare dintre ei vede în celait bolnav un concurent şi se privesc cu ură; fiecare crede că celait e mai uşor bolnav, şi deci n-are ce căuta aci, să ia locul unuia care e mai grav. Iar la bolnavii internaţi care trec în costum de spital prin faţa lor privesc cu o ură şi mai mare.

„Poftim, cică ăştia sunt ofticoşi, şi ei se zbenguie!”, auzeam într-o zi murmurând un bolnav care aştepta să fie primit, arătând spre noi, care ne îndreptam în grup spre sala de mâncare. Mă uitai la cel ce spusese vorbele de mai sus, şi în acelaşi timp se uită şi el în ochii mei. N-am văzut până atunci un om care să mă privească cu mai multă ură. Ochii lui, pe jumătate stinşi şi afundaţi în două văgăuni umbrite, mă străpungeau într-o ciudă cu totul nestăpânită şi parcă mă învinovăţeau pe mine din cauza boalei de care se ferea. Scumpă e viaţa!

Şi lucrul acesta îl dovedeşte, pare-se, şi instituţia în care mă aflu: Societatea pentru Profilaxia Tuberculozei şi Asistenţă [a] Tuberculoşilor Săraci. Bugetul anual al instituţiei, pe cât aud, e de 160 000 [de] lei, şi numărul bolnavilor pe care îi curariseşte anual îmi pare că nu trece de 200. Prin urmare, Societatea găseşte că e bine şi uman să se cheltuiască 160 000 [de] lei anual chiar pentru sărăcime şi numai pentru 200 de bolnavi. De aci urmează că dacă ar fi mai multe inimi „generoase”, sau dacă conducătorii unui stat ar fi mai puţin hrăpăreţi, tendinţa lumii moderne şi a lumii

savante e ca instituţiile de soiul acesteia să se înmulţească – aceasta pentru că viaţa omului pare a fi scumpă.

„E şi acesta un semn de progres, de civilizaţie, un semn că lumea va fi în curând mai bună, mai iubitoare”, îmi ziceam eu în primele zile ale internării mele aci, privind la îngrijirea deosebită şi atenţia ce i se dă omului o dată internat, deşi e dintr-o clasă dispreţuită.

„Să respecţi orele de cură; să nu ieşi afară dezbrăcat; să nu mergi prea iute şi să nu vorbeşti prea mult – te oboseşti”, cuvintele acestea le auzeam mereu şi, fiind spuse cu blânde- ţe, parcă-ţi mergeau la inimă. Apoi, ceata de oameni îmbrăcaţi de sus şi până jos în alb, care-ţi înconjoară patul în timpul vizitei, pe a căror figură se citeşte bunătatea, luminată şi mai mult de razele ştiinţei, care te întreabă binevoitor: „Cum staţi cu sănătatea?”, şi care se bucură când aud de o îmbunătăţire, după cum se îngrijorează când află de un regres – toate acestea te fac să ai mai multă încredere în binefacerile civilizaţiei şi să priveşti lumea şi mersul ei prin- tr-o sticlă ceva mai roză.

Dar pe când reflectam la cele de mai sus şi căutam să-mi întăresc convingerea că, într-adevăr, viaţa e atât de preţioasă, încât, de la omul cel mai simplu şi până la elita cugetării, totul tinde spre îngrijirea şi păstrarea ei, în clipa asta, privirile-mi căzură asupra unui mare titlu din fruntea unei gazete de dimineaţă: „Masacrele din războiul italo-turc1”. Citii şi mă înfiorai de grozăviile cuprinse dedesubtul acestui titlu.

Atunci, pe nesimţite, o contrazicere se ivi între cele ce gândeam până în momentul acela şi lucrurile cuprinse în ziar despre însemnătatea şi preţul vieţii; atunci faptele oamenilor îmi părură fapte de nebuni. Mă uitai la cei din jurul meu care îşi făceau „cura” cu o mutră serioasă şi îmi veni să-i zgâlţâi şi să le strig: „Ce vă mai îngrijiţi atâta de sănătate, dacă după vindecare, la cel dintâi semn, vă aruncaţi ca neghiobii în baionete? La ce mai luaţi în serios boala, dacă viaţa are aşa de puţin preţ la voi? Ce să faceţi cu sănătatea, când sunteţi în orice moment gata să primiţi o moarte de o mie de ori mai grozavă decât oftica?”

În acelaşi timp, cortegiul doctorilor, care tocmai veneau să facă „vizita” pe verandă, îmi păru un cortegiu caraghios care, înşelând [u-i] pe bolnavi, se înşelau pe sine, creând pentru viitor o istorie mincinoasă în care faptele

se vor contrazice unele pe altele. Cu drept cu vânt, un om întreg la minte ar putea să-şi zică: „Cum se face că doctorul care azi îşi dă toată osteneala să [în] zdrăvenească un om, acelaşi doctor, ca deputat şi ca om de stat, [îl] trimite pe bolnavul de-a bine [lea] vindecat să moară de o moarte grozavă? Cum se face, doctore, că o viaţă întreagă alergi în căutarea şi găsirea mijlocului cu care să ucizi dihania nevăzută care distruge viaţa omului? Cum se face că, pe înălţimea tribunei academice, îţi demonstrezi victorios descoperirea şi aduci elogii ştiinţei, şi după o clipă, de la înălţimea altei tribune, hotă-

1 Războiul italo-turc (1911-1912) s-a încheiat cu înfrângerea Turciei (n. Red).

Răsti sau aprobi măcelărirea sau distrugerea în masă a aceleiaşi vieţi, pentru al cărei mijloc de conservare erai mândru adineauri că eşti tu descoperitorul? Sau dacă nu hotărăşti şi nu aprobi distrugerea vieţii pe care tu te lupţi să o păstrezi, atunci pentru ce taci şi nu te revolţi contra sălbatecului care îţi fărâmă opera? De ce nu strigi în numele ştiinţei că o ceată de nebuni dau cu toporul în clădirea pe care tu vrei s-'o ridici? De ce nu ceri ca ştiinţa numai să aibă dreptul să stăpî- nească, iar nebunii să fie închişi la balamuc?"

Cât despre bietul animal care acum tremură pentru păstrarea vieţii, dar după un moment e gata să se arunce în foc pentru a sfârşi cu mult mai groaznic – despre aceasta nu mai e nimic de zis. El e gata să-şi facă cura cu sfinţenie un an de zile, refuzând chiar să arunce privirea pe un jurnal, de teamă să nu se strice ceva într-însul, pentru ca, la auzul unei trâmbiţe de război, să se vâre în mare iuţeală în ascuţişul unei săbii. Aşa e omul, animal. Oaia se sperie pe câmp de un fulg, dar sub genunchiul măcelarului, habar n-are că o aşteaptă moartea.

Dar poate că într-o zi nu va mai fi aşa.

DUPĂ CONGRES1

După congres, ca şi după război, mulţi voinici se ridică – s-ar putea spune totuşi, pentru cei care stau deoparte şi nu sunt risipiţi de învălmăşag, [că] lucrurile apar mai clare decât pentru cei din mijlocul luptei.

Congresul de anul acesta, contrar, cred, tuturor aşteptărilor, a ieşit mai slab decât cel de acum doi ani – aceasta în ceea ce priveşte dezbaterea

chestiunilor de la ordinea zilei. Cu toate că şi la primul nostru Congres, comicul „s-a votat!” al tov. Frimu, prezidentul de atunci, punea capăt multor discuţii care ameninţau să nu se mai sfârşească, dezbaterile din Congresul trecut rămân mult superioare, prin libertatea şi studiul lor, celor din anul acesta, când toate punctele de la ordinea zilei s-au votat, ca să zicem aşa, aproape „din oficiu”.

Dat fiind faptul că nu erau decât două zile şi jumătate la dispoziţia Congresului, şi cum peste limita aceasta nu se putea trece cu niciun preţ din cauza serbării ce urma imediat Congresului, tov. Racovski a depus o mare severitate în dezbateri – întâi, contopind mai multe puncte într-u- nul singur, şi apoi, limitând la zece minute dreptul fiecărui

1 Apărut în RM, VIII, 54, 15 iul., la rubrica „Păreri libere”; semnat: P. Istrati (n. I.U.).

Este vorba despre al II-lea Congres al P.S.D.R. Şi al IV-lea Congres al Uniunii Generale a Sindicatelor, ţinut la Bucureşti în 29 iunie- 1 iulie (n. Red.).

Delegat de a răspunde unui raportor, timp care a mai suferit o amputare în cele din urmă.

Şi asupra acestui lucru aş vrea să stărui în câteva cuvinte.

Toată paguba rezultată din limitarea aceasta extremă a timpului necesar unui delegat pentru a dezbate o chestiune trebuie să cadă nu asupra prezidentului Congresului, care nu putea face altfel, ţinând seama că orice delegat are dreptul de a propune şi discuta, ci asupra unora din delegaţii veniţi la Congres sau, mai bine zis, asupra majorităţii acestor delegaţi. O mişcare tânără nu poate trimite la primele sale congrese decât o majoritate de delegaţi tineri în cunoştinţe. Or, într-un congres care are numai trei zile timp preţios de pus la cale lucruri pentru un an sau doi, numai cei bă- trâni la minte, cei cu largi cunoştinţe şi cu experienţă, pot aduce o rază de lumină care să fie folositoare bunului mers al mişcării.

Şi aceasta cu atât mai anevoios, cu cât în congresele noastre, absolut deosebite de congresele celorlalte partide şi mişcări, se pun la discutat cele mai adânci şi mai grele de pătruns chestiuni din câte se agită în vremea noastră – şi trebuie să fii ori om pregătit, ori prea îndrăzneţ ca să iei cuvântul într-o asemenea adunare.

„Dar”, va întreba, poate, un tovarăş supărăcios care a fost delegat la Congres, „atunci pentru ce am fost trimis, dacă nu pentru a lua cuvântul?”

Nu, n-ai fost trimis pentru asta, atunci când geanta cu bagajul cunoştinţelor tale e aproape goală, ci pentru ca, şe- zând cuminte şi atent pe un scaun, să laşi timpul tău altora mai pricepuţi să discute şi să propună, iar tu să-ţi umpli traista, sârguitor, pentru altă ocazie, pentru alt congres, căci nu e o lege să iei parte la un congres, iar cel de-al doilea să te dea lipsă.

Lăsând însă gluma la o parte, s-a putut constata în ultimul Congres că sistemul acesta democratic de a da dreptul fiecărui congresist de a lua cuvântul la fiecare chestiune, indiferent de gradul său de pricepere, se transformă în cu rată neorânduială şi aduce imense pagube atunci când vorbitorul nu spune nimic.

Iată de ce cred că la viitoarele congrese, tovarăşii delegaţi ar trebui să ţină seamă de observaţiile de mai sus, iar Biroul să întoarcă foaia atunci când dreptul devine un abuz păgubitor.

Câţi tovarăşi luminaţi n-au rămas pe dinafară din cauza celor „zece minute” insuficiente şi a listei kilometrice de „înscrieri” la discuţie!

Dar mai sunt şi altele de spus despre Congresul trecut.

ASISTENŢII DE LA CEREALE1

În momentul când scriem aceste rânduri, tânăra organizaţie a asistenţilor din Brăila e angajată în una din cele mai grele lupte cu putinţă, şi când spunem cele mai grele lupte, nu o facem din obişnuinţă sau din dorinţa de a mări caracterul luptei.

În adevăr, rar se poate vedea ca o organizaţie să aibă atâtea piedici de învins în calea ei. Asistenţii, prin năzuinţele şi revendicările lor, se întâlnesc în cale nu numai cu patronul, după cum e regula generală la alte sindicate, ci [îl] mai au de învins şi pe celait duşman, ba poate pe adevăratul şi cel dintâi duşman care trebuie mai înainte învins, pe magaziner.

Acesta e mult mai periculos decât stăpânul, decât comerciantul adică, deoarece, lovit fiind şi el în interese prin faptul organizării asistenţilor, care până mai ieri îl serveau cu cea mai mare credinţă, acum devine cu atât mai periculos, cu cât lipitoarea aceasta, demnă de stârpit, [îl] învrăjbeşte cu multă iscusinţă pe stăpânul său împotriva noilor organi

1 Apărut în RM, VIII, 54,15 iul., în cadrul unui grupaj de articole intitulat

„Locutul din Brăila provocat în beneficiul unui singur comerciant"; semnat: P. Istrati. Cele două note din grupaj, tipărite sub articol, sunt semnate: P.I. (n. I.U.)

Zaţi – şi suntem convinşi că dacă această canalie n-ar exista, comerciantul ar putea să vadă repede şi clar că numai foloase poate avea în urma ridicării gradului de conştiinţă al asistentului.

Pe lângă magaziner şi pe lângă autorităţi – pe care nu le mai punem la socoteală, fiindcă acestea veşnic sunt de partea celor mari –, asistenţii mai au de învins chiar imoralitatea din sânul lor. Asta e o piedică precumpănitoare în lupta de întărire a organizaţiei, pentru că, obişnuit să-şi echilibreze traiul prin ciupeli piezişe şi nepermise, iar nu prin reclamarea hotărâtă şi demnă a unei plăţi îndestulătoare, asistentul, linguşitor, cu greu se va putea transforma şi decide a intra în rândurile colegilor săi organizaţi, unde numai cinste, demnitate şi solidaritate se poate găsi, lucruri absolut necunoscute lui, cu rare excepţii, fireşte.

Dar înrolarea tuturor asistenţilor în sindicat e un ideal nu tocmai apropiat.

Dacă aceasta s-ar putea face aşa de uşor, nici n-ar mai fi nevoie să se facă apel la organizaţia căruţaşilor spre a [-i] boicota pe cei neorganizaţi, căci aceştia neexistând, comercianţii ar fi siliţi să [-i] primească pe vechii lor „ipistaţi", care altădată [îi] secondau pe magazineri în furtişaguri, în forma nouă sub care se prezintă de la organizare încoace: oamenii demni şi conştiincioşi. Iată de ce credem că nu greşim deloc arătând tov [arăşilor] asistenţi că cel mai puternic motiv al unui posibil insucces e faptul târziei lor organizări. În loc să privească sceptici la avalanşele muncitorilor din port, care se îndreptau plini de speranţă, încă de acum trei ani, spre organizaţia sindicală, dacă dânşii i-ar fi imitat, cât de departe s-ar afla azi – şi deci de câte ori mai uşoară le-ar fi lupta în momentele acestea! Printr-o propagandă vie şi neîncetată, de mult ar fi ucis linguşirea şi egoismul din sânul breslei lor şi ar fi sădit în loc germenul conştiinţei de clasă, care le-ar fi atât de folositor în momentele acestea grele.

BOICOTUL TOV [ARĂŞILOR] CĂRUŢAŞI

Frumoasa solidaritate de clasă a muncitorilor din Brăila s-a manifestat şi cu ocazia locutului1 actual în chipul cel mai demn.

Asistenţii nesindica [liza] ţi, simpatizând cu patronii, le dădeau tot concursul acolo unde, deşi declarasefră] locut patronii, totuşi… lucrau. Acestor nedemni trădători le-au dat o admirabilă lecţie tov [arăşii] căruţaşi boicotindu-i, adică neprimind să descarce acolo unde se aflau asistenţi nesindica [liza] ţi.

E dureros faptul că trebuie să se lupte între ei membrii aceleiaşi clase, însă când ei nu-şi înţeleg interesele de clasă, vina nu e decât a lor, şi în cazul acesta, tov [arăşii] căruţaşi şi-au îndeplinit o datorie de căpetenie.

PENTRU PREFECTURA BRĂILEI

[îl] întrebăm pe domnul director al prefecturii de Brăila dacă în atribuţiile d-sale intră şi aceea de surugiu. Căci altfel, cum se explică atitudinea sa muscălească şi cuvintele batjocoritoare cu care a năvălit asupra delegaţiei asistenţilor din port, invitată să-şi expună doleanţele în Sala Bursei luni după-amiază, în faţa comercianţilor şi membrilor Camerei de Comerţ?

SCĂPARE DE CONDEI2

În urma unei indiscreţii fericite, datorată unui funcţionar din anturajul dlui Banu, directorul revistei Flacăra3, şi

1 locut [< engl. Lock-out] – refuzul patronilor de a permite angajaţilor accesul la locul de muncă până la soluţionarea diferendelor (n. Red.).

2 Apărut în RM, VIII, 57,26 iul., la rubrica „Câte-o glumă din când în când”; semnat: P.I. (ti. I.U.)

3 Flacăra, publicaţie săptămânală „literară, artistică, socială”, apărea la Bucureşti (n. Red.).

Al cărui nume, din motive pur profesionale, îl trecem sub rezervă, ne aflăm în plăcuta poziţie de a ne prezenta cei din- tâi în faţa opiniei publice a numeroşilor noştri cititori şi a-i pune în contact cu următorul senzaţional articol de reportaj politico-economico-literar…

Sâmbătă, pe la ora 10 dimineaţa, dl Banu, extrem de agitat şi plimbându-se cu paşi mari prin birou, sună şi cere să vie imediat Cronicarul Dâmboviţei, autorul cronicii „Notele săptămânii”; iar când acesta se prezentă, mirat de atitudinea directorului său, acesta din urmă îi puse celui dintâi ultimul număr al revistei Flacăra sub nas şi, arătându-i următoarele rânduri de la „Notele săptămânii”, le însoţi cu următoarele

cuvinte: „Bine, domnule Cronicar al Dâmboviţei, ce înseamnă asta? Cum ai putut d-ta să scrii cuvintele astea? Ia citeşte colea…

«Sunt la Sinaia. Plouă întruna. Zi şi noapte cerul este acoperit de nori vineţi… ca spinarea unui ţăran scăpat din beciurile poliţiei… S-ar părea că Sf. Ilie, schimbat într-un… uriaş jandarm rural, bate mereu cu funia udă bolta cerească…»

Ce vrea să zică asta, d [omnu] le? Ce… ţăran… spinare… funie? Adică cum vine asta? Eu refuz poezii numai fiindcă se întâmplă să se strecoare pe ici, pe colo câte-o «spinare», «ţăran», «jandarm», «funie», sau chiar numai pentru vreo culoare «vânătă», şi d-ta îmi cazi deodată din nori cu asemenea comparaţii deplasate? Nu înţelegi, d [omnu] le, că asemenea comparaţii nu se fac? N-ai putut să compari cu altceva norii de la Sinaia şi pe Sf. Ilie al d-tale? Doar suntem la o revistă literară, şi imaginaţia aprinsă a vreunui cititor incult poate să încurce lucrurile rău: ţărani… '907… guvern liberal… jandarm rural… Şi când mai vii şi cu culori «vinete», apoi mi-o faci fiartă!"

Întristat de acest insucces, Cronicarul Dâmboviţei invocă o… „scăpare de condei" şi se retrase, iar dl Banu, în culmea surescitării, trimise după el o tiflă în dublu exemplar:

„Scăpa-te-ai cu gâtu' de mal, pârlitule… Dar-ar Dâmboviţa peste tine şi te-ar trăsni Sf. Ilie cu comparaţiile tale neghioabe!"

O ANIVERSARE MIŞU IONESCU1

Azi, 28 iulie, se împlinesc doi ani de când o moarte năprasnică ni l-a răpit pentru totdeauna din mijlocul nostru pe Mişu, străjerul inimos al muncitorimii gălăţene şi unul din fruntaşii adevăraţi ai mişcării din ţara noastră. Ştiindu-se bun înotător de mic copil şi fiind un obişnuit al scăldatului, nu şi-a putut închipui că va plăti cu viaţa sa plăcerea aceasta nevinovată. Acuma ne vedem siliţi a ne aminti în chipul acesta de dânsul, în loc ca actele de energie şi devotament de care dispărutul era capabil să ne bucure şi astăzi din timp în timp şi să ne dea de ştire că, la Galaţi, muncitorimea organizată îşi are paznicul neadormit al intereselor ei.

Contrar aniversărilor burgheze de asemenea natură, a enumerărilor de fapte mari neînfăptuite şi a exprimărilor de „adânci regrete" cu totul nesimţite, proletariatul organizat este şi are pentru ce să fie îndurerat cu prilejul acestor triste aniversări. Pentru noi, data pierderii unui suflet mare

e clipa nenorocită-n care o faclă luminoasă, din puţinele facle cunoscute dreptei noastre cauze, încetează de a mai ajuta la gonirea întunericului ce ne închide calea spre soarele depărtat al dezrobirii – e o stea mai puţin pe firmamentul speranţelor muncitoreşti.

Pentru lagărul burghez, dispariţia unui „bărbat de stat" e momentul mult aşteptat al sutelor de arivişti care se vor da în brânci a doua zi pentru a-i ocupa scaunul aducător de averi; pentru noi e ceasul de reculegere când, privindu-ne unii pe alţii, recunoaştem pe tăcute că cu greu se va ridica un altul care să poată ocupa un scaun de unde să trimită cu talent îndemnuri mari, abnegaţie multă şi pilde demne de imitat – un post care cere toate însuşirile celui care îl ocupă, dar care nu dă în schimb nici lefuri, nici diurne… ci numai o desăvârşită mulţumire sufletească, diurnă foar te slabă pentru acei care trebuie să caute în dicţionar sensul acestor cuvinte.

Iată de ce suntem mâhniţi când aniversăm azi doi ani de la moartea lui Mişu Ionescu.

SCRISOARE1

Către „un ţăran sincer", „cu ştiinţă de carte şi dragoste de adevăr", şi „care nu e membru în Liga pentru unirea cărbunarilor cu a înălbitorilor"

Lui I.C. Vissarion2

Ţi-am citit şi eu scrisorile tale din Adevărul şi, la sfârşit, cu multă părere de rău, mi-am zis: „Pieirea ta prin tine, Vis- sarioane!" Căci aşa este! Dacă ne dă şi nouă D [umne] zeu la o sută de ani o dată „un ţăran cu ştiinţă de carte şi dragoste de adevăr", apoi nici pe acesta nu ni-l lasă întreg, ci îl pune să facă piese de teatru, aeroplane şi scrisori deschise la Adevărul.

E dureros că trebuie să vorbim astfel de noi înşine, dar ar fi şi mai rău, ba chiar condamnabil, atunci când [i-] am lăsa pe amicii noştri să-şi atribuie merite pe care nu le au, să aibă convingerea că operele lor sunt „de valoare" atunci când nu sunt, şi să devină insolenţi cu oameni care n-au altă vină decât aceea că i-au lăudat, poate, prea mult. Şi amicul nostru e într-adevăr insolent nu numai cu tov. Racovski, de care vorbeşte cu aceeaşi răceală ca şi de dl Iorga, dar chiar şi cu mişcarea socialistă. Lăsând la o parte contrazicerile în care cade cu privire la aprecierile sale asupra Adevărului, fraza cu care se adresează dlui Miile – „Vă vorbesc sincer, aşa cum mi-e firea; dacă ne refuz [aţ] i sprijinul ziarului dvs., noi unde [ne] mai putem

spune şi noi cuvântul nos-

1 Apărută în RM, VIII, 66, 26 aug.; semnată: P. Istrati, Secretarul Cercului de Editură Socialistă (ti. I.U.).

2 I.C. Vissarion publicase câteva proze în RM (n. Red.).

Tru?" – e cu totul jignitoare pentru mişcarea noastră. Nimeni nu tăgăduieşte – şi cu atât mai puţin noi – că dl Mille e un puternic stâlp al democraţiei, dar iarăşi, cine va putea contesta că mişcarea noastră n-a plătit şi nu va plăti în viitor cu sângele ei luptele ce le dă pentru triumful cauzei muncitoreşti? Negreşit, o asemenea afirmaţie numai un literat o poate face, căci pentru amicul Vissarion, „socialiştii de la noi" există numai atâta timp cât aceştia îi editează operele; din moment însă ce dânşii, mai modeşti decât d-sa, găsesc că scrierile sunt slabe, apoi… unde [ne] mai putem spune şi noi cuvântid nostru decât într-un ziar democrat – iar nu într-unul socialist – şi adresându-ne dlui Vasile Stroescu.

„Deschideţi-mi singura poartă de a-mi spune simţirea: coloanele Adevărului”, strigă foarte „sincer” prietenul Vissarion.

Frumoasă cultură socialistă! Un ţăran „cu carte” avem şi noi, dar să ne trăiască!

Pe lângă nenorocirea de a fi foarte puţin socialist, „tovarăşul” Vissarion [o] mai are şi pe aceea de a nu fi deloc modest, aşa cum i-ar sta bine unui ţăran care nu bea „şvarţuri” „la terasă”. D-sa crede că competinţa Cercului de Editură Socialistă e mai prejos de aprecierea unei opere ca Lupii, şi tov. Moscovici a fost prea delicat în scrisoarea sa când a ezitat de a-i spune adevărul, invocând că „nu ne putem arunca în editarea de cărţi literare” din lipsa [a] „zeci de mii de franci”. Nu, nu din cauza asta nu se editează Lupii, ci din aceea că nu e nici „dramă socială în 4 acte”, nici dramă şi nici măcar piesă. Cercul a găsit că asemenea „drame” se pot scrie câte trei pe săptămână.

Autorul piesei, deşi ţăran, e departe de a fi autor-ţăran. El nu ne dă nici limba, nici sentimentele, nici revolta coşbu- ceană a ţăranului nostru, ci numai nişte exclamări hamle- tice, rezultatul unor citiri fugare şi pedantice.

Dar cum să ţină seama prietenul nostru de toate acesta, când nu ştie că

Uşor conduci pe-un om netot,

Dar mai uşor pe-un om cuminte;

Pe-un semidoct, nici tu, părinte,
Nici zeii cerului nu pot.1

De altfel, vina nu e, din păcate, numai a aceluia care, lin- guşind [u-l] în mod nedemn pe directorul Adevărului, caută – vorba tov. Moscovici – „să atragă atenţia lumii asu- pră-şi”, ci şi a unor foarte buni tovarăşi ai noştri care, prin aprecierile lor prea grăbite, [l-] au zăpăcit pe amicul nostru şi l-au făcut să dispreţuiască judecata acelora care au destulă dragoste pentru o literatură socialistă, dar care o resping atunci când găsesc că, cu o dramă ca Lupii, autorul a făcut-o… prea de oaie.

FACLA LA PUŞCĂRIE2

Împotriva regelui muscal şi a nebuniei războinice, Facla duce o luptă care din zi în zi devine mai aprigă şi-i asigură un succes mai desăvârşit în popularizarea figurii sinistre a ţarului Belgiei Orientului. Dacă anul 1877 n-a reuşit să aducă pe buzele învineţite ale poporului epitetul de „marele căpitan”, apoi 1907, exploatarea sângeroasă şi diplomaţia idioată a tiraniei regale vor putea împleti cu uşurinţă cununa meritată de acela care a făcut totul pentru el, pentru neamul şi călăii ce-l înconjoară, dar nimic pentru ţara care-l blestemă de câte ori îi vede chipul prin şcolile lui Haret, tribunalele lui Bagdat şi bisericile lui Athanase.

În publicistica ţării noastre, cred din parte-mi că Facla a reuşit cea dintâi să ducă cu mai multă îndrăzneală, compe- tinţă şi talent războiul sfânt de distrugere a viermilor care ne rod măduva vieţii – şi dacă aştept o zi în care lovituri

1 Variantă contrafăcută după Voci din public (Coşbuc, 1902) – n. Red.

2 Apărut în RM, VIII, 69, 6 sept., la rubrica „Păreri libere”; semnat: P. Istrati (n.1.U.).

Facla, săptămânal literar, politic, economic şi social, tipărit la Bucureşti sub direcţia lui N.D. Cocea (n. Red.).

Le ei să culmineze, e aceea când scriitorii care o redactează vor trebui să meargă la puşcărie.

Nu e niciun rău că le doresc acest lucru. Puşcăria pentru ziaristul cinstit e arcul de triumf al acestor Napoleoni ai condeiului – şi nu există certificat mai bun pentru dân- sul decât „Foaia de liberare” ce vor căpăta-o la ieşirea din închisoarea Văcăreşti. Pe aceste certificate, poporul ştie să aplice în

asemenea cazuri nişte sigilii care nu se mai pot şterge.

Dar Facla nu va merge la puşcărie, şi iluziile ce şi le făcea acum câteva săptămâni cred că le-a pierdut cu totul. Iar cauza acestei fericiri depărtate nu-i deloc puterea cu care n-ar fi ştiind să lovească, nici obrazul tăbăcit al oligarhiei, care a început să crape pe ici, pe colo, ci puţina frică ce-o are această oligarhie în democraţia română. Numai teama de controlul socialist, puternic, ar fi în stare să determine acest putregai să-şi răscolească măruntaiele.

Când toate aceste elemente democratice risipite se vor reuni într-un mănunchi cu neputinţă de frânt, când se va găsi omul care să adune toate aceste talente ce se zbat astăzi disperate şi, formând un partid de temut, să-l arunce asupra blocului de „ploşniţe", atunci lucrurile se vor schimba.

Sprijiniţi de un cotidian socialist care să nu aibă nicio rezervă de făcut, niciun om de cruţat, nicio ambiţie de acoperit; care să răscolească moşiile, fabricile, atelierele şi uzinele Carolilor, Brătienilor, Costineştilor1, Ferikizilor şi [ale] altor reptile, de unde să pună sub ochii poporului exploatarea lor mârşavă; părăsind cabinetul şi coborându-se în mijlocul mulţimii setoase, cutreierând oraşele şi satele, unde să ducă cuvântul şi îndemnul de deşteptare a maselor; pătrunzând, ca nişte adevăraţi tigri, în incinta acestui Parlament de ticluială, unde să agite adevăratul „fier roşu" şi să-l aplice fără milă, făclierii de azi, precum şi cei care vor fi stând pitulaţi prin cine ştie ce colţ, numai atunci vor deveni spaima „ploşniţelor".

Când diferit e facle se vor răspândi în sute de mii de exemplare în toată ţara şi când poporul va umple enorme săli de întruniri; când haitele de lupi vor vedea că „teoreticienii" au părăsit demascarea platonică, aducătoare de mici satisfacţii şi inofensive denunţări, şi s-au hotărât a le călca pe urme, atunci Facla va fi dată în judecată cu prisosinţă, condamnările vor curge lanţ, dar şi opera de asanare va fi atunci desăvârşită, spre marele folos al poporului rob şi spre cinstea celor ce se devotează lui.

Aşa cum se lucrează azi însă, deşi e ceva, nu e tot ce se poate face. În chip fatal şi spre răul nostru, al mulţimii muncitoare, pamfletele îşi vor sfârşi într-o zi sursele şi vor deveni anodine, ceea ce nu doresc deloc, iar cei care sug sân- gele lucrătorilor au aerul a-şi spune: „Lasă-i să latre!"

Cine nu doreşte ziua când toate aceste forţe se vor uni pentru a începe

colaborarea la opera cea mare?

DISPREŢUL DE VIAŢĂ LA LIBERALII NOŞTRI1

S-a tot spus mereu, de vreo câţiva ani încoace, că cei mai cinici oameni de pe pământ sunt liberalii români, în frunte cu gazetarii de la foile lor. Afirmaţia aceasta cred că e o greşeală provenită din lipsa de pătrundere cu care se citeşte la noi. Iată o dovadă că liberalii sunt consecvenţi în spusele lor.

Se ştie că, duminica trecută, partidul nostru a organizat întruniri de protestare în toată ţara împotriva războiului care nimiceşte atâtea vieţi folositoare progresului; aceasta în conformitate cu credinţa noastră că viaţa a fost dată omului pentru a fi trăită, iar nu măcelărită. Totodată, mai credem că, lucrând astfel, practicăm şi învăţămintele religiei noastre de stat, care ordonă „să nu ucizi". Dar iată că a treia zi după întrunire, tocmai când ne felicitam că ne-am făcut o pioasă datorie de creştini, apare Viitorul, organul parti- dului celui mai idealist din ţară şi, ridicându-ne la o înălţime la care numai paratonerul Băncii Naţionale poate să ajungă, ne aminteşte că „datoria primordială a omului este [de] a dispreţui viaţa, când nevoi superioare şi când un ideal etnic ar cere-o".

Mărturisesc că această nouă latură a datoriei omeneşti m-a cam pus pe gânduri. „Nu cumva", mi-am zis eu, „noi, socialiştii, suntem laşi? Nu cumva, oare, democratismul implică laşitatea?" Şi mi-am adus aminte de cei 20 000 de camarazi căzuţi la 1871, de sângele vărsat în 1848, de miile de lucrători – bărbaţi, femei şi copii – zdrobiţi de cazaci în 19051; m-am gândit apoi la graba cu care proletariatul din Budapesta a coborât în stradă anul trecut, convins, fiecare în sufletul lui, că poate a doua zi nu se va mai întoarce la fabrică. Mi-am mai amintit cuvintele lui Bebel, care a declarat dârz că va pune mâna pe armă dacă o naţiune streină ar încerca să atace graniţele ţării sale. Şi în cele din urmă, controlându-mi sufletul îngrijorat, m-am întrebat dacă voi sta o clipă la îndoială de a alerga în stradă în ziua când trâmbiţa universală va suna ceasul „de apoi" acestei burghezii „liberale", care distruge orice „ideal etnic" al popoarelor de pe pământ.

Dar citind încă o dată articolul cu pricina, am văzut că înţelesesem greşit, că nu era nicio contrazicere la mijloc; pentru asta a trebuit să mă văd un moment în pielea unor „naţional-liberali" – o cameră foarte puturoasă – şi

să judec din punctul lor de vedere. Într-adevăr, liberalii de la noi sunt meşteri în „a dispreţui viaţa”, dar nu viaţa lor, ci a noastră. Când e vorba de „idealurile” lor „etnice”, nu s-a inventat maşină destul de ucigătoare care să sfărâme îndeajuns oasele muncitorimii române. Care sunt aceste „idealuri etnice” nu mai e nevoie să le înnumerăm, le ştie toată lumea. Cât priveşte conştiinciozitatea cu care au „dispreţuit viaţa”, iarăşi, ne cuprinde dezgustul a o mai aminti; în vârful

1 Sunt citaţi: anul Comunei din Paris, al insurecţiei pariziene şi al mişcărilor revoluţionare din Rusia (n. Red.).

Piramidei de schingiuiri, prigoniri şi legiferări ruseşti stă 1907, cu ale sale 11 000 de vieţi „dispreţuite”.

O, da! Au dreptate liberalii, ei ştiu de minune a practica dispreţul vieţii. Dar se înşală când cred că noi suntem laşi. Eu le doresc ziua când vor fi chemaţi să le dovedim contrariul. Dacă laşitatea noastră se bazează pe cei câţiva dezertori fugiţi dintre noi în cohorta mercenară a taberei liberale, apoi să nu se uite că dezertorii aceştia n-au putut să ne ia şi muniţia: convingerile noastre. Acestea au rămas; le-am modificat, le-am perfecţionat şi, înarmaţi cu ele, putem oricând să dovedim că ştim şi noi „a dispreţui viaţa”. Muniţia aceasta e cel mai bun material de război al nostru şi tocmai ceea ce lipseşte armatelor de mercenari ale căror „idealuri etnice” stau scrise pe bancnotele Băncii Naţionale, pe mucavaua Fabricii de Hârtie Letea sau le întâlnim zilnic suspendate pe firele electrice ale Tramvaielor Comunale.

DIN REGIUNEA PETROLULUI

CÂMPINA1

Venit pentru o zi în Câmpina spre a lua parte la întrunirea de protestare împotriva războiului, am din nou prilejul să-mi dau seama de marea însemnătate a acestei regiuni şi de rolul pe care ar putea să-l joace în viaţa economică a ţării. Desigur că nu impresiile mele fugitive vor aduce ceva nou la cunoştinţa noastră, atât de săracă în fapte. Pentru aşa ceva trebuie timp, muncă multă şi cunoaşterea adân- că a vieţii intime a acestei regiuni; şi în privinţa aceasta, tov. Racovski avea perfectă dreptate când ne spunea într-u- na din zile: „Lăsaţi vorbele goale la o parte; cercetaţi date şi statistici mai bine şi veniţi cu cifre şi fapte, dacă voiţi să fiţi folositori mişcării.”

Fiind duminică, nu se lucra. Dar tocmai liniştea aceea care domina întreaga „schelă" dădea streinului o idee clară de forţa covârşitoare a proletariatului absent. Aci, cred, mai mult decât oriunde, ai impresia că te afli în adevăratul centru industrial al ţării.

Vizitarăm câteva sonde care „lăcăreau", adică extrăgeau păcură din adâncimi. E de ajuns să te opreşti în uşa uneia din aceste turle ca să afli măsura exactă după care să judeci mizeria neagră – ca şi ocna în care lucrează – a lucrătorilor de la sonde.

Nici nu-i nevoie să-l vezi pe lucrător. Din moment ce întregul interior al sondei înoată în păcură amestecată cu pământ, lucrătorul nu poate fi decât un burete îndopat cu ţiţei. Şi omul acesta nu poate doar nădăjdui că viaţa pe care o duce va ţine un an, cinci sau zece, ci până la moarte. O dată intrat în sondă, speranţele de scăpare se pierd zi după zi, viaţa lui se identifică cu a sondei, ca a marinarului cu bastimentul: el ştie că într-o zi va fi mistuit de flăcări cu sondă cu tot, după cum marinarul se aşteaptă oricând să fie înghiţit de ocean cu întreg vasul pe care pluteşte. Şi totuşi, lucrătorul sondor nu se organizează pentru ca, îmbunătă- ţindu-şi starea, smulgând cât mai multe reforme, impunând să i se apere viaţa de pericole, să poată astfel îndura mai uşor mizeria profesiei ce-o exercitează. Trăind toată viaţa în păcură, mâncând şi respirând înecaţi în păcură, nu e de mirare că oamenii aceştia, veniţi de prin toate colţurile ţării, sunt atât de abrutizaţi, încât şi conştiinţa lor se întunecă cu timpul, luând culoarea negrei şi împuţitei ocne în care sunt condamnaţi să trăiască.

A doua zi dis-de-dimineaţă, înainte de plecare, am ieşit pe malul care domină întreaga vale a Prahovei dintre Câmpi- na şi Poiana. Tov. Aricescu, care mă însoţea, îmi povestea cu o stăpânită amărăciune câteva din nenorocirile la care a fost martor şi în care au pierit nenumăraţi lucrători – pe când în faţa noastră se profilau, pe toată întinderea văii, urâcioa- sele propilee modeme, groaznicele turle negre, care păreau că formează colonadele unui vestibul la intrarea în iad:

„Lucrezi liniştit în sondă", spunea tov. Aricescu, „şi deodată, pe nesimţite, auzi o detunătură care zguduie toată regiunea şi preface în ţăndări multe geamuri din oraş. Atunci ştii de mai înainte că vreo sondă a luat foc – şi când ieşi afară, îi vezi unul câte unul cum aleargă în neştire cu

flacăra de 2 în deasupra capului. Unul se aruncă în apă şi mai arde şi acolo câtva timp; altul îşi rupe hainele de pe el, cu carne cu tot. Cei mai fericiţi sunt acei care mor pe loc, arşi în sondă, dar aceştia sunt puţini. Ce mai mulţi, încercând să scape, nu fac alta decât [că] îşi măresc agonia şi mor după câteva ceasuri sau câteva zile de chinuri.

Nu-ţi poţi închipui ce tablouri ni se prezintă în asemenea nenorociri. Cei carbonizaţi complet nu mai au nicio formă şi treci mai departe. Dar rămâi înlemnit când ridici vata în care e îngropat unul viu, deşi e pe jumătate mort.

Vata albă, înfăşurând trupul acela înnegrit, sângerând, curăţat de tot ce-a fost păr pe obraz şi pe cap, răsuflând încă, deşi se văd oasele şi carnea atârnă felii, e tot ce poate înnebuni un om. Ce să-ţi spun de soţiile ori părinţii care se apleacă peste o asemenea mumie ca să-şi recunoască bărbatul ori copilul? De aceea e mai de dorit moartea unora care sunt striviţi pe loc de câte o greutate enormă ori prinşi de cureaua motorului: într-o clipită umplu magazia de cioz- vârte."

Şi din grozăviile astea, peste putinţă de ascultat, am mai avut puterea să reţin următorul amănunt: un lucrător din altă localitate, la o catastrofă întâmplată anul trecut, a încercat să [-l] ajute pe un coleg al său aproape carbonizat, dar în sforţarea făcută pentru a-l ridica, una din palmele muribundului i-a rămas în mână jupuită de pe schelet, ca o mănuşă. Mănuşa aceasta de piele omenească, lucrătorul de mai sus a pus-o în spirt şi o păstrează şi astăzi.

*

Aceasta e viaţa sau, mai bine zis, o fâşie foarte subţire din tragica viaţă a lucrătorilor de la sonde care, la chemarea organizaţiilor din Câmpina, duminica trecută, au răspuns prin 23 de membri! Da, e bine să ştie acest lucru toţi acei care azi sau mâine, vorba tov. Aricescu, „pot să-şi vadă maţele spânzurate pe transmisioane” sau să se pomenească „cu palma în spirt”. Dacă nici mizeria muncii la sonde – muncă atât de silnică şi primejdioasă, încât niciodată nu va fi îndeajuns de răsplătită cât timp va trona capitalismul –, dacă nici ea nu e în stare să trezească conştiinţa adormită a lucrătorului sondor, apoi nici propagandistul cel mai fanatic nu va fi în stare s-o facă.

Ar fi fost uşor să dau o dare de seamă la ziar care să salveze Câmpina şi s-o pună la cot cu celelalte oraşe unde muncitorimea şi-a făcut datoria, dar cred că asemenea co- coloşiri nu pot să aducă decât rău.

E bine să ne cunoaştem mai de aproape.

ŞTEFAN GRIGORIU1

Ultimele numere ale ziarului nostru mi-au adus şi mie vestea morţii lui Moş Ştefan, dar o veste scurtă, un fel de anunţ de moarte şi nimic mai mult. Apoi înmormântarea, tot aşa de scurt descrisă.

Nu cred să fi meritat numai atât bătrânul Grigoriu. E drept că în ultimii doi ani, de când mişcarea din Brăila, în exigenţele sale, a început să ceară elemente cu o cât mai mare pregătire socialistă, rolul lui scăzuse simţitor, fusese trecut pe planul al doilea. Totuşi, dacă despre Ştefan Grigoriu nu se poate vorbi ca de un militant încercat care a ştiut unde merge, nu mai puţin lui trebuie să i se dea locul ce-l merită în istoria mişcării noastre, aceasta cu atât mai mult, cu cât la noi foarte puţini sunt acei care încep şi isprăvesc ceva.

Nu-l cunosc eu mai bine decât toţi, pentru a fi cel mai indicat a vorbi despre dânsul, dar nefăcând-o alţii, şi pentru că opera lui mi-e foarte clară în minte, voi căuta să şterg puţin uitarea care încearcă să se aştearnă prea repede peste memoria fostului meu coleg.

S-a spus, în cele câteva rânduri scrise cu ocazia morţii lui, că Ştefan Grigoriu a fost „întemeietorul” organizaţiei din Brăila sau, mai clar, întemeietorul sindicatului muncitorilor din port, care astăzi ţine în sfera lui mai multe bresle. Da, asta a făcut bătrânul şi nimic mai mult; ba, dacă ar fi fost mai ambiţios şi ar fi încercat să facă mai mult, ar fi stricat totul – exemple am avut destule. Dar tocmai fapta asta aş încerca să arăt cât e de mare, şi cât de adâncă trebuie să fie recunoştinţa pe care trudiţii muncitori ai portului nostru vor trebui s-o poarte memoriei lui Moş Ştefan.

Un mare accident a fost Grigoriu la viaţa muncitorimii brăilene, şi dacă misticismul n-ar fi supărător, aş spune că dânsul a fost menit să dezarme [ze], să îmblânzească şi să îndrepte spre calea socialismului cea mai sălbatecă şi mai coruptă breaslă de lucrători. Astăzi, numai după patru ani de organizare, muncitorimea portului a căpătat culoarea obişnuită a unei mase organizate, înlăturându-se aproape toate asperităţile vicioase pe care

orice breaslă neorganizată le are în felul ei. Dar cine a cunoscut această categorie de muncitori aşa cum i-am cunoscut eu – născut şi crescut în mahalalele locuite de ei –, oameni la care beţia era ridicată la rangul unui cult, iar purtarea cuţitului, o tovărăşie fără de care nu se numea om; cine i-a văzut cu câtă uşurinţă îşi spintecau comeseanul pe care, cu o clipă mai înainte, îl sărutase [ră] pe mustăţile boţite de alcool; cum aruncau cu lampa aprinsă asupra înseşi femeilor lor şi cum o întreagă poliţie organizată se temea să pătrundă în cartierul Comorofcii – cartier dărâmat apoi până la pământ –, acela se va convinge că nu e lucru tocmai uşor să te apropii de aceşti tauri sălbateci cum te-ai apropia de un miel, să-i farmeci cu o lovitură de pânză roşie dată peste ochi, să le iei cuţitele de la brâu spre a le da femeilor „să taie ceapă cu ele", iar lor să le arăţi, dracu' ştie în ce limbă, calea luminoasă ce se deschide în dosul acestei pânze.

Şi Moş Ştefan… numai atâta a făcut!

Bunii mei tovarăşi din port n-au ştiut ce e sinceritatea în trecutul lor, iar dacă o cunosc azi şi o vor cunoaşte mult mai bine mâine, pasului inspirat al lui Moş Ştefan i-o da- toresc. Nu că n-ar fi ajuns niciodată aci fără dânsul. Nu. Căci dacă altădată „toate căile" duceau „la Roma", azi toate judecăţile omului sărac şi Judecata din Urmă vor trebui să ducă la socialism – altă scăpare nu-i; dar cine ştie cât timp dânşii ar mai fi continuat să dea tribut viciului, crimei şi întunericului în care se găseau, dacă Moş Ştefan nu se grăbea să adune în pestelcă focul ce se risipea la Galaţi acum patru ani şi să vie la Brăila să sufle în tăciunii de pe malurile Dunării!

Încă o dată, numai el ştie în ce limbă le-a vorbit acestor oameni şi i-a făcut să vadă într-însul un om dezinteresat şi sincer, ei care erau obişnuiţi de blestemata noastră oligarhie să vadă în oricine ar veni în mijlocul lor pe unul care vrea să-i „jumulească", şi deci „bun de jumulit"; sau, după cum spunea prietenul Cocea1 în Adevărul, să rămână reci la toate cuvântările ţinute cu tot „entuziasmul… tinereţii"

— Deşi eu credeam, al convingerii, altfel unii socialişti au obiceiul de se fac miniştri la bătrâneţe.

Iată, în câteva cuvinte ce le poate îngădui spaţiul ziarului nostru, cum îl văd eu pe Moş Ştefan şi marea însemnătate a operei sale. A fost dat ca, în ochii lui, muncitorii portului să citească sinceritatea pe care n-au putut-o

citi în ochii nimănui până la el şi să-l urmeze. Pentru asta, în Casa Poporului2 de mâine, el trebuie să ocupe locul de cinste. Greşelile trebuie uitate când ele sunt mai mici decât binele adus. Şi dacă vreodată am crezut că dânsul are gânduri ascunse, timpul m-a dezminţit, şi în sufletul meu cer iertare moşneagului.

1 N.D. Cocea (1880-1949), avocat, scriitor şi publicist. A condus Viaţa socială şi Facla (vezi mai sus, pp. 208, n. 1, şi 250, n. 2; a colaborat şi la RM, unde făcea cronică literară sub pseudonimul „Nicoară al Lumii" (». Red.).

2 Urmând modelul occidental, Partidul Social-Democrat strângea fonduri (prin liste de subscripţie făcute publice) pentru construirea unui imobil în care să funcţioneze o casă de ajutor reciproc, săli pentru întruniri, cluburi, o bibliotecă, cabinete medicale şi de consiliere etc., destinate păturilor sărace (n. Red.).

NOTE DIN EGIPT1

Lucrătorul arab. Mizeria arabă.

Situaţia lucrătorului european. Sfârşit de sezon

Dacă într-o ţară civilizată din Apus – unde eu n-am fost încă –, meseriaşul călător poate să se încredinţeze cât de mari sunt binefacerile socialismului, care-şi desfăşoară armatele sub ochii lui, nu mai puţin, într-una din ţările înapoiate din Răsărit, tot un asemenea lucrător poate, cu inima strânsă de durere, să constate câtă nefericire aduce lipsa organizaţiilor noastre de clasă şi a minunatei conştiinţe pe care sindicatele o dezvoltă în lucrător. Atât de mare e deosebirea între un lucrător organizat şi un meseriaş arab de aci, încât chiar cel mai proaspăt tovarăş din sindicatele noastre s-ar simţi mândru comparându-şi nivelul social cu acela al colegului său oacheş de pe ţărmurile Nilului.

Desigur că nu într-un restrâns articol de ziar se poate da o icoană exactă a relaţiilor dintre lucrători şi patroni din Egipt, despre care se poate spune foarte mult. Într-adevăr, dintre localităţile din Orientul ex-european pe unde am avut norocul să lucrez, singur Egiptul prezintă un teren asupra căruia socialismul poate avea pretenţiile sale. Despre starea lucrătorului din Siria, de exemplu, din localităţile sale mai însemnate, Beirut şi Damasc, zadarnic te-ai extazia în constatări, deşi decăderea e tot aşa de mare. Acolo însă, relaţiile dintre lucrători şi patroni sunt cu totul patriarhale, tehnica şi

deosebirea de clasă încă nu s-au pronunţat

— Şi deci nici vorbă nu poate fi de o îmbunătăţire posibilă în viaţa meseriaşului, care de-abia se poate numi astfel.

În Egipt însă, unde de vreo două decenii mecanica a început să exploateze sistematic bogăţiile acestui sol binecuvântat şi unde uzinele şi fabricile au ajuns azi până în Sudan, socialismul poate să intenteze un straşnic proces capitalistului norocos. Şi cu drept cuvânt, norocoşi se pot numi capitaliştii cărora ocupaţia engleză le-a înlesnit drumul spre bogăţiile africane. Cred că nicăieri – şi cu atât mai puţin în ţara noastră – capitalistul [nu] a putut găsi braţe mai multe şi mai nemernice ca în Egipt. O populaţie indigenă care, datorită poziţiei sale geografice, climei, se înmulţeşte cu iuţeala iepurilor de casă, aruncă zilnic în stradă mii şi mii de copii flămânzi şi goi, cum numai în ţările tropicale se pot vedea. Copiii ţiganilor noştri sunt cocheţi pe lângă copiii arabi. Goliciunea acestora, starea de murdărie, foamea şi boala de ochi care îi zvântă sunt tot ce poate scârbi pretenţia secolului nostru civilizat şi tot ce ar avea de admirat mai mult uscaţii turişti englezi de pe terasele mari la hoteluri [le] unde îşi rumegă simpaticul lor spleen… singurul motiv care-i mâna prin ţările cu trecut glorios!

Copiii aceştia, până să ajungă lucrători cu braţele coapte, încep să-şi câştige existenţa de pe la etatea de 4 ani sau, mai exact, de cum încep să umble pe picioare. Un frate sau o soră mai mare cu doi-trei ani îi iau de mână, le dau să ţină o cutie de tinichea sau un săculeţ, şi apoi îi vezi pe sub mesele restaurantelor şi cafenelelor, culegând oase şi mucuri de ţigări pe care, după o săptămână de muncă, le vând pe 30-40 de bani. Alţii vând bilete de loterie, scarmănă printre gunoaie cu sutele ori cerşesc, alergând cu grămada după turistul călare pe măgar. Mulţi dintre aceşti copii, cum, de pildă, acei ai unei familii unde locuiesc eu, întreţin din „câş- tigul” lor câte o mamă sau un tată orb şi paralitic. La 8-10 ani se fac lustragii, când trebuie să poarte număr de ordine şi tinichea rotundă sau lată atârnată de gât, în care se află „acte de identitate” – aceasta într-o ţară unde escrocii, dezertorii şi pezevenghii europeni se plimbă fără ca vreun guard să îndrăznească să-i întrebe de identitate!

Până aci mizeria arabă e numai înfiorătoare; dar când acest copil-paria ajunge la vârsta de muncă, mizeria lui endemică începe să devină

periculoasă… dar şi providenţială: periculoasă existenţei nenorociţilor lucrători europeni, providenţială capitalistului. Când în arşiţa soarelui, de care lui nu-i prea pasă, munceşte ca un bivol pentru 1-2 fr [anci] pe zi, arabul n-are destule cuvinte de laudă, nici mijloace suficiente de linguşire pentru patron [ul] care îl face să câştige însutit mai mult decât atunci când, pe sub mesele cafenelelor, primea lovituri de picior în coaste.

El mănâncă şi doarme într-un chip pe care niciun condei, cât de strălucit, nu-l poate oglindi minţii cititorului. Şi nu trebuie să se înţeleagă din descrierea acestor lucruri cât de fericiţi sunt lucrătorii din România, nici cât de nenorociţi şi generoşi sunt capitaliştii de la noi, ci cât teren şi viitor are socialismul când Egiptul va fi anexat1 la Englitera şi când tov. Keir Hardie2 va veni ca un zeu, cu un mare bici în mână, la tribuna roşie a sindicatelor de aci, care deja s-au înfiinţat! Iată ce vreau să înţeleagă tovarăşii.

La puţinele lucruri arătate mai sus, trebuie adăugată duşmănia dintre lucrătorii arabi şi europeni. Şi pentru asta, ambele părţi toarnă din belşug untdelemn pe foc: arabii, fiind elementul autohton, întreabă ce caută europenii în ţara lor; iar europenii, nefiind lucrători organizaţi şi judecând cu tocurile ghetelor, fulgeră împotriva „acestor mizerabili”, care lucrează de pomană şi sunt cei mai preferaţi.

La prânz, când lucrătorul european, plătit mai binişor, se duce la un birt sau desface pachetul cu de-ale mâncării, în care tot se află alimente de 70-80 de bani, arabul, cu vioiciunea lui, simte cât e de inferior şi umilit. El îndură cu greutate râsetele şi batjocura aduse mesei lui, care se compune din [de] 5 bani pită acră şi [de] 5 bani dumadé cu oţet; sau, în locul lor, de 5 bani bob fiert stropit cu untdelemn puturos şi lămâie (ful) sau, tot de atâtea parale, chiftele de iarbă tocată, amestecată cu făină (salfalc) etc. Invidia aceasta a lucrătoru

1 în 1913, Egiptul, deşi ocupat de britanici, era inclus în Imperiul Ortoman, laolaltă cu Libanul, Siria şi Palestina, ţări vizitate de P. Istrati (ti. Red.).

2 James Keir Hardie (1856-1915), pacifist şi socialist englez: primul reprezentant al muncitorilor în Parlament (1892); ulterior, liderul grupului laburist din Camera Comunelor (1906-1907) – n. Red.

Lui arab nu e rea: într-o zi, dânsa îl va arunca cu uşurinţă în braţele

socialismului, atunci când, propagat în bogata limbă arabă, va pătrunde inima zvăpăiată a acestor meridionali.

Încă două-trei cuvinte şi am terminat…

Sezonul, atât pentru lucru, cât şi al excursiilor, s-a sfârşit. Lucrul se închide, fiindcă cea mai mare şi mai importantă parte a localurilor, aceea care exploatează turismul, se închide de la 1 mai până la 15 septembrie. Iar excursiile iau sfârşit o dată cu sosirea hamsinelor. Dar ce este hamsinul? Cu- vântul înseamnă „de două ori cincizeci”, adică o sută de vânturi, extrem de călduroase şi pline de nisip fin, venite dinspre Sahara, pe care tradiţia zice că le-a numărat şi… garantează că vin exact o sută pe an. Atunci cerul se înnourează, soarele uneori dispare cu totul, atmosfera se îngălbeneşte şi, în loc de arşiţă, simţi o dogoare de cuptor, iar dacă eşti afară, nisipul nevăzut trosneşte supărător în dinţi.

Timpul acesta urât cuprinde cam luna de mijloc a primăverii, şi sfârşitul hamsinelor se serbează de către tot poporul, chiar şi de europeni. Veselia ţine două zile, lumea iese afară la câmp, unde bea şi mănâncă… cine are! Serbarea asta se cheamă Cham-el-Nessim şi e atât de respectată, încât [în] aceste două zile viaţa comercială e moartă.

Turiştii au dispărut aproape cu totul. Piramidele au scăpat de insulta de a li se călca vârfurile în picioare şi a li se profana interiorul, iar Sfinxul a încetat de a mai privi în faţă prostia care-l contempla extaziată. Deşertul Libic şi tăcerea de mormânt vor stăpâni iar măreţele monumente la umbra cărora beduinul va reveni să-şi facă ruga de seară.

PROSTITUAŢII CONDEIULUI1

Mobilizarea şi declararea… holerei în ţară la noi a adus, netăgăduit, multe rele poporului român, dar aceste calamităţi şi întreagă perioada aceasta de exploatare patrioti că – foarte explicabilă vremii în care trăim – vor aduce şi multe foloase mişcării noastre socialiste. Ele au limpezit haosul arenei noastre politice româneşti şi au dat tuturora

— Individ sau grupare – prilejul de a se manifesta cu toată patima ce o provoacă asemenea evenimente.

Vom avea destul timp să judecăm şi mai pe larg, şi aparte măsura de nebunie cu care „democraţia” română a contribuit la aprinderea flagelului războiului care nu era departe de a lua proporţii… indiferente unor

prostituaţi ai convingerilor politice şi ai condeiului. Liniştiţi şi prea puţin surprinşi, ne mulţumim deocamdată să arătăm cu degetul celor care părăsesc odioasa puşcă, pentru a reintra în rândurile armatei noastre eliberatoare, acel cuib de „cameleoni ai presei" şi de prostituaţi politici grupaţi în jurul ziarului1 din strada Sărindar, [ale] acelui ziar care a fost apărat cu piepturile muncitorimii organizate de vandalismele şovinismului pe care acum îl cultivă şi al cărui concurs dat nouă a fost cântărit cu echivalentul monezilor de aur ce intrau în buzunarele fără fund ale redactorilor săi, inspiraţi dumnezeieşte de culoarea metalului preţios.

Nu-i mai numim numele – muncitorii îl cunosc –, şi nu prea târziu el se va bucura de popularitatea pe care o merită. Clasa muncitoare, care confunda sinceritatea şi statornicia acestui ziar – după cum a făcut-o de atâtea ori şi subsemnatul – cu acelea ale unui ziar socialist, a văzut de astă dată cât adevăr cuprindeau cuvintele celor ce strigau necontenit că numai ziarul nostru, ziarul Partidului Socialist şi al Sindicatelor Unite va apăra până la sfârşit interesele muncitorimii exploatate şi va şti să piară, strigând necontenit adevărul.

Noi ne vom aminti totdeauna, cu dispreţul ce ţi-l întipăreşte în inimă experienţa acestei epoci, uşurinţa cu care pretinşii socialişti. Şi democraţi ai acestui ziar au devenit patrioţi şi cuceritori înfocaţi, nepăsarea cu care ne-au împins spre dezastru, inaugurând o eră de siluire internă şi mili- ţarism acut, şi mai ales, nu vom scăpa din vedere senila prudenţă cu care încearcă să se strecoare din nou pe platforma „democratismului", părăsită… o clipă, pentru a asculta „muzica ce place" regelui Carol, pe care vor începe din nou să-l înjure.

Mai dezmăţat decât ziarul de care vorbim şi mult mai inofensiv, răspopitul fost colaborator al Faclei, ex-ierodia- conul, poet al d [omni] şoarelor de pension, care înghit oţet spre a fi palide şi tenebroase, ca şi versurile ce le satisfăceau simţirea pervertită, prozatorul cu gura plină de scârnăvii literare admirate de vizitiii Palatului, ne terfeleşte, dezvelin- du-se până dincolo de punctul atât de mult ţintit în scrierile sale. Arogantul acesta preferă să spună azi, cu cel mai liniştit cuget, „noi, cei de la Seara1", după cum ieri spunea, cu aceeaşi inconştienţă, „noi, cei de la Facla", în loc să caute mai bine să-şi câştige pâinea cinstit lucrând ceasornice, ghete sau

alte obiecte, mult mai necesare omenirii decât proza sa, plină de comparaţii luate din vocabularul veneric. Antirăzboinicul de ieri, care prin Facla îngrozea lumea, imagi- nând cum un brav ofiţer român petrece scoţând ochii prizonierilor bulgari, azi e gata să „alerge” pentru „a [-l] acoperi cu flori” pe un smintit care, „pentru omenire, patrie sau… ficţiune” – indiferent! — Spintecă pântecul unei femei bor- ţoase pe câmpul de groază, voind să ştie dacă înăuntru e băiat sau fată. El „întoarce spatele teoreticianului care, în numele omenirii, se ridică la tribună şi vesteşte războiul… nu ştim totdeauna pentru ce” – exclamă paraponisitul strigoi al arhiereilor –, căci dânsul descoperă că „la noi, tradiţia e mai ales de ordin războinic”, amintindu-şi probabil de isprava unui domn muntean care şi-a pierdut capul, voind nu să cucerească pământuri streine, dar să [-i] unească pe români, sau visând la „tradiţia războinică” de sub domnia voievodului moldovean care şi-a încoronat războinicia sfă- tuind [u-l] la moarte pe fiul său să închine ţara turcilor2… —

1 Seara, cotidian bucureştean independent (n. Red.).

2 Referire la Mihai Viteazul şi Ştefan cel Mare (n. Red.).

Atât de sigur era că „tradiţia războinică” cuceritoare se îngroapă o dată cu persoana sa.

Dar numai dracu’ poate să ceară bun-simţ unui răspopit convins că spune măscări cu talent.

„REGELE PĂCII!” 1

Titlul acesta, fără niciun semn de mirare şi foarte serios, l-am văzut cu toţii într-un număr din Adevărul de săptămâ- na trecută. Da, regele Carol e, nici mai mult, nici mai puţin, „regele păcii”, ne spune dl. D. Emil Fagure2, căruia nu-i „place să ascundă adevărul”. Căci deşi „în coloanele Adevărului s-au spus multe adevăruri crude” – doar de-aia-i Adevăr! — „la adresa regelui Carol”, totuşi „această atitudine a ziarului îi îngăduie” foarte uşor să [-l] tămâiefze] pe Maiestatea Sa atunci când dl Fagure… de otravă, pipăind pulsul ţării, „simte că regele ei a făcut acte de natură a o sluji şi înălţa”. De aceea, d-sa, înlăturând „orice bănuială de linguşire curteană” – Doamne fereşte! —, susţine acest nou adevăr despre regele Carol „cu acea vârtoşie cu care a făcut-o şi altă dată” şi care e cunoscută tuturor constipa- ţilor la minte.

Ne mai spune dl Fagure că „regele Carol a văzut bine şi a văzut departe în criza balcanică”. Ei şi? Ori am spus noi cândva că a văzut rău? A spus-o Adevărul. De asemenea, aflăm că „politica regelui Carol e fixată în cugetul şi sentimentul ţării”, deşi noi citeam tot în Adevărul, mai acum câteva luni, că politica regelui Carol e a „samsarului Germaniei de la Dunăre”. Dar în fine, din moment ce adevărurile şi coloanele Adevărului „corespund felului de a fi şi trăi liber al poporului român”, adică „liber” de a fi când trăsnetul, când paratonerul Palatului regal, înclinăm şi noi a crede că „regele Carol nu [-şi] putea sfârşi mai bine domnia decât într-o apoteoză de pace”, în urma „restabilirii păcii în

1 Apărut în RM, IX, 58, 8 aug.; semnat: P. Istrati (n. I.U.).

2 Emil Fagure era prim-redactorul cotidianului (ti. Red.).

Balcani" şi a presupunerii dlui Fagure că regele va „înlesni realizarea" unei alte păci, „pacea socială înlăuntrul României, aşezată pe temelii solide".

În cazul acesta însă, dl Fagure a scăpat trenul. D-sa ar fi putut să [-l] numească pe „străjerul intereselor Germaniei” regele păcii încă de acum şase ani, din 1907. Şi atunci regele Carol a intervenit să „restabilească” pacea – şi a restabilit-o: la Stăneşti, la Băileşti, la Hodivoaia1 etc. De ce dar nu i s-a dat de atunci titlul pe care îl merita? Şi speră socialistul de la Adevărul că regele va găsi azi, pentru „o pace socială” internă, temelii „mai solide” decât binefăcătoarea instituţie a jandarmilor rurali sau aceea a Siguranţei Generale a lui Panaitescu? Poate! Noi însă am văzut „cum arată firea românului” de neamţ „în asemenea împrejurări”, şi de aceea [îl] întrebăm pe amicul democraţiei române dacă adoratul său „rege al păcii” a fost, cu ocazia armistiţiului de la Stăneşti, aşa cum ni-l descrie: „cavaler şi mângâietor cu cei învinşi, cumpătat ca învingător”.

Mari sunt, Doamne, minunile tale, dar curioasă mai este şi mentalitatea „foştilor”, care tratează ideile şi idealurile aşa cum ar trata Bai-Ganciu un simplu covor.

EXCESE DE IMAGINAŢIE2

În numărul său de miercurea trecută, Dreptatea3 a publicat un clişeu care reprezintă moartea biciclistului Marius Te- odorescu. Nemulţumiţi, se vede treaba, de amănuntele date anterior asupra acestei morţi, redactorii

numitei foi ocazionale, în goana lor nebună după o popularitate cât mai grabnică, au crezut că mult mai uşor îşi vor desface coaiele volante printre cititorii din Piaţa Halelor, atacând coarda patriotică

1 Localităţi bombardate de artilerie în timpul răscoalei (n. Red).

2 Apărut în RM, IX, 59, 11 aug.; semnat: P. Istrati (n. I.U.).

3 Dreptatea, cotidian bucureştean, „organ al opiniei publice"; director politic: Ioan Em. Protopopescu-Pake (n. Red).

A acestora printr-un desen care să lucreze în mod vizual asupra sentimentului de revoltă. Soldatul e spânzurat de un copac cu capul în jos şi cu motociclul atârnat de gât; iar în jurul lui, nişte bulgari îngrozitori agită topoare şi cuţite, scoţând, probabil, urlete de răzbunare sălbatecă.1 Desenul acesta – asemănător acelora din Ziarul călătoriilor2 sau Universul Literar3 —> deşi prosteşte executat, căci scena supliciului trebuie să fi fost mult mai dureroasă decât şi-o poate imagina mintea redactorilor de la Dreptatea, şi-a ajuns totuşi scopul dorit. Pe stradă, în tramvaie sau prin cârciumi, mulţimea simplistă şi totdeauna gata de a da drumul furiilor provocate de oamenii de rea-credinţă, comenta în toate chipurile „poza" interesantului pamflet, şi fiecare îşi exprima într-un anumit fel dorul de răzbunare împotriva bulgarilor: ba să [-i] expulzăm pe toţi bulgarii din ţară – poate chiar şi pe cei din Cadrilater –, ba să-i torturăm şi noi prin acte de vandalism etc.; iar alţii, mai sentimentali, credeau că-i mai bine să încadreze cu îngrijire „tabloul", pentru a vedea şi urmaşii ce-au tras luptătorii de azi. Ziarul, însă, a fost căutat încă vreo două zile după data apariţiei.

Dreptatea protestează că i se dă numele de pamflet, iar directorul ei proprietar se crede om serios, ne închipuim noi; prin unele articole, dânsul declară că urmăreşte stârpi- rea pungaşilor criminali şi regenerarea ţării. În cazul acesta, cum poate să se întâlnească pe aceeaşi pagină a ziarului său dorinţa de a aduce un bine ţării cu pamfletismul cel mai respingător? Căci doar n-o să pretindă d-sa că desenul acela e artistic sau măcar rezultatul unui obiectiv fotografic împotriva căruia n-am avea nimic de zis. El a fost închipuit şi executat numai pentru a aţâţa duşmăniile blagoslovitei

1 în 1913, România a participat la al doilea război balcanic; după Pacea de la Bucureşti, Cadrilaterul a intrat între hotarele ţării (n. Red.).

1 Ziarul călătoriilor şi al ştiinţelor popidare, săptămânal bucureştean (n.

Red.).

3 Universal Literar, săptămânal bucureştean, supliment al Universului (n. Red.).

Prostimi – mai cinstită totuşi în simţiri decât creatorul schiţei – şi pentru plasarea cu succes a foilor.

Nu am aplaudat nici noi – aşa cum şi-o [r] fi închipuind românii patrioţi – la vestea că nenorocitul soldat şi-a găsit moartea într-un chip atât de înspăimântător, şi poate că suntem mai sincer îndureraţi decât îndoliaţii ocazionali, atât pentru ororile care se comit asupra soldaţilor noştri, cât şi pentru măcelul internaţional care face să curgă tot sânge muncitoresc în cele din urmă. Dar în luptele noastre, noi nu încercăm niciodată să excităm furtuni sufleteşti care întunecă mintea – şi nu se va găsi în mişcările muncitoreşti o singură gravură care, prin conţinutul ei, să aţâţe tulburarea lucrătorului împotriva duşmanului comun: clasa stăpî- nitoare. Şi ocazii au fost în toate ţările, iar una recentă chiar în ţară la noi. Crede oare Dreptatea că mai demn de relevat e supliciul soldatului Teodorescu, asasinat de bulgari, decât chinurile îndurate de ţărănimea română, răsculată în 1907, din partea autorităţilor româneşti? La bulgari, cel puţin, ura aceasta e legitimă: „Ai venit să mă cotropeşti tu, neam strein, şi eu nu pot să fiu decât sălbatec cu tine.” Dar tot aşa de legitimă e şi turbarea care a cuprins oligarhia română în 1907 şi care [i-] a schingiuit pe luptătorii şi părinţii luptătorilor de azi în chip cu totul inchizitorial? Şi noi atunci n-am încercat a imagina şi executa gravuri de felul cum ţăranilor li s-a rupt carnea cu cleştele, li s-au smuls unghiile, li s-au pus ouă coapte la subsuori – sau cum li se introduceau bastoane pe şezut şi bucăţi de sac pe gât!

Noi suntem fericiţi că nu suntem „patrioţi”.

CURTEZANII RĂZBOINICI1

Vreau să vorbesc de Adevărul.

Până la ivirea conflictului balcanic, acest ziar şi-a avut atitudinea şi locul indicat în presa română: un ziar inde- pendent, aşa cum se poate găsi în fiecare ţară, şi democrat, aşa cât poate fi un ziar care nu trebuie să-şi supere acţionarii. El a ştiut însă să se strecoare aşa de bine printre „necesităţile” sale, tratând în chip democratic şirul evenimentelor ce se succedau, încât masa poporului, cel puţin, n-ar fi bănuit niciodată că vom ajunge aci unde

ne găsim noi şi Adevărul.

Poate că nu e tocmai practic să ne ocupăm prea des de atitudinea de azi a foştilor noştri prieteni, dar eu nu văd nici răul care ar putea rezulta pentru cititorii României Muncitoare. Întru cât mă priveşte, ziarul nostru mi-e dator chiar o coloană sau două pentru răfuiala cu ziarul la care am colaborat în dauna gazetei noastre. Şi cu toate că m-am certat cel dintâi cu ziarul pe care-l lăudam sincer şi mă lăuda interesat, totuşi am fost cel din urmă care să recunosc că, [în] afară de serviciile personale aduse de dl Miile drului Racovski, restul n-a fost decât democratism de pe marginea tarabei. Şi asupra acestui democratism am voit să mă opresc.

Zbuciumul şi frământările mişcării noastre în naştere

— Pe lângă micile cabale şi cancanuri politicianiste – au fost singura baie în care Adevărul a putut să se scalde ani de zile în toată voia, să-şi dea lustrul pe care şi l-a dorit şi frizura ce i se potrivea, să-şi construiască o sănătate care era pe dric şi idei care nu-l încăpeau deloc, iar la urmă, să scuipe în acest sanatoriu care-i refăcuse o existenţă ameninţată.

Cu oarecari scrânteli democratice – asupra cărora noi închidem ochii –, dânsul a reuşit în cele din urmă să-şi croiască o talie care împăcă gustul mişcării noastre cu dividendele acţionarilor săi şi să-şi ia chiar aere de tutore, împotriva cărora în zadar unii dintre noi încercau să se ridice.

Dar evenimentele externe au venit – ca şi mercurul în amestecul de metale – să ne arate că Adevărul ar fi putut să fie de mult ceea ce e azi, şi nu ideile, ci tirajul l-a interesat întotdeauna, şi nu lupta sinceră împotriva curentului orb, ci tocmai gălăgia pasiunilor, hazardate sau nu, constituie elementul ce-i convine.

Aci însă, nu numai dl Miile şi camarila sa, dar chiar Societatea pe Acţiuni Adevărul şi-a greşit socoteala: dividendele în plus, intrate cu ocazia afrontului său practic din „epoca cadrilateră”, vor fi mult inferioare tributului moral – poate şi material – ce-l va da mai târziu. Şi despre lucrul acesta nu numai că se va convinge Adevărul, dar s-a şi convins, dovadă: îmbulzeala de articole enigmatice din cuprinsul fiecărui număr şi rubrica „Mişcarea muncitorească în străinătate”, inaugurată în Dimineaţa.

Un astfel de articol enigmatic e şi cel scris de amicul Cocea – redactorul cel mai „revoltat” de la Adevărul – şi intitulat „S-au întors soldaţii!”. D-sa

pare a-şi reîncepe campania veche împotriva putreziciunii militare şi a războiului odios, campanie care, reîncepută azi, după toate câte ne-au fost date să vedem, e tot ce poate fi mai comic. Dar priviţi câtă jenă, contrazicere şi concesii făcute ziarului trebuie să se smulgă pentru a da drumul revoltei sale gâdilate! Căci da, multă trudă şi multe călcări pe inimă cuprinde pasajul următor de la începutul articolului:

„Cei mai mulţi nu ştiu pentru ce merg la război. Dacă în cugetul clasei stăpânitoare nu era decât dorinţa îngustă de mărire a regatului cu un petec de pământ răpit de la bulgari, dacă în speranţele noastre, ale câtorva, era mai ales gândul tenace că, printr-un război neînlăturabil, vom împinge ţara spre democraţie şi vom servi cauza mare şi generală a păcii, în sufletul mulţimii, [în] afară doar de o ură veche, întreţinută cu grijă în cazărmi, împotriva bulgarilor

— De ce să n-o recunoaştem şi să n-o proclamăm? —, nu era nici urmă de sentiment precis politic, nicio umbră, cât de vagă, de ideal naţional."

Într-un război pentru susţinerea căruia „cei mai mulţi nu ştiu pentru ce merg”, neavând „nicio umbră, cât de vagă, de ideal naţional”; într-un război în care soldaţii sunt împinşi de o „clasă stăpânitoare în cugetul căreia nu era decât dorinţa îngustă de mărire a regatului cu un petec de pământ răpit de la bulgari” şi care n-a putut să [-l] ridice cu altceva pe soldat decât cu o „ură întreţinută cu grijă în cazărmi”, într-un asemenea război e cu putinţă să-şi pună un democrat speranţele şi „gândul tenace” că numai astfel va „împinge ţara spre democraţie”! Dar există vreun război pe ale cărui ruine să se poată ridica o democraţie? Acest pasaj e numai o siluire a conştiinţei unui om care vrea să spună tocmai contrariul.

Şi în chipul acesta, Adevărul, făcându-şi loc printre spinii pe care singur şi i-a sădit în cale, încearcă să ajungă din nou la iazul socialist, iazul clasei muncitoare, unde dădea cu undiţa atât de bine cu un an mai în urmă.

LA O RĂSPÂNTIE1

Cu prilejul împlinirii a 25 de ani de existenţă, directorul şi redactorii Adevărului s-au dus la mormântul lui Alexfan- dru] Beldiman, fondatorul acestui ziar2, ca să-i aducă prinosul lor de recunoştinţă pentru moştenirea lăsată şi să-i înşele memoria cu fraze neadevărate asupra corectitudinii cu care pretind că urmează conduita lăsată de răposat.

Deşi opera democratică, ale cărei temelii le-a pus Beldiman, nu e pentru noi decât aceea a unui boier mărinimos căruia îi place să dăruiască gloatei umilite atâtea bunătăţi câte pot cuprinde buzunarele halatului său, totuşi, în ceea ce priveşte cinstea şi sinceritatea democratismului său mărginit, acestea, prin curăţenia lor, sunt departe de a fi comparate cu „socialismul" înaintat de care Adevărul crede că-şi poate face mea culpa, dar şi un titlu de glorie faţă de acela care pusese în fruntea ziarului său: „Să te fereşti, române, de cuiu' strein în casă!" 3

În ziua acestei aniversări, Adevărul găseşte momentul potrivit să dea Istoriei o informaţie şi câteva asigurări, o infor

1 Apărut în RM, IX, 62, 22 aug.; semnat: P. Istrati (n. I.U.).

2 Alexandru V. Beldiman (1832-1898), ziarist; a înfiinţat săptămî- nalul Adevărul la Iaşi (1871) şi cotidianul cu acelaşi nume la Bucureşti (1888). Const. Mille a condus ziarul în perioada 1895-1926 (n. Red.).

3 Partizan al lui Al. I. Cuza, Beldiman a fost un adversar consecvent al dinastiei Hohenzollern (n. Red.).

Maţie asupra unui volum care va apărea în curând şi unde va arăta opera săvârşită de dânsul în 25 de ani, şi câteva asigurări de veşnică tinereţe şi dor de luptă, ştiind că la spate are încrederea „sentimentului general al opiniei publice".

În privinţa asta însă, dl Miile poate să fie sigur că nu va putea înşela pe nimeni – şi cu atât mai puţin Istoria, care nu se scrie numai de pe paginile Adevărului. În ce priveşte trecutul, epoca de „glorie" a ziarului începe la 1905, o dată cu ridicarea noii mişcări socialiste, şi sfârşeşte în 1912, când pierde încrederea acestei mişcări: şapte ani de tutelă odioasă în care timp Adevărul a jucat rolul căpcăunului din poveste, care îşi hrăneşte prizonierul cu nuci şi miez de pâine pentru ca, în cele din urmă, să-l mănânce fript. Şi acolo am fi ajuns dacă Adevărul nu cădea singur în groapa ce ne-o săpase nouă zi de zi.

Din ziarul ofticos care, până la ivirea mişcării noastre, oferea pentru 10 bani disperarea directorului său aşternută pe două coloane, el se ridică, de această dată devine popular şi puternic, în dauna României Muncitoare, care, sfioasă, se retrăgea într-un colţ, întinzând dlui Miile pecetea de încredere cu care să se servească în avântul său… democratic şi bănos. Şi dl

Miile merită toată atenţia colegilor săi acţionari pentru chipul îndemânatec cu care a ştiut să întrebuinţeze această ştampilă a noastră până în ziua când, orbit de puterea fascinatoare a ziarului său, a crezut că e în stare să cuprindă doi pepeni într-o mână. Adevărul nu s-a mulţumit a fi un ziar cu adevărat independent şi democrat. Un astfel de ziar ar fi putut să devină puternic într-o ţară cu mişcare socialistă chiar fără a căuta să sugă sângele acestei mişcări.

El însă nu s-a mulţumit a trata evenimentele ce-au survenit cu seriozitatea şi corectitudinea unui asemenea ziar, el s-a substituit ziarului nostru oficial, simulând principii socialiste – iar directorul său declarând că e chiar socialist şi azi. Ca o pasăre de pradă s-a repezit asupra mişcării noastre, a speculat toate pasiunile şi revendicările ei, a căutat să [-i] smulgă ziarului pe oricare dintre colaboratorii ce i se păreau că poartă mai cu îndemânare un condei, şi nu s-a sfiit de a transforma într-o afacere rentabilă orice eveniment, demago- gism care a culminat, pe timpul afacerii Racovski1, prin murdara farsă de la 1 aprilie, farsă făcută nouă, iar nu politiei, după cum s-a pretins.

Prin accentele lor cu aparenţă de sinceritate – farsori ai emotivităţii ziaristice! —, au indus în eroare o întreagă mişcare muncitorească şi au tras toate foloasele, ridicân- du-se pe spinarea acestei mişcări, nelăsând altă despăgubire decât zăpăceală şi confuzie pentru foarte mulţi.

*

De acum încolo însă, Adevărul va binevoi să ne înnume- re printre cei mai hotărâţi adversari ai săi politici. Cine va fi la Adevărul va fi, în chip neîndoios, împotriva noastră şi duşmanul social-democraţiei. „Cei de la Adevărul” vor fi mai periculoşi pentru noi decât „Cei trei fraţi”. Pe când aceştia din urmă, ca şi întreaga oligarhie română, sunt numai reacţionari, dar în văzul tuturor, „democraţii” iezuiţi ai Adevărului sunt şerpii veninoşi [pe] care îi vezi numai după ce te-au muşcat.

Nu ne facem iluzii, ştim că lupta va fi grea. „Pierderea încrederii ţării”, pe care dl Miile zice că o reprezintă, nu va fi şi un motiv ca ziarul său să „dispară ca prin farmec”. Rămâ- ne aripa aurită a Ministerului de Interne şi spaima publicării diferitelor dosare de orori inutile, două izvoare care vor da destulă viaţă Adevărului. Totuşi, umblând cu propriile noastre picioare,

iar nu cu cârjele dlui Miile, vom fi mai tari ca întotdeauna şi vom arăta prin fapte locul către care trebuie să se îndrepte tot ce e suflet muncitoresc în ţara asta.

Dacă e foarte adevărat că se ridică în faţa noastră vremuri de grea luptă şi o reacţiune mai neagră ca totdeauna,

1 Referire la expulzarea lui Racovski, la arestarea sa în momentul intrării, în ciuda interdicţiei, în ţară şi la demonstraţia muncitorilor în favoarea eliberării acestuia (n. Red.).

E şi mai adevărat că niciodată rândurile noastre n-au fost mai gata de luptă ca acum, şi niciodată îndârjirea muncitorilor n-a fost mai mare. Vom dovedi dlui Miile că „opinia publică" n-o formează cafenelele Bucureştiului, şi din tăcerea comodă în care a intrat ca melcul, nu va putea ieşi fără să scoată accente de disperare. Partea asta va fi volumul al

II-lea pe care d-sa îl va oferi Istoriei, despre al doilea sfert de veac de mizerabilă existenţă a ziarului, care crede că va putea trece nepedepsit de muncitorimea pe care a exploatat-o cu atâta duplicitate.

O AMINTIRE BANALĂ1 Pentru istoricul Adevărului

Precum se ştie, lucrăm la un volum comemorativ al jubileului de 25 de ani de viaţă al ziarului Adevărul. Va fi istoricul succint al unui sfert de veac de muncă şi de luptă pentru progresul ţării şi al presei.

Pentru ca lucrarea noastră săfie cât mai completă în limitele modeste ce-i putem da, [îi] rugăm pe toţi foştii noştri redactori şi colaboratori, ca şi pe toţi amicii şi cititorii noştri să ne comunice orice date şi documente vor fi având în legătură cu dezvoltarea Adevărului, precum şi orice amintiri mai interesante în acest sens.

Adevărul şi Dimineaţa din ultimele zile

A doua zi după Congresul din 1910, în care s-au pus bazele partidului social-democrat, am fost chemat de dl Miile şi întrebat dacă n-aş fi dispus să primesc corespondenţa ziarelor d-sale din Brăila. După mai multe ezitări am primit, şi am plecat la Brăila să [-l] înlocuiesc pe corespondentul de atunci al Adevărului. Dar ceva nelămurit mă îndemna să mai aştept puţin, să nu mă grăbesc cu luarea în primire a postului, deşi depozitarul ziarelor mă zorea mereu să învăţ şurubăriile noii slujbe şi s-o iau în primire. Nu

1 Apărut în RM, IX, 87, 3 nov.; semnat: P. Istrati (n. I.U.).

După 5 octombrie, RM apărea de trei ori pe săptămână (n. Red).

Ezitam din cauză că m-aş fi îndoit de cinstea şi bună-cre- dinţa Adevărului de acum trei-patru ani. Nu. Aşa ceva nici nu mi-ar fi putut trăsni prin minte atunci, dar dintr-un obicei, bun sau rău, m-am îndoit întotdeauna de puterile mele, şi de multe ori experienţa mi-a dovedit că nu greşesc.

Alături cu corespondentul care avea să [-şi] piardă slujba dacă eu aş fi rămas, am început să învăţ noul meşteşug, şi din seară în seară telefonam cine s-a spânzurat şi cine s-a înecat. Aceasta a durat vreo câteva săptămâni, până a venit piatra de încercare cu afacerea diaconului din Tulcea, care ne-a pus pe fiecare la locul nostru.

În două cuvinte, afacerea stătea astfel…

Un diacon din Tulcea, ginerele celui mai hoţ popă din Brăila, siluise o fetiţă de 11 ani, o fată de armean ce o avea la serviciul său. Din informaţiile ce le-am putut culege, am trimis vreo două corespondenţe care au făcut adevărat scandal atât în Tulcea, unde slujea diaconul, cât şi în Brăila, unde socru-său, popa, era foarte cunoscut. Dar eu eram nemulţumit cu chipul cum mergea afacerea, căci autorităţile care trebuiau să instruiască delictul tărăgănau lucrurile prea pe faţă; atunci, ca să le mai dau niţică energie, hotărâi să plec la Tulcea, la anchetă.

„Stai tu, popă”, îmi ziceam eu, „vei vedea în curând că avem Adevărul cu noi!” Şi ce mândru eram!

Vapor pentru Tulcea nu era decât de două ori pe săptămână, şi data plecării mele nu se potrivi cu data plecării vaporului. Trebuia să aştept două zile, lucru ce mă întristă mult. Dar un tovarăş căruţaş mă scoase iute din încurcătură, oferindu-se, pentru o sumă mică, să mă ducă el cu căruţa la Tulcea. Şi într-adevăr, după un ceas, treceam Dunărea cu un pod plutitor, iar a doua zi, după alte 16 ore de suiş şi coborâş printre dealurile Dobrogei – şi îngheţat ca un şoarece în paiele cu care eram acoperit –, intram în Tulcea pentru a strânge acte împotriva diaconului vinovat.

Aci victima avea foarte mulţi apărători, lucru ce-mi uşură truda, iar vecinii diaconului, care cunoşteau mai bine decât toţi afacerea şi erau foarte indignaţi împotriva satirului, mi se puseră la dispoziţie cu toată inima. Ei erau miraţi că n-au fost încă chemaţi la instrucţie, şi declaraţiile scrise ce le

obţinui de la dânşii fură atât de severe, încât alături de certificatul medical ce-l aveam şi cu concursul Adevărului, de care nu mă îndoiam, popa ar fi intrat în ocnă cu mâinile în şolduri.

Dar care nu-mi fu mirarea când, la ora 2 după-amiază

— Ora sosirii curierului cu ziarele din Bucureşti –, văzui că Dimineaţa mea nu suflă o vorbă în chestia violului din Tulcea, deşi aveau la redacţie corespondenţe trimise de mine la timp. Îmi trecu o bănuială, dar mă scuturai repede, ca de un gând rău: „Ce dracu', şi Adevărul să facă nelegiuiri?"

Totuşi, ajungând în Brăila, hotărâi să nu trimit voluminoasa şi documentata corespondenţă ce-o aveam înainte de a şti ce-i cu corespondenţa nepublicată.

Când, la telefon, secretarul de redacţie îmi spuse că „nu se mai publică nimic în chestia diaconului", mi se păru că primesc o lovitură de topor în frunte.

Cerui să mi se dea numaidecât comunicaţia cu dl Miile.

Cred că nu e rău să figureze în „istoricul" Adevărului convorbirea care a avut loc atunci…

„Allo, dl Miile?"

„Da, eu sunt."

„Nu cred!"

„Ei, asta-i nostim!"

„Atunci spuneţi-mi, de ce nu se mai publică nimic în chestia violului din Tulcea?"

„Trebuie să înceteze campania asta."

„Dar, d-le Mille, e o cauză dreaptă. Am fost în Tulcea, chiar acum sosesc de acolo cu acte care [îl] vor înfunda pe diacon fără nicio discuţie; nu ne trebuie decât puţină campanie de presă susţinută de fapte doveditoare."

„Totuşi nu mai putem publica nimic referitor la afacerea aceasta."

„Cum, d-le Miile? Chiar după ce vă spun că e o cauză dreaptă? Că nenorocita victimă trebuie despăgubită şi diaconul, pedepsit? Nu vă mai înţeleg deloc!"

„D-ta eşti curios, d [omnu] le. Vrei să dictezi ziarelor la care trebuie să-ţi faci datoria aşa cum ţi se cere?"

„Nu vreau să dictez, d-le Mille, dar nu vreau nici să mi se astupe gura atunci când eu cred că trebuie strigat. De altfel, atitudinea dvs. Mă face să-mi pierd orice iluzie de Adevărul.”

„Treaba d-tale, eu îmi rezerv dreptul de a hotărî când trebuie o corespondenţă publicată şi când nu trebuie.”

„Aceasta puteţi s-o faceţi, d-le Miile, cu oricare alt corespondent [în] afară de mine. La rându-mi, mă însărcinez să comunic muncitorilor rezervele dvs…”

Şi am închis receptorul.

A doua zi m-am dus acasă la nenorocitul tată şi i-am spus că totul e pierdut: „adevărului” i se trântise uşa în nas chiar la Adevărul. Fetiţa se juca în pat cu o păpuşă, fără să priceapă ce spuneam. Scârba [s/e/] aceasta era atât de puţin dezvoltată şi atât de copilăroasă, încât nu încetase de a se juca cu păpuşile. I-am mângâiat părul negru şi i-am spus să-şi aducă aminte când o fi mare să nu urască nimica mai mult în viaţa ei decât ziarele independente şi ziariştii democraţi.

*

În urmă, am aflat că episcopul Dunării de Jos intervenise pe lângă dl Miile; şi pe când aceşti doi conducători de opinii publice aranjau afacerea între două strângeri de mână, un nenorocit de corespondent, înghemuit pe fundul unei căruţe, acoperit cu paie şi tremurând ca un cotei, străbătea în miez de noapte Munţii Măcinului pentru a ajunge la Tulcea [ca] să-şi facă datoria cu un ceas mai devreme…

Ce virtuoasă deşertăciune!

PÉGOUD1

Datorită iniţiativei unor oameni binevoitori de la Liga Aeriană, am putut, în sfârşit, să [-l] avem în mijlocul nos

1 Apărut în RM, IX, 95, 21 nov.; semnat: P. Istrati (n. I.U.)

Célestin Pégoud (1889-1915) a fost şi primul paraşutist (n. Red.).

Tru pe zburătorul care, de câteva luni încoace, a făcut cu numele său înconjurul pământului de mai multe ori. Două frumoase zile de toamnă, aşa cum rar se întâmplă pe la noi, au ajutat ca zborurile să capete întregirea meritată şi să fie urmărite cu toată libertatea simţirii ce-o stâmeşte în sufletele noastre jocul aerian al celui mai mare aviator de până astăzi.

Necunoscut până ieri, nici măcar cât e cunoscut peste graniță un politician român ale cărui succese diplomatice se trâmbițează de ziarele gras plătite, Pëgoud apare deodată, în mijlocul preocupărilor meschine, ca un uriaş al muncii tăinuite şi al cutezanței. Nu subvenționează ziare, nu polemizează şi nu caută să convingă pe nimeni cu vorbe că opera lui e mare sau mică – el se avântă în spațiul primejdios, își bate joc de moarte și de îngâmfarea celor cu succese explicate de partizani şi spune fără cuvinte: „Iată la ce rezultate duce munca neîntreruptă!"

Printre cei care l-au urmărit în zborul lui ameţitor au fost, desigur, şi mulţi dintre cei stăpâniţi de gelozia galbenă, care îşi muşcau buzele de invidie nestăpânită şi şopteau la urechea vecinului că… „nu e lucru mare să te dai peste cap", că e „ignorant în mecanică" şi nu-i decât „un bun pilot". Au fost şi „admiratoare" care, în loc să „admire" ceea ce te ţintuia locului şi te făcea să uiţi că eşti pe pământ, erau atrase mai mult de umerii voinici ai aviatorului, când acesta făcea ocolul careului în automobil şi le făcea să exclame: „Da' ştii că e drăguţ francezu' ăsta!?"

Dar au fost şi mulţi dintre acei care au văzut şi au admirat în Pégoud personificarea geniului muncii şi al progresului uman, răsăritul mult aşteptatei zile de mâine, care va împrăştia umbrele ce întunecă germenul vieţii neînlănţuite şi făuritorii de libertate, unul dintre acei care luptă cu înverşunare la sfărâmarea graniţelor regeşti şi întruparea unei patrii universale.

*

Începutul zborului a fost un adevărat vals atmosferic. Le- gănându-se când pe o coastă, când pe alta, cu mişcarea sigu ră, elegantă a unei pătimaşe dansatoare, această „pasăre măiastră" – cea mai minunată dintre păsările cereşti, pa- sărea-om – călca undele aeriene cu vioiciunea unei libelule, silueta-i zveltă se frângea pe o aripă şi pe alta cu ondulări care păreau că vor să atingă pământul. Apoi îşi luă zborul lin, prelung, ca şi cum ar fi voit să nu se mai întoarcă la noi, iar când ajunse la depărtarea hotărâtă, deodată se repezi drept în sus ca o ciocârlie, şi în clipa următoare plutea pe spate, coborând în pantă netedă până deasupra noastră.

A fost prima emoţie puternică, cea dintâi săgeată de îndrăzneală trimisă privitorilor: dar când acest adevărat suveran al aerului, stăpân absolut pe

maşina lui, îşi luă din nou ascensiunea, urcând în spirală deasupra capetelor noastre, şi când de acolo, de sus, începu să se avânte peste cap în cinci-şase fantastice tumbe, cu iuţeala şi obişnuinţa unui porumbel jucător, şi se precipită apoi la pământ pe-o aripă, cu elicea oprită într-o spirală perpendiculară ameţitoare, se părea că mulţimea nu mai respiră, crezându-se dintr-un moment într-altul că o prăbuşire groaznică va veni să dovedească tuturora că asemenea spectacole nu se pot admira decât în vis.

În clipa aceasta, marele Pégoud ne făcea pe toţi mici de tot, gângănii netrebnice, sărmani târâtori lipiţi de glie, unul alergând după un codru de pâine, altul îmbătându-se de un succes efemer. Risipită pe câmpia mocirloasă, mulţimea aceea compusă din miniştri atotputernici, deputaţi făuritori de legi asupritoare, generali care, cu o singură mişcare de mână, aruncă în prăpastie regimente întregi, sau latifundiari cu stomacul mare şi aur mult, toţi erau o biată turmă uniformă în faţa omului care stăpânea văzduhul şi îşi râdea de moarte.

Ba mai aflăm că printre noi se află şi un rege… Un rege? Da, un rege al unei ţări oarecare, mi se pare că al României. Venise şi el ca orice muritor să vadă un alt rege, dar unul care stăpânea mai mult decât o ţară îngenuncheată, mai mult decât un tron păzit de baionete – şi care-şi preţuia viaţa mai puţin decât îţi preţuieşti tu, sire, venitul pe o zi al domeni ilor tale… Acestui rege i se făceau altfel de ovaţii decât acelea ticluite de prefecţii tăi, şi când el e de faţă, tu nu faci niciun ban. Noi am ridicat din umeri când am aflat că ai binevoit să [-l] onorezi pe Pégoud cu prezenţa ta.

O, rege îngâmfat de succesele tale diplomatice!

*

În ce priveşte puţinul public ce a răspuns la miting, am dovedit şi de astă dată, ca în tot ce e românesc, că nu [îi] putem uimi pe streini decât cu fastul banchetelor noastre şi cu linguşirea obişnuită în saloane. Restul, adică în tot ce ar trebui să facă dovada unui popor ridicat până la admiraţia marilor frumuseţi ale progresului, suntem şi rămânem tot ţară înapoiată. Publicul românesc n-a voit să ridice interesul artistic şi tehnic faţă de Pégoud măcar la înălţimea interesului ce l-a arătat unui Take Ionescu pe vremea când acesta îşi făcea exerciţiile sale de acrobatică politicianistă.

Această nepăsare din partea mulţimii, precum şi furioasa şarjă militară

cu călăreţi, jandarmi pedeştri în pas gimnastic şi automobile cu ofiţeri care dau buzna peste lume, pentru grozava crimă că s-a stricat puţin alinierea careului, nu i-au scăpat lui Pégoud, după cum va fi auzit şi huiduielile pline de indignare cu care au fost primiţi ofiţerii năvălitori: scene caracteristice de cruzime militară pe care aviatorul le va povesti în ţara lui, după ce, la graniţă, va strânge mâna sclivisiţilor noştri ofiţeri şi le va spune printr-un zâm- bet amabil: „Idioţilor!”

SCRISORI DIN PARIS1 LA PÈRE LACHAISE CU PRILEJUL MORŢII LUI EUG [ÈNE] FOURNIÈRE2 Zidul Federaţilor. Crematoriul

Ştiind că la ora 3 va avea loc înmormântarea, am plecat de pe la 12 să rătăcesc printre monumentele cimitirului Père Lachaise şi să găsesc istoricul Zid al Federaţilor, unde partidele socialiste trimit la 28 mai al fiecărui an omagiile lor celor 20 000 de comunarzi împuşcaţi la 1871. În apropiere de cimitir se vând flori. Am cumpărat cu 30 de bani un mic buchet de violete şi am intrat înăuntru. Dar încotro s-o iei? Cimitirul acesta e un oraş împărţit pe divizioane3, şi divi- zioanele, pe străzi.

Am rătăcit câtva timp la voia întâmplării, căutând vreun monument al vreunuia dintre marii scriitori şi oameni de stat ai Franţei. În curând însă, îmi dădui seama că-i caut zadarnic, geniile Franţei fiind adunate în alt loc, la Panthéon, unde îi văzusem cu câteva zile mai înainte: un grilaj de fier care se închisese atunci în urma noastră – profesori cu jobene şi lucrători cu şepci turtite, d [oam] ne din

1 Panait Istrati a trimis României Muncitoare trei scrisori; ziarul a publicat-o pe a doua nesemnată – probabil, o omisiune (n. I.U.).

2 Apărut în RM, X, 5, 16 ian.; semnat: P. Istrati, Paris (n. I.U.).

Joseph Eugène Foumière (1857-1914), socialist francez, consilier municipal al Parisului (1894-1898) – n. Red.

3 divizion [< fr. Division] = parcelă; zonă (n. Red.).

Lumea mare şi croitorese cu faţa palidă –, şi conduşi de un paznic, coborâsem în cripta Panthéonului, unde vocea puternică a ghidului răsună rar şi pătrunzător la primul mormânt: Jean-Jacques Rousseau, care a fost cutare şi cutare. Apoi Voltaire, Zola, Victor Hugo şi alţii apăruseră rând pe rând în faţa ochilor mei uimiţi.

După ce mai umblai puţin, îmi ieşi în faţă un gardian al cimitirului:

„Dacă binevoiţi, d [omnu] le, în ce parte se află Zidul Federaţilor?”

„Al 95-lea divizion. Ţine mereu la dreapta…”

Mersei încă o jumătate de ceas prin zeci de străzi şi printre sute de cavouri, numai cavouri, şi în dreptul unei culmi care masca latura dreaptă, îmi repetai întrebarea, adresân- du-mă unui trecător.

„Uite-l în spatele cărării”, îmi răspunse omul.

Şi într-adevăr, coborând un mic povârniş, mă aflam în faţa mult doritului Zid, care, alături de multe alte minuni ale acestei dumnezeieşti metropole, mi-a frământat de atâtea ori mintea în nopţile nedormite ale zbuciumatelor mele visuri de călătorii necurmate.

Care socialist înnăscut, care muncitor cu pieptul aprins de flacăra marii şi mult doritei libertăţi, ar putea să rămână rece în faţa acestui Zid mucegăit? Care e tovarăşul cinstit şi bun, proletarul strivit de asupritele zile ce le trăim, prietenul drag, a cărui viaţă e închinată cauzei sfinte şi marii jertfe de mâine, care să nu se simtă zguduit, înduioşat şi mândru, mândru până la nebunie, de acest petec de zid care e al nostru, numai al nostru? 20 de paşi zidiţi nu cu piatră, nu cu cărămidă, ci cu inimile a 20 000 de eroi, 20 000 de sfinţi, altarul şi catapeteasma marii noastre Biserici, peretele care geme de suspinele a 20 000 de martiri şi de care tu, trecătorule epigon, trebuie să-ţi loveşti fruntea, să înalţi rugi marelui ideal socialist.

Dacă n-ar fi decât acest zid cu simbolul acelei credinţe care zace într-însul, dacă n-ar mai fi curs şi nu va mai curge nicio picătură de sânge muncitoresc în vreo altă parte a lumii – şi e de ajuns ca ei să se despartă pentru totdeauna de clasa acelor ticăloşi şi acelor cocote care vârau vârful umbrelei în ochii stinşi ai luptătorilor căzuţi, întrebând: „Acesta-i comunard?” Noi nu credem într-un iad, dar va trebui să existe un iad al remuşcării pentru acela dintre noi care, gândindu-se la trădarea cauzei sale, ar putea să uite că în cimitirul Père Lachaise din Paris există un Zid al Comunarzilor. Pentru socialistul cinstit e de ajuns să vadă o dată în viaţa lui acest Zid, acoperit de coroane înnegrite de vreme, şi să asculte graiul mut al pietrelor mucegăite, pentru ca credinţa sa să devie tot aşa de neclintită ca şi moartea.

Da, mi se pare că ochii noştri pot să vadă mai mult decât poate mintea să cuprindă…

*

De la Zidul Federaţilor m-am îndreptat spre crematoriu, a cărui cupolă se vedea la o depărtare oarecare. Acolo trebuiau să sosească rămăşiţele lui Eugène Fournière, care urmau să fie arse. E prima solemnitate funerară în felul acesta pe care o văd, şi ea mă interesa foarte mult.

Crematoriul e o instituţie de stat, şi acesta din urmă face multă propagandă pentru arderea cadavrelor. Crematoriul funcţionează zilnic, unde, pe lângă debitul particularilor, se ard cu duiumul toate cadavrele furnizate în fiecare zi de spitalele Parisului, cu deosebire că cenuşa acestor cadavre se aruncă într-o groapă comună, în loc să li se deie o casetă aparte, ca morţilor care au o familie, şi care casetă îmi pare că trebuie plătită.

În mijlocul unui spaţiu liber se înalţă crematoriul, impozant ca o biserică, iar la spatele lui, în loc de turnuri, două coşuri afumate prin care respiră marele cuptor, situat la 8 în în pământ. De jur împrejur se află galeriile cu ziduri, în care se văd înfipte plăci funerare, fără cruci, fără candele, fără nicio urmă de rit creştinesc, ci numai cu înscripţii, date, fotografii şi flori, flori mai pe toate părţile. Un mormânt în felul acesta nu ocupă mai mult de 30-35 cm. [… J1 Aci e zilnic pelerinaj. Bărbaţi, femei vin de schimbă florile vechi şi pun altele proaspete în cârligul sau inelul de metal fixat în placă; unul face o cruce, altul sărută fotografia, un al treilea se gân- deşte numai la cenuşa din dosul plăcii şi apoi pleacă, fiecare gândindu-se că poate mâine va fi şi el vârât acolo.

Lumea începea să se adune. Venise o echipă de elevi ai Şcoalei Politehnice, condusă de superiori, apoi diferite delegaţii ale mişcării socialiste, cu coroane şi jerbe, şi muncitorii fără lucru.

La 3 fix îl văzui pe Jaurès, însoţit de câţiva prieteni. Venea pe jos, simplu, sprinten ca un tânăr de 20 de ani, deşi e alb-coliliu. Seamănă mult cu tov. Gherea, şi după fotografiile publicate în ziare, îl recunoşti uşor. După dânsul sosi nu- maidecât şi convoiul funerar al crematoriului, care e cu totul simplu şi deosebit de pompa cunoscută a ceremonialelor religioase: dricul e o ladă care conţine coşciugul şi un fotoliu pe care stă vizitiul; nicio cruce, niciun înger, nicio coroană. În urmă veneau omnibuzurile cu familia, prietenii şi invitaţii la înmormântare. Apoi, un domn care ţinea ordinea procedă la intrarea mulţimii în crematoriu, începând cu familia mortului,

profesorii, deputaţii, senatorii, delegaţiile şi, în fine, mulţimea, printre care mă strecurai şi eu, ca orice român îndrăzneţ.

Dar de-abia aci îmi dădui seama de grozăvenia acestei ceremonii simple, care conţinea totuşi într-însa cele mai puternice emoţii. Nimic sumbru. O sală fără nicio zugrăveală, cu bănci pe care stă lumea, câteva plante exotice şi un schelet înfăşurat într-o togă albă, arătând cu degetul pământul în care se sting toate lucrurile pământeşti. Iar în faţa noastră, o perdea mare şi grea, ca de teatru, cădea la mijloc peste un fel de cufăr mare, încrustat cu desenuri în culoare albă, imitând fildeşul. Fundul dinspre noi al acestui cufăr boltit avea două mici uşi deschise, înăuntru, nişte rulouri, şi dincolo, alte două uşi la fel. Aci fu introdus coşciugul, o ladă albă de brad, închisă peste tot. În mijlocul unei tăceri adânci şi fără să ştiu ce va urma, patru oameni cu lada pe umeri trecură repede printre noi, dădură drumul sarcinii în gaura deschisă, şi în timp ce rulourile spuneau că lada se duce la cuptor, uşile cufărului se închideau în urma lui Four- nière, pentru a nu ni-l da decât peste 45 de minute, în formă de scrum, depus într-o cutie cu geam deasupra. Aşa că:

Mâna care-au dorit sceptrul universului şi gânduri
Ce-au cuprins tot universul încap bine-n patru scânduri.1

Dar nu numai în „patru scânduri”, ci chiar într-o cutie pe care o poţi purta numai într-un geamantan!

Aşa de iute s-au petrecut lucrurile acestea, încât mi se părea că visez. Am perceput numai scâncetul înăbuşit al unuia din copiii mortului când lada dispărea în gaură, şi apoi, târziu, după toate discursurile, m-am pomenit cu Jaurès, care tuna la câţiva paşi în faţa mea. Eram deci la Paris; vorbea Jaurès, trimitea energie, viaţă, poezie, cugetare şi dor de luptă, lăudând [u-l] pe acela care în clipa aceea se prefăcea în cenuşă.

Mi-am trecut mâna prin faţa ochilor, zăpăcit, uimit şi cu nervii zdruncinaţi de câte mi-a fost dat să văd şi să simt.

A doua zi m-am dus din nou la crematoriu. Un gardian sau fochist mi-a arătat operaţia de ardere, şi când a ridicat, cu o simplă mişcare, uşa cuptorului, eram să cad jos. Un focar incandescent alb-roşiatec, o fierbere de lumină orbitoare care-ţi frige faţa la 10 în depărtare şi-ţi întunecă vederea. Aci e introdus prietenul iubit, sufletul mare şi inteligenţa care te-a

fermecat, poate, cu o seară înainte. Pe un suport de oţel roş de jar aluneci înăuntru în mod mecanic, şi cele 1600 de calorii ale iadului modern te prefac în câţiva pumni de cenuşă numai în 45 de minute.

Alţii apoi vor duce înainte steagul care ţi-a scăpat ţie din mână.

ÎNMORMÂNTAREA LUI FRANCIS DE PRESSENSÉ1

Corespondenţă particulară

Ea a fost simplă şi mişcătoare. Lumea muncitoare şi socialistă a adus ultimul şi supremul omagiu marelui dispărut.

Pornirea carului funebru

Ieri s-a făcut înmormântarea civilă a cetăţeanului Fr [ancis] de Pressensé (citeşte Presansê) în mijlocul unei afluenţe enorme. Înmormântarea a fost de o simplicitate perfectă, aşa cum i-ar fi plăcut şi lui, pentru că totul în el era simplicitate, cum totul era adevăr. Emoţia strângea toate inimile, se citea pe toate feţele. Erau de faţă reprezentanţii autorizaţi sau lideri ai tuturor cauzelor în serviciul cărora defunctul punea de atâţia ani toată floarea curată a spiritului şi sufletului său. Pelerina albastră a factorului poştal se învecina cu tunica cenuşie a armeanului revoluţionar şi cu pardesiul ros al studentului rus sau polon. Fericiţi oamenii care lasă după ei în viaţă atâtea suveniruri pasionate şi fidele: ei n-au muncit şi nu s-au trudit în zadar!

Pornirea cortegiului. La cimitir înainte de plecare, după cererea stăruitoare a familiei, un pastor din Uniunea Socialiştilor Creştini citi în camera mortuară rugăciunile liturghiei protestante. Ceremonia aceasta s-a făcut în cea mai mare intimitate: niciun alt ceremonial, nicio oprire pe la vreo biserică, după voinţa defunctului, nu se făcu.

Apărut în RM, X, 6, 19 ian.; datat: Paris, 8 ianuarie; nesemnat. Istrati se referă la articol în scrisoarea tipărită în 4 februarie (n. I.U.).

Textul este însoţit de fotografia cortegiului; în legendă, numele principalilor participanţi, iar în nota de subsol, citirea lor fonetică.

Francis de Pressensé (n. 1854), ziarist; ca deputat socialist de Lyon, a intervenit pentru revizuirea procesului ofiţerului Dreyfus (n. Red.).

La 12, cortegiul porni. Doliul era ţinut de fratele, surorile, cumnatele, cumnaţii, nepoţii şi alţi membri ai familiei.

Erau de faţă: majoritatea deputaţilor partidului; redacţia ziarului

l'Humanité; membrii com [isiilor] administrative ale partidului; secretarul general şi direct [orul] cooperativelor; consilierii comunali socialişti; mai tot Comitetul Central al Ligii Drepturilor Omului; cei doi secretari şi casierul Confederaţiei Generale a Muncii; secretarii mai tuturor Federaţiilor (Uniunii) sindicale; senatori şi deputaţi; ministrul de Interne; ministrul Instrucţiunii Publice; un ataşat de cabinet al ministrului de Finanţe, familia Dreyfus etc., etc. Apoi, toate coloniile streine din Paris: muncitorii şi studenţii ruşi, poloni, sârbi şi bulgari; delegaţia partidelor socialiste bulgar, rus, armean etc.

Sub un soare strălucitor, „surd la durerile omeneşti", şi într-o tăcere impresionantă, cortegiul se îndreptă spre cimitir. Din loc în loc, steagurile roşii, dătătoare de speranţă, fâlfâie.

La cimitir, coşciugul fu coborât şi aşezat în cavoul pro- vizor (până la înmormântarea definitivă la Châtillon, în cavoul familiei) de vreo zece revoluţionari armeni cu umeri largi şi puternici.

Testamentul

Apoi, Maurice Moutet (citeşte Muté), consilier judeţean socialist din districtul Ronului, colaboratorul lui Pressen- sé, citeşte testamentul marelui dispărut:

7 august 1908

Rog să nu mi se facă înmormântare zisă religioasă, nu pentru că nu cred într-un D [umne] zeu de iubire şi de dreptate, ci pentru că m-am despărţit în mod conştient de toate Bisericile şi am găsit maximum de religie în socialism, aşa cum l-am înţeles eu… Viaţa mea n-a dat tot ce ar fi trebuit să deie. Contez pe indulgenţa tuturor.

Şi cu aceste cuvinte simple, dar măreţe, de credinţă şi umilinţă, înmormântarea se sfârşi. Încet-încet, mulţimea se strecură din cimitir, îndreptându-se spre Societatea Savanţilor, unde la ora 1V2 trebuiau să se ţie

Discursurile

Pe tribuna de unde Pressensé a vorbit de atâtea ori – la

2 decembrie vorbise, cu puterea lui obişnuită, contra muncii la domiciliu, iar la 15, pentru dreptul femeilor la muncă –, masa, ca singur semn de doliu, era acoperită cu o cuvertură neagră cu franjuri de argint.

Telegrama lui Anatole France

Preşedintele alege, dintre nenumăratele telegrame primite, pe aceea a lui A [natole] France, pe care o citeşte:

Antibes, 8 ianuarie

De ce nu pot, în numele Ligii, al familiei şi al prietenilor celui dispărut, să aduc un ultim omagiu lui Francis de Pressensé, spiritul cel mai vast, inima cea mai generoasă!

Măreţia curajului său egala puterea cugetării sale. El era servitorul cauzelor nobile. A fost cel mai desăvârşit exemplar al omului şi cetăţeanului.

Anatole France

Au vorbit apoi Victor Basch1 ([citeşte] Bas), vicepreşedintele Ligii Drepturilor Omului şi membru al Partidului Socialist, Mathias Mordhardt, fost secretar general al Ligii, Georges Lorand, preşedintele Ligii Drepturilor Omului din Belgia şi deputat, Victor Bérard2, în numele organizaţiilor armeneşti,

1 Victor Basch (1863-1944), filosof francez; a intrat în viaţa politică în 1898, o dată cu revizuirea procesului lui Dreyfus. A murit asasinat în timpul ocupaţiei germane (n. Red.).

2 Victor Bérard (1864-1931), elenist, traducătorul Odiseei în franceza modernă (11. Red.).

Marcel Sembat1, deputat, în numele deputaţilor socialişti, şi în cele din urmă, J [ean] Jaurès ([citeşte] Jorés).

Discursul lui Jean Jaurès

Jean Jaurès a ţinut un lung şi magistral diseurs. El a arătat evoluţia spiritului lui Pressensé, care l-a dus la socialism:

Asta e, cetăţeni, măreţia şi forţa partidului nostru. Se desparte de dânsul tot ce e mort şi tot ce e gol, toate puterile zadarnice. Astea se îndreaptă spre alt povârniş, spre marea moartă a prejudecăţilor burgheze. Dar toate vârfurile întoarse spre soarele care se ridică trimit, pe căi şerpuitoare, spre fluviul socialismului apele lor vii şi forţa lor de acţiune şi de speranţă.

Pressensé a fost unul dintre cei dintâi şi dintre cei mai curajoşi luptători pentru apropierea franco-germană, pentru unirea anglo-franco-germană într-o forţă de pace, de civilizaţie şi de liberare a popoarelor asuprite.

Acuma, când moare Pressensé, problema Alsaciei-Lorene ia direcţia pe care dânsul o voi şi prevăzu. Lupta nu mai e între state, ci, în toată Europa, între democraţia politică şi socială, de o parte, şi oligarhia politică şi socială, de altă parte… Liberarea paşnică, liberarea prin confundarea păcii generale cu pacea universală garantată – acesta era visul lui Fr [ancis] de Pressensé!

Visul acesta prinde să se realizeze.

Şi figura aceasta reînnoită a Alsaciei-Lorene, încrezătoare în viitorul forţelor noi, devenită printr-un admirabil paradox

— Ea, învinsa, apăsata – prima liberatoare a Germaniei, aceea care inoculează Germaniei militariste, feudale şi imperiale o parte din geniul revoluţionar al Franţei, care ţâşneşte în seân- tei din ochii copiilor din Saverne, figura aceasta reînnoită, încrezătoare în viitor, respingând sugestiile brutalităţii şi ale forţei, dar sigură de progresul dreptăţii prin progresul democraţiei şi al păcii, o vedeam voalată încă în doliu, dar fără ca vălul ei

1 Marcel Sembat (1862-1922), membru al Partidului Socialist Francez; în timpul primului război mondial s-a retras din mişcare datorită convigerilor naţionaliste (n. Red.).

Să fie stropit de sângele care ar curge mâine, o vedeam mer- gând în urma coşciugului lui Francis de Pressensé.

Imaginea aceasta stârni o lungă mişcare şi o mare emoţie în ascultători. Ochii mai tuturor asistenţilor se umplură de lacrimi.

Jaurès arată după aceea că Pressensé nu era numai „un mâncător de cărţi”, cum i s-a zis, ci şi un luptător.

Marele nostru orator îşi termină zguduitoarea oraţie funebră cu un apel către tinerime, îndemnând-o să imite marea pildă a marelui Pressensé.

MORŢI SCUMPI —ÉMILE LANDRIN1

Moartea unuia dintre cei mai înverşunaţi comunarzi şi unul dintre fondatorii Internaţionalei muncitoare

Belleville, avenue Gambetta. Mulţimea

De când am venit aci, m-am transformat în cioclu, văzân- du-mă silit să vorbesc numai de morţi dureroase în primele corespondenţe din „patria luminii” şi a revoluţiilor conştiente.

După Fournière şi Pressensé, iată că vine rândul lui Emile Landrin,

bătrânul consilier comunal, marele comunard şi fondator al Internaţionalei, a cărui moarte produce o mare zguduire în masele Parisului muncitor şi formează un alt gol în rândurile militanţilor socialişti.

Dar ce minunată caracteristică pentru sufletul poporului muncitor s-a putut observa cu prilejul acestei morţi! Deşi ceilalţi doi dispăruţi n-au fost întru nimic mai puţin scumpi şi mai puţin valoroşi pentru cauza socialistă decât Landrin, cu toate că moartea lor a produs o egală înfiorare, totuşi, atât de aproape a fost puşcaşul comunard de inima lucrăto

1 Apărut în RM, X, 13, 4 febr.; semnat: P. Istrati, Paris («. I.U.).

Textul e însoţit de portretul lui Landrin şi de fotografia Zidului Comunarzilor (n. Red.).

Rului revoluţionar, încât, după aprecierea [ziarujlui l'Humanité, peste 20 000 de muncitori au defilat, într-o zi de lucru, pe străzile parcurse de cortegiul funebru.

Locuiesc din întâmplare în chiar cartierul unde au răsunat ultimele focuri de puşcă şi unde a căzut ultima baricadă a Comunei învinse de tiranii versaillezi: în Belleville. Aci, Landrin, rănit, a lepădat puşca cu amărăciunea în suflet şi a luat drumul Londrei împreună cu puţinii supravieţuitori scăpaţi ca prin minune de urmărirea groaznicei răzbunări burgheze. De aci şi până în avenue Gambetta, unde se afla locuinţa mortului, sunt numai câţiva paşi. Strada e invadată de mulţime, şi pe la colţuri, lucrătorii îţi înfig la butonieră o floare roşie sterilizată [s/e/] şi-ţi oferă fotografia celui dispărut. Zeci de funcţionari ai primăriei şi sergenţi de stradă, în ţinută de ceremonie, de-abia mai pot menţine ordinea.

Deodată, la ora 1, sute de lucrători şi lucrătoare încep să năvălească din diferite direcţii ale oraşului, spre marea zăpăceală a bieţilor sergenţi, care nu mai ştiu încotro să-i mai repartizeze. Feţe spoite de negreală, şepci şi bluze murdare, femei cu figuri de cadavre şi bărbaţi cu fruntea asudată aleargă în goana mare, venind din cine ştie ce depărtări, ca şi cum Landrin i-ar fi chemat la o nouă bătălie de stradă. Atâta pagubă pentru fabrica sau atelierul rămas în urmă! Ei se urcă pe înălţimi, scot şapca unsuroasă şi strigă: „Trăiască Comuna!" E doar Émile Landrin acela care a murit, e inimosul sculptor, comunardul care, înrolat în al 66-lea batalion de marş, asigură succesul lui 18 martie1 de la Montmartre, luptă rând pe rând: la

fortul Issy [-l'Évêque], la Meu- don, la Asnières, dă piept cu prima ciocnire violentă din Piaţa Madeleine, unde e rănit şi pansat în grabă, şi nu scapă puşca din mână decât la Belleville, ultima baricadă şi cea din urmă speranţă a memorabilei Comune.

1 Vezi „Notiţa biografică" din pp. 296-297; în ziar, „notiţa" este tipărită în continuarea articolului, nesemnată («. Red.).

Şi cum dracu' să nu fii mândru că eşti socialist, când vezi că zeci de capete jobenate, înalţi demnitari de stat, se întorc nedumeriţi şi privesc intrigaţi la aceste batalioane de lucrători care şi-au lăsat masa neisprăvită şi aleargă, mestecând ultimul dumicat de pâine, să-şi ia rămas-bun de la marele lor tovarăş!

La cimitir. Vaillant1

De la fosta locuinţă a lui Landrin şi până la noua lui locuinţă (Cimitirul Bagnolet) e o bucată de drum zdravăn. Pe tot parcursul e salutat de mii de muncitori şi mici negustori, dintre care mulţi îl întâmpină cu „Trăiască Comuna!".

„Modestul şi liniştitul loc de odihnă" – scrie cu drept cuvânt l'Humanité – „n-a mai văzut niciodată o asemenea afluenţă." Mulţimea, scăpată de strâmtoarea porţii de intrare, se răspândeşte şi inundă cimitirul, sărind peste morminte şi cărări, până la locul unde se vor ţine discursurile, fiecare căutând să se afle cât mai în apropierea tribunei. Nu mă las nici eu mai prejos şi am norocul să ocup un loc fără de care n-aş fi putut face nicio dare de seamă, căci ceea ce m-a înălţat mai mult şi mi-a aprins entuziasmul a fost vederea şi ascultarea celui mai mare şi venerat luptător din timpul Comunei, prietenul cel mai apropiat al lui Landrin: Vaillant.

Niciodată nu mi-am putut da seama mai bine ca acum de adevărul credinţei ce-am avut întotdeauna, că numai o educaţie socialistă formată în apropierea acestor mari oameni, a acestor focare de energie şi de neclintită convingere, poate să întărească şi să dea avânt unor anumite firi înclinate spre o melancolie şi visare nu tocmai trebuincioase unui soldat socialist.

1 Édouard-Marie Vaillant (1840-1915), socialist marxist, membru al Internaţionalei I; din 1893, în fruntea Comitetului Central revoluţionar al socialismului internaţional, iar în 1889, printre fondatorii Internaţionalei a II-a (n. Red.).

Delegat fiind de grupul socialist parlamentar ca cel mai indicat să ia cuvântul la înmormântarea lui Landrin, Vaillant se urcă la tribună, pătruns de o emoţie atât de sinceră şi greu ascunsă, încât îţi venea să crezi că va leşina. Strigătele de „Trăiască Comuna!" îi tăiau şi mai mult puterile sale, slăbite de cei aproape 80 de ani purtaţi pe umeri şi de marile emoţii pe care le-a trăit şi care l-au consumat. El nu vorbea, ci bâiguia. Buzele sale tremurau şi mâinile-i căutau sprijinul tribunei.

„De durerea şi lovitura personală ce am primit-o vreau să vă vorbesc", spune Vaillant cu vocea înecată, „de amintirea zilelor ce le-am trăit alături de Landrin în timpul Comunei, de sprijinul moral pe care singură prezenţa acestui om era pentru noi şi de pilda ce-o dădea el poporului englez în timpul exilului la Londra, prin caracterul său întreg, jertfa şi marea sa demnitate."

N-a fost un discurs, ci un plâns întretăiat de pauze. Văzân- du-l alb ca zăpada şi cu figura blondă de copil, nu-ţi venea să crezi că omul acesta plăpând a putut să ridice cartiere întregi şi să îndrepte mii de oameni spre baricade.

Aşa cum era încadrat de cele cinci mari steaguri socialiste înclinate spre coşciugul lui Landrin, Vaillant, martor al celor mai eroice zile din istoria luptelor muncitoreşti, forma un tablou din acelea care nu se uită niciodată.

Un ideal care e în stare să insufle atâta simţire şi să întreţină până la atât de adânci bătrâneţi flacăra marilor speranţe de dezrobire universală, e cea mai vie dovadă de triumf şi singura cărare de urmat ce se deschide larg în faţa noastră şi ne îndeamnă, prin pilda acestor măreţe suflete, să jertfim toată liniştea şi tot ce e mai tânăr în noi pentru libertatea definitivă de mâine.

Doream în clipele acelea să fie lângă mine şi să se înalţe toţi bunii mei tovarăşi care sunt purtătorii de drapel ai socialismului român şi care au greaua sarcină a conducerii efective a mişcării, cărora li se impun atâtea datorii şi atâtea virtuţi şi care au sub ochii lor atâtea rele exemple. Voiam să vadă înfiorarea lui Vaillant şi să capete măsura idealului socialist; să [-l] asculte pe Jaurès şi vor avea în faţă izvorul de înţelepciune şi cugetare; să audă laudele ce se aduceau ieri erudiţiei lui Fournière – militant socialist şi profesor la stat – de către cei mai distinşi savanţi, şi elogiile aduse astăzi lui

Landrin pentru judecata şi competinţa sa de către chiar demnitarii Franţei, şi să înveţe câtă muncă, privaţiune şi dor de cultură trebuie să aibă cineva pentru a fi demn de a sluji un ideal atât de mare.

Ridicat în slavă şi trântit la pământ de zeci de ori până la sfârşitul acestei ceremonii, mă întorceam seara acasă, gân- dindu-mă la cât de puţină pulbere aurită îi trebuie slăbiciunii noastre ca să ne pierdem bunul-simţ, şi câtă muncă trebuie să depunem pentru a aprinde în noi o scânteie de lumină care să poată fi cu adevărat folositoare şi altora.

Notiţă biografică

Landrin, născut în Paris la 1841, aparţinea acelei însemnate generaţii muncitoreşti care, după sângeroasele zile ale lui 1848, se încerca, în 1860, să [-i] organizeze pe proletari pentru lupta contra imperiului. Era de meserie sculptor. Fu amestecat, prin 1863-1864, în grupările care [s-] au agitat pentru candidaturile muncitoreşti ale lui Blanc1 şi Tolain2. Fu adus de un alt revoluţionar, care trăieşte încă, Caméli- nat3, în Internaţională, şi când, în 1868, prima Internaţională fu condamnată, el primi să facă parte din noul Comitet, care fu condamnat apoi la trei ani închisoare.

La 4 septembrie 1871 (Comuna) îl găsim printre năvălitorii de la Cameră şi luptă contra armatei imperiale, asigu- rând în al 66-lea batalion succesul lui 18 martie. Comuna, învinsă, trecu în Anglia, şi în 1883, după amnistie, intră în

1 Louis Blanc (1811-1882), membru, în 1848, al Guvernului Provizoriu (n. Red.).

2 Henri Louis Tolain (1828-1897), socialist francez, senator; a înfiinţat Asociaţia Internaţională a Lucrătorilor (n. Red.).

3 Zéphirin Camélinat (1840-1930), unul dintre fondatorii Internaţionalei I; în timpul Comunei a fost directorul Monetăriei (n. Red.).

Franţa. În 1893 e ales în Consiliul Comunal al Parisului, unde ocupă funcţia de secretar şi de vicepreşedinte. În Partid a fost o pildă de tact şi energie.

ÎNTÂI MAI LA BRĂILA1

Orăşelul, pe care situaţia geografică l-a orânduit să fie cea dintâi schelă de export a României, începe să trăiască zile necunoscute până azi în istoria trecutului său. Deşi nu poate fi vorba la noi de acele prăpăstioase

desfăşurări ale regimentelor proletare ca în Apus, unde se înspăimântă capitalismul, totuşi, acei care apăreau ieri în cadrul ferestrelor ca să privească mândrul Întâi Mai socialist brăilean şi-au mărturisit, fără îndoială, că bătrânul nostru port şi fosta cetate de altădată începe să-şi deschidă porţile unui nou şi cu totul necunoscut cuceritor: proletariatul dezmoştenit. Şi mulţi bătrâni care, ca şi părinţii mei, şi-au dat adesea, când turcului, când rusului, patul cel mai curat şi pasărea cea mai grasă, se vor fi întrebat ieri ca şi mine, nedumeritul: „Ce fel de neam de oameni vor mai fi şi noii năvălitori?”

Căci noi batem un an de zile cetatea capitalistă fără să pustiim casa săracului, şi când, în ziua aniversării, străzile se deschid largi sub marşul nostru triumfător, nu ruina, ci prosperitatea însoţeşte intrarea victorioasă a batalioanelor noastre. Cât de adevărat mi-a părut cu prilejul acesta comparaţia lui Marx, care aseamănă capitalismul cu un vrăjitor ce nu mai poate stăpâni puterile pe care el singur le-a chemat din adâncuri! Şi cu câtă repeziciune se schimbă faţa lumii sub ochii noştri! Mai trăiesc şi astăzi bătrâni, foşti muncitori ai portului, care şi-au încovoiat spinarea sub greutatea sacilor pe vremea când nu se pomenea de vagoane în portul Brăilei, când corăbiile cu pânze ţineau locul bastimentelor

1 Apărut în RM, X, 47, 29 apr.; semnat: I (n. I.U.).

Numele P. Istrati se află sub titlu; Textul este însoţit de o fotografie a manifestaţiei; în medalion: Carul Muncii (n. Red.).

De azi şi când cheiurile, docurile şi întreg şenalul Dunării formau o băltoacă desfundată în care înota îmbulzeala de muncitorime streină la un loc cu bogătaşii turci, greci şi arabi, încărcătorii de pe vremuri, cu chimirurile pline de galbeni şi poli imperiali. Şi iată cum – înainte de a se împlini măcar o jumătate de veac de la epoca întunecoasă când negustorii de poveşti îngrozitoare [îi] descriau pe Chir a Chiralina sau [pe] Hoţii Brăilei – şi astăzi portul nostru e inundat de mari vase de tonaj, de sute de vagoane ce sosesc zilnic în locul căruţelor ţărăneşti, de docuri moderne, elevatoare de apă şi de uscat care fură pâinea hamalului, iar mâine-poimâine vom vedea alergând pe cheiul Dunării acele nimicitoare camioane automobile care vor încărca dintr-o dată o jumătate [de] vagon şi vor desfiinţa pentru totdeauna căruţele sau „ghiociurile” 1 brăilene, unice în

felul lor, şi pe care nu le-am mai întâlnit în niciun oraş din câte cunosc. Dar dacă medalia Progresului are o faţă plăcută capitalismului, pe care tehnica a săpat un elevator ce înlătură sute de braţe, ea mai are o faţă pe care acest capitalism nu vrea s-o vadă cu niciun chip şi unde se înşiră legiunile gurilor flămânde, miile de braţe îndepărtate de maşina cotropitoare, pumnii încleştaţi care se ridică la cer, ameninţători ca un trăsnet. Şi acest trăsnet, care e cu atât mai puternic, cu cât e mai înăbuşit, l-am văzut ieri plimbându-se paşnic pe străzile Brăilei nedumerite.

Eu n-am văzut încă un Întâi Mai atât de frumos şi atât de pitoresc. Acum nu mai îmi pare rău că am pierdut Întâi [ul] Mai de la Paris.

Nu vreau să vorbesc de miile de muncitori care compuneau cortegiul, nici de entuziasmul vorbitorilor care păreau nişte adevăraţi profeţi, ci de minunata idee a creării unui Car al Muncii şi a Călăreţului alb care întrupa socialismul pacificator. Locuitorii Brăilei au avut o jumătate de zi de vară şi [o] unică sărbătoare; şi sub marşul fanfarei şi al coru lui muncitoresc, lumea apărea pe la ferestrele etajelor, aşa cum se cuvine să fie cinstiţi nişte suverani ai muncii.

Călăreţ şi cal, albi ca spuma laptelui, mândri amândoi şi neclintiţi în drumul lor ca şi învăţătura socialistă, formau fruntea coloanei nesfârşite şi, cu steagul fâlfâind al Păcii, deschideau drum avalanşei proletare. După Călăreţul Păcii venea Statul-Major, acela care trebuie să cadă cel dintâi atunci când ceasul dezrobirii va suna, căci în rândurile noastre, fiecare soldat poartă în piept o inimă de general, şi nu ştiu care e acela care ar putea lăsa steagul căzut la pământ. Urmau apoi fanfara, corul şi, iată, Carul Muncii, mândrul simbol care a fost admirat de tot oraşul.

Împodobit, decorat şi tras de şase boi, el avea în prim-plan şi la mijloc Munca! Tronând ca o regină, îmbrăcată într-un frumos costum ţărănesc şi cu drapelul într-o mână, Munca a rămas tot timpul ca o stană de piatră. De sub cuşma revoluţionară frântă pe-o ureche se scoborau în valuri blonde pletele care încadrau o figură de fecioară severă, conştientă de înălţimea simbolului ce-l întrupa.

„Munca” se ostenise în ziua de Întâi Mai stând pe loc!

De la stânga Muncii se orânduiau, de jur împrejurul Carului: Torcătoarea, care învârtea fusul, răsucind firul de aur al speranţelor

noastre; Dulgherul, care cioplea cu barda prostia cunoscută a dlui Panaitescu; Fierarul, care bătea pe o nicovală „fierul rău” al încăpăţânării lucrătorilor neorganizaţi; Cusătoreasa, care tivea la maşină harta viitorului; Pescarul, un brav „gospodin”, care arunca mereu „prostovolul” 1 pe Calea Regală, trăgându-l plin de „ciortani” cu solzii pomădaţi şi pe care striga de foc că-i vinde numai cu „10 bani ocaua!”; lângă el, Hamalul ducea în spate un enorm sac de Dorna, plin cu toate păcatele burgheziei stăpânitoare; iar cel din urmă, la dreapta Muncii, se afla Cosaşul, care nu aştepta decât momentul ca să radă de la pământ spicul veştejit al tiraniei capitaliste. Mai era, la mijlocul Carului, Cizma rul harnic. El făurea cizma, care va trebui să calce pe bătătură exploatarea şi s-o facă să scoată sughiţul din urmă.

Cortegiul a parcurs toate străzile din program condus de poliţia muncitorească, a străbătut la ducere şi la întoarcere toate căile principale ale oraşului fără cel mai mic incident

— Şi de-aci pot să tragă învăţământ toate guvernele şi toate prefecturile de poliţie, că nu cordoanele de jandarmi ţin ordinea în asemenea mitinguri, ci bunul-simţ şi grija cu care însăşi clasa muncitoare caută să înlăture tulburările.

La înţelepciunea de care a dat dovadă cu prilejul acesta poliţia locală s-a mai adăugat şi bunăvoinţa cerului care, deşi ne ameninţa într-un rând, ne-a lăsat să manifestăm în pace, astfel că nimic n-a lipsit acestei impunătoare şi neuitate sărbători.

Şi totuşi lipsea ceva, lipsea cineva, lipsea acela căruia i se datora în mare parte splendoarea acestei sărbători, acela care a ars cele din urmă boabe de smirnă în templul puternicei organizaţii brăilene, lipsea din fruntea cortegiului nostru acel „cap mare, răscolit de gânduri”, după cum atât de frumos a spus tov. Ghelerter la Iaşi: lipsea Ştefan Gheorghiu. Şi cine ştie dacă n-au fost lacrimile lui acele mari picături de ploaie care ne-au înfiorat, lacrimile lui de bucurie la vederea armatei proletare şi lacrimi de întristare, văzându-se în neputinţă de a mai vorbi!

Dar nu, n-a lipsit nici Ştefan Gheorghiu! Căci iată cum, aşa, ca din senin, pe când manifestaţia parcursese oraşul şi se îndrepta spre Grădina Monumentului, apare deodată un bătrân muncitor cu portretul lui Ştefan încadrat. El intră în primele rânduri ale cortegiului pe nesimţite şi agită în

sus, în toate părţile, ţinând deasupra capului, cu braţele lui vlăguite de muncă, cel din urmă sfânt al bătrâneţilor sale. Poate că chiar a despoiat de ramă icoana vreunui sfânt în care a crezut o viaţă întreagă şi a încadrat cu dânsa chipul aceluia care l-a încredinţat la bătrâneţe că trebuie să se închine de acum încolo socialismului! Şi noi privim cu toţii înmărmuriţi şi ne întrebăm de unde vine acest bătrân cu fetişul pe braţe, arătându-l mulţimii ca pe cel mai nou dintre mar tiri? Tăcut, ieşit pe neştiute din vreun ungher din mahalalele pe unde treceam, moşneagul venea să ne arate, fără cuvinte, pe cine am pierdut cu moartea lui Ştefan Gheorghiu.

Şi pe când miile de muncitori năvăleau în vasta grădină unde avea să se ţină serbarea, cele 400 de căruţe care formau ariergarda armatei, împodobite cu steguleţe [le] socialiste care fâlfâiau la cercurile cailor, trimiteau haosului depărtării un uruit surd, un treapăd greu de artilerie, acea artilerie care va trebui să doboare zidurile ticăloasei cetăţi de care s-a sfărâmat pieptul bunului nostru Ştefan.

ŞTEFAN GHEORGHIU BOLNAV ÎN EGIPT1

Prietenia mea cu Ştefan Gheorghiu începe de la 1910. II văzusem la Conferinţa socialistă de la Hôtel de France, din 1906, şi-mi rămăsese în minte înfăţişarea aceea de geam- baş, cu cizme în picioare, cu barba mare, neîngrijită, mototolit […]. Dar în toamna acelui an, plecând în Egipt şi înnă-molindu-mă apoi vreo trei ani prin alte părţi, nu mai dau peste dânsul decât în anul 1910. Atunci, îmi dau seama de valoarea lui Ştefan şi de foloasele ce le-ar avea mişcarea brăileană dacă l-ar reţine în localitate. Dar tot atunci observ că el e bolnav, atins de acea boală pe care o purtam şi eu în sânge de la naştere şi care pe Ştefan l-a dus drept la Cimitirul Bolovani – şi pe care medicina oficială a partidului nostru n-a voit s-o recunoască şi să-i spună pe nume cu niciun preţ, nici la el, nici la mine, cu toate că dânsul şi-a dat sufletul în sanatoriul de tuberculoşi de la Filaret, iar eu nu-mi datoram viaţa decât Egiptului ospitalier şi climateric.

De la această dată începe acea tragedie mută, care s-a desfăşurat timp de patru ani sub ochii democraţiei române şi care se încheie în 1914, lăsând cortina peste un mormânt.

1 Apărut în Tribuna Transporturilor (Brăila), nr. Omagial, 6 mart.; semnat: P. Istrati. Numărul omagial nefiind găsit, textul a fost preluat din

Panait Istrati, Amintiri, evocări, confesiuni, ediţie îngrijită de Alexandru Talex, Editura Minerva, Bucureşti, 1985, pp. 228-248 (n. I.U.).

În anii 1913-1914, Tribuna Transporturilor era organul Uniunii Sindicale a Muncitorilor de Transport pe apă şi pe uscat din România, condusă de Ştefan Gheorghiu; publicaţia şi-a încetat apariţia o dată cu moartea liderul (n. Red.).

Ştefan nu era atunci doborât de boală, fuma încă şi avea acel stomac capabil să mistuie şi cremene. Nu era un „fragil", cum spunea Racovski, ci tocmai contrariul, un robust, înalt şi cu un schelet bine dezvoltat, care ar fi permis să fie înlănţuit de muşchi atletici dacă nu s-ar fi luptat cu o mizerie atât de neagră. Un om fragil este un pipernicit, o stârpitură care nu ar fi fost în stare să lupte cu boala patru ani şi s-arunce valuri de sânge din piept timp de un an, lipsit de îngrijire, răcnind şi asudând pe la întruniri şi petrecând nopţi de-a rândul în dezbateri de comitet şi vagoane puturoase de clasa a III-a.

Îi sugerez îndată ideea de a merge cu mine în Egipt, unde să stea un an întreg. Pe atunci credeam că Ştefan e o speranţă nu numai pentru pârliţii de muncitori, dar şi pentru oamenii din mişcare, care pot sacrifica la un loc 1000 de franci pentru viaţa unui propagandist. Mai târziu am văzut că această sumă era rezervată unui bust de bronz…

Dar în loc să plece în Egipt, Ştefan nimerise „la sac" în port, unde, după fiascoul „cooperativei" de lemne, muncitorii îl poftesc să se curarisească, ridicând saci cu cereale şi cărându-i în hambarele vapoarelor! În ziua aceea neuitată, privind [u-l] pe Ştefan cum se încovoaie sub greutatea sacilor şi glumelor bravilor cetăţeni, am avut prima şi cea mai strălucită dovadă a recunoştinţei umane! Îmi veţi ierta amintirea asta? (Şi dacă nu-mi veţi ierta-o, atâta pagubă!)

Dar în nemărginita noastră bunătate şi chiar cu iscusinţa şi înalta mea aprobare, îl mai făceam şi de batjocură pe Ştefan în anul acela, logodindu-l prosteşte cu o fată1 care de-abia purta jumătatea anilor lui. Voiam să-i dăm cetăţenie brăileană, ca să nu mai poată fi „trimis la urmă".

Hotărăsc deci să plec cu Ştefan în Egipt fără sprijinul nimănui, aşa cum plecam eu în fiecare an, numai pe baza

1 Jeaneta (Enta) Maltus, ulterior, soţia lui Panait Istrati – vezi mai jos pp.

331-332 (n. Red.).

Muncii de acolo. Dar iată că nu mai pot suporta funcţia de încasator de cote ideale şi-mi dau demisia după trei luni de serviciu, cu un deficit de 300 [de] lei luaţi peste leafă. Nu tocasem însă prin şantane această sumă: 100 de lei mă costa sănătatea unui valoros tovarăş din Severin, susţinut la băile Lacului Sărat, mort anul trecut, şi care mi-a făcut haine mai apoi pentru aceşti bani – deci nu mă va purta în „spinare pe lumea cealaltă”! Iar restul, „cooperativa” lui Ştefan şi olecuţă de boemie a amândurora, când ne permiteam în timpul verii să luăm, vorba lui, câte-o „măsurică” 1 din vreme în vreme.

Pe vremea când eram secretar al Sindicatului Muncitorilor din Portul Brăila – mare şi puternic în 1910 –, muncitorii înjghebaseră o aşa-zisă „cooperativă” de lemnărie, folositoare şi ingenioasă în felul ei, dar care n-a putut trăi din cauza intrigilor şi nefastei lăcomii omeneşti. Înfiinţarea ei avea două scopuri: întâi, de a procura muncitorilor lemne ieftine, şi al doilea, de a da mijloc de existenţă răposatului Moş Grigoriu, bătrânul prim-organizator al lucrătorilor. Se adăugau 20 de lei în plus peste costul vagonului de lemne, sumă destinată bătrânului, care se ocupa şi cu cântăritul. Folosul era real: oamenii cumpărau lemne cu mult sub costul pieţei, şi moşul avea cu ce să trăiască. În urmă, s-a crezut că el trăieşte prea… princiar, şi ca să nu se producă dezbinare, Comitetul a desfiinţat „lemnăria”.

Dar pe când cooperativa de lemnărie mergea bine, sugerarăm în Comitet ideea de a se înfiinţa şi pentru Ştefan Gheorghiu o asemenea „cooperativă” în partea opusă a oraşului Brăila, de unde tocmai veneau plângeri că populaţia dintr-acolo nu putea beneficia la cumpărătura cu kilogramul, fiind prea departe. Ideea s-a aprobat repede, aşa cum se aprobă în România toate ideile, mai ales şi din dorinţa tuturora de a [-l] opri pe Ştefan la Brăila. Dar, ca să nu mai pomenim de intrigile care s-au format şi în jurul acestor bune intenţii, a venit însăşi firea boemă şi temperamentul inco- rigibil al lui Ştefan de au dat lovitura de graţie acestei întreprinderi: ocupat zilnic la sediu cu propaganda intensă de atunci, ba dezertând uneori chiar şi prin alte oraşe în acelaşi scop, depozitarul Ştefan s-a pomenit într-o bună zi, la încheierea socotelilor, că în loc să-i iasă 20 de lei în plus la vagon, i-au ieşit

în minus! De altfel, noi am prevăzut aceasta de la început numai privindu-l pe Ştefan cum cântă- rea lemnele! Câţi nu s-au stricat de râs când, suindu-se la tribună ca să se explice, în mijlocul unei atmosfere în care toţi îi pricepeau încurcătura, şi-a început darea de seamă izbucnind roşu de supărare, silabisind cu ciudă prima frază şi imitând nervos gestul avarului care numără banii: „Eu nu pot să cân-tăresc! Eu nu pot să dră-muiesc!”

Am strâns şurubul, ca să iasă cu obraz curat. Am predat casa, fără ca muncitorii să ştie ce comisesem, dar a zburat şi ultima nădejde de a pleca în Egipt în iama lui 1910. Ştefan îşi prăpădeşte „economiile”, legându-mi în piele nişte cărţi la Ploieşti, drept compensare faţă de aventura de la Brăila.

Urmează vara lui 1911, şi atunci, lucrând prin Bucureşti, ţin corespondenţă cu Gheorghiu la Ploieşti şi-i împărtăşesc părerea mea, întrebându-l dacă ar primi să se deschidă o listă de subscripţie pentru el în ziar, ca să fie trimis undeva la aer, odihnă şi îngrijire. Dar el nu-mi răspunde mult timp, fiind sigur că ideea aceasta se va lipi de fruntaşii mişcării ca nuca în perete. Tocmai târziu, peste două luni, când se vede că-l răzbise boala, mă pomenesc cu această scrisoare, pe care o dau ca singurul document şi singura dată când Ştefan, în tot timpul cunoştinţei noastre, mi-a cerut să se facă ceva pentru sănătatea lui. Iat-o cum e în original:

„Am primit mandatul şi e [artea] p [oştală] ce mi-ai trimis. Mai cu seamă «mandatul» a sosit tocmai la «pont». În privinţa propunerii tale, te las să faci ce vei crede, caută de vorbeşte cu Frimu şi Marinescu1 în privinţa mea. Eu

1 Dumitru Marinescu (1882-1916), de profesie tipograf; membru al Comitetului Executiv (din 1910) şi secretar permanant (din 1914) al P.S.D.R. — n. Red.

Am absoluta nevoie de o lună de repaos. Toţi medicii pe care i-am consultat sunt de părere să mă duc undeva, la ţară, pentru 30 de zile. Afacerea aceasta necesită oareşicari cheltuieli, de aceea te rog pe tine să cauţi să vorbeşti cu Frimu şi cu Marinescu. Mi-ar trebui între 90 şi 100 de lei. Pun mare nădejde pe tine, Istrati.

Frimu, singur, când a fost la Ploieşti, mi-a spus că se va face ceva pentru mine; rămâne ca tu să-i reaminteşti, ca să se grăbească."

Nu ştiu despre ce „mandat” este vorba. N-au fost banii mei, cred. Nu

ştiu ce s-a făcut atunci, dar ştiu că nu s-a făcut ce trebuia…

Spre toamna acestui an, eu intru pentru câteva săptă- mâni în sanatoriul de la Filaret, unde tocmai lucram, şi atunci mă îngrozesc de încetineala cu care mor cei atinşi de această boală şi de lunga lor suferinţă. Iau de acolo exemplu de purtare şi mă hotărăsc să plec din nou în Egipt.

Pe Ştefan îl găsesc la Brăila, dar vai! în ce stare! într-un mizerabil iatac de cizmărie, într-o atmosferă în care se amesteca fumul de maşină cu fumul de ţigări, cu umezeala de afară şi cu praful de pe jos. El sta trântit în pat, pe o coastă, şi cu [o] resemnare de neînchipuit primea să sufere durerile acelea în care tuşea izbucnea cu zgomote de tobă spartă, o tuse nemaipomenită, care se auzea de toţi vecinii şi care expulza din interiorul acela copt enorme cocoloaşe de flegmă galbenă şi împuţită, pe care o trântea, cu o nepăsare de necrezut, pe un jurnal întins pe duşumea. Cei care nu au cunoscut de aproape boala lui Ştefan nu vor crede; dar cei care l-au avut pe atunci în gazdă ştiu că pe acest jurnal dat în două, adică pe întreaga sa pagină, plutea dimineaţa un deget de coptură, scoasă din piept numai într-o singură noapte.

Cine va putea cunoaşte vreodată gradul de supliciu al acestui om sfânt din acele zile, luni şi ani de boală? Măsura acestor suferinţe Ştefan ne-a dat-o în acea ultimă carte poştală, citată de M.Gh. Bujor, şi în care zicea: „Nu [-i] doresc nici lui Ionel Brătianu suferinţele mele!”

Înmărmurit de starea în care-l adusese boala, am tăbărât pe el, mai mult ocărându-l, şi i-am cerut să dea dracului proprietatea de la Ploieşti şi să-şi scape viaţa – sau să ia în contul ei câteva sute de lei. El îmi promitea tot, zicea că e cu totul de părerea mea şi că va fi în curând gata de plecare, dar nu se ţinea deloc de vorbă. Iarna înainta, iar eu, îmbrăcat într-un spenţer1 pirpiriu, tremuram cât şapte şi păstram cu dinţii banii de drum. Spre norocul meu, tocmai atunci, şi tovarăşul de la Severin îmi trimite un palton pentru suma avansată. I-am ridicat imnuri de slavă!

Dar într-o zi, Ştefan spală putina din Brăila şi se duce nu ştiu unde era chemat. Atunci, încredinţat că n-am cu cine mă-nţelege, îmi fac sacul de drum, necăjit că intrasem în ianuarie şi tremurasem degeaba aşteptând [u-l] pe Ştefan, care nu se învoia să meargă nici pe seama celor 100 de lei ai mei. Dar iată că în ziua hotărâtă plecării, îmi cade o scrisoare de la Bujor, din

Iaşi, un răspuns cam întârziat la o întrebare a mea, dacă n-ar putea dânsul, prin legăturile ce le are cu anumiţi membri ai mişcării, să [-i] înlesnească lui Ştefan plecarea în Egipt. Dânsul se scuza de întârziere şi, spu- nând că se gândea de mult la acest voiaj necesar, continua entuziast: „Îţi închipui, deci, ce bucurie sufletească a fost pentru mine scrisoarea ta care, pe de-o parte, îmi arăta că sunt într-un gând cu voi, iar pe de alta, mă chema la împlinirea unei datorii. Voi face negreşit totul ca plecarea voastră să fie asigurată. Pregătiţi-vă, deci, de plecare. Momentan cred că vor fi de ajuns 200 [de] lei, rămânând ca ulterior să vă mai trimitem câte ceva în Egipt."

Bujor vorbea la plural, dar eu cerusem să se facă numai pentru Ştefan, căci nu doar mişcarea îmi înlesnea mie drumurile, atât înainte, cât şi după această întâmplare, şi nici nu aveam interesul să gândesc altfel.

Surprins deci de această nouă speranţă, amân plecarea pentru o săptămână, dar când am văzut că s-a scurs şi acest timp şi nu am niciun semn de viaţă nici de la Bujor, nici de la Stefan – care parcă intrase în mormânt —> mi-am luat traista şi ciubucul şi am şters-o la Constanţa, ca să nu scap „cursa".

La Constantinopol, poştalele serviciului maritim se încrucişează întotdeauna. Am trecut pe vasul de Constanţa şi [i-] am scris o carte poştală lui Ştefan, ocărându-l din nou şi precizând că eu nu stau deloc la Alexandria, ci iau imediat trenul pentru Cairo, unde e cald; iar dacă el se decide să se îmbarce pe o „cursă" în urma mea, atunci să-mi trimită de urgenţă, pe adresa Poste-restante Alexandrie, o telegramă cu un cuvânt: „Aşteaptă-mă!" – ca să-l iau de la vapor, la sosire. Neştiind limba şi necunoscând peripeţiile unei călătorii cu punga ofticoasă, avea s-o păţească mai rău ca drul C. Istrati[1], care avea şi una, şi alta şi totuşi se plângea cu atâta amar de „plaga dragomanilor[2]" din Egipt în cartea sa Bucureşti-Cairo [1907].

În sfârşit, a dat D [umne] zeu şi găsesc într-adevăr telegrama cerută.

Ce bucurie pe mine! Fiindcă mai aveam toată credinţa că Ştefan, o dată smuls din mediul acela ruinător de sănătate şi vestindu-se în ţară că se află în Egipt, se vor găsi 20-30 de oameni mai cu dare de mână care să-i asigure un minimum de 3 franci pe zi – sau vor lansa acum, cu mai mult elan, acea listă de subscripţie, care să-i înlesnească cinci-şase luni de şedere în Egipt.

Nu ştiam atunci că viaţa nu mă va cruţa de nicio decepţie, şi nu-mi închipuiam că pielea lui Ştefan îmi va servi să fac şi acea experienţă a prietenului care la nevoie se cunoaşte.

Închiriai un pat numai pentru o săptămână cu 1 şiling pe zi (1 franc şi 25 [de] centime) şi, transportat în nori la gândul că, pe lângă redarea sănătăţii, voi mai avea nemăsurata fericire de a [-i] arăta lui Ştefan şi minunăţiile Egiptului, dădui drumul pungii şi prăpădii [în] săptămână aceea

1 Constantin I. Istrati (1850-1918), de profesie medic; membru al Academiei Române şi, în repetate rânduri, ministru (n. Red.).

2 dragoman = traducător; interpret-călăuză (în Orient) – n. Red.

Vreo 30 de franci, crezând că va aduce cu dânsul o cât de mică sumă cu care să plecăm la Cairo şi să plătim camera pe o lună. O dată instalaţi în Cairo, nu mă mai temeam, deoarece mult, puţin, eu mi-am scos acolo întotdeauna cheltuiala.

Dar iată că soseşte şi „cursa" cu Ştefan. Ghinionist însă la culme, „cursa" lui se declară contaminată, şi când alerg în port să-l scot din ghearele hrăpăreţilor dragomani, aflu că vaporul Dacia trage la carantină. Acum, alte trei zile de chinuri pentru bietul om: mizeriile dezinfectării, dormitului, taxa de carantină, scumpetea alimentelor şi chiar pericolul molipsirii – un adevărat iad de care boierii claselor I şi a II-a sunt feriţi, deoarece lor li se face o sumară dezinfecţie pe bord, la sosire, şi li se dă drumul.

Carantina Bittei Mahrussa e o instalaţie sanitară primitivă, la o mare depărtare de oraş, pe malul mării. La expirarea termenului de trei zile, pasagerul este eliberat numai în schimbul numărului acelui dragoman care-l scoate. Acesta e obligat de autorităţi să ducă la serviciul sanitar adresa călătorului care, la rândul lui, este obligat de lege să stea alte cinci zile în Alexandria, înainte de a pleca în restul ţării, pentru a i se face vizita zilnică, la domiciliu, de către un medic arab. Închipuiţi-vă acum cât ştie să se arate de necesar, în ochii călătorului neştiutor, acest dragoman şiret, şi cât de uşor poate să ticluiască acea listă de mici taxe de bagaje, de camionaj, hamalâc, trăsură, viză etc., ale căror recipise cu litere arăbeşti şi englezeşti ţi le prezintă mereu. Serviabil, vorbeşte limba ta ca şi alte o mulţime de limbi, poartă uniformă ca şi funcţionarii autorităţilor, al căror om necesar este, şi când ai ajuns, în sfârşit, la hotel şi te-ai instalat într-o cameră primitoare, îţi

vine să crezi că numai datorită lui ai scăpat să nu fii sfâşiat în mijlocul acelui vacarm de antropofagi. E adevărat că, la urmă, acest om providenţial îţi prezintă un cont cam kilometric, dar ce-are a face? Il urci apoi în trăsură lângă tine, îi dai un fleac de 10 franci pe zi şi masă, şi pornind împreună în vizitarea Egiptului, rămâi uluit de cunoştinţele lui istorice: e un adevărat egiptolog! Unde mai pui mândria noastră naţională când constaţi că cea mai mare parte a acestor oameni salvatori sunt români sau din România!?

Fiind Stan-păţitul, ştiam că acestea se petrec şi fără carantină, dar când mai vine şi pacostea asta, atunci te scutură dragomanul cum îi place. Sosind acolo, găsesc toată şleahta adunată în faţa porţii închise.

Începu eliberarea…

Poarta se deschise, şi păsările de pradă năvălesc înăuntru. Fiecare apucă câţiva pasageri, cât poate, după îndrăzneală şi după limbile pe care le ştie. Dar ei sunt opriţi la distanţă, li se interzic siluirile [sic!], şi numai cu anumită ordine se fac „predările”. Cunoştinţele şi patronii de mici hoteluri stau afară, în faţa porţii deschise.

După câteva rânduri, iată-l şi pe Gheorghiu compărând în faţa mesei funcţionarului care ia notele. Lung, încovoiat, mototolit şi murdar – murdăria aceea produsă de slina, praful şi mirosul clasei a III-a. Stă cu banii în palma deschisă, priveşte buimăcit la scandalul din jurul lui şi scoate doar nişte sunete nearticulate la întrebările ce i se fac în mai multe limbi. Un dragoman e chemat din plutonul de pradă şi nu se poate înţelege. Nu ştie româneşte. Un altul, de asemenea. Atunci strig o dată tare numele lui. El se întoarce, cu privirea pe deasupra capetelor, ca electrizat. Îmi recunoaşte vocea, şi deodată figura i se înseninează de o bucurie care m-a mişcat până la lacrămi.

Funcţionarul, un arab, dă ordin să fiu lăsat înăuntru şi mă întreabă dacă-l cunosc şi pot să prezint o adresă cunoscută de poliţie. Scot cartea semnată de hotelier, cu care mă înarmasem. Un dragoman rus, care se îndesa îndrugând câteva vorbe româneşti, e îndată înlăturat. Vedeţi dar că nu-i tocmai românească poliţia asta antropofagă. A fost de ajuns să se satisfacă litera legii, pentru ca uşile să se deschidă larg, şi toate acele formalităţi, taxe, vize de paşaport şi altele să fie îndeplinite aproape gratuit, cu zâmbete de o franţuzească amabilitate şi cu o cheltuială de câţiva gologani.

Când s-a văzut în trăsură, lângă prietenul lui, scăpat de toate chinurile unei călătorii necăjite de opt zile şi despăr ţit acuma, pentru întâia oară în viaţă, de ţara care i se părea atât de departe prin numărul altor ţări şi mări văzute cu ochii, nu pe hartă, Ştefan devenise de-o zburdălnicie care mă făcea să trăiesc şi să gust şi eu într-o măsură neînchipuită plăcerea acestei tovărăşii în Egiptul acesta adorat. El sălta în trăsură parcă ar fi fost în şurub, mă strângea de braţ şi mă întreba, pe nerăsuflate şi fără să mai aştepte vreun răspuns, despre toate minunăţiile acelor străzi pestriţe de Orient: cafenele cu fumători trăgând din ciubuce, căsuţe dărăpănate cu rufe întinse pe terasă, prăvălii cu mărunţişuri în culori aprinse într-un spaţiu de 2 în.E., zaharicale întinse pe plăci de marmură, sute de cărucioare împinse cu mâna – sau măgăruşi cu panerele-n spinare, purtând toate neamurile de fructe şi de trufandale, strigate cu glasuri miorlăite şi a căror explicaţie Ştefan nu mai avea răbdare s-o asculte. Cârduri de copii arabi, zdrenţăroşi şi nespălaţi, aţineau cu mare tapaj calea trăsurilor cu călători, de unde totdeauna cade un bacşiş – cuvânt propriu limbii lor –, pe care-l cerşesc cu o stăruinţă şi maimuţăreală ce [-l] făceau pe Ştefan să se strâmbe de râs:

„Ce vor dancii1 ăştia, mă? Ia te uită cum se-agaţă de trăsură!”

Îi spusei să le dea câte un bănuţ, şi numai aşa scăparăm de ei.

Când ajunserăm la hotel şi-l instalai pe Ştefan în celait pat liber din camera mea, el de-abia avu răbdarea să se spele şi să se schimbe. Dorea să iasă îndată în oraş, şi tot restul acelei zile fu pentru dânsul o beţie de visări, de contemplare şi delir. Se pipăia mereu, căutând un carnet pe care-l pierduse:

„Stai, mă, să însemn impresia asta”, spunea el deseori, arătându-mi o copilărie sau alta.

„Dă-le dracului, că nu mai isprăveşti niciodată aşa. Se însemnează ele singure în cap!”

Şi de-abia-l urneam dintr-un loc, pentru ca îndată să ră- mână pironit într-altul.

Dar această jumătate de zi a fost singura adevărată petrecere entuziastă şi neuitată, poate, pentru bietul Ştefan, în tot timpul şederii lui în Egipt.

Când ne întoarserăm seara la hotel şi trecurăm în revistă speranţele noastre, văzui prăpastia deschisă. El mai avea 5 franci în buzunar, şi eu mai

puţin decât atât. Ziua instalării ne costase vreo 20 de franci, şi din aceştia, numai jumătate îi dădurăm pe lucruri uşoare. Dar Ştefan venise cu totul fără bani. N-a putut să-mi dea nicio explicaţie precisă. Spunea că a luat din Ploieşti mai mult decât 100 de franci, dar paşaportul, telegrama, care costase 11 franci, costul voiajului, 40 [de] lei, micile cheltuieli la trecerea prin Constanti- nopol şi Pireu, precum şi cele făcute în opt zile de călătorie şi carantină s-au ridicat până la soldul întregii lui sume, aşa că, în momentul de faţă, nu avea decât 5 franci, deşi în acea zi nu-l lăsasem să plătească aproape nimic.

El nu se descurajă, spunând că au să-i vină îndată bani, căci aşa vorbise, dar eu aveam mai multă experienţă în asemenea materie. Il lăsai să se odihnească liniştit şi legănat de speranţe, însă în timpul nopţii n-am închis ochii. Cei care mă cunosc de aproape ştiu că eu sunt un risipitor faţă de venitul muncii mele, deci mizeria nu mă sperie; dar când mă gândeam că mi-am luat răspunderea unui om bolnav şi când ştiam că în Alexandria nu-i speranţă de lucru în sezonul acela, mi se făcea întuneric în minte. Credeam că, după expirarea celor cinci zile de carantină, plecăm la Cairo, singurul oraş din Egipt unde aveam legături cu meseriaşii, cunoştinţe şi chiar ceva credit şi care era adevărata staţiune climaterică necesară lui Ştefan – nu Alexandria, unde plouă, e umezeală toată iarna şi chiar frig. Acuma mă vedeam înnămolit aci, fără bani şi locuind într-un hotel care ne costa 2 lei şi 50 de bani pe zi.

Ştefan bătu toba toată noaptea – acea tuse teribilă care, după spusa lui, [îi] scandalizase pe pasagerii de la clasele

I şi a II-a de pe Dacia şi atrăsese atenţia comandantului, care a trimis doctorul la clasa a III-a, să vadă cine tuşeşte aşa! Într-un lighean cu apă, pe care şi-l pusese la capătul patului, scuipa aceeaşi materie groasă şi mirositoare.

Dimineaţa am avut vizita hotelierului, care ne declară că toţi locatarii au ascultat „muzica” lui Ştefan în timpul nopţii, şi deci nu-l mai poate ţine în gazdă. Dar asta era de prisos, căci în planul făcut de mine în noaptea aceea se cuprindea şi plecarea de la hotel.

Luarăm câte un lapte cald şi, când să se îmbrace, [îi] spusei lui Ştefan să lase hainele cele bune, precum şi ghetele şi să le ia pe cele vechi.

„Dar ce vrei să faci?”, mă întrebă, neînţelegând.

„Vei vedea…”, îi răspunsei.

Începeam să-i smulg aripile entuziasmului, şi cu cât îi era mai mare nedumerirea privind la ceea ce făceam, cu atât mai tare mi se strângea inima de durere. Mă gândeam: „Cu astfel de bucurii avea să se facă el sănătos?” Dar nu exista alt mijloc.

Când fuserăm gata, luai pe braţ hainele şi ghetele mele mai noi şi cerui să facă şi el la fel. Înţelegând, cu figura lungită de o temătoare uimire, mă întrebă totuşi:

„Şi unde o să mergem?”

„Acolo unde ne îndeamnă nevoia şi păcatele noastre!”, zisei, coborând scările.

Ajunşi în dărăpănata magazie, care e o secţie de boarfe a Muntelui de Pietate din Alexandria, le trântirăm pe masa mare, apoi dezbrăcai şi paltonul şi-l pusei deasupra. Iar când Ştefan, crezând că trebuie să mă imite, dădu să se dezbrace şi el, un val de lacrămi îmi inundă vederea: atâta ar mai fi lipsit, să se dezbrace şi de palton!

Pe toate aceste haine, ghete şi palton, în valoare de peste 200 de franci, nu putui obţine mai mult ca 1 liră englezească (25 de franci). Ele n-au mai putut fi scoase de acolo decât în ziua când Ştefan părăsea Egiptul, ducând cu dânsul în ţară o deziluzie mai mult şi… ceva mai multă cunoaştere a oamenilor.

Iată cum a debutat cura de aer a lui Gheorghiu în Egipt!

Ne întoarserăm la hotel şi ne strânserăm catrafusele. Ştefan era profund impresionat, dar nu se arăta. Îl mai ţinea poate şi speranţa că-i vor veni banii cu poşta următoare…

În aceeaşi zi, închiriai o cameră cu un singur pat în familia unui croitor evreu, o familie numeroasă şi nevoiaşă, stabilită de mulţi ani în Alexandria, care de-abia mai vorbea puţin româneşte. Copiii nu vorbeau niciunul. Camera se afla la primul etaj, ocupa un colţ luminos cu două ferestre şi avea un pat larg cu somieră. Cerură numai 3 taleri pe lună (15 franci şi 60 de centime) şi, de nevoie, bieţii oameni primiră să dormim amândoi într-un pat. Plătii chiria pe 15 zile.

„Acum haide, Ştefane”, mă gândii, „să-ţi arăt Alexandria, care nu cere

bani, şi să te recomand Clubului Român din localitate!”

În Egipt, antichităţile şi muzeele nu se pot vedea gratuit, ca în Occident, ci totul e cu plată, fiindcă aci nu există o populaţie cultă şi doritoare de asemenea lucruri. Egiptul e căutat de trei categorii de oameni: de excursionişti bogaţi, de prostituate şi de escroci sau dezertori. Iar limbile s-au impus în ordinea următoare: întâi araba (limba autohtonă), apoi italiana, greaca, franceza, germana – şi tocmai la coadă engleza, adică după importanţa numerică a populaţiei.

Din lipsa banilor, hotărârăm să renunţăm pentru moment la vizitarea antichităţilor: muzee, catacombe, moschei etc. Ştefan nu se grăbi să se întristeze, dar căzu într-un fel de nepăsare faţă de tot ce-l înconjura. Zadarnice au rămas toate încercările mele de a-l mai entuziasma ca în prima zi. Colin- dând străzile, cartierele şi poziţiile pitoreşti, el se oprea, privea, părea că admiră multe lucruri nevăzute prin alte părţi, dar rar se încălzea. Nu-mi comunica ce simte şi nu-mi cerea explicaţii decât atunci când o privelişte îl intriga. Îi plăcea mult plimbarea prin port, unde examina pe tăcute tot soiul de munci. De asemenea, mergea des să privească marea furioasă sau lină, de-a lungul imensului chei care formează un golf aproape tot aşa de frumos ca al Neapolelui sau al Smirnei. Aci îi plăcea lui Ştefan să vină ori de câte ori timpul era frumos, şi adesea se lungea pe zid cu faţa în sus şi cu ochii închişi la soare, căzând într-un fel de toropeală ceasuri întregi, ceasuri care pentru mine, care-l priveam şi-i împărtăşeam zbuciumul îngrijorării, erau adevărate secole de chin.

Noaptea tuşea de prăpădea pământul! N-am văzut în viaţa mea asemenea tuse. Patul se zgâlţâia ca apucat de furii, iar eu săltăm ca o minge pe somiera elastică. Eram înveliţi cu o cuvertură, şi de câte ori se întorcea să scuipe în lighean, de atâtea ori trebuia să potrivesc la loc cuvertura, care se încurca cu cearceaful, lăsându-l dezvelit, în plină sudoare a corpului. Vecinii din faţa celor două ferestre ale noastre, despărţiţi de o stradelă strâmtă de 2 în, reclamaseră bao- babului nostru (un fel de portar) că nu pot să se odihnească. Cât despre biata familie care ne oploşise, era o adevărată martirizare. Ei tolerau, de bine, de rău, zgomotul tusei, dar erau foarte nemulţumiţi de mirosul ce exala, mai ales dimineaţa, din camera noastră, arătându-se îngrijoraţi pentru sănătatea copiilor – de vreo posibilă

molipsire.

Acest miros al sputei lui Ştefan îşi atinse într-o noapte maximum de intensitate. De la o vreme se linişti, ca niciodată, şi atunci furăm cuprinşi amândoi de un somn binefăcător, după multe nopţi de insomnie. Dar într-un târziu mă pomenii că tuşeşte iar. Tuşea devenea din ce în ce mai tare, şi deodată îl văzui că horcăie, aplecat deasupra ligheanului. Sării din pat, crezând că avea să moară. În clipa aceea fusei trăsnit în cap de o duhoare de stârv, acră, ardeiată şi care îmi sfredelea nasul, producându-mi ţepi în gât. Îmi veni ameţeală, mă usturau ochii şi, buimac, am aprins lumânarea în grabă. Aplecat cum sta pe lighean, ridică puţin capul şi mă privi cu ochii holbaţi, cu broboane de sudoare pe frunte şi, căutând să se debaraseze de materia verde-granuloa- să ce-i ieşea din gură, mă asigură, îngânând:

„Nu e nimic… Nu te speria… Nu mă doare…"

Auziţi, cică nu-l durea! Când figura aceea, care nu se poate imita de niciun actor din lume, îmi arăta o suferinţă la care n-aş mai voi să fiu martor în viaţa mea, chiar dacă aş şti că e numai jucată pe scenă!

Îşi poate oricine închipui ce fel de zile urmau acestor nopţi. Ştefan se împleticea ca un om beat. Faţa lui se înnegrise şi părea unsă cu grăsime sau untdelemn, iar ochii i se zgâiseră ca la un idiot.

Între-acestea şi ca să-l sustrag de sub presiunea îngrijorării sale, l-am dus la Clubul Român din localitate şi, mai ales, i-am făcut cunoştinţa dlui Herman Binder, patronul micului local care altădată şi în alt loc se numea La Dorobanţul Român şi despre care pomenesc în treacăt atât drul Istrati, cât şi Radu Rosetti1 în descrierile lor. Acesta e omul de inimă care [l-] a îmbrăţişat pe Ştefan din primul moment şi care mi-a acordat tot creditul, numai ca Gheorghiu să nu sufere, deşi acum nu mai avea decât o prăvălioară care de-abia îi încropea existenţa; şi cu toate că nu mă cunoştea decât din trecerile mele prin Alexandria, Moş Binder nu era străin de ideile noastre, ceea ce a făcut poate ca Ştefan să fie repede înţeles. Dânsul fusese într-o vreme secretarul vechii mişcări socialiste din Galaţi şi [îi] cunoştea bine pe toţi oamenii şi toate fazele vechii mişcări socialiste. Îi spusei cine este Ştefan şi-i arătai câteva numere din Dimineaţa, unde erau înregistrate ultimele sale cuvântări. Omul acesta, sărac şi brav, era unul dintre prea

puţinii inşi care fac binele cu stânga fără să ştie dreapta. De câte ori nu l-am surprins ajutând pe câte un necunoscut căzut ca din senin, fără să fi făcut de-un ban alişveriş2 în prăvălie. L-am văzut

— Ceea ce poate că fac rău divulgând – procurând unui român şi creştin o carte3 de la Comunitatea Israelită, cu care te poţi repatria plătind numai jumătate din costul cursei, înlesnire pe care n-o găseşti la niciuna din autorităţile consulare româneşti, deşi vasele sunt ale statului, şi cu toate că am văzut căzând pe treptele legaţiilor noastre femei cu copii de mână în cea mai neagră mizerie! Acestea nu sunt cunoscute de cei care călătoresc cu clasa I.

1 Radu Rosetti (1853-1926), istoric şi scriitor (n. Red.).

2 alişveriş [< te. Alişveriş] = vânzare (n. Red.).

3 carte – permis; paşaport («. Red.).

Venirăm pe la Moş Binder din primele zile. Ştefan era ursuz la început în relaţiile cu clientela evreo-românească a localului. Lumea aceasta, cu aer străin şi cu limba românească aproape uitată, nu-l prea atrăgea. Se cufunda cu capul în ziare, cu ceaiul dinainte, şi de-acolo îl scoteam numai când trebuia să plecăm. Dar în curând se dădu pe brazdă, şi când începu să-şi dezlege limba, azi cu Moş Binder, mâine cu un client, poimâine cu altul, îndată văzu un cerc format împrejurul lui, şi numai atunci putui să-mi dau seama bine ce influenţă fascinatoare răspândea persoana omului acesta şi cu câtă repeziciune îşi făuri şi aci mediul de care avea nevoie. Şi doar nu se punea cu dinadinsul să facă ceea ce se cheamă propagandă. Nu. Vorbea numai de una şi de alta, dar toate spusele, comentariile şi încheierile lui duceau fără să vrea la ţintă. Aşa că, numai în câteva zile, Ştefan fu înconjurat cu dragoste şi gustat nu numai de acei cu care vorbea şi glumea uneori, dar, lucru de mirare, chiar şi de prietenii acestora, care nu-l înţelegeau. Mulţi din aceştia erau însă evrei din Rusia şi [îi] cunoşteau bine pe revoluţionari şi ideile lor. Dar verva aceea, plină de-o bogată veselie cetăţenească, ei n-o puteau cunoaşte acum, când Ştefan lupta cu mizeria, şi nici n-au cunoscut-o decât foarte puţin.

În timpul acesta sosi şi „cursa” aşteptată: ea nu aduse nimic, nici măcar o scrisoare sau un jurnal. Ştefan suportă lovitura dată în speranţele lui cu un cavalerism ce-i făcea cinste, dar când veni şi a doua „cursă” şi nu aduse

decât un pachet cu ziare, şi mai ales, când alte câteva „curse” de-a rândul nu avură decât tot asemenea articole sau chiar nimic, Gheorghiu păru trăsnit în cap. Era o jale să-i vezi mina când funcţionarul de la post-restant, după răsfoirea corespondenţei din cutia literei sale, îi răspundea cu răceala profesionistului: Niente! („Nimic!”) – sau când îi arunca pe ferestruica ghişeului o carte poştală ori un jurnal, fără ca mandatul mult aşteptat să sosească.

Aceste ciocane morale date în inima lui Ştefan au contribuit mult la înrăutăţirea stării sale. Tot restul zilei de după sosirea unei „curse”, adică în două zile ale săptămânii, el rămânea copleşit de întristare. Văzându-l cu capul prins în palme pe banca unei grădini sau trântit în pat cu faţa în pernă şi tăcut ca un mort, îmi venea să fug în toată lumea. Banii se isprăviseră, cu chiria eram acum în urmă pe două săptămâni, iar de lucru nu puteam găsi nicăieri şi cu niciun preţ. Acestea se petreceau pe la jumătatea lui februarie 1912, deci la aproape o lună de şedere în Egipt. Şi cu câtă părere de rău contemplam vremea ploioasă şi umedă a Alexandriei când ştiam că, numai la trei ore depărtare cu acceleratul, se afla acel luminos şi senin Cairo, pe care Ştefan n-a avut norocul să-l vadă!

De două săptămâni trăiam din ajutorul dlui Binder. Vă- zând că am încetat a mai cere ceaiurile obişnuite, mă luă într-o zi la o parte şi-mi zise simplu de tot:

„Ştiu că nu v-au venit bani. Uite, ia orice vrei din prăvălie şi nu aştepta să-ţi spun a doua oară.”

Şi aşa a fost. Făceam singur dimineaţa ceaiurile, însoţite de pesmeţi şi terminam gustarea mai citind câte ceva. Apoi ne luam provizia de pâine, sardele, heringi în sos, de dumadé sau alte lucruri de-ale mâncării şi plecam pe jos, afară din oraş, unde, trecând Nilul, petreceam toată ziua întinşi pe o pajişte de căpriţă înaltă; iar dacă timpul era rău, stam închişi în odaie ori ne amuzam în prăvălie cu arabul de uşă al dlui Binder, un băieţandru, Ibrahim, care, văzând căldura generală cu care era înconjurat Ştefan, se lipise de el şi-i bătea capul să-l înveţe arăbeşte. Neputând pronunţa cuvântul „Gheorghiu”, îi zicea „Gurghi”; şi era o curată comédie să-i vezi cum unul întreabă pe arăbeşte şi celălalt răspunde pe româneşte. Ştefan petrecea cu el mai bine decât cu oricare altul dintre noi, comentau

împreună gravurile Papagalului1, cu subiecte din războiul italo-turc, şi se strâmbau de râs amândoi, văzând cât de rău se înţeleg. Atâta se împrietenise veselul Ibrahim cu Ştefan, încât, la despărţire, el a fost cel mai mişcat dintre toţi cei care i-au strâns

1 Papagalul, foaie satirică bisăptămânală; apărea la Bucureşti şi sosea, cu diverse „curse”, în Egipt (n. Red.).

Mâna, urându-i călătorie bună. Cam prin vremea asta găsii, în sfârşit, ceva de lucru la un hotel din centru, nişte reparaţii de zugrăvală şi vopsitorie, dar cu aşa de prost salar, încât lucrul acesta nu ne schimbă soarta, decât că Ştefan trebuia acum să hoinărească singur ziua, fapt care-l făcea să se simtă şi mai străin. Nu câştigam decât 3 şilingi pe zi (adică

3 franci şi 70 de centime), pe care îi luam regulat seara. Sărmanul Gheorghiu suferea însă văzându-se silit să primească din puţinul meu câştig.

Dar iată că, o dată cu intrarea în primele zile ale lui martie, o împrejurare fericită veni să ne uşureze traiul. Se apropia Pastele evreiesc, şi atunci Moş Binder îmi dădu prăvălia să i-o zugrăvesc şi-mi scăzu 1 liră sterlină datorie. Exemplul lui fu imitat de toţi evreii care [îl] simpatizau pe Ştefan, şi o cameră pentru care un arab lua 2 franci s-o vă- ruiască, mi se plăti cu 3 şi 4 franci, numai din dragostea de a [-l] ajuta pe Ştefan, a cărui situaţie precară o cunoşteau. Această furie de lucru ne aduse zile mai bune, deoarece scoteam 8-10 franci pe zi; dar sănătatea mea se duse pe copcă, şi aceasta făcu ca Ştefan să nu se poată bucura nici atunci de ceasuri tihnite. Un singur lucru mă ucidea: neputinţa de a dormi din cauza tusei lui. Când nu lucram, nu se observa efectul acestui rău, căci mai aţipeam ziua, dar când trecui deodată la văruiala plafoanelor cu grinzi de lemn, care mă înecau cu var şi făceau să-mi vină toţi stropii în ochi, atunci fusei doborât repede de neodihnă şi excesul de muncă. În schimb, mă răzbunam seara la berăria germană, unde o dădurăm prin crenvurşti, bere şi frigăruile favorite, cărora Ştefan le zicea „maţişoare”, fiindcă erau împletite cu maţe subţiri. Ne duceam uneori seara la cinematograf, şi adesea îmi permiteam luxul unei narghilele bune, de care Ştefan făcea haz: „Parcă eşti paşa din Vidin!”, îmi zicea el, văzându-mă trăgând din ciubuc. Apoi, uzând de o expresie a mea, când îl sfătuiam că „omul trebuie să se conducă inteligent”, el adăuga,

tachinându-mă: „Tu te conduci acum inteligent, fumând ciubuc!”

Pe la 15 martie se sfârşi lucrul şi, o dată cu el, şi banii. Dar eram cu chiria la curent şi aveam acum tot creditul dlui Binder, care începu să ne dea şi bani. Mâncam bine, beam bere, vin – şi atunci, deodată, parcă ar fi fost ridicată cu mâna tuşea lui Ştefan. Încetă atât de complet, încât toţi cunoscuţii se întreceau să-l felicite şi să-i ureze grabnică însănătoşire. Pot să dovedesc aceasta cu oameni care sunt acum în ţară şi care au cunoscut faza aceea de întremare, fază care contribuie azi şi mai mult să nu iert în viaţa mea lipsa de ajutor cu care s-au ilustrat în Egipt „iluştrii” prieteni ai lui Ştefan.

Peste vreo zece zile, cam pe la 25 martie, iată că dădu D [umne] zeu şi sosi din ţară primul şi cel mai mare ajutor acordat lui Ştefan în Egipt: 48 de franci, adunaţi de Costi- că Ionescu şi dl Iancu, chiriaşul lui Ştefan din Ploieşti. În scrisoarea care însoţea banii şi pe care am sustras-o din corespondenţa lui Gheorghiu, dl Iancu îi scria: „Eu, pe cât am putut, am stăruit de unul şi de altul. Cât priveşte de dl Costică Ionescu şi Ştefan Micu, băieţii şi-au dat obolul lor.” Apoi, după ce da lista acelora care au contribuit la suma aceasta, adăuga cuvintele următoare, care sunt o perfectă caracterizare a situaţiilor de peste tot – nu numai din Ploieşti – în ceea ce priveşte egoismul şi nepăsarea omenească: „Promisiuni sunt multe, dar fapte, puţine! Toată lumea te agreează, însă puţini, cei care te ajută aci, în oraşul tău natal.”

Sugrumat de două luni de suferinţă, Ştefan prăpădi suma aceasta numai în două-trei zile, cu o furie care mi-ar fi părut neînţeleasă dacă nu i-aş fi cunoscut durerile. Dintr-însa n-am dat la datorie decât 15 franci gazdei, restul am to- pit-o cu vizitarea muzeelor, catacombelor şi cu plimbările pe linia Ramleh – încântătoare şiruri de vile, înlănţuite pe o întindere de 15 km de-a lungul mării şi străbătute de un cochet tramvai electric cu imperială1 deasupra. Timpul se făcuse splendid, şi de pe înălţimea imperialei tramvaiului, care alerga cu viteză printre aleile de curmali, bananieri şi cactuşi, Ştefan admira panorama vilelor riverane Medditera- nei, cu vioiciunea care-mi amintea ziua sosirii sale în Alexandria. Aci locuieşte aristocraţia Egiptului când căldurile tropicale încep s-o gonească din Cairo. Fiecare nabab îşi are construită aci mica sa vilă de o eleganţă europeană,

deşi cu caracter egiptean, şi ceea ce izbeşte mai mult ochiul şi face deliciile excursioniştilor sunt corturile petecite, în jurul cărora mişună o puiţă1 întreagă de arăbuşi goi şi nespălaţi, care aleargă pe linia tramvaiului, cerşind bacşiş pasagerilor şi tăvălindu-se cu duzina după banii aruncaţi în drum de călători. Se găsesc aci unghiuri minunate prin care un pictor ar putea să ilustreze şi să imortalizeze icoana celei mai lucii sărăcii, alături de cel mai grav şi mai cochet palat aristocratic.

Pentru Ştefan, priveliştea asta era cea mai vie preocupare a lui pe tot parcursul. La capăt se afla staţia principală a liniei, cu cazinoul San Stefano, şi acolo ne aşezam la una din mesele înşirate pe nisipul mării, unde, sugând cu paiul siropul din pahar, te pomeneşti adesea năvălit de un val care te udă pe picioare, stâmind râsete tuturor consumatorilor.

La vreo patru zile după acest mandat sosi încă unul şi ultimul de care Ştefan s-a folosit în Egipt: 30 de franci colectaţi, îmi pare, de Alex [andru] Nicolau2. Aceşti 78 de lei mari şi laţi, produsul generozităţii tuturor prietenilor politici ai lui Ştefan, au fost tot ajutorul trimis de acei care s-au văicărit apoi, prin scris şi vorbă, pe mormântul celui sacrificat. În cinci zile numai, Ştefan i-a zvârlit în dreapta şi stân- ga cu un sentiment de scârbă şi cu o pătimaşă răzbunare.

Dar iată că în clipa asta căzu deodată vestea închiderii Dardanelelor, care fu un trăsnet pentru Ştefan. Tocmai se pregătea să pună capăt chinurilor, hotărând să se întoarcă în ţară cu ajutorul unor băieţi de inimă de pe vasele româneşti, când deodată se văzu izolat de ţară, pierdut şi în perspectivă de a prelungi pentru cine ştie câtă vreme supliciul

1 puiţă = ceată, haită (n. Red.).

2 Alexandru Nicolau (1889-1937), de profesie avocat; preşedintele grupului român de pe lângă P.C. Din Rusia (1916-1918). Arestat la revenirea în ţară, a evadat şi s-a stabilit în U.R.S.S. (n. Red.)

Vilegiaturii sale. Aceasta a fost cea mai mare lovitură morală primită de Ştefan în Egipt, căci dacă mizeria lui era destul de nesuferită, apoi mai avea speranţa că într-o bună zi se poate arunca pe unul din vapoarele poştale şi debarca la Constanţa.

Dacia era acostată în port, şi aşteptam să vedem dacă pleacă ori nu. Ştefan se duse cu careva la Legaţie şi ceru să fie repatriat dacă Dacia pleacă,

dar fu respins. El căzu atunci într-un fel de amorţire, care-i stâlcise trăsăturile feţei. Fiindcă eram ocupat de două-trei zile cu o lucrare foarte prost tocmită şi care-mi lua tot timpul, îl dădui pe Ştefan în paza unor prieteni, căci faţă de presiunea aceea morală, mi-era teamă să nu fie cuprins de ideea sinuciderii. Peste puţin veni o telegramă că Dardanelele s-au deschis, şi îndată Dacia se pregăti de plecare. Noroc că în aceeaşi zi îi veni lui Ştefan un al treilea mandat, via Trieste, şi cu aceşti bani îşi scoase imediat bilet de drum – cu reducere, mi se pare. Altfel cred că şi-ar fi pierdut mintea, văzând că vaporul pleacă fără el. Nu ştiu de unde a fost acest mandat de 20 sau 30 de franci, căci după cum am spus, eram în zilele acelea cu totul absorbit de muncă. Dar lui nu i-a folosit la nimic, decât doar l-a făcut să-şi ruineze şi mai rău sănătatea, pribegind o lună de zile prin arhipelag cu Dacia, care fu surprinsă pe drum de o nouă şi definitivă închidere a Dardanelelor pe timpul războiului italo-turc.

Am smuls cu mare ceartă 1 liră sterlină de la clientul lucrării mele şi am scos hainele de la amanet, pe care Ştefan era gata să le părăsească. Ne-am despărţit cuprinşi de o mare tristeţe, iar Ibrahim nu mai înceta, în limbajul său plin de intonaţii duioase, cu exprimarea celor mai variate păreri de rău. Şi Gheorghiu fu atât de mişcat de sentimentele acestui arab, încât ochii i se umeziră de lacrimi când cei de faţă îi traduseră că bunul flăcău [îl] „roagă pe Alah să-i dea completă sănătate şi să se mai reîntoarcă prin Schen- dria” (numele arăbesc al Alexandriei).

A doua sau a treia zi după plecare, veni telegrama că Dardanelele s-au închis din nou, deci Gheorghiu a rămas să plutească pe mări, fără mijloace de întreţinere şi fără să poată lua, ca ceilalţi pasageri debarcaţi la Pireu, un alt drum prin Trieste sau Macedonia. Supărarea noastră de această nouă aventură a ghinionistului Ştefan a fost suportată într-o măsură sau alta până la un timp, dar când un tovarăş de călătorie, îmbarcat cu el, se întoarse de la Pireu şi ne spuse că Ştefan e doborât de boală, că tuşeşte din nou de înspăimântă vaporul şi că e cu putinţă să fie aruncat în vreunul din spitalele Greciei, atunci durerea şi conştiinţa răspunderii mele atinseră maximul de suportare.

Scrisei îndată dlui Miile – după ce scrisesem zadarnic două luni de zile prietenilor mei politici – şi-l imploram, trecând cu umilinţă peste diferendul

ce-l avusesem cu d-sa, să facă tot ce-i stă în putinţă şi să afle de urma şi soarta lui Ştefan. Ei bine, trebuie să menţionez aci – indiferent de căile noastre profund separate azi – că omul acesta mi-a răspuns pe loc, deşi-l supărasem, că a „predat scrisoarea mea dlui Frimu şi că, dacă e vorba de bani, acesta-i lucru uşor”. Regret astăzi, regret din tot sufletul inimii mele rănite, că mizerabilele scrupule politice m-au împiedicat de a profita de această amabilitate şi să scap viaţa lui Ştefan – deşi atunci aş fi putut uşor să fac apel în Dimineaţa sau Adevărul, căci nu aveam cu Miile decât o ceartă politică, pur personală şi intimă, nu publică, aşa cum a fost după războiul balcanic, şi deci iremediabilă.

Scrisoarea de răspuns a lui Miile am găsit-o la poştă după ce m-am întors din Grecia. Terminând lucrarea şi găsind un mandat de 40 de lei, trimişi de Racovski lui Gheorghiu, l-am ridicat cu garanţia unui hotelier şi m-am decis să plec îndată în Grecia în căutarea lui Ştefan. Într-adevăr, cu aceşti bani şi cu cei ce-mi rămăseseră de la lucrare, după plata tuturor datoriilor în Alexandria, m-am îmbarcat pe un vas grecesc, Arcadia, şi am ajuns în Grecia, unde zadarnic l-am căutat prin spitalele Pireului şi Atenei şi prin registrele de morţi. În intervalul acesta, el debarcase la Dedeagaci şi, ajutat de alţii, a luat trenul până la Constantinopol, de unde s-a îndreptat spre Constanţa, pe vasele noastre; iar eu am rămas înnămolit în Grecia mizeră, până ce un fochist de pe unul din vapoarele româneşti în drum spre Egipt, un prieten al meu şi al suferinţelor lui Ştefan, şi-a făcut pomană de m-a scos din sărăcia Pireului, readucându-mă la Alexandria.

Ce a făcut Ştefan după întoarcerea sa în ţară se ştie. Cu moartea în spinare şi privit cu aceeaşi nepăsare, în fruntea Uniunii de Transport a străbătut toate porturile şi întreaga Deltă a Dunării, purtând cu furie făclia pe care în curând a aruncat-o în colţul unei sumbre odăiţe a sanatoriului de tuberculoşi de la Filaret.

Iată o parte din odiseea acestei vieţi…

DESPRE ŞTEFAN GHEORGHIU CU PRILEJUL ÎMPLINIRII UNUI AN DE LA MOARTEA LUI1

Mi-e atât de greu să vorbesc despre Ştefan Gheorghiu ca de un mort, încât numai după nenumărate şovăieli m-am hotărât să retrăiesc puţinele momente ce le-am petrecut împreună. Căci mintea unor oameni nu se poate

împăca aşa de uşor cu toate evenimentele dureroase care survin în viaţă, şi nu poţi trece totdeauna cu înlesnire la ordinea zilei când simţi că o parte din sufletul şi speranţele tale s-a rupt şi s-a prăbuşit în abis. Şi viaţa mea s-a legat uneori atât de strâns de unii oameni, încât adesea s-a contopit şi a format una cu a lor. Gheorghiu a fost unul dintre aceştia. E adevărat că el n-a fost cel mai bun prieten al meu, după cum sunt sigur că eu nu eram cel mai bun prieten al lui. Intre noi au fost deosebiri de caracter profunde – şi cu toată veselia şi înfăţişarea deschisă ce o avea, felul de prietenie tăcută cu care m-a exasperat atât de des, lipsa de exprimare,

1 Apărut în Tribuna Transporturilor (Brăila) nr. Omagial, 6 mart.; semnat: P. Istrati. Numărul omagial nefiind găsit, ediţia de faţă reproduce fragmentele tipărite în lunarul Familia (Oradea), apr. 1971, pp. 6-7 (n. I.U.).

Interpretare şi comunicare a celor mai alese sentimente omeneşti au fost cea mai mare piedică în drumul spre închegarea unei desăvârşite prietenii. […]

Mă plimbam cu dânsul ceasuri întregi – şi prin locuri unde, Doamne, sufletul se deschide ca o floare la adierea zefirului – sau stăteam închişi în cine ştie ce odăiţă tăinuită, unde ar fi trebuit să se formeze atmosfera cea mai intim prietenească, şi el, totuşi, rămânea ca sfinxul, căruia nu poţi să-i pătrunzi tainele… în schimb, el era omul tribunelor şi al grupurilor populare. În faţa mulţimii, el scânteia de spirit, şi în mijlocul grupurilor de discuţii sociale, vorba lui anecdotică făcea farmecul ascultătorilor. De acolo nu-l puteai urni ceasuri întregi. […]

Vor putea să se perinde mii şi mii de propagandişti prin mişcarea noastră, dar un al doilea Ştefan nu vom mai avea… [L-] am pierdut pe cel mai popular dintre vorbitorii noştri, pe cel mai original dintre semănătorii de idei şi unul dintre acei apostoli care, prin inima lor caldă, sinceritatea şi marea înrâurire ce o au asupra mulţimii, nu se nasc nici la o sută de ani o dată în viaţa unui popor.

Ştefan, cu minunatele antene ale acelui bun-simţ care nu-l părăsea niciodată, căuta pretutindeni şi [îi] descoperea totdeauna pe acumulatorii simţămintelor sale, şi dacă am o părere de rău astăzi, e aceea că mijloacele nu-mi îngăduie să pot pune piciorul pas cu pas pe urmele lăsate de el, pentru a arăta în chip documentat cât de adâncă a fost puterea de simţire a

acestui om şi cât de mare, raza sa de acţiune. La Ploieşti, unde era locul său de origine, la Bucureşti, unde venea des, la Câmpina, de care-l legau focare de prietenie socialistă, sau la Brăila, unde el a scormonit, cum scormoneşte un prepelicar câmpul, cartierele cele mai mizerabile şi mahalalele cele mai retrase – oriunde şi oricând, el ştia să descopere oamenii cu inima caldă, de care sufletul său avea imperioasă trebuinţă. Chiar şi în Egipt, în Egiptul acesta în care eu am petrecut şase jumătăţi de an, am lucrat, m-am dat la fund şi m-a amestecat mizeria prin toate straturile de oameni, şi unde Ştefan nu putea să scoată o vorbă în altă limbă, chiar şi aci, numai în două luni şi jumătate, nelămurita sa fire a ştiut să descopere şi să adune în juru-i pe cei cu care simţirea sa nerafinată se înţelegea mai bine chiar decât cu mine, prietenul său de aproape. Din partea asta, temperamentul lui se potrivea cu firea acelor ciudate specii umane, acelor disperaţi prăbuşiţi în mocirla societăţii… Dar ce curioasă şi măreaţă construcţie! Dacă cu prima jumătate a fiinţei lui se despărţea şi lua contact intim şi imediat, cu această lume puţin ştiută şi mai puţin înţeleasă, cu cealaltă jumătate, se ridica uriaş la înălţimea idealului său precis, moral, ordonat şi plin de viitor. […]

Dar dacă pe noi nu ne-a putut uni prea mult latura prieteniei „rafinate” şi analiza simţurilor pe care el le numea „vorbărie seacă”, „sofisticărie”, apoi rămânea partea practică a vieţii, drumul larg al luptelor pentru binele tuturora, calea sacrificiului personal, unde Ştefan m-a întrecut şi s-a instalat la o înălţime unde eu n-am putut să-l urmez. Aci el trebuie să fi întâlnit legături de prietenie pe care eu nu le-am înţeles prea mult. […]

Gheorghiu are o viaţă atât de bogată în fapte şi un câmp atât de larg unde şi-a semănat ideile, încât mi-e teamă chiar să ating această latură a scurtei, dar nemuritoarei sale vieţi. Noi nu avem un al doilea propagandist care să fi călcat pe jumătatea urmelor lăsate, prin atâtea unghiuri de ţară, de acela care a fost mult doritul şi totdeauna binevenitul Ştefan! Întorcându-mă adesea de-acolo de pe unde mă împingea nestatornicia, nu [l-] am întâlnit o singură dată pe omul acesta fără să-l găsesc preocupat de gândul mişcării noastre, fără să-l surprind „cârpăcind” la haina idealului său. […]

O, n-aş vrea să ştiu câtă lume a plâns în ţară când s-a aflat de moartea lui Ştefan! Niciunul dintre militanţii noştri nu s-a putut face iubit în felul în

care s-a făcut Ştefan, căci numai lui i-a aparţinut darul de a se ridica din mijlocul mulţimii şi a rămâne întreg în inima ei; de a şti cum să ia la vale1 un ministru şi cum să glumească cu un hamal; şi numai Ştefan a cunoscut măiestria de a se culca pe o ţoală întinsă pe pământul gol şi de a răpi cu vorbele sale sufletul oamenilor nevoiaşi al căror oaspe de o zi era. […]

Cu alcătuirea sa naturală specifică, Ştefan pătrundea în toate straturile societăţii şi se făcea înţeles oriunde şi de oricine, deşi cu cenaclurile simandicoase el nu lua contact decât atâta timp cât îi trebuia ca să-şi încarce rezervorul cu ceva cunoştinţe precise, scăpate din pălăvrăgeala pedanti- că a celor tobă de carte, dar seci la simţire. Aceste cunoştinţe, precum şi acele adunate cu migală din multitudinea celor mai vechi, mai uitate şi mai bizare cărţi pe care le-am văzut vreodată în mâna cuiva, el le trecea prin originala sită a minţii sale, le altoia cu mugurul răzvrătirii şi apoi, dându-le viaţă, le lăsa să cadă de la înălţimea tribunei sub acea gustată formă de anecdote, parabole, proverbe, zicători şi chiar glume şlefuite şi apropiate tendinţei sale. […] Spuneţi-mi acum, cărturarilor iscusiţi ai idealurilor noastre, ce monumental tezaur ar fi devenit pentru mişcare această puternică personalitate dacă, sacrificând ceva din egoismul vostru şi salvându-i viaţa, i-aţi fi dat putinţa să cunoască acel nemărginit domeniu al literaturii streine către care noi privim doar printr-o ferăstruie de colibă; acel câmp, atât de jinduit de Ştefan, în care el vedea că zac imense comori de înţelepciune, neasemuit superioare umilelor sale cunoştinţe, acea feerie de lumină care produce chinurile lui Tantal acelora care – prin graţia lui Dumnezeu şi nepăsarea, egoismul şi deşertăciunea prieteniei universale – nu pot avea la spate o bibliotecă, obiect de decor pentru atâţia, şi nici timpul, mai ales timpul, timpul acesta furat chiar şi cu sprijinul democraţiei internaţionale, timpul care ar servi atâto- ra să se lumineze şi din lipsa căruia atâtea energii se înăbuşă, gem în întuneric, dispar şi aruncă astfel înapoi cu nenumărate decenii ceasul dezrobirii noastre.

EPILOGUL UNEI LUPTE

SCENE ŞI FAPTE DE REŢINUT ÎN URMA GREVEI DIN BRĂILA1

I2

O dată cu pronunţarea sentinţei în apel de către tribunalul din localitate la cunoscutul proces al celor trei tovarăşi ai noştri, s-a încheiat şi ultimul act

din seria evenimentelor desfăşurate aci cu prilejul grevei muncitorilor din port.

De acum înainte, uriaşul cu puteri necunoscute şi cu suflet de copil îşi înlănţuie din nou grumajii de oţel la hamul robiei sale şi fericirii altora; de acum încolo, el începe iarăşi a târî după dânsul carul greu al muncii nedrepte, al muncii nemiloase şi istovitoare, carul tuturor greutăţilor sociale, care întâmpină la fiecare cotitură a drumului stropit cu sânge, lacrămi şi sudoare, câte un domnişor gata să mai arunce într-însul povara nevoilor şi otrava păcatelor sale.

Şi acest titan primeşte totul, se încordează şi îşi adună forţele fără murmur ori de câte ori un nou sac de greutăţi se deşartă în noianul greutăţilor trase după dânsul. El nu priveşte în lături şi nu mai are răgaz să vadă câtă fericire se desfăşoară în jurul lui: zgomotul belşugului înlesnit de dânsul îi ajunge la urechi ca o muzică venită din raiul depărtărilor cereşti în care poate mai crede şi la care răspunde cu zâmbet de om adormit. Dar când sarcina îi rupe tendoanele şi când în faţă-i apare un nou urcuş, atunci aruncă hamul, încrucişează braţele şi, privind la cei ce ospătează, le spune liniştit: „Acuma nu mai pot; mai luaţi-mi din greutate.”

Dar comesenii se scoală, revoltaţi de această nemaiauzită pretenţie, şi strigă robului cu tărie: „Tu n-ai dreptate!

1 Sub acest titlu s-au publicat în Lupta zilnică două articole în două numere consecutive ale ziarului.

2 Apărut în Lupta zilnică, XI, 202, 30 aug.; semnat: P. Istrati, Brăila (n. I.U).

În 1915, Lupta zilnică se tipărea bisăptămânal la Bucureşti cu subtitlul România Muncitoare (n. Red).

Eşti un neruşinat! Tu trebuie să tragi înainte, mereu înainte, până-i plesni!"

*

Dacă n-ar veni justele pagini ale istoriei să releveze şi să dea cuvenita îndreptăţire luptelor seculare ale celor oropsiţi, ar trebui să disperăm cu toţii de zilele acestea, în care societatea oligarhică se ridică şi se năpusteşte cu o nemaipomenită solidaritate ca să tăgăduiască şi să înăbuşe acea încercare a celor slabi de a-şi îmbunătăţi traiul.

Întocmai cum am descris mai sus s-au petrecut lucrurile şi la Brăila, ca şi în celelalte localităţi. De un an şi mai bine de când stau nedezlipit din acest oraş, n-am găsit o breaslă de muncitori din port în care un lucrător să fi întrunit la un loc 100 de zile lucrate din aproape un an şi jumătate de foame şi privaţiuni. În acest răstimp, oamenii au privit neputincioşi cum alimentele se scumpesc cu o repeziciune nebunească, cum unei familii nevoiaşe îi era peste putinţă să mai târguiască de la băcanul mahalalei cu obişnuitul său gologan, orezul, zahărul, măslina, untdelemnul, untura şi chiar zarzavatul nelipsit unei gospodării; pe când, paralel cu această reducere la foame, muncitorul vedea cu disperare cum nimeni nu [îl] împiedică pe micul angrosist de ieri să-şi înzecească averea, pe exportator să se despăgubească, luând pe vagonul de cereale întreit ca mai înainte, pe proprietarul de şlep sau de magazie să ia, de asemenea, de patru-cinci ori mai mult costul închirierii unui depozit. Pe când, deci, fiecare dintre cei loviţi de nenorocirea ce-a cuprins lumea se despăgubea mai mult sau mai puţin de criza prin care trecem, scumpind la rândul său – uneori la adăpostul unei legi – produsul ocupaţiei sale, singur muncitorul cu braţele se vedea lăsat la voia împrejurărilor vitrege de azi, singur el rămânea în afara unei legi ocrotitoare şi expus a umbla flămând, fără haină, fără gheată şi chiar fără cămaşă pe el.

Iar când a venit momentul să se simtă nevoia braţelor sale şi când, cu cea mai mare seninătate, se vedea îndreptă ţit să ceară şi el o ridicare ridicolă de 1-2 frjanci] la zi sau [de] 2-3 fr [anci] la vagon, atunci un uragan de strigăte revoltate s-a ridicat împotriva sa, iar guvernul, care nu [l-] a trimis la puşcărie pe băcanul ce vindea [cu] 5 bani bucăţica de zahăr cubic, nici pe exploatatorul care vindea [cu] 3600 [de] fr [anci] vagonul de porumb, făcând imposibilă cumpărarea mălaiului, acest guvern a trimis îndată un regiment de baionete şi două escadroane de cavalerie să zdrobească 6000 de bărbaţi, capi ai unei familii comune de 20 000 de mii de suflete, purtătorii birurilor, războaielor şi tuturor angaralelor din ţara asta blestemată!

Au trebuit să cadă 40 de răniţi, să rămână doi infirmi, alţi trei să sufere bătaia şi puşcăria, pentru ca, în sfârşit, să [li] se recunoască oamenilor o parte din întreaga lor dreptate.

Adevărul acesta a fost recunoscut chiar de un cerber al oligarhiei, şi a dat

dovadă de mai mult bun-simţ când, în cinismul său, dl Rădulescu, şeful Siguranţei din localitate, ne spunea într-o zi:

„Timp de şase zile de grevă n-a trimis Camera de Comerţ să vă cheme la tratative, şi a trebuit să facă aceasta tocmai în ceasul când noi şi armata ne băteam cu voi în port şi când eu voiam să duc lupta înainte, ca să vă înfrâng încă- păţânarea – fapt care m-a făcut să cred că mi se năruie tavanul pe cap."

Iată cum o consacrare oficială – cinică, de altfel – vine să arate muncitorilor că ei nimic nu pot obţine fără sânge de la patrioţii Ardealului şi Bucovinei.

În numărul viitor vom releva şi unele scene demne de reţinut din lupta aceasta cu stăpânirea nemiloasă.

II1

Printre amănuntele zilnice ale unei vieţi de propagandist în mişcarea noastră, se ştie că încrederea şi entuziasmul unui lucrător primeşte adesea dureroase lovituri, venite chiar din rândurile cele mai alese ale membrilor organizaţiei în care activează, şi nu arareori se văd supuşi cei mai sinceri şi devotaţi dintre servitorii idealului socialist la încercări crude, dezamăgiri păgubitoare cauzei şi chinuitoare îndoieli sufleteşti, provocate tocmai de aceia cărora le este închinată viaţa şi fericirea unui asemenea om ridicat; acestea şi sunt loviturile care clatină mai puternic decât acelea trimise din lagărul asupritorilor.

Dar cât de frumoasă şi înălţătoare este şi răsplata care vine totdeauna – ca o rază de soare în timpul unei ierni geroase – să descreţească fruntea celui nedreptăţit şi să-i redea toată vigoarea speranţelor întunecate. Iată câteva pilde desprinse din vâltoarea luptei de aci şi dintre care unele trebuie să rămână neşterse din sufletele noastre, ca nişte talismane apărătoare de ceasul rău al îndoielii în victoria definitivă.

Exemplul covârşitor care se ridică cu cinste în fruntea tuturora, şi care, pe cât ştiu eu, e unicul până astăzi în istoria mişcării noastre, este sublimul devotament al simplei şi necunoscutei femei Smaranda Sticlaru.

Muncitorimea coboară în port spre casa lor de întrunire, şi la locul descris se produce încăierarea între poliţia armată şi coloana grevistă. Fruntaşii mişcării se pierd în învălmăşeală, şi fiecare în cercul său îşi face

datoria impusă de situaţia brutală: loviturile curg şi bătălia e generală: nimeni nu-şi mai dă seama de poziţia altuia, fiecare se apără pe sine. Într-un cerc de agresori sunt prinse şi rămân izolate tovarăşele Constantina Negulescu – tânără, dar vajnică fiică de muncitor – şi Jeaneta, tovarăşa mea de două ori. Ele se apără, dar, bineînţeles, cu mai puţin succes. Constantina primeşte, printre numeroase lovituri care au lăsat urme, o izbitură cu patul armei, care înnegreşte carnea antebraţului drept cât puteai cuprinde cu latul palmei; iar Jeaneta are cinstea să primească în obraz, cu brutalitatea cuvenită, gloriosul pumn al cavalerului Mircea Eliad, o aleasă personalitate a elitei brăilene şi, în acelaşi timp, căpitanul comandant al forţelor care operau pe frontul Ardealului… printre magaziile din port.

Dar iată că în clipa când Jeaneta, mai ales, se vedea mai rău expusă loviturilor, apare ca din senin o femeie, o muncitoare trudită, o necunoscută până atunci, şi cu devotamentul mamei care-şi apără copilul, ea acoperă cu trupul ei rupt de muncă fiinţa plăpândă a tovarăşei sale.

Dar acesta n-a fost numai un gest teatral, sufletele simple nu pricep asemenea ieşiri. Dânsa se luptă cu agresorii, parează şi primeşte toate loviturile destinate delicatei sale protejate; şi când reuşeşte s-o smulgă din mâinile lor, cade la pământ învinsă, ca de o lovitură care-i crăpase fruntea. Atunci furia oarbă a canaliei poliţiste se revarsă fără nicio stăpânire, şi pieptul sărmanei mame a trei copii e pisat cu picioarele în chip îngrozitor de aceia care erau trimişi acolo să menţie ordinea.

Acestea nu sunt exageraţii. Muncitorii au găsit-o în nesimţire, au cules-o de jos şi au aşezat-o pe un pat al organizaţiei, de unde apoi au transportat-o acasă, asigurându-i îngrijirea medicală. Dar după 15 zile starea ei agravându-se, a fost transportată la spitalul comunal, unde se află şi astăzi.

Când am văzut-o pe patul spitalului, înconjurată de doi copilaşi trişti de halul în care se află mama lor, singurul lor sprijin, şi pe dânsa suferind în tăcere junghiurile unei răni pline de materie, ca şi durerile pieptului său umflat şi plin de vî- nătăi, am simţit pentru întâia oară în viaţă nevoia unei răzbunări drepte şi imediate. Să baţi o femeie cu atâta cruzime! Dar asemenea animale trebuie rase de pe faţa pământului!

Iar voi, muncitori, să vă scoateţi pălăria cu cinste în faţa unei asemenea martire, martiră în toată puterea cuvântului! O veţi face nu fiindcă a salvat

viaţa femeii mele şi a preţioasei voastre tovarăşe de luptă, ci pentru că a făcut, cu o măreaţă simplitate, dovada marilor caractere ce zac ascunse în fundul nepătrunsei voastre mase proletare, caractere atât de adesea tăgăduite de o societate nelegiuită.

Femeia aceasta auzind de grevă, a aruncat lopata cu riscul de a-i muri copiii de foame şi a alergat la locul de îmbărbătare, poate pentru întâia oară în viaţă. Acolo a auzit cuvântul cald, duios, dar plin de revoltă al micii sale protejate; cuvântul acesta a răscolit într-însa comori ascunse de simţiri înalte, şi când ochiul ei [l-] a deosebit în învălmăşeală pe idolul său lipsit de apărare, devotamentul mamei şi solidaritatea cauzei s-au ridicat până la jertfă în inima nobilă a demnei voastre colege.

Să ne ridicăm în picioare când Smaranda Sticlaru va trece pe lângă noi!

*

Vrednic de laudă şi bine de adus la cunoştinţa întregii muncitorimi e şi gestul aceluia care îşi face acum în puşcărie osânda de o lună: exemplul lui Nicolae Spătaru.

Familia acestui muncitor, mai slabă de înger, se plângea cam des de cele şapte luni date ca pedeapsă de justiţia absurdă a micului Parchet. Într-una din zile vine la puşcărie fiul lui Spătaru şi-i comunică propunerea avocatului său, un politician suit la demnitatea de ajutor de primar:

„Uite, tată, ce spune dl avocat X, când te vei înfăţişa la apel, să spui că nu eşti sindicalist, că ai fost târât acolo fără voia d-tale.”

La auzul acestor cuvinte, bătrânul în etate de 60 de ani a încleştat pumnii şi, năpustindu-se asupra fiului său, i-a strigat cu toată indignarea unui om cinstit:

„Nemernicule! Nu şapte luni, ci şapte ani fac puşcărie şi nu-mi trădez tovarăşii… Du-te şi spune-i avocatului că nu primesc să fiu apărat cu acest preţ!”

Să fim mândri de Nicolae Spătaru.

*

Iată şi un alt răspuns demn…

După arestare, la instrucţie, se ia interogatoriul lui Spătaru şi al Jeanetei. Când vine rândul Constantinei, procurorul adoptă un limbaj de intimidare faţă de dânsa, crezând că va smulge ceva:

„Cum ai avut d-ta neobrăzarea să te pui în fruntea mulţimii şi să atacaţi forţa publică, pusă acolo pentru menţinerea ordinii?”, întreabă răstit procurorul.

Foarte calm, fiica muncitorului replică:

„Acesta-i un interogatoriu de poliţist, d-le procuror, şi deci nu răspund la întrebare.”

Şi magistratul a trebuit să schimbe tonul faţă de fata hamalului din port.

*

Încă un exemplu…

De pe teatrul bătăliei – care va aduce avansarea dlui căpitan Eliad la gradul de şef de stat-major – a fost ridicat şi dus la spital Gheorghe Sighinaş, de 55 de ani, care avea clôtura genunchiului sfărâmată. Îl găsesc în pat, plin de sudori şi proaspăt bandajat. Urma o operaţie.

Foarte îngrijat, îl întreb dacă suferă mult şi în ce stare e piciorul. El îmi răspunde însă:

„Lasă acuma piciorul meu. Spune-mi d-ta mai întâi ce s-a mai întâmplat devale şi dacă sunt mulţi răniţi.”?!

*

Ultima pildă…

O fetiţă, Ecaterina B., care nici nu face parte din organizaţie, se plimba într-o zi prin Grădina Monumentului şi deodată [îi] aude la spate pe doi ofiţeri conversând:

„Canalia de Jeaneta Maltus, «jiodoavca» aia trebuia bătută bine”, spune unul.

Fetiţa se întoarce brusc şi, indignată de injuria adusă simpatiei sale, riposteează:

„Nu vă e ruşine, d [omni] lor, să vorbiţi aşa de o femeie care luptă pentru muncitori?”

*

Iată câteva medalii bune de purtat.

CAMPANIILE NOASTRE

ASPECTE DE LA ÎNTRUNIRILE PENTRU IEFTINIREA TRAIULUI1

I

Îmi pare rău că nu cunosc stenografia. Sunt într-adevăr întruniri la care nu poţi sta un sfert de oră dacă ai nervii biciuiţi, atât sunt de proaste cuvântările; dar sunt şi unele atât de bine preparate şi inspirate, încât e păcat că se pierd între patru pereţi.

Ascultam cum guvernul, în chestia făinii, cu o mână încuia uşa, iar cu cealaltă descuia fereastra. Evaluând la 40 la sută cuantumul de grâu necesar consumaţiei interne – şi care avea să se vândă cu 1850 sau 2000 de lei vagonul – şi lăsând ca din acest stoc şi cu acest preţ să cumpere morarii şi să se exporte făina cu 5000 [de] lei vagonul, guvernul sau dădea dovadă de incapacitate, sau se gândea la „fratele" Vintilă2, directorul Băncii Româneşti, care e şi proprietatea Morii Galiaţatos din Brăila, numită acuma, din patriotism, Moara Românească.

1 Apărute ca „Foileton" în Lupta zilnică, în două numere consecutive, purtând, probabil, din greşeală, aceleaşi referinţe: XII, 61,13 mart.; semnate, sub titlu: P. Istrati, Brăila; partea I e semnată P. Istrati şi la sfârşitul textului (n. I.U.).

2 Vintilă Brătianu (1867-1930), frate cu Ionel Brătianu, ministru de Finanţe în câteva guverne liberale (ti. Red.).

În chesti [une] a lânii, aceeaşi incapacitate sau interes. Se fixează ca preţ maximal 2,30 lei kg de lână, dar guvernul uită să pună preţ maximal şi la metrul de postav, care de la 6 lei se face 18! Astfel, fabrica [din] Azuga realizează un câştig de 2 000 000 la un capital tot de 2 000 000 şi cumpără Fabrica Dorobanţul din Ploieşti numai cu câştigul de pe un singur an! Iar pentru ca să se mascheze acest câştig fabulos la metrul de postav destinat furniturilor militare, fabrica cere şi obţine ca aceste furnituri să le confecţioneze ea, nu atelierele statului.

Şi astfel ni se perindară un lung şir de afaceri necinstite, de câştiguri mascate în fel şi chipuri, de bilanţuri învâr- tite cu meşteşug, ca ochiul profan să nu vadă adevărul, şi de politicieni intraţi în tot soiul de întreprinderi, printre care Emil Costinescu1 ţine recordul.

Când oratorul ne-a citat cazul Societăţii pentru Desfacerea Zahărului, care a dat ministrului de Finanţe un câştig de 170 000 [de] lei anual la un capital de numai 12 000 [de] lei, adică un câştig de 16 ori cât capitalul, un murmur a trecut prin sală şi a înăbuşit aplauzele.

În mijlocul fascinării generale, când parcă fiecare se vedea supt de o ventuză a imensei „caracatiţe” ce e oligarhia ţării noastre, vorbitorul sfârşi cu o întrebare care te aducea la realitate:

„Ce armă de luptă ne mai rămâne nouă când toate căile politice şi economice ne sunt închise?”

Un moment, nici eu nu-mi adusei aminte ce armă am mai putea avea…

„Strada!”, răspunse oratorul.

Într-adevăr, strada e singura armă ce ne mai rămâne, singura care trebuie apărată cu orice preţ, şi de se va încerca să v-o smulgă, faceţi ca îndrăzneţii să-şi taie mâinile în această armă care, ca şi aerul, e necesară vieţii noastre!

1 Emil Costinescu (1844-1921), om politic liberal, unul dintre fondatorii Băncii Naţionale a României (1880); ulterior, în repetate rân- duri, ministru (n. Red.).

Dar mai ales, nu uitaţi să înlocuiţi pulberea umedă a vorbelor goale cu dinamita trăsnitoare a cifrelor care nu îngăduie replica.

Urmăriţi-i peste tot! Răscoliţi-le cuibarele de îmbogăţiri ameţitoare, cercetaţi-le bilanţurile ieroglifice şi arătaţi lumii, cu date, citate şi cifre exacte, rădăcinile patriotismului oligarhic.

Placardaţi pe toate zidurile murdăriile lor, şi de la tribună spuneţi-le cât mai des… Vor puţi cu atât mai tare!

II

Duminica trecută m-am dus la Galaţi să văd dacă şi gălă- ţenii se vor ţine bine în mult populara campanie inaugurată de noi contra scumpirii traiului. Citisem că Bucureştiul ieşise „întâiul pe regiment” sau, mai bine zis, regimentele bucureştene ieşiseră primele printre corpurile armatei noastre, şi voiam să văd dacă într-adevăr s-a săturat, în sfârşit, şi românul să tot „strângă cureaua” pe care, cel puţin acuma, i-am putea-o pune guvernului la gât!

Brăila negreşit fusese… la înălţime – şi încă [la] ce înălţime! Tov. Mănescu1, văzându-se înconjurat în Piaţa Sf [inţii] Arhangheli de o mare de capete, s-a urcat în ceafa de taur a lui Traian (adică a statuii lui Traian) şi a ţinut o cuvân- tare păgână ca şi nemuritorul nostru strămoş; iar bieţii poliţişti, de necaz că nu pot face să se respecte legea preţurilor maximale,

s-au căznit să-l convingă pe tov [arăşul] orator să respecte, măcar el, legea care opreşte întrunirile sub cerul liber. Dar pe cine să convingi, pe dracu'? Ăla-i un încăpăţânat! Ba, în devotamentul lor, sărmanii apostoli cu sabia lungă se încurcaseră rău de tot, căci cordoanele noastre îşi strângeau rândurile cu atâta stăruinţă, încât îi făceau şi pe dânşii să-şi

1 Constantin Mănescu (1882-1971), militant socialist, ulterior, comunist (îi. Red.).

Strângă sabia la piept mai abitir ca pe o bucătăreasă în plin… serviciu! Mai ales sufragetele noastre îi băgase [ră] în răcori.

„Ce, marţafoilor, vreţi să ne conficsaţi pe tov. Mănescu? Mai bine aţi conficsa zahărul…"

„… Şi untura!"

„… Şi orezul!"

„… Şi cafeaua! Că, zău aşa", adăuga o vecină, „îmi sfârî- ie inima dimineaţa după o cafeluţă, da' cine dracu' s-o cumpere cu 3 franci litra, că bărbatu-miu de-abia poate…"

Şi vecinele îşi continuară pomelnicele, care [îi] făceau pe poliţişti să-şi aducă aminte de Ziua de Apoi.

Galaţiul n-a fost aşa de „muieratic" ca Brăila, patria lui Cuza, speranţa partidului nostru şi simpatia tov. Racovski, e mai viril, şi deci mai serios, după cum, la celait capăt al ţării, Severinul, cu electorii săi, face să se cutremure Porţile de Fier şi să piară Brateşuluii1 pofta de a mai surâde ori de câte ori ne punem candidaţi la alegeri.

Dar să lăsăm gluma…

*

De la întrunirea din Galaţi am voit să relev o latură oratorică de toată însemnătatea atât pentru cel ce vorbeşte, cât şi, mai ales, pentru nenumăraţii asistenţi ai întrunirilor noastre, care îşi formează traista cu provizii intelectuale, ascul- tând mai mult decât citind.

E vorba de cuvântările presărate cu cifre convingătoare. Asta e o virtute pe care eu o admir mereu, dar pe care nu pot să mi-o apropii, cu toată bunăvoinţa ce o am. Lucrul acesta însă nu mă împiedică să recomand vorbitorilor noştri preţioasa calitate de a înlocui cuvintele goale cu cifre convingătoare.

Aş îndrăzni să le mai recomand şi… talentul de a şti cum să îmbrace cifrele ca să nu fie plictisitori, dar mi-e teamă de Farfuridi!

Mult uitatul Ştefan Gheorghiu – a cărui comemorare de anul acesta, în treacăt s-o spunem, oficialitatea mişcării noastre a ştiut s-o sărbătorească printr-o tăcere care se întrecea în strălucire cu nepăsarea secţiunilor necunoscătoare –, Ştefan Gheorghiu, zic, avea un dar deosebit de a culege cifre şi note de prin cărţi, reviste, bilanţuri şi ziare; dar el mai avea şi bogatul rezervor al marelui său suflet, de unde scotea veselia, dând glumei când tăişul ironiei, când căldura entuziasmului cu care înveşmânta scheletul rece al cifrelor şi citatelor sale. Pentru asta, el a fost totdeauna ascultat cu plăcere, şi foarte rar s-a întâmplat să plictisească.

La Galaţi, sala arhiplină de la Apolo a fost imediat pusă în mişcare de un modest orator care, cu glumele sale încă- utate şi… serios spuse, a încălzit ascultătorilor şi inimile, şi palmele. Ştefan Gheorghiu cerea poate de-acolo, de la Bolovani, să fie sărbătoriţi cei doi ani de la moartea sa. Era doar 6 martie, ziua când şi-a dat duhul la Filaret… şi cine ştie dacă sufletul lui nu plutea în sală! Nu ştiţi că vă pomeneaţi cu dânsul tocmai când întrunirea era în toi?

După acest orator hazliu şi după alţi doi, auditorul a trecut sub greutatea cuvântării delegatului bucureştean, aşa cum Ştefan făcea adesea să [le] îngheţe ascultătorilor râsul pe buze prin unele comunicări neaşteptate. Timp de o jumătate de oră, sala a ascultat încremenită câte dedesubturi are jaful pe care guvernul încearcă astăzi să-l stăvilească şi cum încercările acestea se vor neutraliza prin faptul că mâna care poartă bisturiul va întâlni coloana vertebrală a propriei sale spinări. Cifrele, citatele precise şi numele proprii, greutatea lor de necontestat, cădeau ca pietroaiele.1

1 Deşi articolul se încheie cu „(Va urma)", în numerele ulterioare ale Luptei zilnice nu au mai aparat texte semnate de Panait Istrati (n. Red.).

Panait Istrati

PUBLICISTICĂ II 1919-1930

ÎNTRE BANCHET ŞI CIOMĂGEALĂ

Eu aparţin acelei famili de comedianţi provinciali, „eroi care debutează în fiecare seară" …

Eroi ai umilinţei şi ai decepţiei înfruntate, care zilnic dau piept cu viaţa,

zilnic sunt nevoiţi s-o înşface de gât, să lupte cu ea şi, neputând-o învinge, o reiau zilnic da capo.

O ciomăgeală fără chip de îndurare sunt debuturile tuturor acelora care nu vin pe lume târând după ei domenii ori protecţii plătite cu vânzarea demnităţii omeneşti. Ei debutează până la moarte, aşa cum mereu o ia da capo muncitorul revoltat şi resemnat al timpurilor noastre, sătul de viaţă după prima săptămână de „debut" într-o ocnă capitalistă.

Soarta acestora am avut-o şi eu de câte ori „aruncam ancora" în vreun oraş din lumea asta fără suflet.

„Cum am debutat eu", Rampa, 16 mart. 1925

Prietenilor vechi însă, care au umplut puşcăriile naţionale şi cu care am suferit, aş vrea să le spun că niciodată drumul lor n-a fost cu totul al meu, nici predilecţiile lor, cu totul ale mele. Că niciodată n-am putut să mă împac cu un partid; că nu e în firea mea să mă supun unei hotărâri când această hotărâre nu-mi convine; şi că dacă aş avea în mâini puterea lumii, n-aş şti ce să fac cu ea, convins fiind că omului poţi să-i iei, dar nu să-i dai cu sila. Nici chiar libertatea nu poţi să i-o dai cu sila. Aş vrea să le mai spun că dacă, pentru ei, lumea e împărţită numai în săraci şi bogaţi, să mi se îngăduie să cred că, pentru mine, lumea mai e împărţită şi în oameni ce se nasc liberi şi oameni ce se nasc robi. Robul sărac rămâne rob şi atunci când se îmbogăţeşte, căci eu nu reduc crâncena problemă a vieţii la o farfurie cu fasole; iar omul liber rămâne liber şi în puşcărie.

„O scrisoare către cititorii mei din România", Adevărul Literar şi Artistic, 13 iul. 1924

Panait Istrati

PUBLICISTICĂ III 1931-1935 SCRISOARE DESCHISĂ ORICUI

În materie de suflet, marxismul e un butoi al Danaidelor, în care speranţele omeneşti trebuie turnate cu găleata la infinit.

A trădat generaţia lui Marx? Ce-are a face?! Vina nu e a butoiului. A trădat generaţia lui Bebel? La fel! A trădat generaţia lui Lenin? Idem. Trădează acum, în Rusia, generaţia comsomo- li [şti] lor în vârstă de 20 de ani, sprijinind stalinismul creator de alianţe militare universale? N-are nicio importanţă. Tu, clasă muncitoare, nu te îndoi o clipă de soliditatea doctrinei, tu continuă să torni speranţele tale seculare în butoiul fără fund

al dezrobirii marxiste.

„Pe marginea scrisorii unui muncitor”, Cruciada Românismului, 28 febr. 1935

Am afirmat demult şi repet că, în ce mă priveşte, de când am renegat comunismul criminal în care un moment am crezut, atitudinea mea definitivă este: neaderarea la nimic. Ce înseamnă asta? Înseamnă: Nu mai cred în nicio idee, niciun partid, niciun om. Consecinţa logică: Nimic nu m-ar mai putea face să accept un rol şi o funcţie de militant al unei doctrine, al unui program.

Eu SUNT OPOZANTUL ETERN. […]

Resping, deci, orice alianţă, orice sudură, fie perspectiva cât de seducătoare, înainte de a fi trecut prin acizii unei solide încercări.

„Naţiune şi naţionalism”, Cruciada Românismului, 17 ian. 1935